Diana Janušauskienė
Eglė Vileikienė
Laima Nevinskaitė
Ingrida Gečienė-Janulionė

AR LIETUVOS GYVENTOJAI JAUČIASI SAUGŪS?

Subjektyvus saugumas kintančiame geopolitiniame kontekste

LIETUVOS SOCIALINIŲ TYRIMŲ CENTRAS

AR LIETUVOS GYVENTOJAI JAUČIASI SAUGŪS?

Subjektyvus saugumas kintančiame geopolitiniame kontekste

Diana Janušauskienė
Eglė Vileikienė
Laima Nevinskaitė
Ingrida Gečienė-Janulionė

VILNIUS
2017

Studija parengta vykdant projektą „Subjektyvus saugumas kintančiame geopolitiniame kontekste: ypatumai, formuojantys veiksniai ir individų kuriamos strategijos“. Projektą vykdė Lietuvos socialinių tyrimų centro Sociologijos institutas kartu su partneriu Socialinių inovacijų institutu, vadovė dr. Diana Janušauskienė, rėmė Lietuvos mokslo taryba, sutarties Nr. GER-004/2015.

Recenzentai:

Dr. Jolanta Aleknevičienė (Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija, Vilniaus universitetas)

Dr. Ieva Karpavičiūtė (Vytauto Didžiojo universitetas)

Prof. dr. Šarūnas Liekis (Vytauto Didžiojo universitetas)

Tyrimo autorės:

Dr. Diana Janušauskienė
Lietuvos socialinių tyrimų centro Sociologijos instituto vyriausioji mokslo darbuotoja, projekto vadovė

Dr. Eglė Vileikienė
VšĮ Socialinių inovacijų instituto vyresnioji mokslo darbuotoja, Vidaus reikalų ministerijos Bendrojo departamento patarėja

Dr. Laima Nevinskaitė
VšĮ Socialinių inovacijų instituto vyresnioji mokslo darbuotoja, Lietuvių kalbos instituto vyresnioji mokslo darbuotoja

Ingrida Gečienė-Janulionė
VšĮ Socialinių inovacijų instituto mokslo darbuotoja, Lietuvos socialinių tyrimų centro Sociologijos instituto jaunesnioji mokslo darbuotoja

100 Atkurtai Lietuvai

ISBN 978-9955-531-60-9

TURINYS

ĮVADAS 5

1. SUBJEKTYVUS SAUGUMAS: TEORIJA IR TYRIMO METODOLOGIJA 8

1.1. Objektyvus ir subjektyvus saugumas 8
1.2. Žmogaus saugumas 11
1.3. Sugrėsminimo teorija 12
1.4. Empirinio tyrimo metodologija 14

2. SUBJEKTYVAUS SAUGUMO YPATUMAI 18

2.1. Subjektyvaus saugumo turinys 18
2.2. Saugumo suvokimas artimesnėje ir tolimesnėje aplinkoje 22
2.2.1. Terorizmo problemos suvokimas 25
2.2.2. Pabėgėlių problemos suvokimas 26
2.3. Saugumo problemų Lietuvoje ir Europos Sąjungoje suvokimo skirtumai 29
2.4. Saugumo problemų svarbos ir suvokiamo tikėtinumo ryšys 32

3. SUBJEKTYVŲ SAUGUMĄ LEMIANTYS VEIKSNIAI IR SĄSAJOS SU GYVENIMO KOKYBĖS VERTINIMU 34

3.1. Socialiniai, demografiniai veiksniai ir pasitenkinimas gyvenimu 34
3.2. Psichologiniai veiksniai 37
3.3. Vertybinės nuostatos 40

4. GRĖSMIŲ NACIONALINIAM SAUGUMUI SUVOKIMAS 43

4.1. Lietuvos gyventojų požiūris į kaimynines šalis 43
4.2. Grėsmės iš Rusijos vertinimas 44
4.3. Žiniasklaidos įtaka Rusijos grėsmės suvokimui 52
4.3.1. Žiniasklaidos priemonių skirtingomis kalbomis naudojimas 54
4.3.2. Žiniasklaidos kanalų skirtingomis kalbomis naudojimas ir Rusijos grėsmės suvokimas 56

5. RUSIJOS PATEIKIMAS LIETUVOS ŽINIASKLAIDOJE: DELFI.LT ATVEJIS 61

5.1. Analizės metodai ir medžiaga 61
5.2. Pranešimų srauto dinamika 63
5.3. Grėsmės tekstas ir kontekstas 64
5.4. Diskurso veikėjai 68
5.5. Rusijos pateikimas kitose žiniasklaidos priemonėse 70

6. ATSAKAS Į SUVOKIAMĄ KARO GRĖSMĘ: GALIMI VEIKIMO BŪDAI 73

6.1. Lietuvos pasirengimo gintis vertinimas 73
6.2. Ketinimai ginti Tėvynę 77

6.3. Galimi veikimo būdai karo atveju 80
6.4. Visuomenės informavimas ekstremalių situacijų atveju 88

BAIGIAMOSIOS PASTABOS 94

LITERATŪRA 96

PRIEDAS: LIETUVOS GYVENTOJŲ SUBJEKTYVAUS
SAUGUMO TYRIMAS 101

ĮVADAS

Viešosios nuomonės tyrimai, tiriantys visuomenės požiūrį į įvairius kasdienio gyvenimo ir globalaus pasaulio reiškinius, suteikia svarbios informacijos apie visuomenėje tvyrančias nuotaikas, leidžia įvertinti socialines įtampas ir numatyti galimus problemų sprendimo būdus. Suprasti viešosios nuomonės tendencijas svarbu ir dėl to, kad šiuolaikiniame pasaulyje ji yra tapusi manipuliacijos objektu ir politiniu ginklu. Ypač tampa aktualu sekti viešosios nuomonės pokyčius informacinio karo, kurio lauke yra atsidūrusi ir Lietuva, sąlygomis. Švelniosios galios priemonėmis (per įvairias medijas, kultūros, mokslo renginius ir kt.) paveikus viešąją nuomonę galima tikėtis rinkiminio elgesio pokyčių, kurie lemtų palankių politinių jėgų atėjimą į valdžią, o tai tolimesnėje perspektyvoje galėtų garantuoti palankius politinius sprendimus ir gal net valstybės politikos krypties pokyčius. Todėl taip svarbu sistemingai ir nuosekliai sekti viešosios nuomonės vingius įvairiais valstybei svarbiais klausimais, o pastebėjus juos – tinkamai reaguoti.

Vienas tokių svarbių viešosios nuomonės klausimų, galinčių turėti svarios įtakos valstybės gerovės vystymuisi, yra saugumo suvokimas, individų subjektyviai konstruojamas apie tam tikrus reiškinius ir situacijas. Saugumo suvokimo tyrimai yra aktualūs ne vien dėl nuomonių įvairovės fiksavimo tam tikru laikotarpiu. Kaip dar 1928 m. pastebėjo sociologai W. I. Thomas ir D. S. Thomas, situacijos interpretacija lemia individo elgesį[1], tad saugumo situacijos suvokimas gali turėti įtakos individų elgesiui bei jų priimamiems sprendimams ekstremaliose situacijose.

Apžvelgus ankstesnius saugumo suvokimo tyrimus, atliktus tiek Lietuvoje, tiek užsienyje, galima būtų teigti, kad jų nėra gausu, o didžioji tyrimų dalis koncentruojasi į vieno kurio nors saugumo sektoriaus analizę, tad tyrimų, kurie išsamiai apžvelgtų įvairių saugumo grėsmių suvokimą viename bendrame kontekste, yra nedaug. Svarbi tokios tyrimų būklės priežastis yra elitistinis požiūris į saugumo klausimus, nuvertinantis viešosios nuomonės apie saugumą svarbą, ir dominuojantis požiūris į saugumą kaip į tarptautinių santykių dalyką, valstybę, o ne individą laikant centriniu saugumo objektu.

Kaip jau minėta, dauguma iki šiol vykdytų tyrimų kreipia dėmesį į vieno kurio nors sektoriaus analizę. Pavyzdžiui, Jungtinėse Amerikos Valstijose dažni tyrimai, kuriuose nagrinėjamas subjektyvus branduolinio karo ir terorizmo grėsmių suvokimas (Davis, Silver 2004; Jenkins-Smith 2006; Herron, Jenkins-Smith 2014); požiūris į energetinį ir aplinkosauginį saugumą (Herron, Jenkins-Smith 2007); požiūris į saugumo politiką (Jenkins-Smith 2006); grėsmių suvokimo įtaka viešajai politikai (Huddy, Feldman, Weber 2007). Karinių grėsmių ir nacionalinio saugumo subjektyvų suvokimą išsamiai tiria Izraelio mokslininkai (Asher 1995; Asher 2003; Kimhi, Chamai 2006a; Kimhi, Chamai 2006b). Jie taip pat yra atkreipę dėmesį į nuolatinę piliečių sugrėsminimo būklę („gilusis sugrėsminimas“), įvardiję sugrėsminimą kaip savo šalies identiteto dalį (Siniver 2012; Abulof 2014). Europoje taip pat tiriamas gyventojų požiūris į nacionalinę saugumo politiką ir gynybą (Vlachova 2003; Saar Poll OÜ 2014). Tiriamas ir migracijos kaip grėsmės saugumui reiškinys (Bourbeau

[1] „Jei žmonės apsibrėžia situacijas kaip realias, jos tampa realiomis savo pasekmėmis“ (Thomas, Thomas 1928: 571–572).

2011; Lahav, Courtemanche 2012), tačiau toks požiūris vertinamas nevienareikšmiškai ir yra kritikuojamas kaip neetiškas ir politizuotas (Huysmans 2002). Svarbi kryptis yra ir tarptautiniai lyginamieji tyrimai: saugumo suvokimą matuojantys klausimai yra įtraukti į Pasaulio vertybių tyrimo ir Eurobarometro klausimynus.

Lietuvoje daugiausia dėmesio skiriama saugumo suvokimo tyrimams iš kriminologijos perspektyvos (Dobryninas, Gaidys 2004; Babachinaitė 2006; Dobryninas ir kt. 2012; Vileikienė 2010, 2016a, 2016b). Kiek mažiau tyrinėti ekologinio ir technologinio saugumo (Rinkevičius 2002; Balžekienė ir kt. 2009; Balžekienė 2009), energetinio saugumo (Baločkaitė, Rinkevičius 2005, 2009; Leonavičius, Genys 2011) ir nacionalinio saugumo (Janušauskienė, Novagrockienė 2003; Gečienė 2015; Vileikienė, Janušauskienė 2016) suvokimo klausimai. Taip pat atkreiptas dėmesys į informacinės erdvės svarbą nacionalinio saugumo klausimams: analizuotos gyventojų informacinės erdvės ir jų geokultūrinių nuostatų sąsajos (Ramonaitė, Maliukevičius, Degutis 2007); atlikta Rusijos sugrėsminimo viešojoje erdvėje tam tikrais aspektais tyrimų: okupacijos sugrėsminimas (Jurgelevičiūtė 2006), Rusijos energetinis sugrėsminimas (Janeliūnas, Tumkevič 2003).

Lietuvoje plataus pobūdžio saugumo suvokimo tyrimai pradėti vykdyti tik pastaruoju metu (Janušauskienė ir kt. 2017; Matonytė ir kt. 2017). Šioje studijoje yra pristatomas vienas šių tyrimų – 2015–2017 m. Lietuvos socialinių tyrimų centro Sociologijos instituto mokslininkų vykdytas ir Lietuvos mokslo tarybos finansuotas tyrimas „Subjektyvus saugumas kintančiame geopolitiniame kontekste: ypatumai, formuojantys veiksniai ir individų kuriamos strategijos“. Projektas buvo įgyvendintas bendradarbiaujant su Socialinių inovacijų instituto mokslininkais.

Tyrime buvo siekiama pažvelgti į bendrą subjektyviai suvokiamų grėsmių paveikslą: analizuojama, kaip žmonės suvokia savo individualų ir valstybės saugumą, kokias grėsmes saugumui įžvelgia, kaip jas vertina, kas lemia vienokią ar kitokią saugumo sampratą, kokių veiksmų žmonės manosi galį imtis, siekdami apsisaugoti nuo įvairių grėsmių. Taigi, buvo tiriama žmonių nuomonė: individualaus ir valstybės saugumo suvokimas iš individo subjektyvios perspektyvos. Taip pat tyrimas apėmė žiniasklaidos turinio analizę, kuria buvo siekiama nustatyti, kokią įtaką Rusijos sugrėsminimo diskursas galėjo turėti gyventojų nuostatoms dėl nacionalinio saugumo.

Tyrimas rėmėsi plačiąja po Šaltojo karo baigties susiformavusia žmogaus saugumo samprata, apimančia tiek konvencines, tiek nekonvencines grėsmes, individą, o ne valstybę laikančia centriniu saugumo objektu. Tyrimas buvo skirtas saugumo suvokimo empirinei analizei iš sociologinės perspektyvos, todėl studijoje nėra atliekama gili saugumo teorijų analizė ir nėra taikomi tarptautinių santykių disciplinoje priimti saugumo tyrimų analizės instrumentai.

Turint omenyje, kad dauguma saugumo suvokimo tyrimų yra orientuoti į vieno kurio nors saugumo sektoriaus analizę, tokio plataus pobūdžio tyrimai, kokie yra pristatomi šioje studijoje, gali būti laikomi unikaliais tiek nacionaliniu, tiek tarptautiniu mastu. Taip pat šių tyrimų svarba atsiskleidžia ir taikomoje analizėje – dauguma ankstesnių tyrimų buvo atlikti iš politikos mokslų arba kriminologijos perspektyvos, o šioje studijoje pristatomo tyrimo duomenys yra analizuojami iš iki šiol rečiau taikytos sociologinės perspektyvos.

Šioje studijoje nagrinėjamas Lietuvos gyventojų saugumo suvokimas, suvokiamų grėsmių saugumui svarbos hierarchija, pateikiami grėsmių suvokimo paaiškinimai, susiejantys vienos ar kitos grėsmės suvokiamą svarbą su socialinėmis ir demografinėmis

individų charakteristikomis bei jų socialinėmis nuostatomis, įvertinama, kaip grėsmių komunikacija visuomenei per žiniasklaidą daro įtaką visuomenės narių subjektyvaus saugumo konstravimui. Taip pat analizuojama, kokių veiksmų potencialiai gali imtis Lietuvos gyventojai iškilus tiesioginei grėsmei jų saugumui. Ši studija – tai individo suvokiamų kasdienio gyvenimo saugumo problemų plačiame geopolitiniame kontekste nuotrauka.

Studiją sudaro įvadas, šešios dalys, išvados ir priedai. Pirmoje dalyje „Subjektyvus saugumas: teorija ir tyrimo metodologija“ pristatomos teorijos, kuriomis remiantis buvo atliekamas tyrimas. Tai – socialinis konstruktyvizmas, žmogaus saugumas, subjektyvaus ir objektyvaus saugumo teorinė perskyra bei sugrėsminimo teorija. Taip pat šioje dalyje yra aprašoma empirinio tyrimo metodologija. Antroje dalyje „Subjektyvaus saugumo ypatumai“ gilinamasi į tai, koks yra subjektyvaus saugumo turinys, kokios saugumo problemos žmonėms atrodo svarbiausios, kaip skiriasi saugumo suvokimas kasdienėje artimoje aplinkoje ir tolimesnėje, mažiau pažįstamoje aplinkoje. Trečioje dalyje „Subjektyvų saugumą lemiantys veiksniai ir sąsajos su gyvenimo kokybės vertinimu“ yra analizuojama, kas lemia vienokį ar kitokį saugumo jausmo susiformavimą. Ketvirta dalis „Grėsmių nacionaliniam saugumui suvokimas“ ir penkta dalis „Rusijos pateikimas Lietuvos žiniasklaidoje: *delfi.lt* atvejis“ skirtos nacionalinio saugumo suvokimą lemiančių veiksnių ir ypatumų analizei. Šeštoje dalyje „Atsakas į suvokiamą karo grėsmę: galimi veikimo būdai“ nagrinėjamos žmonių nuostatos apie šalies gynimą ir nuomonės apie tai, kokių veiksmų gyventojai galėtų imtis ekstremalioje karo situacijoje. Studijos prieduose pristatomos reprezentatyvios gyventojų apklausos duomenų pasiskirstymo lentelės.

1. SUBJEKTYVUS SAUGUMAS: TEORIJA IR TYRIMO METODOLOGIJA

Šioje studijoje pristatomas tyrimas remiasi kelių šiuolaikinių saugumo studijų teorijų taikymu ir interpretavimu. Visų pirma, žmogaus saugumo koncepcija, susiformavusi XX amžiaus 10-ame dešimtmetyje. Šios koncepcijos siūlomas analizės modelis – tirti individui kylančias saugumo grėsmes plačiame grėsmių kontekste, individą laikant centriniu saugumo objektu – yra taikomas ir šioje studijoje, tačiau tiriama tik subjektyvioji saugumo pusė. Subjektyvus saugumas – tai saugumo suvokimas ir dėl šio suvokimo susiformavęs saugumo jausmas. Studijoje laikomasi nuostatos, kad saugumo suvokimas yra socialiai konstruojamas, o vienas reikšmingų šio konstravimo kanalų yra komunikacija visuomenei apie grėsmes per įvairias medijas.

Subjektyvūs įsitikinimai yra pagrįsti psichologine nuostata, kad „matome dalykus objektyviai. Kai mes žvelgiame į pasaulį, mes linkę manyti, kad matome viską, kas yra tikrai reikšminga jame, ir kad tai, ką mes matome, yra iš esmės tai, kaip iš tikrųjų viskas ir yra“ (Benforado, Hanson 2012: 457). Šis realybės suvokimas nesusiformuoja nepriklausomai. Jis yra socialiai konstruojamas ir nulemtas daugybės veiksnių. Kaip pastebi W. A. Gamson ir kt., mes gyvename žvelgdami į pasaulį per medijų sukurtus „akinius“ ir naudojame juos susidarydami nuomonę apie įvairius socialinius ir politinius įvykius. Šie „akiniai“ nėra neutralūs, kadangi perteikia elitų formuojamą požiūrį, bet pats procesas atrodo toks normalus ir natūralus, kad socialinis realybės konstravimas lieka nepastebimas (Gamson ir kt. 1992: 374). Todėl taip svarbu tirti, kaip žmonių sąmonėje susiformuoja „pasaulio vaizdiniai“ ir kaip jie yra susiję su „realiu pasauliu“.

Šioje studijoje analizuojami šie „pasaulio vaizdiniai“ ir tiriamas įvairaus pobūdžio grėsmių (tiek konvencinių, tiek nekonvencinių) subjektyvus vertinimas bei šio vertinimo formavimosi mechanizmai. Sugrėsminimo teorijos modelis studijoje naudojamas tik iš dalies, kadangi turimi duomenys neleidžia visiškai įvertinti sugrėsminimo proceso ir nustatyti viešosios nuomonės pokyčių, įvykusių po sugrėsminimo akto. Todėl tiriama tik žiniasklaidos įtaka saugumo suvokimui ir analizuojamas žinasklaidoje esantis sugrėsminantis turinys.

1.1. Objektyvus ir subjektyvus saugumas

Šiuolaikinėse saugumo studijose sąvoka „saugumas“ yra įgavusi dvejopą prasmę. Kalbama apie objektyvų ir subjektyvų saugumą. Iš vienos pusės, saugumas – tai objektyvi realybė, iš kitos – jausmais ir suvokimu grįsta būsena. Abu šie aspektai yra tarpusavyje persipynę ir daro vienas kitam įtaką, nors nebūtinai ir ne visada sutampa.

Objektyvus saugumas yra suprantamas kaip saugumo būsena, kuriai esant nėra jokių pavojų ir grėsmių. Kaip pabrėžia B. Buzanas, objektyvus saugumas reiškia „grėsmės nebuvimą“ (Buzan 2009: 50). Subjektyvus saugumas yra susijęs su saugumo suvokimu ir jautimusi saugiam. Tai – jausena, kai nejaučiama baimės ar nerimo, kai individas neabejoja savo žiniomis apie tai, ar situacija yra saugi (Buzan 2009: 50).

Objektyvaus ir subjektyvaus saugumo skyrimas leidžia suvokti, kad saugumo vaizdiniai, susiformavę žmonių sąmonėje, nebūtinai sutampa su objektyvia saugumo realybe.

Todėl žmonės gali jaustis saugiai objektyviai visiškai nesaugiose situacijose ir, atvirkščiai – jie gali jaustis nesaugiai net pačioje saugiausioje aplinkoje.

Norint geriau suprasti objektyvaus ir subjektyvaus saugumo sąryšį, galima pavaizduoti grafiškai ir išskirti keturis idealius tipus – objektyvaus bei subjektyvaus sąryšio galimybes (žr. 1.1 pav.).

1.1 pav. Objektyvaus ir subjektyvaus saugumo ryšys

Taigi, galimos keturios idealios objektyvaus ir subjektyvaus saugumo sąryšio galimybės: du variantai, kai objektyvus ir subjektyvus saugumas sutampa, ir du – kai nesutampa.

1. S/S – situacija, kai objektyvus ir subjektyvus saugumas sutampa ir abiem atvejais yra saugu: individas yra saugus ir jaučiasi saugus;
2. S/N – situacija, kai objektyvus ir subjektyvus saugumas nesutampa: objektyviai yra nesaugu, bet individas jaučiasi saugus;
3. N/S – situacija, kai objektyvus ir subjektyvus saugumas nesutampa, tačiau situacija yra priešinga nei S/N atveju: objektyviai yra saugu, bet individas jaučiasi nesaugiai;
4. N/N – situacija, kai objektyvus ir subjektyvus saugumas sutampa ir abiem atvejais yra nesaugu: nesaugu yra objektyviai ir individas nesijaučia saugus.

Situacijos S/S pavyzdys galėtų būti individas, kuris turi gerai apmokamą darbą stabilioje įmonėje, jaučiasi saugus ir garantuotas dėl savo ekonominės padėties. Taip pat tai galėtų būti individas, įsirengęs žaibolaidį ant savo namo stogo ir besijaučiantis saugus bei apsaugotas nuo galimo gaisro žaibui trenkus į namą.

Situacijos S/N atveju individo aplinka objektyviai nėra saugi, tačiau dėl kokių nors priežasčių (nežinojimo, abejojimo, pasitikėjimo savo jėgomis, ignoravimo ar pan.) individas jaučiasi saugus. Puikus tokios situacijos pavyzdys galėtų būti individas, gyvenantis potencialiai galinčio išsiveržti ugnikalnio papėdėje ir šventai tikintis, kad išsiveržimo niekada nebus.

Abiem šiais atvejais, kai individas jaučiasi saugus, nepriklausomai nuo to, ar objektyviai yra saugu, ar ne, galima išskirti ypač svarbų momentą, kai, pasikeitus objektyviai

saugumo situacijai ir iškilus realiai saugumo grėsmei, individas yra nepasiruošęs su ta grėsme kovoti, kadangi, būdamas įsitikinęs dėl savo saugumo, nesiėmė jokių priemonių tam saugumui užtikrinti ir palaikyti.

Situacijos N/S pavyzdys, kai jaučiamasi nesaugiai objektyviai saugioje situacijoje, galėtų būti individas, bijantis išeiti vakare į gatvę, nes yra susidaręs nuomonę, kad ten labai nesaugu, nors objektyviai niekada nieko blogo ten nėra atsitikę. Tai klasikinis dar 1928 m. sociologų W. I. Thomas ir D. S. Thomas suformuluoto dėsnio, teigiančio, kad situacijos interpretacija lemia individo elgesį, pavyzdys: „Jei žmonės apsibrėžia situacijas kaip realias, jos tampa realiomis savo pasekmėmis“ (Thomas, Thomas 1928: 571–572). Tai turi realias pasekmes – jie vengia vakarais išeiti iš namų. Šis pavyzdys puikiai iliustruoja subjektyvaus ir objekyvaus saugumo sąryšį – subjektyvaus saugumo įtaką objektyviam saugumui.

Situacijos N/N atveju yra nesaugu objektyviai ir individas taip pat jaučiasi nesaugiai. Tokios situacijos pavyzdys galėtų būti individas, gyvenantis užliejamose pievose, kur kiekvieną pavasarį būna potvynis. Jis nėra saugus objektyviai ir nesijaučia saugus, nes žino, kas gali įvykti, nesaugumą patiria kiekvienais metais.

Subjektyvų saugumą tiriantys mokslininkai pastebi, kad grėsmių saugumui suvokimą dažnai lemia istorinė šalies ir asmeninė žmogaus patirtis (Buzan 2009; Bajc 2013; Stampnitzky 2013). Pasak B. Buzano, istorinė patirtis lemia, kurios grėsmės yra laikomos svarbiausiomis ir kaip išsidėsto visa grėsmių svarbumo hierarchija (Buzan 2009). Grėsmių suvokimas priklauso nuo konkretaus laikotarpio, konkrečios vietos politinės, ekonominės, socialinės, ekologinės situacijos ir šalies nacionalinio saugumo užtikrintumo. Pasikeitus objektyvaus saugumo situacijai, gali pasikeisti ir suvokiama grėsmių svarbos išsidėstymo seka. Visgi reikėtų atkreipti dėmesį, kad ši objektyvaus ir subjektyvaus saugumo sąsaja nėra tiesioginė ir ne visais atvejais objektyvaus saugumo pasikeitimai lems subjektyvaus saugumo pasikeitimus. Kaip jau minėta anksčiau, galima situacija, kai žmonės dėl vienokių ar kitokių priežasčių jaučiasi saugiai, nors objektyviai saugu nėra (situacija S/N, aprašyta 1.1 pav.).

Žmogaus socialinis statusas, jo socialinė demografinė padėtis taip pat daro įtaką subjektyviam saugumui. Saugumo suvokimas gali skirtis skirtingose visuomenės grupėse. Kaip teigia R. F. Inglehartas ir P. Norris, nesaugumo jausmas yra stipresnis tarp pažeidžiamiausių visuomenės grupių, tokių kaip vyresnio amžiaus, skurdžiai gyvenančių, moterų ir mažiau išsilavinusių žmonių (Inglehart, Norris 2012: 78).

Taip pat labai svarbus veiksnys, lemiantis saugumo pojūtį, yra nuostatos ir jų sąlygojami gyvenimo įpročiai. Socialinis pasitikėjimas, optimizmas ir pasitikėjimas savimi didina saugumo jausmą, tačiau vertybių poveikis gali skirtis skirtingų grėsmių atvejais (Matonytė ir kt. 2017: 39–40). Poveikį daro ir susiformavę socialiniai įpročiai, tokie kaip, pavyzdžiui, žiniasklaidos priemonių naudojimas (Stevens, Vaughan-Williams 2016). Saugumo suvokimui nemažą įtaką turi asmens socialiniai tinklai ir valstybės politikos priemonės (Inglehart, Norris 2012: 78). Socialiniai tinklai dažnai veikia kaip pirminė pagalba, o visuomeninės organizacijos (filantropinės, religinės, humanitarinės pagalbos organizacijos, profesinės sąjungos ir pan.) taip pat nemažai prisideda suteikiant paramą ištikus nelaimei ir sunkumams. Valstybės politikos priemonės socialinės apsaugos ar nacionalinio saugumo užtikrinimo srityse taip pat gali daryti poveikį subjektyviam saugumo suvokimui. Pavyzdžiui, šalies lyderių susirūpinimas dėl karinių grėsmių ir priimti politiniai sprendimai padidinti gynybos išlaidas gali daryti teigiamą įtaką saugumo jausmo stiprėjimui.

Žiniasklaidos įtakos saugumo suvokimui tyrinėjimai atskleidžia, kad net statistiškai sumažėjus nusikalstamumo lygiui gyventojai dėl žiniasklaidos išsamiai ir įtaigiai nušviečiamų smurtinių nusikaltimų linkę manyti, kad nusikalstamumas didėja (Kort-Butler, Hartshorn 2011). Žiniasklaidos priemonės daro poveikį šiam suvokimui vaizduodamos saugumo grėsmes ir pavojus (Inglehart, Norris 2012: 78) bei dalyvaudamos sugrėsminimo procese (Buzan, Wæver, de Wilde 1998).

Svarbi, nors ir mažai tyrinėta subjektyvaus saugumo tyrimų sritis yra saugumo suvokimo pokyčio pasekmės (Inglehart, Norris 2012; Stevens, Vaughan-Williams 2016). Saugumo suvokimo pokyčiai yra susiję su vertybių kaita visuomenėje (Inglehart, Norris 2012; Díez-Nicolás 2015), politinių pažiūrų kaita (Stevens, Vaughan-Williams 2016) ir demokratijos vertinimo pasikeitimais (Herman 2011). Augant nesaugumo jausmui, vietoje R. F. Ingleharto prognozuoto postmaterialistinių vertybių vystymosi gali grįžti materialistinių vertybių svarba ir stiprėti parama autoritarizmui (Díez-Nicolás 2015: 12).

Keičiantis saugumo situacijai, formuojasi įvairios individualios ir kolektyvinės atsako į grėsmes formos (Bajc 2013). Individo lygmeniu atsakas į suvokiamas grėsmes apima žmonių kuriamus planus, kaip jie elgtųsi iškilus realiai grėsmei. Platesniu visuomenės lygmeniu subjektyvaus saugumo pokytis gali lemti pasikeitimus balsuojant per rinkimus, viešosios nuomonės pasikeitimus tokiais klausimais kaip pritarimas didesniam gynybos ir saugumo finansavimui, stipresnei sienų kontrolei (Stevens, Vaughan-Williams 2016), karinių veiksmų prieš išorinius grėsmių šaltinius rėmimas (Huddy ir kt. 2005) ir pan. Padidėjęs nesaugumo jausmas, iš vienos pusės, gali nulemti gyventojų pritarimą naujoms saugumo priemonėms (Martin 2003; Sáenz 2013; Stampnitzky, Mattson 2015) ir individualios laisvės apribojimams dėl didesnės kontrolės (Bigo, Tsoukala 2008, Bajc 2013) ir, iš kitos pusės, sustiprinti antidemokratines nuostatas (Bajc 2013; Díez-Nicolás 2015). Todėl ypač svarbu stebėti subjektyvaus saugumo pasikeitimus ir vertinti jų poveikį gyventojų nuomonės pokyčiams bei politiniam elgesiui (Díez-Nicolás 2015).

1.2. Žmogaus saugumas

Pasibaigus Šaltajam karui ir sumažėjus tarptautinei politinei įtampai susiformavo nauja žmogaus saugumo (*Human Security*) samprata, kurioje pagrindiniu saugumo objektu buvo laikomos ne valstybės, o individai, akcentas buvo perkeltas nuo nacionalinių valstybių saugumo bei karo į individų saugumą, jų teises ir kasdienį gyvenimą.

Žmogaus saugumo sąvoka pirmą kartą buvo paminėta 1994 m. Jungtinių Tautų „Žmogaus raidos ataskaitoje“ (*Human Development Report*). Joje teigiama, kad žmogaus saugumas apima tokius dalykus kaip „saugumas nuo ligos, alkio, nedarbo, nusikalstamumo, socialinių konfliktų, politinės priespaudos ir gamtinių nelaimių“ (Human Development Report 1994: 22). Ataskaitoje nurodomos septynios žmonių saugumo sritys: ekonominis saugumas; su maistu susijęs saugumas; su sveikata susijęs saugumas; aplinkos saugumas; asmeninis saugumas; bendruomenės saugumas; politinis saugumas (Human Development Report 1994: 23–32). Joje teigiama, kad „visuomet egzistavo du svarbiausi žmonių saugumo komponentai: laisvė nuo baimės ir laisvė nuo skurdo. <...> Tačiau vėliau sąvoka pasislinko link pirmojo komponento“ (Human Development Report 1994: 24) ir buvo pamiršti „paprastų žmonių, ieškančių saugumo savo kasdieniame gyvenime, teisėti rūpesčiai. Daugeliui iš jų saugumas reiškė saugumą nuo ligos, alkio, nedarbo, nusikalstamumo, socialinių

konfliktų, politinės priespaudos ir gamtinių nelaimių“ (Human Development Report 1994: 22). Taigi, ataskaita perkėlė dėmesį nuo nacionalinių valstybių saugumo ir karo į individų saugumą, jų kasdienį gyvenimą ir žmogaus teises. Ataskaita apibrėžė žmonių saugumą kaip „saugumą nuo tokių chroniškų grėsmių kaip alkis, liga ir priespauda <...> [ir] apsaugą nuo staigių ir skausmingų kasdienio gyvenimo tėkmės suardymų namuose, darbe ar bendruomenėje“ (Human Development Report 1994: 23).

Žmogaus saugumas yra alternatyva saugumui kaip tarpvalstybinių santykių objektui ir karui kaip esminei saugumo grėsmei. Žmogaus saugumas atsisako „grynos valstybe paremtos karinio ir teritorinio saugumo sampratos“ (Hudson ir kt. 2013: 25) ir teigia, jog svarbiausi saugumo objektai yra individai, o ne tautinės valstybės (Tadjbakhsh, Chenoy 2007; Brauch 2011). Samprata taip pat praplečia vidinių (kylančių šalies viduje) ir išorinių (kylančių už šalies ribų) grėsmių suvokimą, pabrėždama, kad šiuolaikinės grėsmės „vis mažiau siejamos su lengvai identifikuojamais priešais ir žmonės nebūtinai yra saugūs gyvendami saugioje valstybėje“ (Hamill 1998, cit. iš Hudson ir kt. 2013: 25). Viena iš tokių naujų grėsmių yra tarptautinis terorizmas.

Visgi tokia plati žmogaus saugumo samprata kritikuojama teigiant, kad žmogaus saugumas per daug miglotas ir nekonkretus (Hudson ir kt. 2013: 26) ir kad dėl neaiškių apibrėžimo ribų „sunku suprasti, kur pasibaigia žmogaus teisės ir žmogaus raidos klausimai ir prasideda žmogaus saugumas“ (Hudson ir kt. 2013: 26). Požiūris taip pat buvo kritikuojamas dėl to, kad „nukreipė dėmesį ir išteklius nuo konvencinių saugumo klausimų“ (Paris 2001: 88), t. y. nuo tarptautinio saugumo, ir nesuformulavo aiškios tyrimo metodologijos.

Nepaisant kritikos, žmogaus saugumas siūlo stiprią alternatyvą nacionalinės valstybės saugumu paremtiems požiūriams ir tebėra svarbus Jungtinių Tautų, Europos Sąjungos ir atskirų valstybių politikos akcentas. Žmogaus saugumo sampratos šalininkai pažymi, kad ši prieiga yra tarpdalykinė, todėl išvengia saugumo studijose paplitusios praktikos, kai skirtingų mokslų (tokių kaip tarptautiniai santykiai, sociologija, kriminologija, psichologija ir kt.) atstovai tiria tik tam tikras grėsmes atsietai nuo kitų, vadovaudamiesi savo dalyko metodologija ir taip prarasdami bendrą saugumo grėsmių kontekstą (Inglehart, Norris 2011).

1.3. Sugrėsminimo teorija

Sugrėsminimo (angl. *securitisation*) teorijos pradininku laikomas O. Wæver, kuris Kopenhagos taikos tyrimų mokyklos veiklos kontekste suformulavo ir įvedė sugrėsminimo sampratą (Wæver 1995). Kopenhagos taikos tyrimų instituto mokslininkai O. Wæver, B. Buzan ir J. de Wilde 1998 m. išleido knygą *Security: A New Framework of Analysis*, kurioje buvo išplėtota sugrėsminimo teorija.

Sąvoką „sugrėsminimas“ pirmasis pasiūlė O. Wæver atsakydamas į diskusiją, ar saugumas yra objektyvus (kas iš tikrųjų kelia grėsmę) ar subjektyvus (kas yra suvokiama kaip grėsmė), ir teigdamas, kad saugumas yra socialiai konstruojamas kalbos aktu. Vadinasi, norėdami geriau suprasti saugumą, turime tirti, kaip kai kurie klausimai yra socialiai konstruojami kaip grėsmė, nepriklausomai nuo to, ar jie kelia realią grėsmę. Taigi „sugrėsminimas yra procesas, kurio metu (elito) veikėjas kurį nors klausimą pavadina „saugumo“ klausimu ir taip perkelia jį iš įprastų politinių priemonių srities į saugumo sritį“ (Nyman 2013: 52). Pagal Kopenhagos mokyklą, kad kalbos aktas būtų laikomas sugrėsminančiu aktu, jis turėtų būti susijęs su

išlikimo, būtinumo, grėsmės ir gynybos sąvokomis. Taigi sugrėsminimas yra diskursinis procesas, kuriuo „kuris nors klausimas yra pateikiamas kaip egzistencinė grėsmė, reikalaujanti neatidėliotinų priemonių ir pateisinanti veiksmus, išeinančius už įprastų politinių procedūrų ribų“ (Buzan, Wæver, de Wilde 1998: 23–24).

Išskiriami du požiūriai į sugrėsminimą: „filosofinis“ ir „sociologinis“ (Balzacq 2011a). Juose skirtingai žvelgiama į esminę sugrėsminimo prielaidą, kad „nė vienas klausimas iš esmės dar nėra grėsmė“ (Balzacq 2011a), t. y. nėra savaime suprantamų dalykų, kuriuos būtų galima laikyti grėsme. Filosofinis požiūris yra yra paremtas kalbos galia ir esmine samprata, kad „kažką pasakant, atliekamas veiksmas“ (*by saying it something is done*, Wæver 1995: 55). Iš kitos pusės, žvelgiant iš sociologinės perspektyvos, sugrėsminimas suprantamas kaip strateginis arba pragmatinis procesas, kurio negalima atsieti nuo „praktikų, konteksto ir galios santykių, kurie būdingi grėsmės santykių konstravimui“ (Balzacq 2011a: 1). Pagal šį požiūrį, sugrėsminimo rezultatas priklauso ne tik nuo grėsmės teiginių universalios kalbinės galios, bet ir nuo konteksto, psichologinių ir kultūrinių auditorijos nuostatų, kalbėtojų formalios ir neformalios galios (Balzacq 2011b; Stritzel 2007).

Labai panašius skirtingus požiūrius į sugrėsminimą išskiria H. Stritzelis (2007). Jis juos pavadina „vidiniu“ ir „išoriniu“ požiūriais. Vidinis požiūris kritikuojamas, nes jame per daug svarbos teikiama kalbos aktui, kuris laikomas savaimine galia, nesusijusia su konteksto bruožais, o pasisakančių veikėjų galią lemia pats kalbos aktas. Tiesa, pripažįstama, kad jau pati Kopenhagos mokykla suvokė šią problemą ir perėjo prie platesnio sugrėsminimo supratimo, į jį įtraukdama „skatinančias sąlygas“, taip pat pripažindama veikėjų ir auditorijos vaidmenį. H. Stritzelis išplėtoja šias idėjas ir pateikia „eksternalistinį“ sugrėsminimo teorijos variantą, išeinantį už *kalbos akto* ribų ir analizuojantį sugrėsminimo *procesą*, remiantis centrine „įterptumo“ į socialinį kontekstą idėja (Stritzel 2007). H. Stritzelis (2007) pasiūlo analizės modelį, sudarytą iš trijų esminių sugrėsminimo lygmenų ar jėgų:

1) performatyvi grėsmės tekstų galia. Teksto galia priklauso nuo diskursinės strategijos – kaip grėsmę teigiantis veikėjas pagrindžia savo teiginius (Stritzel 2007), pavyzdžiui, naudoja „analogijas, metaforas, metonimijas, emocijas, stereotipus“ (Balzacq 2001b);
2) grėsmės tekstų įterptumas į egzistuojančius diskursus, t. y. kontekstą. Kontekstas kyla ir iš istorijos (sugrėsminamo objekto vaizdavimo ir apmąstymo toje visuomenėje istorija, plg. Stritzel 2007), ir iš dabartinio konteksto, suteikiančio grėsmės teiginiams validumo (Balzacq 2001a);
3) veikėjų, kurie daro įtaką reikšmės apibrėžimui, pozicinė galia. Ši galia gali kilti iš formalios veikėjo pozicijos arba būti neformali (Stritzel 2007).

Juo geriau grėsmės tekstai dera su egzistuojančiu diskursu (t. y. kuo geriau rezonuoja aplinkoje) ir kuo didesnė sugrėsminančių veikėjų galia, tuo lengviau jiems įtvirtinti savo tekstą kaip dominuojantį naratyvą platesnėje visuomenėje (Stritzel 2007). Empirinė sugrėsminimo analizė ir turėtų apimti šiuos tris elementus: tekstą, t. y. teiginius apie grėsmę ir saugumą, kontekstą, kuriame pateikiami šie teiginiai, ir diskurse dalyvaujančius veikėjus.

Sugrėsminimo teorija glaudžiai siejasi su rėminimo teorija – abiejose nagrinėjami labai panašūs procesai, tik pirmoji yra atėjusi iš tarptautinių santykių studijų, o antroji priklauso komunikacijos studijų tradicijai. Rėmai yra supaprastinančios, suvokimą palengvinančios schemos; rėmai žiniasklaidos tekstuose išryškina tam tikrus nagrinėjamos problemos

aspektus, suformuoja požiūrį į nagrinėjamą problemą ir apibrėžia, kokia tai problema (Entman 1993). Tačiau rėmas nėra paprastas informacijos iškraipymas – jo galia kyla iš to, kad visų pirma yra apibrėžiama, kokiomis sąvokomis kalbama apie problemą, pateikiamas problemos prigimties apibrėžimas.

Traktuojant sugrėsminimą kaip problemos rėminimą, svarbūs tie patys kontekstiniai veiksniai, kurie išskiriami sugrėsminimo perspektyvoje: be teksto, apibrėžiančio problemos rėmus, svarbus išskiriamas aspektas yra komunikatorius bei jo galia (kas kuria rėmus), išorinis sociokultūrinis kontekstas (rėminimo teorijoje konceptualizuojamas kaip „kultūra“, kultūroje dažnai pasitelkiamų rėmų visuma), taip pat nurodomas būtinumas nagrinėti auditoriją, kuri yra aktyvi reikšmės kūrėja ir gali priimti ar nepriimti jai siūlomų rėmų ar „derėtis“ dėl siūlomų reikšmių (Watson 2011).

Siejant rėminimo ir sugrėsminimo teorijas, saugumo arba grėsmės rėmas gali būti traktuojamas kaip vienas iš „pagrindinių“ rėmų (angl. *master frames*), kuris žiniasklaidoje gali būti pasitelkiamas apibrėžiant įvairaus pobūdžio problemas kaip grėsmę; kiti „pagrindinių“ rėmų pavyzdžiai yra „teisių“ ar „nelygybės“ rėmai. Sugrėsminimas gali būti laikomas rėminimo teorijos sritimi (Watson 2011: 280).

1.4. Empirinio tyrimo metodologija

Remiantis aprašytomis teorijomis bei ankstesnėmis subjektyvaus saugumo tyrinėjimų Lietuvoje ir užsienyje įžvalgomis, šio empirinio tyrimo metu analizuojama, kaip žmonės suvokia savo individualų ir valstybės saugumą, kokias grėsmes saugumui įžvelgia ir kaip jas vertina, kas lemia vienokią ar kitokią saugumo sampratą, kokių elgesio strategijų žmonės galėtų imtis siekdami apsisaugoti nuo potencialių grėsmių ir kas lemia vienokį ar kitokį požiūrį. Tyrimas buvo atliekamas remiantis žmogaus saugumo sampratoje suformuluota plačia grėsmių samprata ir apėmė įvairaus pobūdžio realias ir potencialias saugumo grėsmes. Šalia kasdieniame gyvenime kylančių saugumo grėsmių (tokių kaip saugumas gatvėje ar socialinės garantijos darbe) buvo tiriamas geopolitinių grėsmių (tokių kaip Rusijos užsienio politikos užmačios, tarptautinis terorizmas) suvokimas ir vertinimas. Sudarant tiriamų grėsmių sąrašą buvo remiamasi B. Buzano išskirtais penkiais saugumo sektoriais (kariniu, politiniu, ekonominiu, socialiniu ir ekologiniu) (Buzan 1997: 60), iš kiekvieno parenkant kelias grėsmes. Siekiant geriau atsižvelgti į Lietuvos kontekstą, sąrašas buvo papildytas ir kitomis saugumo tyrimuose matuojamomis saugumo grėsmėmis (Dobryninas, Gaidys 2004; Vileikienė 2010, 2016a, 2016b; Dobryninas ir kt. 2012).

Siekiant visapusiškai išnagrinėti tiriamą fenomeną, buvo derinami keli vienas kitą papildantys kiekybiniai ir kokybiniai tyrimo metodai. Tyrimo metu buvo atlikta:

1. Reprezentatyvi gyventojų apklausa.
2. 30 kokybinių pusiau struktūruotų interviu.
3. Žiniasklaidos turinio analizė.

Lietuvos gyventojų reprezentatyvi apklausa (N=1009) pagal tyrimo autorių parengtą metodologiją buvo atlikta 2016 metų vasario 17–28 d. Tyrimo lauko darbus vykdė UAB „Spinter tyrimai“. Individualių interviu būdu buvo apklausti 1009 vyresni nei 18 metų gyventojai. Tyrime buvo taikytas daugiapakopės stratifikuotos tikimybinės atrankos metodas, užtikrinantis duomenų reprezentatyvumą. Respondentų pasiskirstymas atitinka visų

šalies gyventojų pasiskirstymą pagal amžių, lytį, išsilavinimą, tautybę, socialinę padėtį, gyvenamąją vietą ir kitus požymius. Tyrimas vyko visoje šalies teritorijoje, iš viso 75 atrankiniuose taškuose, išdėstytuose taip, kad reprezentuotų visus šalies regionus. Tyrimo duomenų rinkimas buvo atliekamas standartizuoto tiesioginio interviu būdu, taikant CAPI (*Computer Assisted Personal Interview*) interviu techniką. Standartizuotus interviu atliko profesionalūs apklausų atlikėjai respondentų namuose. Atsakymai buvo fiksuojami elektroniniame klausimyne.

Tyrimo metu buvo siekiama nustatyti tiriamų grėsmių suvokimo hierarchiją ir intensyvumą, suvokimą lemiančius veiksnius bei žiniasklaidos įtaką nuomonės formavimui. Dėl to į klausimynus buvo įtraukti klausimai apie patriotizmą ir didžiavimąsi Lietuva, demokratiją ir sovietinę praeitį, žiniasklaidos priemonių naudojimą, taip pat buvo tiriama nuomonė apie valstybės politiką reaguojant į kylančias grėsmes. Tyrimu buvo siekiama palyginti saugumo suvokimo dimensijas (karinis, ekonominis, socialinis saugumas ir kt.) bei aplinką (saugumas artimiausioje aplinkoje, gyvenamojoje vietoje, Lietuvoje, Europos Sąjungoje ir pasaulyje).

Klausimynas apėmė devynis klausimų blokus, kuriuose buvo tiriama:

1. Gyvenimo kokybės vertinimas.
2. Patriotizmo ir didžiavimosi Lietuva suvokimas.
3. Bendras saugumo suvokimas.
4. Požiūris į Rusiją.
5. Požiūris į pabėgėlius / migrantus.
6. Požiūris į terorizmą Europoje.
7. Žiniasklaidos priemonių naudojimas ir nagrinėjamų temų atspindėjimo žiniasklaidoje vertinimas.
8. Demokratijos ir sovietinės praeities vertinimas.
9. Socialiniai demografiniai klausimai.

Šioje studijoje daugiausia dėmesio skiriama bendram saugumo vertinimui ir požiūriui į Rusiją.

Be aprašytos kiekybinės reprezentatyvios apklausos, tyrime buvo atlikti ir kokybiniai interviu bei turinio analizė. Kiekybinė apklausa leidžia daryti apibendrinimus ir išvadas apie saugumo suvokimą visuomenėje, o kokybinių interviu medžiaga buvo reikalinga tiek kuriant kiekybinį klausimyną, tiek interpretuojant kiekybinių tyrimų duomenis.

Kokybinių pusiau struktūruotų interviu gairės apėmė tas pačias klausimų temas, kurios buvo tiriamos ir kiekybinėse apklausose, pritaikant klausimus kokybinio, atviresnio tyrimo specifikai. Iš viso 2016 m. buvo atlikta 30 kokybinių interviu. Respondentai buvo atrinkti pagal įvairovės principą – siekta, kad į atranką pakliūtų skirtingo amžiaus, lyties, išsilavinimo, pažiūrų, gyvenantys skirtingo tipo vietovėse respondentai.Interviu atliko tyrimo autorės. Tyrimo metu buvo apklausta 15 vyrų ir 15 moterų. Tyrime dalyvavo 21–78 metų amžiaus informantai, buvo užtikrinta, kad tyrime dalyvautų žmonės, turintys skirtingų asmeninių patirčių. 10 iš 30 interviu buvo atlikti su tautinių mažumų atstovais. Informantų sąrašas pateiktas 1.1 lentelėje.

1.1 lentelė. Kokybinių pusiau struktūruotų interviu informantų aprašymas

Nr.	Amžius	Lytis	Tautybė	Išsilavinimas	Užsiėmimas / profesija	Gyvenamoji vietovė
1	38	Vyras	Lietuvis	Aukštasis	Ūkininkas, turintis savo verslą	Šakių raj.
2	37	Moteris	Lenkė	Aukštasis, dr.	Mokslininkė	Vilnius
3	60	Vyras	Lietuvis	Vidurinis	Bedarbis	Vilnius
4	57	Moteris	Lietuvė / ukrainietė	Aukštesnysis	Savivaldybės tarnautoja	Vilnius
5	63	Moteris	Lietuvė	Aukštasis	Pensininkė, buvusi teisininkė	Vilnius
6	21	Moteris	Lietuvė	Vidurinis	Studentė	Vilnius
7	37	Vyras	Lenkas	Vidurinis	Smulkus verslininkas	Vilniaus raj.
8	34	Moteris	Lenkė	Aukštasis	Teisininkė	Vilniaus raj.
9	25	Moteris	Rusė	Vidurinis	Manikiūrininkė	Vilnius
10	32	Moteris	Lietuvė	Aukštasis	Žurnalistė	Vilnius
11	42	Vyras	Lietuvis	Aukštasis, dr.	Filologas, vertėjas	Vilnius
12	36	Vyras	Lietuvis	Aukštasis	Inžinierius	Vilnius
13	21	Vyras	Lietuvis	Vidurinis	Krovikas	Vilnius
14	26	Vyras	Lenkas	Aukštasis	Chemikas laborantas	Vilnius
15	41	Moteris	Rusė	Aukštasis	Mokytoja	Visaginas
16	65	Moteris	Ukrainietė	Aukštasis	Mokytoja	Vilnius
17	53	Moteris	Lietuvė	Vidurinis	Auklė	Klaipėda
18	38	Vyras	Lietuvis	Profesinis vidurinis	Tekintojas	Klaipėda / Norvegija
19	77	Vyras	Lietuvos totorius	Aukštasis	Pensininkas, buvęs mokytojas	Alytus
20	78	Moteris	Lietuvė	Aukštasis	Pensininkė, buvusi savivaldybės tarnautoja	Alytus
21	74	Moteris	Lietuvė	Aukštesnysis	Pensininkė, buvusi darželio auklėtoja	Šakių raj.
22	62	Moteris	Lietuvė	Profesinis vidurinis	Paštininkė	Klaipėda
23	53	Moteris	Lenkė	Aukštasis	Mokytoja	Vilnius
24	25	Moteris	Lietuvė	Aukštesnysis	Pardavimų vadybininkė	Marijampolė
25	58	Vyras	Lietuvis	Profesinis vidurinis	Vairuotojas, darbininkas	Marijampolės raj.
26	50	Vyras	Lietuvis	Profesinis vidurinis	Bedarbis	Biržai
27	45	Vyras	Lietuvis	Vidurinis	Medelyno darbuotojas	Biržai
28	34	Vyras	Lietuvis	Profesinis vidurinis	Automobilių mechanikas	Kaunas
29	33	Vyras	Lenkas	Aukštesnysis	Tolimųjų reisų vairuotojas	Vilniaus raj.
30	23	Vyras	Lietuvis	Pagrindinis	Vairuotojas	Marijampolė

Trečiasis šiame tyrime naudotas tyrimo metodas – turinio analizė – koncentravosi į Rusijos sugrėsminimą Lietuvos žiniasklaidoje. Turinio analizė rėmėsi minėtu sociologiniu arba išoriniu sugrėsminimo modeliu (Balzacq 2011a; Striztel 2007), kuriame analizuojamas ne tik sugrėsminimo kalbos aktas, t. y. sugrėsminantys teiginiai apie kalbamą objektą, bet taip pat tiriama, kokiame kontekste pateikiami sugrėsminimo teiginiai ir kokie veikėjai pateikia šiuos teiginius. Tyrime nagrinėtas didžiausią auditoriją turintis portalas *delfi.lt*, taip pat remtasi kitų žiniasklaidos priemonių (*lrytas.lt* ir LRT) apžvalga. Tyrime iš pradžių apžvelgiami naujienų apie Rusiją srauto pokyčiai portalo Lietuvos ir užsienio naujienų bei „Verslo“ rubrikose 2013–2015 m., o išsamiai analizei atrinkti naujienų pranešimai apie Rusiją iš „Lietuvos aktualijų“ rubrikos. Analizės laikotarpis apėmė vienus metus nuo vadinamojo Krymo referendumo, t. y. nuo 2014 m. kovo 1 d. iki 2015 m. vasario 28 d. Tyrimas atliktas pasitelkus automatizuotą turinio analizę (*computer assisted content analysis*), arba tai, kas lingvistikoje būtų vadinama tekstyno analize (*corpus analysis*), naudojant *WordSmith Tools* programinį paketą. Išsamiau tyrimo metodas aprašytas skyriuje „Rusijos sugrėsminimas Lietuvos žiniasklaidoje: *delfi.lt* atvejis“.

2. SUBJEKTYVAUS SAUGUMO YPATUMAI

Subjektyvaus saugumo tyrimų objektas yra saugumo jausmas, individų subjektyviai konstruojamas apie tam tikrus reiškinius ir situacijas. Yra tiriamas įvairių grėsmių subkektyvus suvokimas ir vertinimas. Subjektyvaus saugumo empiriniai tyrimai visų pirma leidžia nustatyti, koks yra saugumo turinys, t. y. kaip patys žmonės suvokia ir apibrėžia saugumą. Taip pat šie tyrimai parodo saugumo jausmo formavimosi mechanizmus ir lemiančius veiksnius bei suvokiamų grėsmių hierarchinį išsidėstymą ir kitus ypatumus.

Šioje studijoje pristatomas tyrimas rodo, kad, kalbėdami apie saugumą, žmonės turi omenyje labai skirtingus dalykus, tačiau visų pirma galvoja apie savo artimiausią aplinką, savo ir artimųjų reikalus ir tik po to apie tolimesnius, jų tiesiogiai neliečiančius dalykus. Taip pat tyrimo duomenys rodo, kad skiriasi Lietuvai ir Europos Sąjungai svarbių saugumo problemų samprata, o saugumo jausmas priklauso nuo suvokimo, kiek konkreti grėsmė yra tikėtina. Ši studijos dalis yra skirta minėtų problemų analizei.

2.1. Subjektyvaus saugumo turinys

Siekiant ištirti spontanišką grėsmių suvokimą, kiekybinės reprezentatyvios apklausos klausimyno pradžioje atviru klausimu buvo prašoma nurodyti, apie ką respondentai pirmiausia pagalvoja, kai jų klausiama, ar jie jaučiasi saugūs. Sugrupavus atsakymus paaiškėjo, kad nacionalinis saugumas ar karo galimybė buvo suvokiama kaip pati didžiausia grėsmė asmeniniam saugumui – taip manančių buvo 21 proc. gyventojų[2]. Kitos žmonių įvardytos grėsmės: nusikaltimai ir kriminogeninė padėtis (15 proc.), saugumas gyvenamoje aplinkoje (14 proc.), pragyvenimo lygis ir ekonominė situacija (12 proc.), sveikatos problemos (6 proc.), socialinis saugumas, pabėgėlių krizė ir tarptautinis terorizmas (po 3 proc.). Taigi, respondentai minėjo tiek vidines (kylančias šalies viduje), tiek išorines (kylančias už šalies ribų) saugumo problemas (žr. 2.1 lentelę).

2.1 lentelė. Spontaniškai įvardijamos asmeninio saugumo problemos (atviras klausimas: „Jeigu Jūsų paklaustumėme, ar Jūs jaučiatės saugiai, apie ką pirmiausia pagalvotumėte?“)

Eil. Nr.	Saugumo sritys	Atsakymų pavyzdžiai	Proc.
1	Nacionalinis saugumas ir karo grėsmė	„Rusijos agresija, grėsmė“, „Karas“, „Karo grėsmė“, „Okupacijos grėsmė“, „Lietuvos, Tėvynės saugumas“, „NATO“, „Dalinis Lietuvos suvereniteto praradimas“, „Nėra karo“, „Taika“, „Mūsų šalyje nėra karo“, „Nėra karinių konfliktų“, „Kariuomenė“	21

[2] Manytina, kad respondentų spontaniškiems atsakymams galėjo turėti įtakos tai, kad šis klausimas buvo pirmas anketoje, o pristatydami tyrimą apklausos atlikėjai galėjo paminėti, kad šalia kitų klausimų tiriamas ir Rusijos keliamos grėsmės suvokimas ir taip iš dalies paveikti atsakymus į šį klausimą.

2.1 lentelės tęsinys

Eil. Nr.	Saugumo sritys	Atsakymų pavyzdžiai	Proc.
2	Nusikaltimai, kriminogeninė padėtis	„Nusikalstamumas“, „Mažas nusikalstamumas“, „Kriminogeninė situacija“, „Gatvė“, „Ginklas“, „Gyvybė“, „Apsauga nuo vagių“, „Signalizacija“, „Namų saugumas“, „Namų turtas“, „Užrakintos durys“, „Namai“, „Turtiniai nusikaltimai“, „Smurtiniai nusikaltimai“, „Turtas“, „Spynos“, „Storos namų sienos“, „Tvora“, „Užpuolimo gatvėje grėsmė“, „Vagystės“, „Plėšimai“, „Korupcija“, „Policija“, „Policijos darbas“, „Viešoji tvarka“	15
3	Saugumas artimiausioje kasdienėje gyvenamojoje aplinkoje	„Saugumas aplinkoje / gatvėje“, „Mano gyvenamoji aplinka“, „Asmeninis saugumas“, „Artimieji – šeima, vaikai, tėvai“, „Vaikų saugumas“, „Ar saugu tamsiu paros metu“, „Asmens saugumas“, „Fizinis saugumas“, „Nesijaučiu saugus“, „Nori ramybės“, „Psichologinis saugumas“, „Saugi kaimynystė name“, „Saugu tik namuose“, „Apskritai saugumas visomis prasmėmis“	14
4	Pragyvenimo lygis ir ekonominė situacija	„Alga“, „Atlyginimai“, „Darbas“, „Darbo praradimo grėsmė“, „Nuolatinės pajamos“, „Pensijos“, „Finansai“, „Ekonominis / finansinis saugumas“, „Ar neartėja nauja krizė“, „Finansinis nesaugumas“, „Neturiu skolų“, „Kylančios kainos“, „Mokesčiai“, „Galimybė išlaikyti vaikus“, „Sunku pragyventi“, „Žemas pragyvenimo lygis“	12
5	Sveikatos problemos	„Sveikata“, „Sveikatos problemos“	6
6	Socialinis saugumas / socialinės garantijos	„Socialinis saugumas“, „Socialinės garantijos“, „Saugi senatvė“, „Ar turiu kur gyventi“, „Ar turiu ką valgyti“, „Skurdo baimė“, „Daug žmonių kenčia“, „Bedarbystė“, „Mažos pensijos“	3
7	Saugumas šalyje	„Saugus gyvenimas savoje valstybėje“, „Saugu gyventi šalyje“	3
8	Pabėgėliai	„Pabėgėliai“, „Pabėgėlių būriai Europoje“, „Lietuvoje nėra pabėgėlių“	3
9	Terorizmas	„Terorizmas“	3
10	Jaučiuosi gerai, saugiai	„Jaučiuosi gerai, saugiai“	3
11	Tarptautinė padėtis / nestabilumas pasaulyje	„Tarptautinė padėtis“, „Nestabilumas pasaulyje“, „Politiniai neramumai ir nestabilumas“	2
12	Kita	„Avaringumas keliuose“, „Eismo problemos“, „Draudimas“, „Energetinis saugumas“, „Apie orą (užterštumas)“, „Gamtos stichijos“, „Gaisras“, „Galvoju apie ateitį“, „Kad nebūtų grėsmių“, „Slapti pasiklausymai“, „Vyriausybės nestabilumas“, „Brangus mokslas“, „Daugiau pasitikėjimo savimi“, „Emocijos“, „Galvoju apie Dievą“, „Įsivaizduoju save ekstremalioje situacijoje“, „Jaunimo užimtumas“, „Kad nereikėtų emigruoti norint išgyventi“, „Neblaivūs asmenys“, „Negerbiamos teisės“, „Patikimas gyvenimo partneris“, „Persekiojimas“, „Saugus rytojus“, „Swedbank“, „Tykančios grėsmės“, „Gąsdina JAV kariniai daliniai Lietuvoje“, „Politikų nuolaidžiavimas vakarams“, „Rusakalbių nesaugumas Lietuvoje“ ir kt.	9
13	Nežino, neatsakė		6

Spontaniški respondentų atsakymai rodo labai platų grėsmių saugumui suvokimo spektrą: nuo individualių problemų (saugios kaimynystės, sveikatos, ekonominės gerovės) iki grėsmių nacionaliniam saugumui (karinės invazijos) ar globalių problemų (politinių neramumų pasaulyje, tarptautinio terorizmo).

2.1 lentelėje, jei atmestume karo grėsmę (kurios sureikšminimui galbūt turėjo įtakos klausimyno sandara ir apklausų atlikėjų pradžioje paminėtos tyrimo temos), tarp svarbiausių problemų matyti žmogui artimi dalykai. Kokybinių interviu duomenys taip pat rodo, kad žmonės supranta saugumą labai plačiai, tačiau svarbiausiomis problemomis laiko tas, su kuriomis susiduria tiesiogiai: turintieji vaikų rūpinasi jų saugumu, vyresnio amžiaus žmonėms aktualesnės sveikatos apsaugos problemos, neturintiems darbo arba gaunantiems žemesnes pajamas svarbus ekonominis ir finansinis saugumo aspektas.

Nerimą dėl vaikų iliustruoja informantų rūpestis dėl saugumo keliuose, išsilavinimo bei neužtikrintumo, kas būtų kritinės situacijos, tokios kaip karinė svetimos šalies invazija, atveju:

> „Baimė atsiranda dėl to, kad ir vaikai maži, ir kas juos išaugintų, jeigu tau kažkas atsitiktų? Tai ir norisi to saugumo <...>. Daugiau rūpiniesi dar ir be to ne tik savo, bet ir vaikų saugumu, <...> kad būtų saugūs gatvėje, dabar pradėjo <...> patys vaikai eiti miesto gatvėmis, pereidinėja sankryžas, tai va apie jų saugumą pagalvoji keliuose“ (37 m. mokslininkė).

> „Rajone pasiekti tą užklasinę veiklą <...> vaikams <...> yra jau sunkiau. Nes <...> tie būreliai <...> jeigu mokykloj nėra <...>, nėra autobusų ir <...> gaunasi – vaikai nukenčia <...>, tėvai negali jo <...> lavinti <...> atsiranda kitas nesaugumo jausmas – to vaiko perspektyva“ (38 m. ūkininkas, turintis savo verslą).

> „Kai su vyru [mes] vyresni, tai visada galvoju pirmoj eilėj apie dukterį. Kaip sektųsi, kas būtų, jeigu rimčiau saugumas <...> šalies [pasikeistų]“ (57 m. savivaldybės tarnautoja).

Vyresnio amžiaus žmonėms aktualesnės asmeninės sveikatos problemos ir rūpestis dėl tinkamos medicinos pagalbos suteikimo. Paprastai tai siejama su asmenine patirtimi:

> „Poliklinika man nesuteikia tokio saugumo“ (57 m. savivaldybės tarnautoja).

> „[Mano] gera draugė, ir ji kvietėsi greitąją pagalbą į namus, jai buvo trūkusi žarna, ji nežinojo – skauda vidurius – ir ją su didžiausiais skausmais nuvežė į ligoninę, atgal grąžino – nėra pagrindo jos guldyti, ir ji paskui vėl kvietėsi ir <...> pradėjo jiems grasinti Sveikatos ministerija, kad ji skambins ir skųsis, ir tada šiaip ne taip ją paguldė į ligoninę, rado, kad žarna trūkusi. <...> Tai koks čia saugumas gali būti? Čia kažkoks siaubas!“ (63 m. pensininkė, buvusi teisininkė).

> „Išlaidų būna, daug... patarnavimų brangių, didelio kiekio <...> vaistų, kadangi sveikata nėra gera, tai reikia gana daug vaistų, tai <...> pagrindinius tuos vaistus kompensuoja, daugumą, bet jeigu norint sveikatos vitaminų ar kitokių tų priedų, reikia daugiau išleisti“ (77 m. pensininkas, buvęs mokytojas).

Vargingiau gyvenantiems žmonėms labai svarbus yra ekonominis ir finansinis saugumo aspektas:

> „Kai turi stogą virš galvos, <...> turi už ką <...> apsirūpinti save ir šeimą, pajamų užtenka, <...> jauti, kad tai yra saugi aplinka gyventi“ (42 m. filologas, vertėjas).

„Galim kalbėti, apie ką nori, bet jeigu tu pinigų neturi, tu saugiai niekada nesijausi. <...> jeigu tavo kišenėse vėjai pučia ir tu galvoji, kaip čia pavalgyti, kaip čia vaiką į mokyklą išleisti“ (38 m. ūkininkas, turintis savo verslą).

„Visų pirma piniginiu atžvilgiu... esam nesaugūs, nes niekada nežinai, kada pritrūksi. <…> materialinė pusė yra silpna, tikrai jaučiamės bejėgiai“ (53 m. auklė).

„Jeigu imti materialinį saugumą, tai... pragyvenimui ir dar kažkokioms tai nedidelėms išlaidom, ar tai nedidelėms pramogoms, ar kažkokiam tai kitam, kadangi užtenka tų lėšų, tai reiktų skaityti, kad saugumas yra“ (77 m. pensininkas, buvęs mokytojas).

„Darbo netekti – irgi baisiai nesaugu. Baisiai man nesaugu, kadangi turėjau tokį atleidimo lapelį jau pernai, tai labai nesaugiai jaučiausi“ (57 m. savivaldybės tarnautoja).

Taip pat svarbi nerimo dėl savo saugumo priežastis yra fizinis saugumas ir baimė tapti nusikaltimo auka:

„Sakyčiau, nelabai [saugiai jaučiuosi] <...> labai daug rizikos asmenų aplinkui. Ir dar kas mane gąsdina – jų daugėja ir su jais nelabai kas dirba ir nelabai kas susitvarko, tai, iš tikrųjų, tai labai liūdina, <...> žmonės su priklausomybėmis, žmonės, sugrįžę iš įkalinimo įstaigų, nu, va kažkaip tokių, deja, mūsų mieste yra daug. Jų čia, juos čia kažkoks biesas neša. Man tas labai nepatinka, kadangi jie elgiasi labai įžūliai ir nuolat eidamas pro juos, nu, čia ne tik aš viena, bet ir kiti žmonės baiminasi, nes nežinai, ko laukti. <...> Visa kita man yra saugu. Bent jau aš jaučiuosi ramiai“ (41 m. mokytoja).

„Dabar aš savo namuose tai jaučiuosi saugiai. <…> sutemus jau reikalų neturiu ir nevaikščioju. Taip, kad nežinau. <…> nėra poreikio. O ir skaitau spaudą, tai kartais ir šešioliktą valan... aštuonioliktą valandą, atsiprašau, jau trisdešimt pirmą moterį apiplėšė, rankinę ištraukė, kirto kumštį ir taip toliau. Tai kažkiek to nesaugumo ir yra. Tačiau labiausiai nesaugumas tai mane jaudina visą laiką mūsų valstybėj. Tokia situacija, kad mes lyg ruošiamės karui“ (78 m. pensininkė, buvusi savivaldybės tarnautoja).

„Pėškom aidams [pėsčiomis eidamas]. Ir vakare. Vakare jeigu, nesaugus gali būt. <…> Nu dėl visokių yra žmonių. Gali apstoti“ (45 m. medelyno darbuotojas).

Akivaizdu, kad saugumo turinys yra įvairus ir dažnai sąlygotas asmeninės situacijos bei patirties. Kokybinių interviu duomenys rodo, kad jaunimas labiausiai linkęs pasitikėti savo asmenine patirtimi ir, jei jiems nieko blogo nėra atsitikę, jie jaučiasi saugiai, tikėdami, kad taip bus ir ateityje:

„Nesu patyrusi tokių atvejų, kad kažkas ar užpultų, ar... gal dėl to aš taip ir vaikštau ir vakarais, ir... tikrai jaučiuosi saugi“ (25 m. manikiūrininkė).

„Negaliu pasakyt, kad kažko tai bijau <...> savim pasitikiu labai ir galvoju, kad esu saugus“ (34 m. automobilių mechanikas).

„Ir finansiškai, ir šiaip <...> nelabai galvoju, kad artimiausioje ateityje kažkas būtų blogai, ar ten ekonominiai, ar finansiniai, ar socialiniai neramumai <...> neturėtų būti“ (26 m. chemikas laborantas).

Kita žmonių grupė – atsargieji – didelę reikšmę teikia neigiamai savo ir savo artimųjų patirčiai. Jie linkę manyti, kad jei tam tikras blogas įvykis (vagystė, apgavystė, įsilaužimas ar pan.) įvyko vieną kartą, jis gali pasikartoti. Todėl būtina imtis priemonių, kad būtų išvengta nepageidaujamų situacijų ateityje, ir apskritai reikia būti atsargiam. Informantai teigia:

> „Aš nesu apvogta daug kartų, bet vienas atmintin labai įsirėžęs tai, būtent taip, stoties rajone įvykęs, kai dar buvau studentė ir mane apvogė, ir man tada prarasti 50 litų tuo metu tai buvo savaitės pragyvenimas sostinėje. Nu tai taip stipriai paveikė ir tada toks saugumo instinktas atsirado. Nuo tol tikrai labai saugausi tokių vietų <...> ir saugau savo daiktus“ (32 m. žurnalistė).

> „Negaliu pasakyt, kad labai jausčiausi saugiai <...>. Kiek kartų teko kreiptis į policiją, tai, deja, jinai mums praktiškai niekada nepadėjo. Tai dėl to, kad ir turėjom tokią karčią patirtį seniai, kad ir į butą buvo atėję [vagys] <...>. Šiuo metu yra bute kameros, tai jeigu dėl buto, tai dabar šiek tiek ramiau“ (57 m. savivaldybės tarnautoja).

Atskirą žmonių grupę sudaro žmonės, teigiantys, kad niekada nepatyrė jokių neigiamų dalykų, niekada nenukentėjo per nusikaltimus, tačiau vis vien manantys, kad gyvenimas yra labai pavojingas, nes kiekvieną dieną galima išgirsti žinių, kaip kažkas blogo atsitiko tokiems patiems žmonėms kaip jie:

> „O aš skaitau spaudą, tai kartais ir <…> aštuonioliktą valandą jau [apiplėšia]“ (78 m. pensininkė, buvusi savivaldybės tarnautoja).

> „Mes matome, kas darosi Vokietijoje. Kai pasižiūri per televiziją, per žinias, na, kaip žmonės sako, kad jie bijo išeiti vakarais į lauką, nes, nes pilna [migrantų]. Siautėja, šiukšlina“ (34 m. teisininkė).

Apibendrinant galima teigti, kad žmonės saugumą suvokia labai plačiai, tačiau dažniausiai svarbiais saugumo akcentais laiko tuos, su kuriais susiduria tiesiogiai savo kasdieniame gyvenime. Tačiau svarbu yra ir tai, kad daliai žmonių didelio skirtumo tarp asmeninės patirties ir kitų žmonių patirties, apie kurią jie sužino per įvairias žiniasklaidos priemones, nėra, todėl kitų žmonių patirti neigiami išgyvenimai, perpasakoti žiniasklaidoje, yra priimami kaip savi ir taip yra konstruojamas ne visai saugaus pasaulio vaizdas, nors asmeninė patirtis to ir nerodo.

2.2. Saugumo suvokimas artimesnėje ir tolimesnėje aplinkoje

Siekiant tiksliau įvertinti gyventojų saugumo suvokimo ypatumus, buvo analizuojama, kiek skiriasi gyventojų suvokiamas saugumas artimesnėje ir tolimesnėje aplinkoje: artimiausioje kasdienėje aplinkoje, gyvenamojoje vietovėje, Lietuvoje, Europos Sąjungoje ir pasaulyje.

Tyrimo duomenys rodo, kad kuo vertinama aplinka yra artimesnė, tuo individas saugiau joje jaučiasi. Saugiai savo artimiausioje aplinkoje jaučiasi 91 proc. (visiškai saugiai 46 proc., greičiau saugiai – 45 proc.), savo gyvenamojoje aplinkoje – 82 proc. (atitinkamai 23 ir 59 proc.), Lietuvoje – 63 proc. (14 ir 49 proc.), Europos Sąjungoje – jau tik 45 proc. (6 ir 39 proc.), o pasaulyje – vos 32 proc. (4 ir 28 proc.) (žr. 2.1 pav.).

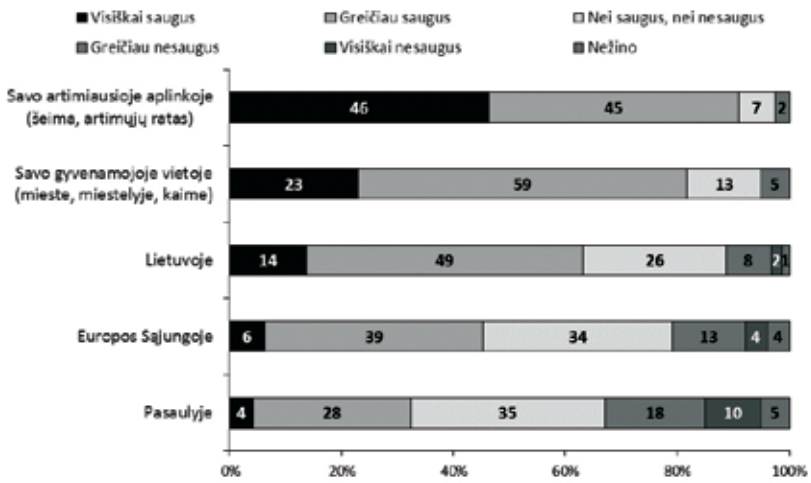

2.1 pav. Lietuvos gyventojų saugumo jausmo suvokimas skirtingose aplinkose, proc. (klausimas: „O dabar norėtume paklausti konkrečiau, kiek jaučiatės saugus savo artimiausioje aplinkoje, savo gyvenamojoje vietoje, Lietuvoje, Europos Sąjungoje, pasaulyje?“)

Tikėtina, kad kuo vertinama aplinka individui tolimesnė, tuo labiau saugumo jausmas siejamas ne tiek su realiomis, kiek su įsivaizduojamomis grėsmėmis, apie kurias dažniausiai gaunama informacijos iš žiniasklaidos. Todėl, vertindami saugumo situaciją Europos Sąjungoje ir pasaulyje, gyventojai linkę galvoti apie jiems žinomas ir dažnai žiniasklaidoje eskaluojamas temas, tokias kaip kariniai konfliktai, politinis nestabilumas, teroristinės atakos ar pabėgėlių krizė. Toks selektyvus informacijos įsisavinimas gali sudaryti įspūdį apie tai, kaip sąlyginai saugu mūsų šalyje, palyginti su tuo, kas vyksta, pavyzdžiui, Prancūzijoje ar Artimųjų Rytų šalyse.

Galima teigti, kad gyventojai linkę suvokti Lietuvą kaip tam tikrą „saugumo oazę“ santykinai nesaugaus pasaulio kontekste. Išties, kaip rodo naujausi pasaulio valstybių saugumo tyrimai, Lietuva pagal objektyvius saugumo rodiklius patenka tarp saugiausių šalių, aplenkdama tokias šalis kaip Italija, Prancūzija, Jungtinė Karalystė ir kt[3].

Tam tikrą vertinimų skirtingose aplinkose atotrūkį, nors ir ne tokį didelį, rodo ir kiti tyrimai. Pavyzdžiui, Eurobarometro 2015 m. apklausoje taip pat fiksuojami tam tikri skirtumai tarp saugumo suvokimo artimiausioje aplinkoje ir bendrai Europos Sąjungoje, tačiau jie nėra tokie dideli[4]. Saugiausiai žmonės jaučiasi savo artimiausioje aplinkoje, o Lietuvoje ir Europos Sąjungoje saugiau besijaučiančių buvo mažiau: visiškai sutiko su teiginiu, kad jų artimiausia aplinka yra saugi vieta gyventi, 41 proc., atitinkamai Lietuvoje – 27 proc., o Europos Sąjungoje – 29 proc. respondentų (žr. 2.2 pav.).

[3] 2016 m. Lietuva užėmė 37 vietą tarp visų pasaulio šalių (Global Peace Index 2016, p. 10). Prieiga per internetą: http://visionofhumanity.org/indexes/global-peace-index/.

[4] Eurobarometro apklausose klausimo formuluotė yra kitokia: „Ar sutinkate, ar nesutinkate su teiginiu, kad ... yra saugi vieta gyventi?“, taip pat skiriasi ir pateikti atsakymo variantai: „Visiškai sutinku, greičiau sutinku, greičiau nesutinku, nežinau“.

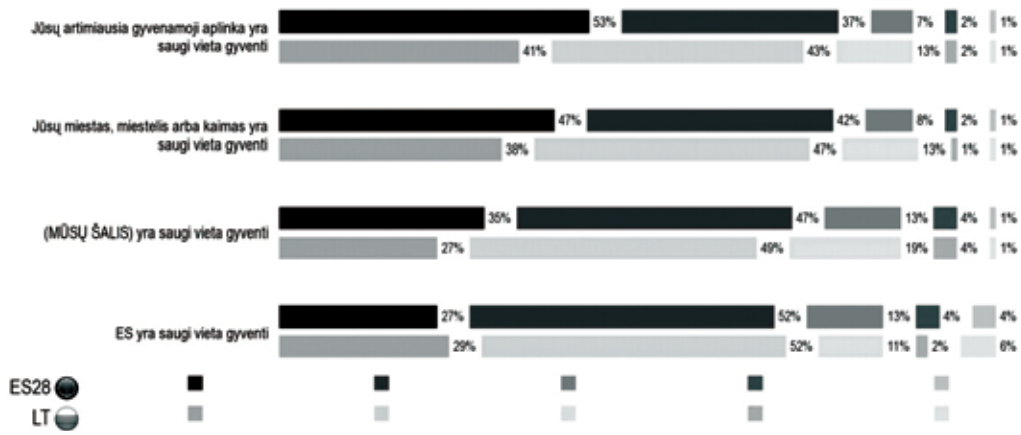

2.2 pav. Lietuvos ir Europos Sąjungos gyventojų saugumo jausmo suvokimas skirtingose aplinkose, proc. (klausimas: „Ar Jūs sutinkate, ar nesutinkate su kiekvienu iš pateiktų teiginių apie visuomenės saugumą“)

Šaltinis: Eurobarometro duomenys 2015 m.[5]

Skirtumus tarp suvokiamo saugumo artimiausioje aplinkoje, gyvenamojoje vietovėje ir Lietuvoje rodo ir kasmet nuo 2005 m. Vidaus reikalų ministerijos iniciatyva inicijuojamų gyventojų apklausų rezultatai. Šiuose tyrimuose išryškėja dar viena įdomi tendencija – per pastarąjį dešimtmetį nuolat mažėja atotrūkis tarp saugumo suvokimo artimiausioje aplinkoje ir šalyje (Vileikienė 2016a). Apie tai, kad žmonės saugiausiai jaučiasi savo artimiausioje aplinkoje, rodo ir mokslininkų grupės 2003 m. ir 2011 m. atlikti tyrimai (Dobryninas, Gaidys 2004; Dobryninas ir kt. 2012). Vis tik atkreiptinas dėmesys, kad pastarieji tyrimai saugumo jausmo suvokimą pirmiausia tyrė iš kriminologijos mokslo perspektyvos, kartu analizuodami, kaip gyventojai vertina kriminogeninę situaciją ir riziką tapti nusikaltimo auka.

Kokybinių interviu duomenys taip pat rodo, kad saugiausiai žmonės jaučiasi artimiausioje aplinkoje, namuose, pažįstamose vietovėse ir tarp artimų žmonių:

> „[Saugumas asocijuojasi] su namais. Kai turiu kur grįžti, tai iš karto jautiesi saugus, su pažįstamais žmonėmis, kuriuos tikrai gerai pažįstu, bet nesakyčiau, kad nepažįstamose vietose jaučiuosi labai nesaugiai. Tačiau, vis dėlto, pažįstamos vietos, žinomi keliai, sakykim, jeigu kalbant apie miestus, tai tikrai yra smagiau vaikščioti žinomom gatvėm negu visiškai nežinomom vidury nakties. <...> Tamsa turbūt visada asocijuojasi su blogais dalykais ir, vis dėlto, Lietuva ir Vilnius nėra pats saugiausias miestas ir bet kada bet kur gali nutikti kas nors, tai visada turi save saugoti ir visada apie tai pagalvoji iš anksto“ (21 m. studentė).

> „Saugiausiai, aišku, jautiesi savo aplinkoje, tu taip susikuri tą aplinką, kad ji būtų saugi ir žinai, kad va jau už tos ribos, kurią peržengus atsiduri tokioj nesaugioj zonoj.

[5] Žr. European’s Atitude towards Security. Prieiga per internetą: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_432_fact_lt_en.pdf.

<…> Renkiesi gyvenamą vietą atitinkamai, nu ne kažkur stoties rajone, kur yra aukštas nusikalstamumo lygis, bet ramesnėje vietoj <...> tas pats prie Stoties rajono, tas ir Naujamiestis, kur yra čigonų taboras, ten irgi jautiesi pakankamai nesaugiai“ (32 m. žurnalistė).

Palyginti su situacija šalyje, kaimo ar miesto vietovė, kurioje gyvenama, suvokiama kaip gana saugi vieta:

„Jei gyvenamoji aplinka, tai [saugumas] yra aukštas, kaip toksai. <...> Gyvenamoji aplinka, kaipo tokia, ji – taip, pakankamai saugi. Ypač, jeigu imsim miestą, ten saugumas yra, galbūt, yra žemesnis“ (38 m. ūkininkas, turintis savo verslą).

Kita vertus, daug mažiau saugesnėmis laikomos vietovės, esančios toli nuo Lietuvos, kur „vyksta teroristinės atakos“ ir „žūsta žmonės“. Kokybinių interviu duomenys dar kartą parodo, kad gyventojai linkę jaustis saugesni Lietuvoje nei kažkur kitur Europoje ar pasaulyje:

„Lietuva saugi, bet pasauliniu mastu tai taip kiekvienas dėl saugumo truputį abejoja“ (37 m. mokslininkė).

„Niekada Lietuva nebuvo tokia saugi savo istorijoj, kokia ji yra šiandien. Ir nors atrodytų, kad viešojoje erdvėje girdime apie tas grėsmes vienokias ar kitokias ir neramumus pasaulyje, bet, vis dėlto, kad ir kaip paradoksaliai skambėtų, vis dėlto, saugumo prasme yra... čia yra labai saugu. <…> išgirdau – padaugėjo turistų į Lietuvą, todėl, kad jiems nesaugu keliauti, pvz., į Prancūziją, keliauti atsisakė ir važiuoja čia. Vokiečių padaugėjo taip pat“ (42 m. filologas, vertėjas).

„Kas dedasi pasaulyje, tai neatrodo, kad labai saugu, bet kol kas nėra pas mus jokių teroro aktų“ (58 m. vairuotojas, darbininkas).

Saugumo jausmo suvokimui didelę įtaką turi asmeninė žmonių patirtis, kuria jie remiasi vertindami situaciją artimiausioje aplinkoje. Antra vertus, kuo aplinka individui tolimesnė, tuo labiau vertinimas remiasi masinių informavimo priemonių suformuotomis nuostatomis ir bendru žmonių įsitikinimu, kad tai, kas yra pažįstama, yra mažiau grėsminga nei tai, kas yra toli ir pažįstama mažiau.

2.2.1. Terorizmo problemos suvokimas

Vienas geriausių pavyzdžių, iliustruojančių, kodėl Lietuvos gyventojai savo šalį laiko saugesne vieta gyventi nei kitus Europos ar pasaulio kraštus, yra tarptautinio terorizmo problemos suvokimas ir įsitikinimas, kad ši problema Lietuvai, skirtingai nei kitoms Europos ir pasaulio valstybėms, nėra itin aktuali. Kaip jau minėta, objektyvaus saugumo tyrimai patvirtina, kad Lietuva patenka į saugių pasaulio šalių sąrašą[6] ir yra viena iš nedaugelio pasaulio valstybių, kurios nėra nukentėjusios nuo tarptautinio terorizmo išpuolių.

Kaip rodo šioje studijoje pristatomo tyrimo duomenys, Lietuvos gyventojai nelaiko tarptautinio terorizmo itin didele grėsme Lietuvai: nors net 80 proc. gyventojų teigia, kad terorizmas yra labai svarbi arba svarbi problema Lietuvai (manančių, kad tai yra labai svarbi arba svarbi problema Europos Sąjungai yra 93 proc.), tik 33 proc. mano, kad terorizmo

[6] 2016 m. Lietuva užėmė 37 vietą tarp visų pasaulio šalių ir aplenkė, pavyzdžiui, Italiją, Prancūziją ir Jungtinę Karalystę (Global Peace Index 2016, p. 10).

grėsmė yra reali, t. y. kad labai didelė arba didelė tikimybė, jog teroristiniai išpuoliai gali įvykti Lietuvoje. Vienas informantas teigia:

> „Kaip ten bebūtų, vis tiek esam šiokia tokia Europos provincija, o vis tiek dažniausiai teroristiniai aktai vyksta tam, kad <...> kuo mažesnė žala suteiktų kuo didesnį rezonansą. <...> aišku, kad <...> darys ten arba Paryžiuj, arba Londone, arba Berlyne. <...> Čia būtų per mažas rezonansas ir per daug... nu, aš taip galvoju, kad per žiniasklaidą mažai parodytų. Parodys vieną kartą ir viskas. Jeigu ten nugriaudėja, va, kaip buvo ten Paryžiuj, po visą pasaulį nuėjo, nuaidėjo“ (26 m. chemikas laborantas).

Pasitikėjimas valstybės gebėjimu apginti piliečius nuo galimos terorizmo grėsmės nėra aukštas. Tik kas trečias Lietuvos gyventojas mano, kad Lietuvos policija ir kitos atsakingos institucijos yra pasirengusios efektyviai reaguoti kilus terorizmo grėsmei arba įvykus teroristiniam išpuoliui. Tokios nuomonės yra 38 proc. 18–25 m. jaunimo ir 22 proc. vyresnių nei 66 m. žmonių.

Paklausus apie tai, kaip žmonės elgtųsi, jei Lietuvoje įvyktų teroristiniai išpuoliai, 38 proc. respondentų rinktųsi likti namuose ir imtųsi veiksmų apsaugoti save ir savo šeimą; 27 proc. stengtųsi išvažiuoti kuo toliau nuo teroristinių išpuolių vietos (pvz., į kaimą); 20 proc. tikėtųsi, kad būtų paskelbta per žiniasklaidą, kaip toliau elgtis. Ši nuostata, kad pačiam sprendimų priimti nereikės, o nurodymai kaip elgtis bus duoti, rodo tam tikrą gyventojų pasyvumą, bet kartu tai rodo ir pasitikėjimą valstybe kaip problemų sprendėja. 55 proc. gyventojų mano, kad jie patys yra atsakingi už savo asmeninį saugumą, 12 proc. mano, kad atsakingos yra vietos bendruomenės, likusi dalis (3 iš 10 gyventojų) mano, kad už jų asmeninį saugumą yra atsakingos valstybės institucijos arba tarptautinės organizacijos (Europos Sąjunga ir NATO). Dar didesnė dalis gyventojų atsakomybę už valstybės nacionalinį saugumą perkelia institucijoms: tik 7 proc. gyventojų mano, kad tai yra jų asmeninė atsakomybė.

Baimė keliauti taip pat yra vienas ryškesnių pavyzdžių, rodančių, kaip pavieniai terorizmo išpuoliai keičia bendrą žmonių suvokimą apie šalis, kuriose buvo terorizmo išpuolių:

> „Bet va jau į užsienį keliauti <...>. Ir taip pagalvojus va dabar į Europą, į Paryžių skristi, vargu ar norėčiau. Jeigu turėčiau bilietą, turbūt kad atšaukčiau kelionę“ (37 m. mokslininkė).

Apibendrinant galima teigti, kad Lietuvos gyventojų požiūris į tarptautinį terorizmą yra vienareikšmiškas – terorizmas yra visų smerkiamas. Pati terorizmo grėsmė yra suvokiama kaip nelabai aktuali Lietuvai, tačiau labai aktuali kitoms Europos Sąjungos valstybėms. Visgi gyventojai pripažįsta, kad Lietuva, būdama globalaus pasaulio dalis ir aktyvi įvairių misijų užsienyje narė, negali būti visiškai rami dėl savo saugumo:

> „Visa Europa nėra saugi, nes, na, terorizmo reiškiniai, jie gali, aš manau, įvykti bet kur. Bet kur. Tai, tuo tarpu, nu, Lietuva, aš manau, tikrai ne išimtis. Aš manau, tokie įvykiai gali ir pas mus atsitikti“ (34 m. teisininkė).

> „Mes dalyvaujam tose pačiose misijose Afganistane, tada dar kitose šalyse, vadinasi, mes esame tose pačiose rogėse. Ir gali mus tenai irgi pradėt trumpint. Čia, taip sakant, gal mes ne tiek įdomūs. Jeigu mes daugiau pasireikšim, tai mes galim pasidaryt įdomūs“ (38 m. ūkininkas, turintis savo verslą).

2.2.2. Pabėgėlių problemos suvokimas

Pabėgėlių krizė Europoje – dar vienas socialinis reiškinys, kurį vertindami Lietuvos gyventojai prieina prie išvados, kad Lietuvoje, kurios beveik nepalietė ši migracijos banga, yra saugiau ir stabiliau nei Vakarų Europoje.

Vertindami masinės migracijos į Europą reiškinį, Lietuvos gyventojai pasidalija į kelias grupes: vieniems pabėgėlių gaila, kitiems jie kelia baimę ir pyktį (žr. 2.3 pav.). Visgi dauguma žmonių laikosi itin neigiamos pozicijos dėl pabėgėlių ir nenorėtų nei kartu dirbti, nei gyventi šalia: 6 iš 10 gyventojų mano, kad pabėgėliams neturėtų būti leista įvažiuoti į Lietuvą; 7 iš 10 – kad pabėgėliams neturėtų būti suteikta galimybė gauti Lietuvos pilietybę; 6 iš 10 nenorėtų dirbti kartu; 7 iš 10 nenorėtų, kad pabėgėliai apsigyventų šalia; 7 iš 10 nenorėtų draugauti su pabėgėliais; 8 iš 10 nesutiktų, kad jų sūnus ar dukra susituoktų su pabėgėliu (-e). Informantai teigia:

> „Nelabai man tokia idėja patinka, kad ten jų va tokia didelė banda, taip sakant, suvažiuoja čionai ir jie čia apsigyvena“ (21 metų krovikas).

> „Musulmonai. Tai yra dar didesnė grėsmė, kaip daugelis įsivaizduoja, negu ta Rusija. <...> Jeigu <...> yra konfliktas tarp jų tenai, tai aišku bus konfliktas ir čia. <...> O prieš fanatiką tu nelaimėsi. <...> Aš jo nenoriu pas save kaimynystėj matyt. Nesvarbu, geras, blogas, ten dirbantis, nedirbantis, su aukštuoju, su žemu, paprastu išsilavinimu. Ne, pats principas. Musulmonas, reiškias ne“ (38 metų ūkininkas, turintis savo verslą).

Užjausti pabėgėlius yra labiau linkę jaunesni žmonės: 30 proc. 18–25 metų amžiaus žmonių teigia, kad jie jaučia pabėgėliams užuojautą, tarp vyresnių nei 66 metų amžiaus žmonių tokių yra tik 17 proc.

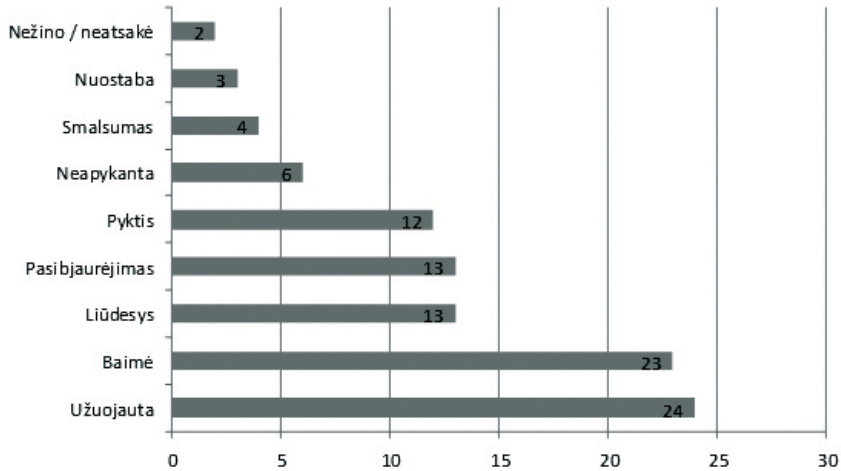

2.3 pav. Emocijos dėl pabėgėlių, proc. (Klausimas: „Kokios emocijos Jums kyla išgirdus žodį „pabėgėliai?“)

Vertindami galimą pabėgėlių įsikūrimą Lietuvoje svarbiu akcentu žmonės laiko tradicijų ir religijų nesuderinamumą. Žmonės bijo susidurti su kitos, jiems menkai pažįstamos kultūros ir religijos žmonėmis ir linkę priskirti pabėgėliams įvairias neigiamas būdo savybes:

„Kažkokį žmogų, kuris turi visiškai kitas vertybes, visiškai kitą tikėjimą, viską ir sujungti žmones nu tai... tas yra neįmanoma, kiekvienas turi būt savo terpėj. Jis turi gyvent ir turi teisę būti su ta kita religija <...> tradicijos visokios galų gale ten jų, tos kelios žmonos ar ten dar kažkas, tai jie tegul būna savo toj, toj kažkokioj erdvėj <...>. Nu kam į šitą Europą, kam juos tempti? Nu gerai, padarytų jiems ten kokius lagerius, duokit jiems ten visa, ko jiems ten trūksta, šelpkit piniginėm <...> bet tai kurgi čia priimt, jeigu jų visiškai kitos tradicijos yra absoliučiai? Kaipgi juos gali priimt?“ (63 metų pensininkė, buvusi teisininkė).

„Tie pabėgėliai yra iš tų šalių, kur ten žmonės, aišku, nelinkę labai dirbti“ (36 m. inžinierius).

„<...> jaučiasi baimė, kad čia na... įneš chaoso į mūsų šalį. Na, mes matome, kas darosi Vokietijoje. Kai pasižiūri per televiziją, per žinias, na, kaip žmonės sako, kad bijo išeiti vakarais į lauką, nes, nes pilna, siautėja, šiukšlina, na jų... jų gyvenimas yra kitoks negu kad čia, Europoj. Nu, jie įpratę yra gyventi kitaip“ (34 m. teisininkė).

Žmonių nuomone, atvykėliai turėtų prisitaikyti ir perimti vietinę kultūrą, o ne užsidaryti savo bendruomenėse ir toliau gyventi, kaip yra pratę:

„Mes nieko prieš, kad jie atvyktų ir gyventų, bet jie turi priimti mūsų sąlygas, bet mums nediktuoti savų. Nes mes esam savo šaly šeimininkai“ (41 metų mokytoja).

„Jeigu jie normaliai bus integruoti į visuomenę, tai, manau, jokios bėdos nėra. Bet jeigu jie, pvz., bus sutelkti vienoje vietoje, o po to bus numota ranka, tai, aišku, kad nu toje vietoje nusikalstamumas padidės <...>. Jeigu jie nori atvažiuoti čia, tai tegul ir laikos šitos šalies įstatymų. Jeigu ten pradėtų, nežinau, su savo hidžabu visur vaikščioti, tai, aišku, būtų blogai“ (26 metų chemikas laborantas).

Neigiamas pabėgėlių įvaizdis susijęs su įsitikinimu, kad pabėgėlių krizė ir tarptautinis terorizmas yra du labai glaudžiai susiję reiškiniai. 39 proc. Lietuvos gyventojų linkę manyti, kad terorizmo atakas Europos miestuose rengiantys teroristai yra pabėgėliai, patekę į Europą kartu su bendru pabėgėlių srautu. Informantai teigia:

„Kai turėsime labai daug pabėgėlių, nu tada bus labai nesaugu. <...> bus nuolatinės provokacijos, ten kažkokie veiksmai lygiai taip pat, kaip vyksta Europoj, gi mes matom, žinias gi žiūrim, veiksmas yra toks, kuris yra neprognozuojamas ir kuris tikrai kelia, nu, kelia nesaugumą, kaip sakant, na, nu, problemą žmonėm. Sprogdinimai, visi šitie dalykai tai gali būti ir pas mus. Mes prie šito nepratę, pas mus šitų dalykų niekad nebuvo, tai tiesiog šito chaoso, mano protu, mums nelabai reikėtų“ (41 metų mokytoja).

„Blogai... tai jie visokių šunybių prikrečia. <...> Tai visokie sprogdinimai, išpuoliai, pjautynės, šaudymai“ (58 m. vairuotojas, darbininkas).

„Žiūrint į emigrantus ir visa kita, tai man irgi nėra labai ramu. O taip galvojant, galų gale yra ir ne tik fanatikų, bet yra ir psichopatų“ (57 m. savivaldybės tarnautoja).

Informantai taip pat nerimauja ir dėl to, kad gali būti labai sunku atpažinti teroristinių užmačių turinčius asmenis bendrame pabėgėlių sraute:

„Kas liečia šitus visus musulmonus, tai, kaip sakant, šitoj vietoj man nėra labai, sakyčiau, ramu. Nes aš nesuprantu pačio modelio, kaip, turbūt, ir daugelis. Kaip jie

planuoja išfiltruoti tarp tų kelių tūkstančių tuos penkis ar šimtą ekstremistų“ (38 m. ūkininkas, turintis savo verslą).

Apibendrinant galima teigti, kad teroristiniai išpuoliai ir sudėtinga pabėgėlių integracija Europoje žmonėms kelia baimę. Kuo labiau vertinama aplinka ar reiškiniai (tokie kaip, pvz., tarptautinis terorizmas ir pabėgėlių krizė) yra nutolę nuo kasdienių reikalų ir pažįstamos aplinkos, tuo saugumo jausmas yra mažesnis ir baimės akys didesnės. Tolimieji kraštai ir juose vykstantys socialiniai procesai Lietuvos gyventojams kelia didelį nerimą, kuris kyla tiek dėl išankstinių neigiamų nuostatų dėl „kitokių“ žmonių, tiek dėl nežinojimo ir nesupratimo, bet dažniausiai remiasi masinių informavimo priemonių sukonstruota grėsmės vizija, kadangi tiesioginio sąlyčio su tarptautinio terorizmo išpuoliais ir su pabėgėlių integracija dauguma Lietuvos gyventojų neturi.

2.3. Saugumo problemų Lietuvoje ir Europos Sąjungoje suvokimo skirtumai

Kaip rodo tyrimo duomenys, grėsmių suvokimas gerokai skiriasi, kai klausiama apie saugumo problemas Lietuvoje ir Europos Sąjungoje. Respondentai buvo paprašyti įvertinti įvairių saugumo problemų svarbą.

2.2 lentelė. Svarbiausios saugumo problemos Lietuvoje ir ES (respondentų proc., kurie nurodė, kad problema yra labai svarbi ar svarbi[7])

	Lietuvoje	**ES**
1. Emigracija	90	78
2. Nedarbas	90	85
3. Nusikalstamumas	88	88
4. Energetinis saugumas	87	89
5. Prasta ekonominė situacija	87	87
6. Skurdas ir diskriminacija	85	79
7. Alkoholizmas	84	74
8. Išorės sienų apsauga	84	90
9. Kurios nors iš Europos Sąjungos šalių karinis užpuolimas	81	93
10. Terorizmas	80	93
11. Euro zonos subyrėjimas	79	91
12. Sveikatos problemos, pvz., epidemijos, užkrečiamos ligos	79	83
13. Žmogaus sukeltos nelaimės, pvz., atominės elektrinės avarijos, naftos išsiliejimas	76	83

[7] Klausimas: „Pasaulyje susiduriama su daugeliu įvairių problemų. Toliau išvardinsiu kai kurias iš jų ir paprašysiu pasakyti savo nuomonę, ar jos yra svarbios Lietuvai. Prašau pasakyti apie kiekvieną, ar ji yra labai svarbi, svarbi, nei taip, nei ne, nesvarbi, visiškai nesvarbi Lietuvai“, „...Europos Sąjungai“.

2.2 lentelės tęsinys

	Lietuvoje	ES
14. Visuomenės sąmoningumo ir patriotiškumo trūkumas	76	76
15. Didelio masto kibernetinės atakos prieš valstybės institucijų, verslo ar žiniasklaidos interneto svetaines ir sistemas	75	87
16. Pabėgėliai iš Azijos ir Afrikos	74	92
17. Hibridinis karas (kai viena šalis nepaskelbusi karo siunčia savo karius į kitą valstybę, naudoja kibernetines atakas ir pan.)	74	86
18. Politinis nestabilumas, pvz., radikalių partijų atsiradimas, politiniai perversmai	74	85
19. Klimato kaita ir užterštumas	72	83
20. Kariniai konfliktai už Europos Sąjungos sienų	68	87
21. Stichinės nelaimės, pvz., potvyniai, sausros, žemės drebėjimai	65	81

Tyrimo duomenys atskleidžia, kad svarbiausiomis Lietuvos saugumo problemomis žmonės laiko vidines socialines ir ekonomines problemas: emigraciją, nedarbą, nusikaltimus, prastą ekonominę situaciją, skurdą, diskriminaciją, alkoholizmą ir energetinio saugumo užtikrinimą. Prie svarbiausių Europos Sąjungos problemų priskiria tas, kurios susijusios su kariniu ir politiniu saugumu: išorės sienų apsauga, galimas kurios nors iš Europos Sąjungos šalių karinis užpuolimas, terorizmas, pabėgėliai iš Azijos ir Afrikos bei galimas euro zonos subyrėjimas. Išorinės problemos Lietuvai suvokiamos kaip svarbios, nors ir mažesnės svarbos nei vidinės šalies problemos. Paklausti, pavyzdžiui, apie kurios nors iš Europos Sąjungos šalių karinio užpuolimo ar terorizmo problemos svarbą Lietuvai, 81 proc. respondentų teigė, kad šios problemos yra labai svarbios arba svarbios. Pabėgėlių problema taip pat vertinama kaip labai svarbi arba svarbi Lietuvai – tokios nuomonės buvo 74 proc. respondentų.

Kadangi minėtos išorinės grėsmės Lietuvai yra daugiau hipotetinės ir šalies gyventojų tiesiogiai dar nepalietė, galima būtų teigti, kad, iš vienos pusės, šios grėsmės yra klasikinis socialiai sukonstruotų grėsmių atvejis, dar kartą įrodantis, kad objektyvus ir subjektyvus saugumas nėra tapatūs dalykai. Iš kitos pusės, šių dviejų grėsmių svarbos sureikšminimas rodo ir aiškų gyventojų suvokimą, kad Lietuva nėra izoliuota teritorija, ir tai, kas vyksta kurioje nors Europos Sąjungos ar kitoje šalyje, potencialiai gali įvykti ir Lietuvoje. 2016 m. vasarį, kai vyko apklausa, buvo plačiai informuojama apie įvykius Ukrainoje, neseniai buvo įvykę teroristiniai išpuoliai Paryžiuje (2015 m. lapkritį 129 žmonės žuvo ir daugiau nei 300 buvo sužeista). Taip pat Lietuvos žiniasklaidoje buvo daug kalbama apie jaunų pabėgėlių sukeltus incidentus Vokietijoje ir Švedijoje.

Tyrimo duomenys rodo, kad žmonės linkę labai sureikšminti beveik visas išvardintas saugumo problemas. 2.2 lentelėje matyti, kad daug (nuo 65 iki 93 proc.) gyventojų tam tikras saugumo problemas suvokia kaip labai svarbias ir svarbias. Vis tik tikėtina, kad tokiam respondentų vertinimui galėjo turėti įtakos vertinimo skalė, kuri prasidėjo nuo atsakymo „labai svarbi“ ir baigėsi atsakymu „visai nesvarbi“. Tikėtina, kad sukeitus skalės kraštus vietomis respondentų vertinimai skirtųsi. Todėl interpretuojant šiuos duomenis labiau akcentuotinas skirtumas tarp tų pačių problemų svarbos suvokimo Lietuvoje ir Europos Sąjungoje.

Siekiant geriau suprasti, kaip suvokiama skirtingų saugumo problemų svarba, buvo atlikta faktorinė analizė. Šis analizės metodas leidžia sugrupuoti panašius, tarpusavyje susijusius kintamuosius (šiuo atveju – saugumo problemas) į dimensijas. Kintamieji sugrupuojami ne tyrėjo, bet pagal respondentų atsakymus, t. y. pagal tai, kokias saugumo problemų grupes žmonės linkę vertinti panašiai pagal svarbą. Taigi analizės rezultatai parodo, kokios saugumo problemos žmonėms atrodo susijusios tarpusavyje. Teigiama, kad skirtingos problemos patenka į tą pačią grupę, nes yra susijusios su gilesniu latentiniu kintamuoju, arba faktoriumi (veiksniu).

Pritaikius statistinę faktorinę analizę[8], gauti keturi tokie veiksniai (faktoriai) (žr. 2.3 lentelę), arba tarpusavyje susijusių saugumo problemų grupės. Faktorių svoriai (reikšmė nuo 0 iki 1) nurodo, kiek konkreti saugumo problema yra susijusi su tuo faktoriumi, t. y. su kitomis į tą grupę patekusiomis problemomis. Šie skaičiai interpretuojami taip pat kaip koreliacijos koeficientai, kai didesnis skaičius reiškia stipresnę sąsają.

2.3 lentelė. Požiūrio į svarbiausias saugumo problemas Lietuvoje faktorinė analizė

	Faktoriai			
	1	2	3	4
Hibridinis karas	0,766			
Galimas kurios nors iš Europos Sąjungos šalių karinis užpuolimas	0,757			
Kariniai konfliktai už Europos Sąjungos sienų	0,739			
Politinis nestabilumas	0,625			
Stichinės nelaimės, pvz., potvyniai, sausros, žemės drebėjimai		0,710	0,310	
Terorizmas	0,308	0,693		
Klimato kaita ir užterštumas		0,680		
Didelio masto kibernetinės atakos	0,386	0,653		
Žmogaus sukeltos nelaimės		0,537		
Skurdas ir diskriminacija			0,716	
Alkoholizmas			0,627	
Nusikalstamumas			0,597	0,307
Sveikatos problemos	0,303		0,570	
Visuomenės sąmoningumo ir patriotiškumo trūkumas	0,357		0,502	
Pabėgėliai iš Azijos ir Afrikos	0,307	0,332	0,500	
Prasta ekonominė situacija				0,742
Nedarbas				0,735
Galimas euro zonos subyrėjimas				0,643
Energetinio saugumo užtikrinimas				0,548
Išorės sienų apsauga	0,304	0,310		0,496
Emigracija		0,362	0,360	0,364
Aprašomoji galia (dispersija, proc.)[9]	14,6 proc.	14,6 proc.	14,6 proc.	14,6 proc.

Pirmąją veiksnių grupę galima įvardyti kaip *karines ir politines problemas*. Į šią grupę patenka: hibridinis karas, galimas kurios nors iš Europos Sąjungos šalių karinis užpuolimas, kariniai konfliktai už Europos Sąjungos sienų ir politinis nestabilumas. Kaip matyti 2.2 lentelėje, iš visų išvardintų 15 problemų šios gyventojams atrodė mažiausiai aktualios.

[8] Rotuota komponentų matrica, skaičiavimo metodas – pagrindinė komponentų analizė, rotacijos metodas: Varimax su Kaiser tipo normavimu.

[9] Išskirti veiksniai paaiškina 55,2 proc. visų atsakymų.

Antrąją grupę galima pavadinti *gamtos nelaimės ir plataus masto smurtas*. Į ją pateko: stichinės nelaimės, klimato kaita ir užterštumas, žmogaus sukeltos nelaimės, taip pat terorizmas ir didelio masto kibernetinės atakos. Atkreiptinas dėmesys, kad dvi pastarosios su mažesniais lyginamaisiais svoriais pateko ir į pirmąją grupę, t. y. jos, žmonių manymu, susijusios su karinėmis ir politinėmis saugumo problemomis. Kad Lietuvos gyventojai sieja pabėgėlius ir terorizmą, rodo ir kokybinių interviu duomenys, kurie buvo aptarti ankstesniame poskyryje. Vis tik visas šiai grupei priskirtas problemas sieja dar vienas bendras dalykas, t. y., žmonių manymu, nedidelė tikimybė, kad mūsų šalyje jos gali atsitikti.

Trečiąją grupę galima pavadinti *socialinėmis problemomis*. Į ją pateko: skurdas ir diskriminacija, alkoholizmas, nusikalstamumas, sveikatos problemos, visuomenės sąmoningumo ir patriotiškumo trūkumas bei pabėgėliai iš Azijos ir Afrikos.

Ketvirtąją grupę galima pavadinti *socialinės ir ekonominės problemos*. Į šią grupę pateko: prasta ekonominė situacija, nedarbas, galimas euro zonos subyrėjimas, energetinio saugumo užtikrinimas, išorės sienų apsauga ir emigracija. Energetinis saugumas į šią grupę pateko dėl to, kad žmonės greičiausiai suvokia tai kaip ekonominę problemą ir sieja labiau su galimu energetinių išteklių kainų kilimu, o ne su politine grėsme.

Svarbu paminėti, kad pabėgėliai iš Azijos ir Afrikos, išorės sienų apsauga ir emigracijos problemos patenka net į tris veiksnių grupes. Tikėtina, kad žmonės jas suvokia kaip išvestines problemas, kurias sukelia kiti lentelėje išvardinti veiksniai. Pavyzdžiui, pabėgėliai ir išorės sienų apsaugos problemos siejamos su pirmąja (karinėmis) ir antrąja (gamtos nelaimės ir plataus masto smurtas) veiksnių grupėmis, o emigracija – su antrąja ir trečiąja (socialinės problemos) veiksnių grupėmis.

2.4. Saugumo problemų svarbos ir suvokiamo tikėtinumo ryšys

Kaip minėta, tyrimo duomenys rodo, kad gyventojai linkę pernelyg sureikšminti daugelio tirtų vidaus ir išorės saugumo problemų svarbą. Nepaisant to, kad dauguma gyventojų (63 proc.) jaučiasi saugūs savo šalyje ir tik 10 proc. – nesaugūs, daug (74–90 proc.) gyventojų anksčiau išvardintas problemas laiko labai arba greičiau svarbiomis. Visgi respondentų vertinimams galėjo turėti įtakos pasirinkta matavimo skalė, kurios pirmoji reikšmė buvo labai svarbi problema, o paskutinė – visai nesvarbi.

Kaip minėta, vertindami įvairias saugumo problemas, žmonės atsižvelgia į savo ir savo artimųjų patirtį bei žiniasklaidoje pateikiamus pranešimus. Tuo remdamiesi jie susiformuoja nuomonę apie tam tikrų įvykių tikėtinumą. Tyrimo duomenys rodo, kad gyventojai tam tikrų saugumo problemų svarbą sieja su tuo, kiek, jų manymu, yra realu, kad tai gali atsitikti Lietuvoje. Kuo didesnė suvokiama tikimybė, kad problema pasireikš Lietuvoje, tuo žmonėms ji atrodo svarbesnė. 2.4 pav. matyti, kad labiau išsiskiria didėjančio nedarbo, prastėjančios ekonominės situacijos ir augančio nusikalstamumo grėsmės. Žmonėms šios grėsmės yra daug realesnės ir kartu kiek svarbesnės nei tokios kaip pabėgėlių, terorizmo, kibernetinių atakų, karinės, politinio nestabilumo ar energetinio saugumo grėsmės, kurios suvokiamos kaip labai svarbios, bet nelabai tikėtinos Lietuvoje. Žmonės suvokia visas problemas per savo interesų prizmę, todėl tai, kas juos liečia tiesiogiai, yra laikoma svarbesniais dalykais nei tai, kas jų tiesiogiai neliečia.

Tyrimas rodo, kad žmonėms Lietuvoje esamos problemos atrodo daug reikšmingesnės nei tai, kas vyksta „kažkur kitur“, toliau nuo mūsų šalies. Taigi, šalies mastu tam tikros problemos nustelbia svarbias pasaulio lygio problemas.

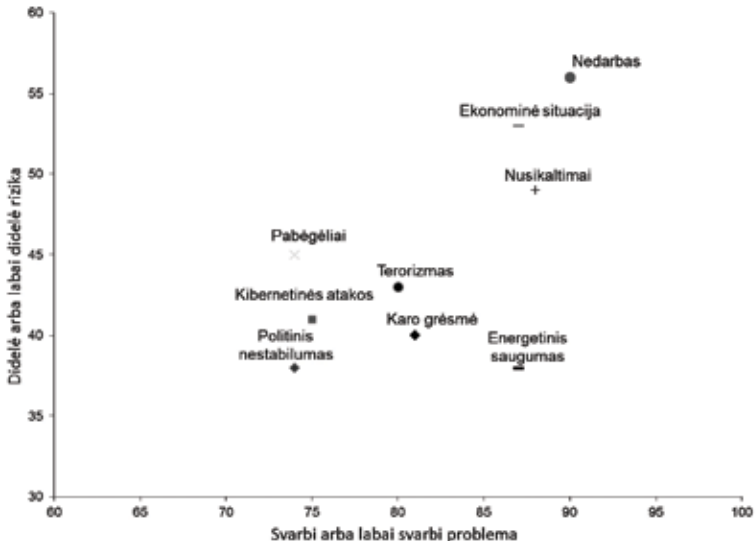

2.4 pav. Sąsaja: saugumo problemų suvokiama svarba ir saugumo problemų suvokiamas tikėtinumas Lietuvoje[10]

2.4 pav. matyti, kad nors karo grėsmė, daugelio gyventojų manymu, yra labai aktuali, tačiau, vertindami tikimybę, kad tai gali atsitikti Lietuvoje, daugiau respondentų nerimauja dėl pabėgėlių ar terorizmo grėsmės. Svarbu tai, kad šiuo metu Lietuva praktiškai nesusiduria su pabėgėliais, o pagrindinis informacijos šaltinis, iš kurio gyventojai susidaro nuomonę apie juos, yra netiesioginis, t. y. žiniasklaida.

Tyrimo duomenys rodo, kad tam tikrų saugumo problemų grėsmės suvokimas tiesiogiai susijęs su jų pasireiškimo tikimybe. Gyventojų manymu, Lietuvoje yra svarbiausios ir kartu realiausios nedarbo, ekonominės situacijos ir nusikalstamumo grėsmės. Šios grėsmės laikomos daug realesnėmis nei, pavyzdžiui, pabėgėlių, terorizmo, kibernetinių atakų, karo, politinio nestabilumo ar energetinio saugumo grėsmės.

Akivaizdu, kad šalies gyventojų suvokimas apie grėsmes labai priklauso nuo konkrečios politinės, ekonominės, socialinės, ekologinės ir išorinių grėsmių situacijos. Lietuvoje gyventojai pirmiausia akcentuoja tokias socialines ir ekonomines problemas: emigraciją, nedarbą, nusikaltimus, prastą ekonominę situaciją, skurdą ir diskriminaciją. Prie svarbiausių Europos Sąjungos problemų priskiria tas, kurios susijusios su kariniu ir politiniu saugumu: išorės sienų apsauga, galimas kurios nors iš Europos Sąjungos šalių karinis užpuolimas, terorizmas bei pabėgėliai iš Azijos ir Afrikos. Toks suvokimas, kad mūsų šaliai aktualesnės „vidaus grėsmės“, o Europos Sąjungai labiau priskiriamos „išorinės“ grėsmės, gali būti siejamas tiek su žmonėms viešojoje erdvėje prieinama informacija, tiek ir su koncentravimusi tik į vidines šalies problemas, atsiribojant nuo tų saugumo problemų, kurios kyla „kažkur toli“ ir kol kas Lietuvoje yra mažai tikėtinos.

[10] Horizontaliai pateiktos reikšmės apie problemos svarbą (respondentų dalis proc., kurie mano, kad konkreti problema Lietuvoje yra labai svarbi ir greičiau svarbi). Vertikaliai pateiktos reikšmės apie problemos tikimybę (respondentų dalis proc., kurie mano, jog labai didelė ar didelė rizika, kad Lietuvoje bus tam tikra problema).

3. SUBJEKTYVŲ SAUGUMĄ LEMIANTYS VEIKSNIAI IR SĄSAJOS SU GYVENIMO KOKYBĖS VERTINIMU

Ankstesni subjektyvaus saugumo tyrimai rodo, kad saugumo suvokimą lemia įvairūs veiksniai. Svarbu istorinė šalies ir asmeninė žmogaus patirtis, konkreti ekonominė, socialinė ir politinė situacija (Buzan 2009; Bajc 2013; Stampnitzky 2013). Taip pat labai svarbu žmogaus socialinis statusas, socialinė ir demografinė padėtis (Inglehart, Norris 2012); gyvenimo įpročiai (Inglehart, Norris 2012); žiniasklaidos priemonių naudojimo įpročiai (Kort-Butler, Hartshorn 2011; Inglehart, Norris 2012; Stevens, Vaughan-Williams 2016); asmens socialiniai tinklai, valstybės politikos priemonės (Buzan, Wæver, de Wilde 1998; Inglehart, Norris 2012). Saugumo pojūtis taip pat yra glaudžiai susijęs su turimomis vertybėmis, požiūriais ir bendru pasitenkinimu gyvenimu.

Šis skyrius skirtas saugumo jausmą sąlygojančių veiksnių, saugumo jausmo, vertybinių nuostatų ir pasitenkinimo gyvenimu sąsajų analizei. Tyrimo duomenys rodo, kad Lietuvos visuomenėje egzistuoja tie patys ankstesniuose tyrimuose fiksuoti subjektyvaus saugumo formavimosi modeliai – matoma sąsaja su gyvenimo kokybės vertinimu, socialine, demografine individų charakteristika ir socialinėmis vertybėmis.

3.1. Socialiniai, demografiniai veiksniai ir pasitenkinimas gyvenimu

Tyrimo metu buvo analizuojama, kiek yra susiję žmogaus pasitenkinimas gyvenimu ir saugumo suvokimas. Respondentai 10 balų skalėje buvo prašomi įvertinti, kiek jie apskritai jaučiasi saugūs gyvenime[11] ir kaip vertina pasitenkinimą savo gyvenimu[12]. 3.1 pav. matyti, kad saugumo jausmą įvertino 6,75 balo, pasitenkinimą savo gyvenimu – 6,51 balo. Gyventojai gana aukštai vertino ir kitus gyvenimo kokybės rodiklius: pasitenkinimą asmeniniais santykiais – 7,34 balo, savo gyvenamąja aplinka – 7,33 balo, savo buities sąlygomis – 7,20 balo, savo asmeniniu saugumu[13] – 7,12 balo, savo sveikata – 7,06 balo, tuo, ką pasiekė savo gyvenime – 6,94 balo ir savo darbu – 6,79 balo. Taigi, dauguma žmonių gana aukštai (7–8 balais) vertino savo gyvenimo kokybę.

[11] 1 balas reiškė „visiškai nesaugus“, o 10 balų – „visiškai saugus“.

[12] 1 balas reiškė „visiškai nepatenkintas“, o 10 balų – „visiškai patenkintas“.

[13] Sprendžiant iš kitų tyrimo duomenų, tikėtina, kad respondentai šiuo teiginiu vertino savo fizinį saugumą.

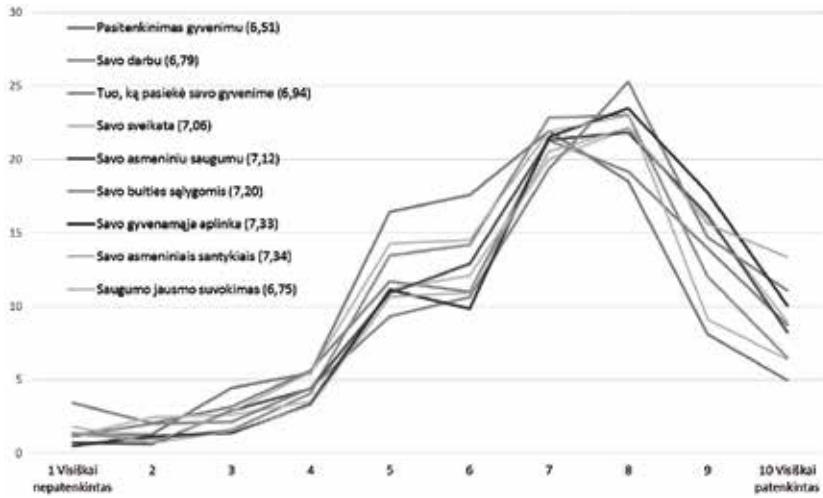

3.1 pav. Saugumo jausmo vertinimas ir pasitenkinimas savo gyvenimu[14], proc. (vidurkių palyginimas) (Klausimai: „Toliau išvardinsiu kai kuriuos gyvenimo aspektus. Prašome pasakyti apie kiekvieną iš jų, ar Jūs juo esate patenkintas. Prašome įvertinti skalėje nuo 1 iki 10, kur 1 reiškia „visiškai nepatenkintas“, o 10 reiškia „visiškai patenkintas“. Kiek Jūs apskritai jaučiatės saugus gyvenime? Prašome įvertinti skalėje nuo 1 iki 10, kur 1 reiškia „visiškai nesaugus“, o 10 reiškia „visiškai saugus“)

Tyrimo duomenų analizė taip pat parodė, kad saugumo jausmo suvokimas yra labai stipriai susijęs su bendru pasitenkinimu savo gyvenimu apskritai ir su kitais gyvenimo kokybės rodikliais: pasitenkinimu asmeniniais santykiais, savo gyvenamąja aplinka, buities sąlygomis, sveikata, tuo, ką pasiekė savo gyvenime ir darbu. Pagrindinė tendencija gali būti išreikšta taip: bendras pasitenkinimas asmeniniu gyvenimu ir kitais gyvenimo kokybės rodikliais yra glaudžiai susijęs su jautimusi saugiai.

Saugumo jausmo sąsajas su gyvenimo kokybe atspindi ir kokybiniai interviu, kuriuose pabrėžiamas gyvenimo ramumas ir stabilumas:

> „Saugus, nu, normaliai, saugus nu. <…> Pas mus gi karo nėra, viskas tvarkoje... dirbam, gyvenam, stogas yra. <…> Ramu, ramu, tylu, valgyti yra“ (33 m. tolimųjų reisų vairuotojas).

> „Jeigu yra stabilu, tai žmogus jaučiasi, kad saugu“ (38 m. ūkininkas, turintis savo verslą).

Vienas svarbiausių socialinių ir demografinių veiksnių, kuris diferencijuoja saugumo jausmo suvokimą, yra žmogaus finansinės padėties vertinimas. Tyrimo duomenys parodė, kad prastai savo turtinę padėtį vertinę žmonės palyginti su labiau pasiturinčiais žmonėmis[15]

[14] Pav. skliausteliuose nurodytos vidurkių reikšmės.

[15] Prastai savo turtinę padėtį vertinusiais laikomi tie, kurie pasirinko atsakymus: „mums neužtenka pinigų net maistui“, „mums užtenka pinigų maistui, bet labai sunku nusipirkti drabužių“, pasiturinčiais laikomi tie, kurie pasirinko atsakymus: „mums prieinami kai kurie brangūs daiktai, tokie kaip televizorius, šaldytuvas ir kiti, bet labai brangių pirkinių mes negalime sau leisti (pirkti butą, vasarnamį ar pan.)“, „mes galime sau leisti pirkti viską, ko norime“.

jaučiasi mažiau saugūs ir prasčiau vertina tiek bendrą pasitenkinimą gyvenimu, tiek atskiras jo sritis[16] (žr. 3.1 lentelę). Labiau pasiturintys žmonės pasitenkinimą gyvenimu vertino 7,16 balo, o nepasiturintys – tik 5,78 balo. Atitinkamai skyrėsi ir saugumo jausmo vertinimai (7,16 ir 6,23 balo).

Amžius taip pat yra svarbus veiksnys, darantis įtaką saugumo jausmo suvokimui ir tam tikrų gyvenimo sričių vertinimui. Tyrimo duomenys parodė, kad bendras pasitenkinimas gyvenimu, taip pat pasitenkinimas savo sveikata ir savo asmeniniu saugumu didžiausias tarp jaunų žmonių (18–25 m.), o vyresnių (nuo 46 m. ir daugiau) vertinimai pastebimai prastėja. Pavyzdžiui, jaunuoliai pasitenkinimą gyvenimu vertino 7,28 balo, o pensinio amžiaus žmonės – 6,08 balo, t. y. visu balu prasčiau.

Dar vienas svarbus veiksnys yra tautybė. Lietuviai, palyginti su tautinėmis mažumomis, labiau patenkinti dabartiniu savo gyvenimu, savo asmeniniais santykiais ir asmeniniu saugumo jausmu, tačiau šiek tiek prasčiau vertina savo buities sąlygas. Svarbu tai, kad Lietuvos rusai, palyginti su lietuviais ir lenkais, jaučiasi mažiau saugūs, jie mažiau patenkinti savo gyvenimu, prasčiau vertina savo asmeninį saugumą ir asmeninius santykius, nors šiek tiek palankiau vertina savo buities sąlygas.

3.1 lentelė. Skirtingų socialinių ir demografinių grupių pasitenkinimas savo gyvenimu ir saugumo jausmo vertinimas (vidurkių palyginimas[17])

	Pasitenkinimas gyvenimu	**Savo buities sąlygomis**	**Savo sveikata**	**Savo asmeniniu saugumu[18]**	**Tuo, ką pasiekė savo gyvenime**	**Savo asmeniniais santykiais**	**Savo darbu**	**Savo gyvenamąja aplinka**	**Saugumo jausmo vertinimas**
Vyras	6,50	7,36	7,13	7,15	6,94	7,31	6,71	7,32	6,79
Moteris	6,51	7,06	7,01	7,10	6,94	7,36	6,85	7,34	6,72
18–25 m.	7,28	7,10	8,04	7,60	7,12	7,45	6,87	7,34	7,21
26–35 m.	6,82	7,15	7,76	7,30	6,99	7,49	6,76	7,29	6,88
36–45 m.	6,59	7,35	7,45	7,23	7,07	7,32	7,06	7,47	6,81
46–55 m.	6,33	7,18	6,59	6,93	6,81	7,19	6,62	7,19	6,41
56–65 m.	6,14	7,28	6,50	6,97	6,89	7,34	6,79	7,22	6,54
66 m. ir daugiau	6,08	7,14	6,37	6,83	6,83	7,29	6,66	7,47	6,79
Lietuviai	6,59	7,17	7,10	7,22	6,98	7,39	6,80	7,34	6,83
Lenkai	6,21	7,30	6,90	6,83	6,95	7,23	6,78	7,39	6,72
Rusai	6,16	7,37	6,94	6,59	6,75	6,87	6,77	7,26	6,10

[16] Pasitenkinimas gyvenimu ir saugumo jausmo suvokimas buvo matuojamas 10 balų skalėje, kur 1 reiškė prasčiausią, o 10 – geriausią vertinimą.

[17] Pilkai pažymėti reikšmingi skirtumai: tamsiai pilka pažymėtos didžiausios, o šviesiai pilka – mažiausios reikšmės.

[18] Sprendžiant iš kitų tyrimo duomenų, tikėtina, kad respondentai šiuo teiginiu vertino savo fizinį saugumą, t. y. saugumą nuo nusikaltimų.

3.1 lentelės tęsinys

	Pasitenkinimas gyvenimu	Savo buities sąlygomis	Savo sveikata	Savo asmeniniu saugumu	Tuo, ką pasiekė savo gyvenime	Savo asmeniniais santykiais	Savo darbu	Savo gyvenamąja aplinka	Saugumo jausmo vertinimas
Susituokę	6,62	7,39	6,98	7,17	7,04	7,60	6,89	7,41	6,69
Gyvena neregistruotoje santuokoje	6,35	6,75	7,01	6,78	6,67	7,06	6,41	6,86	6,71
Išsiskyrę	5,91	6,98	6,56	6,75	6,47	6,48	6,55	7,03	6,26
Našliai	6,14	7,00	6,73	6,93	7,00	7,43	6,84	7,37	6,74
Nesusituokę	6,75	7,17	7,62	7,37	7,02	7,21	6,79	7,44	7,09
Prastai vertina savo finansinę padėtį	5,78	6,77	6,59	6,70	6,48	7,03	6,37	7,00	6,23
Vidutiniškai vertina savo finansinę padėtį	6,49	7,16	7,08	7,04	6,91	7,29	6,73	7,33	6,76
Gerai vertina savo finansinę padėtį	7,16	7,63	7,40	7,60	7,38	7,69	7,21	7,56	7,16

Kai kurių gyvenimo sričių vertinimui turėjo įtakos ir respondentų šeiminė padėtis. Tyrimas parodė, kad labiau savo asmeniniais santykiais, buities sąlygomis, gyvenamąja vieta ir darbu patenkinti susituokę žmonės, o daugelį tirtų sričių prasčiausiai vertino išsiskyrusieji. Didesni skirtumai tarp lyčių išryškėjo tik vienoje srityje – vyrai šiek tiek labiau nei moterys buvo patenkinti savo buities sąlygomis.

3.2. Psichologiniai veiksniai

Saugumo suvokimas taip pat priklauso nuo žmogaus psichologinių savybių. Pozityviau nusiteikę žmonės palankiau vertina savo gyvenimo kokybę ir saugiau jaučiasi (žr. 3.2 lentelę). Svarbu žmogaus optimizmas: sutinkantys su teiginiu „aš visada optimistiškai žvelgiu į ateitį“ jaučiasi labiau patenkinti savo gyvenimu (6,78 balo) ir saugiau jaučiasi (7,02 balo) nei nesutinkantys (atitinkamai 5,58 ir 5,75 balo). Pasitikėjimas savimi taip pat reikšmingas: sutinkantys su teiginiu „aš tikiu, kad galiu išgyventi sunkiais laikais“

taip pat pozityviau vertina savo gyvenimo kokybę ir jaučiasi saugesni (atitinkamai 6,71 ir 6,99 balo) nei nepritariantys (atitinkamai 5,62 ir 5,53 balo).

Be to, labai svarbus saugumo jausmui yra pagalbos turėjimo veiksnys. Sutinkantys su teiginiu „prireikus, aš turiu artimų žmonių, kuriais galiu pasikliauti“ palankiau vertina savo gyvenimo kokybę ir saugiau jaučiasi (atitinkamai 6,68 ir 6,87 balo) nei nepritariantys (atitinkamai 5,25 ir 6,29 balo).

3.2 lentelė. Psichologinių veiksnių, pasitenkinimo gyvenimu vertinimo ir saugumo jausmo vertinimo sąsajos (vidurkių palyginimas[19])

	Pasitenkinimas gyvenimu	**Savo buities sąlygomis**	**Savo sveikata**	**Savo asmeniniu saugumu**	**Tuo, ką pasiekė savo gyvenime**	**Savo asmeniniais santykiais**	**Savo darbu**	**Savo gyvenamąja aplinka**	**Saugumo jausmo vertinimas**
Aš visada optimistiškai žvelgiu į ateitį									
Sutinku	6,78	7,43	7,33	7,41	7,22	7,52	7,03	7,51	7,02
Nei sutinku, nei nesutinku	6,16	6,84	6,64	6,73	6,53	7,07	6,34	6,95	6,46
Nesutinku	5,58	6,50	6,31	6,15	6,06	6,74	6,15	6,98	5,75
Aš tikiu, kad galiu išgyventi sunkiais laikais									
Sutinku	6,71	7,38	7,28	7,37	7,15	7,47	6,97	7,44	6,99
Nei sutinku, nei nesutinku	6,12	6,92	6,71	6,70	6,55	7,10	6,54	7,13	6,34
Nesutinku	5,62	6,24	5,98	5,78	6,19	6,94	5,62	6,81	5,53
Prireikus, aš turiu artimų žmonių, kuriais galiu pasikliauti									
Sutinku	6,68	7,37	7,20	7,29	7,09	7,55	6,93	7,47	6,87
Nei sutinku, nei nesutinku	5,96	6,49	6,68	6,48	6,44	6,55	6,20	6,87	6,22
Nesutinku	5,25	6,45	6,04	6,17	5,96	6,07	6,11	6,38	6,29

Dar viena svarbi nuostata yra požiūris į tai, kas pirmiausia turi rūpintis gerove – pats žmogus ar valstybė. Tie respondentai, kurie mano, kad žmonės pirmiausia patys privalo rūpintis savo gerove (gyvenamuoju plotu, darbu, pensija, saugumu ir pan.), labiau patenkinti savo dabartiniu gyvenimu ir jaučiasi saugesni nei tie, kurie mano, kad valstybė privalo labiau rūpintis visų žmonių aprūpinimu gyvenamuoju plotu, pensija, saugumu ir pan.

Saugumo suvokimui labai svarbus dar vienas aspektas – žmonių įsitikinimas, kad jie gali kontroliuoti situaciją, suvokti ją objektyviai ir gali priimti sprendimus, lemiančius

[19] Pilkai pažymėti reikšmingi skirtumai – tamsiai pilka pažymėtos didžiausios, o šviesiai pilka – mažiausios reikšmės.

jų saugumą. Žmonės linkę suvokti savo saugumą kaip savo pasirinkto gyvenimo būdo rezultatą. Interviu informantai teigė:

> „Saugausi tai pati visada <…> dar proto turiu, protauju, žinau, kur gatvę pereiti, žinau, kur dviračiu važiuoti galima. Nu, stengiuosi ir kitus perspėt, kuriems pasitaiko proga padėti. <…> mano amžiuje aš stengiuosi dabar mažiau galvoti apie blogybes, kad ilgiau pati gyvenčiau, ir negraužtų tos blogybės“ (74 m. pensininkė, buvusi darželio auklėtoja).

> „Nereikia <...> užsiimti tokiais dalykais, kurie gali išprovokuoti nesaugumą, tai normaliai gyvendamas jautiesi gana saugiai“ (77 m. pensininkas, buvęs mokytojas).

Kokybinių interviu duomenys rodo, kad dauguma respondentų pripažįsta savo asmeninę atsakomybę ir mano, jog saugumą galima užtikrinti priėmus tam tikrus sprendimus. Pavyzdžiui, renkantis gyvenamąją vietą, apsigyventi rajone, kuris laikomas saugiu:

> „Renkiesi gyvenamą vietą atitinkamai, ne kažkur stoties rajone, kur yra aukštas nusikalstamumo lygis, bet ramesnėje vietoj“ (32 m. žurnalistė).

Vaikščiojimas gatvėmis vakare, ypač tuose miesto rajonuose, kurie laikomi nesaugūs, taip pat laikoma didele rizika, todėl reikia vengti tokių nesaugių vietų ir taip užsitikrinti savo saugumą:

> „Aš sutemus jau reikalų neturiu ir nevaikščioju“ (78 m. pensininkė, buvusi savivaldybės tarnautoja).

> „Niekas kitas tavęs nepasaugos, negu tu pats, tai tiesiog turi saugotis, vengti, galbūt, tam tikrų vietų“ (21 m. studentė).

Renkantis draugus ir žmones, su kuriais bendrauji, taip pat galima susikurti saugią aplinką. Kaip teigia viena informantė:

> „Draugai, aplinka, su kuriais bendrauji, irgi vis tiek kažkiek atsirenki. Su kuriais jauti, kad gali, ar tau pakenkti – [nebendrauji]“ (32 m. žurnalistė).

Situacijos kontroliavimo svarba saugumui užtikrinti pasireiškia ir kituose kontekstuose. Asmeninė erdvė informantų buvo minima kaip itin svarbi, norint jaustis saugiai. Galima manyti, kad tai bendros lietuviškos kultūros ir poreikio turėti didelę asmeninę fizinę erdvę bei turto nuosavybę atspindys. Informantas pastebi:

> „Kai tu turi daugiau erdvės, tu <...> esi nepriklausomas nuo kaimyno viršuj ar nuo kaimyno apačioj. <...> Tai yra vienas iš tų saugumo elementų, kad tu turėtum didesnę asmeninę erdvę“ (38 m. ūkininkas, turintis savo verslą).

Viduriniosios klasės atstovams svarbus akcentas suvokiant saugumą yra postmaterialios vertybės, tokios kaip ekologiškas maistas ir švari, neužteršta aplinka:

> „Pats negali užsiauginti ten tų daržovių, neturi laiko, ir gauni parduotuvėj ką gauni ir, žodžiu, kažkaip tai va čia truputį tas saugumas sakyčiau… abejoju dėl tų visų maisto produktų. Nu, gal kokybė ten atitinka tuos standartus, bet kiek jis saugus sveikatai tas maistas, vat abejoju. <…> man tas maisto klausimas irgi, turbūt, įeitų į tą saugumą“ (37 m. mokslininkė).

Pati idėja, kad neįmanoma visko pačiam kontroliuoti (šiuo konkrečiu atveju – maisto kokybės), lemia tai, kad žmonės jaučiasi mažiau saugūs, tačiau jie pripažįsta, kad yra situacijų, kur galima labiau kontroliuoti riziką. Viena tokių situacijų yra mašinos, kurią vairuoji, techninis saugumas. Viena viduriniosios klasės informantė teigia:

„Kas dar kuria saugumą? Tai pati transporto priemonė, kurią tu pasirenki vairuoti <...> kad būtų saugi <...> techniškai tvarkinga <...> tai irgi yra tas vienas iš faktorių, kas tau sukuria tą tokį stabilumą ir gerą jausmą“ (32 m. žurnalistė).

Kaip rodo šie pavyzdžiai, reikšmingą įtaką saugumo jausmui turi žmonių suvokiama galimybė kontroliuoti situaciją ir sumažinti riziką. Žmonės linkę jaustis saugiau, jei mano, kad patys kontroliuoja situaciją, ir linkę jaustis mažiau saugiai, jei atrodo, kad situacija jiems yra nepavaldi ir jos savo sprendimais kontroliuoti negalima. Kaip pastebi viena informantė:

> „Jaučiuosi pakankamai saugi iš tikrųjų. <...> Nesaugi esu tose srityse, kuriose aš pati, na, negaliu įtakoti, negaliu nieko pakeisti, negaliu nieko padaryti“ (34 m. teisininkė).

Taigi situacijose, kai žmonės nesupranta, kas vyksta, ir mato, kad situacijos kontroliuoti negali, patiriamas stresas. Informacijos stoka apie tai, kas vyksta jų aplinkoje, žmonėms sukuria nepasitenkinimą ir netikrumą – žmonės jaučiasi nesaugiai. Viena informantė prisimena:

„Prieš tris dienas kalbėjau su savo mama ir ją naktį pažadino <...> baisus garsas, ir šviesos, virpėjimas namo, ir žmogus irgi išsigandęs iš miegų šoko prie langų ir pamatė <...> skraidančią kažkokią karinę techniką, kuri praskrido labai žemai, provincijoje <...>. Ir po to rytą žmonės kalbėjosi, visi buvo išsigandę. Tai vat šituo atveju, tai aš, sakyčiau, žmonės labai nesaugiai jaučiasi, nes <...> jeigu ir vyksta kažkokia tai treniruotė, tai turėtų bendruomenė žinoti. <...> reikėtų informuoti bendruomenę <...> kai tu žinai, kodėl tai vyksta, tai tu jautiesi ramus, bet kai tu nežinai, tai tada jau kelia nerimą. <...> Informacija apie karo grėsmę irgi duoda tą tokį impulsą, kad tu visada esi pasiruošęs, kad tai gali prasidėti. Tai vat, kai vyksta tokie pratybiniai dalykai, <...> ir jeigu nežinai, tu galvoji, ar čia jau karas, ar čia dar tos pratybos“ (32 m. žurnalistė).

Žmonės nori jaustis užtikrinti savo artimoje aplinkoje ir bet kokie įvykiai, kurie neturi paaiškinimo ir kurių žmonės negali kontroliuoti, kelia nerimą. Todėl gyventojai jaučiasi saugiau tada, kai įsivaizduoja, kad gali kontroliuoti situaciją, ir tai dažniausiai yra jų artimiausia kasdienė gyvenimo aplinka, kurioje, kaip patvirtina ir kiekybinės apklausos duomenys, žmonės ir jaučiasi saugiausiai.

3.3. Vertybinės nuostatos

Tyrimo metu taip pat buvo siekiama ištirti, kaip saugumo suvokimas ir gyvenimo kokybės vertinimas yra susiję su žmonių nuostatomis – požiūriu į sovietmetį, demokratiją ir autoritarinį lyderį. Kaip rodo ankstesni tyrimai, egzistuoja ryšys tarp subjektyvaus saugumo ir vertybių (Inglehart, Norris 2012; Díez-Nicolás 2015), politinių pažiūrų (Stevens, Vaughan-Williams 2016) bei demokratijos vertinimo (Herman 2011). Augant nesaugumo jausmui, gali stiprėti materialistinių vertybių svarba ir autoritarizmo siekiai

(Díez-Nicolás 2015). Ir nors daugumoje minėtų tyrimų subjektyvus saugumas yra laikomas nepriklausomu kintamuoju, lemiančiu vertybių ir pažiūrų kaitą, tiriant Lietuvos visuomenę tokie kintamieji kaip požiūris į sovietmetį gali būti traktuojami ir kaip nepriklausomi kintamieji, nors tinkamiausias požiūris į šių sąsajų aiškinimą visgi būtų abipusis ryšys: žmonės, teigiamai vertinantys sovietmetį, jaučiasi mažiau saugūs ir galbūt todėl ilgisi sovietinio „stabilumo“ ir socialinių garantijų, prie kurių buvo pratę.

Tyrimo duomenys rodo, kad stipriausia statistiškai reikšminga sąsaja, paaiškinanti saugumo suvokimą, yra požiūris į sovietmetį. Žmonės, kurie teigė, kad Lietuvoje sovietiniais laikais buvo geriau gyventi nei dabar, jaučiasi mažiau saugūs (6,27 balo palyginti su 7,27 balo) ir mažiau patenkinti tiek savo gyvenimu apskritai (6,13 balo palyginti su 6,96 balo), tiek ir atskiromis jo sritimis nei respondentai, kurie nepritarė šiam teiginiui (žr. 3.3 lentelę).

3.3 lentelė. Pasitenkinimo gyvenimu ir saugumo jausmo vertinimo sąsaja su požiūriu į sovietmetį[20] (vidurkių palyginimas[21])

	Pasitenkinimas gyvenimu	**Savo buities sąlygomis**	**Savo sveikata**	**Savo asmeniniu saugumu**	**Tuo, ką pasiekė savo gyvenime**	**Savo asmeniniais santykiais**	**Savo darbu**	**Savo gyvenamąja aplinka**	**Saugumo jausmo vertinimas**
Sovietmečiu buvo geriau gyventi	6,13	7,10	6,78	6,79	6,75	7,10	6,72	7,13	6,27
Nei taip, nei ne	6,18	7,01	6,56	6,75	6,65	7,17	6,34	7,15	6,37
Sovietmečiu nebuvo geriau gyventi	6,96	7,44	7,41	7,54	7,17	7,46	6,99	7,46	7,27

Tyrimo duomenys rodo, kad žmonių požiūris į autoritarinį lyderį susijęs su gyvenimo kokybės vertinimu ir saugumo jausmo suvokimu. Tie respondentai, kurie sutinka su teiginiu „Būtų gerai atsisakyti Seimo ir rinkimų, o turėti stiprų lyderį, kuris gali greitai viską išspręsti“ jaučiasi mažiau saugūs (6,42 balo palyginti su 6,82 balo) ir mažiau patenkinti tiek savo gyvenimu apskritai (6,31 balo palyginti su 6,62 balo), tiek ir atskiromis jo sritimis nei respondentai, kurie nepritarė šiam teiginiui (žr. 3.4 lentelę). Požiūris į demokratiją[22] menkai susijęs su pasitenkinimu savo gyvenimu ir saugumo jausmo suvokimu.

[20] Respondentams buvo pateiktas klausimas: „Viešumoje dažnai diskutuojama apie sovietinę Lietuvos praeitį. Ar sutinkate su teiginiu, kad sovietiniais laikais buvo geriau gyventi nei dabar Lietuvoje?“

[21] Pilkai pažymėti reikšmingi skirtumai – tamsiai pilka pažymėtos didžiausios, o šviesiai pilka – mažiausios reikšmės.

[22] Požiūriui į demokratiją tirti respondentų buvo prašoma pasakyti, ar jie sutinka, ar nesutinka su šiais teiginiais: „Demokratinėje sistemoje tikriausiai yra trūkumų, tačiau ji yra geresnė už kitas valdymo formas“, „Demokratinė sistema nėra tinkama tvarkos palaikymui“, „Demokratinėje sistemoje ekonomika veikia neefektyviai“ ir „Demokratinėje sistemoje mažiau veikiama, bet daugiau kalbama“.

3.4 lentelė. Pasitenkinimo savo gyvenimu ir saugumo jausmo vertinimo sąsaja su požiūriu į autoritarinį lyderį (vidurkių palyginimas[23])

	Pasitenkinimas gyvenimu	Savo buities sąlygomis	Savo sveikata	Savo asmeniniu saugumu	Tuo, ką pasiekė savo gyvenime	Savo asmeniniais santykiais	Savo darbu	Savo gyvenamąja aplinka	Saugumo jausmo vertinimas
Sutinka	6,31	7,18	6,82	6,79	6,73	7,00	6,56	7,05	6,42
Nei taip, nei ne	6,57	7,22	7,32	7,18	7,17	7,54	7,14	7,37	6,87
Nesutinka	6,62	7,26	7,10	7,22	6,93	7,40	6,74	7,42	6,82

Tyrimo rezultatų analizė parodė, kad asmeninis saugumo jausmo suvokimas stipriai susijęs tiek su pasitenkinimu savo gyvenimu apskritai, tiek su atskirais gyvenimo kokybės rodikliais, tokiais kaip sveikata, asmeniniais santykiais, buities sąlygomis, gyvenamąja aplinka, darbu ir asmeniniais pasiekimais. Saugiausiai jaučiasi tie, kurie labiausiai patenkinti savo asmeniniu gyvenimu. Ir atvirkščiai – nesaugiausiai jaučiasi tie, kurie mažiausiai patenkinti savo gyvenimo kokybe. Šio tyrimo duomenys patvirtina, kad nesaugiausiai jaučiasi labiausiai pažeidžiamos visuomenės grupės – skurstantys, vyresnio amžiaus žmonės ir viena iš tautinių mažumų.

Apibendrinant galima teigti, kad pagrindinė skirtis kalbant apie bendrą saugumo suvokimą yra materialinė gerovė, kadangi labiau pasiturintys jaučiasi saugesni nei mažiau pasiturintys žmonės. Tyrimas patvirtina kitų tyrėjų (Willis-Herrera ir kt. 2010; Inglehart, Norris 2012 ir kt.) gautus rezultatus, kad saugumo jausmas yra labai susijęs su subjektyviu gyvenimo kokybės vertinimu. Tie, kurie patenkinti savo dabartiniu gyvenimu, jaučiasi saugesni, o kurie nepatenkinti – mažiau saugūs.

Tyrimo duomenys taip pat išryškina saugumo pojūčio sąsajas su sovietmečio ir autoritarizmo vertinimu. Tie, kurie jaučiasi saugūs, negatyviau vertina sovietmetį ir autoritarizmą nei tie, kurie jaučiasi nesaugiau ir yra mažiau patenkinti savo gyvenimu.

Tyrimas taip pat parodo saugumo jausmo sąsajas su asmeninėmis žmogaus savybėmis. Žmonės, kurie optimistiškai žvelgia į gyvenimą ir tiki, kad patys gali įveikti sunkumus, jaučiasi saugesni nei pesimistiškai nusiteikę ir mažiau savimi pasitikintys žmonės. Nemažiau svarbus yra veiksnys, susijęs su pagalbos iškilus problemoms turėjimu, kuris patvirtina kitų tyrėjų rezultatus, jog saugumo jausmas susijęs su žmonių turimu socialiniu kapitalu ir socialiniais ryšiais (Willis-Herrera ir kt. 2010; Inglehart, Norris 2012 ir kt.). Tyrimas atskleidžia ir požiūrio į sovietmetį sąsają su saugumo suvokimu – tie žmonės, kurie mano, kad valstybė privalo pasirūpinti gyvenamuoju plotu, darbu, pensija, saugumu ir pan., jaučiasi mažiau saugūs nei tie, kurie mano, kad pats žmogus turi visu tuo pasirūpinti.

[23] Pilkai pažymėti reikšmingi skirtumai – tamsiai pilka pažymėtos didžiausios, o šviesiai pilka – mažiausios reikšmės.

4. GRĖSMIŲ NACIONALINIAM SAUGUMUI SUVOKIMAS

Tiriant požiūrį į Lietuvos nacionalinį saugumą, viena svarbiausių temų yra žmonių požiūris į kaimynines šalis ir ypač į Rusiją. Dėl geografinio artumo ir istorinių priežasčių Rusija buvo ir lieka svarbus Lietuvos nacionalinio saugumo akcentas (plg. Miniotaitė 2007, 2011; Šešelgytė 2010; Jurkynas 2014; Kojala ir Keršanskas 2015), tačiau, kaip rodo šis tyrimas, nuomonės apie iš Rusijos kylančią grėsmę Lietuvos visuomenėje yra įvairios.

Šiame skyriuje apžvelgiama, kaip žmonės vertina kai kurių kaimyninių šalių draugiškumą Lietuvai, o daugiausia dėmesio skiriama požiūriui į Rusiją nagrinėti: klausiama, kaip žmonės aiškina savo požiūrį į Rusiją, kaip šį požiūrį lemia socialiniai, demografiniai ir vertybiniai veiksniai, kaip susijęs žiniasklaidos priemonių lietuvių, rusų ir kitomis kalbomis naudojimas ir Rusijos vertinimas.

4.1. Lietuvos gyventojų požiūris į kaimynines šalis

Tyrimo metu buvo domėtasi, kaip gyventojai vertina kaimynines šalis (Latviją, Estiją, Lenkiją, Baltarusiją, Rusiją, Švediją) ir strateginę Lietuvos partnerę – JAV. Palankiausiai Lietuvos gyventojai vertino šiaurines kaimynes: 78 proc. labai draugiška ir draugiška laikė Latviją, 73 proc. – Estiją, o 64 proc. – Švediją (žr. 4.1 pav.). Šiek tiek prasčiau buvo vertinamos JAV (57 proc. ją laikė draugiška Lietuvai, o 10 proc. – nedraugiška) ir Lenkija (atitinkamai 50 proc. ir 14 proc.). Pusė gyventojų (53 proc.) Rusiją laikė nedraugiška šalimi Lietuvai, priešingai manančių buvo daug mažiau – vos 14 proc. Net 42 proc. Lietuvos gyventojų Baltarusiją vertino neutraliai, labai draugiška ją laikė 7 proc., o labai nedraugiška – 6 proc. Taip pat pastebėta tendencija, kad dauguma gyventojų, kurie neigiamai vertino JAV, kartu labai teigiamai atsiliepė apie Rusiją ir, atvirkščiai – matantys Rusiją kaip priešišką Lietuvai valstybę, daug palankiau vertino JAV.

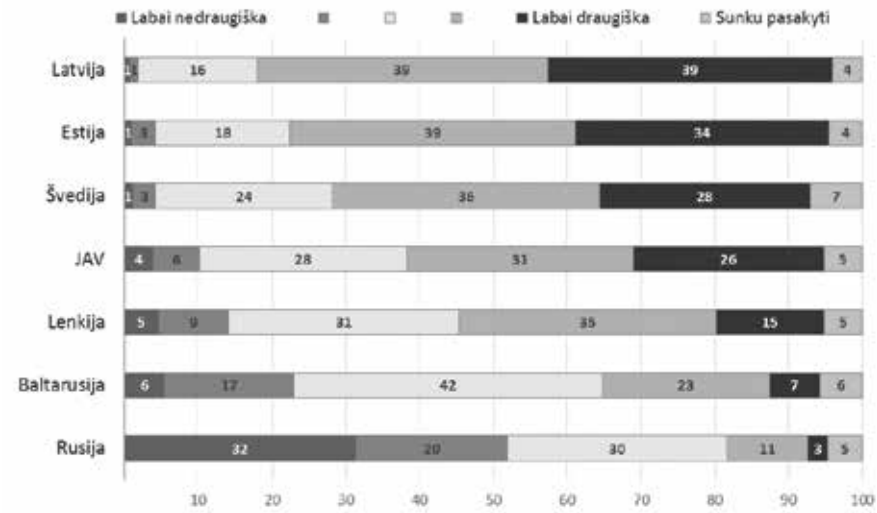

4.1 pav. Svarbių Lietuvai šalių vertinimas (Klausimas: „Toliau išvardinsiu kelias užsienio šalis. Prašome įvertinti kiekvieną iš jų skalėje nuo 1 iki 5, kur 1 reiškia „labai nedraugiška“, o 5 reiškia „labai draugiška“)

Gyventojų požiūriui į JAV, Lenkiją ir Rusiją buvo labai svarbus tautybės veiksnys. JAV draugiška šalimi laikė 63 proc. lietuvių, 50 proc. lenkų ir tik 20 proc. rusų tautybės žmonių. Lenkiją draugiška šalimi laikė 83 proc. lenkų, 51 proc. lietuvių ir 42 proc. rusų. Toks lietuvių požiūris aiškintinas komplikuotais Lietuvos santykiais su Lenkija daugiausia dėl lenkų tautinės mažumos. Labai skyrėsi įvairių tautinių grupių požiūris į Rusiją – ją priešiška šalimi laikė 50 proc. lietuvių, 28 proc. lenkų ir vos 9 proc. Lietuvos rusų.

4.2. Grėsmės iš Rusijos vertinimas

Tyrimo duomenys rodo, kad pusės Lietuvos gyventojų (52 proc.) Rusija yra vertinama kaip nedraugiška šalis, o kiek mažiau nei pusės (44 proc.) yra suvokiama kaip grėsmę Lietuvai kelianti šalis. Šios nuomonės persidengia: laikantys Rusiją grėsme Lietuvai ir manantys, kad Rusijos karinės agresijos rizika yra aukšta, Rusiją suvokia kaip nedraugišką šalį.

Tikėtina, kad Rusijos vertinimui įtakos turėjo įvykiai Ukrainoje, Krymo okupacija, žinios apie Rusijos karinių pajėgų telkimą prie Lietuvos sienos. Taip pat vertinimus apie kylančią grėsmę galėjo sustiprinti valstybės priimti sprendimai, skirti nacionaliniam saugumui stiprinti: sugrąžinta šauktinių kariuomenė ir padidintas finansavimas krašto gynybai. Taip pat svarbi išaugusi NATO sąjungininkų parama, sustiprinta Oro policijos misija ir kitos Rusiją atgrasančios priemonės ir jų svarbos paaiškinimas visuomenei. Kaip rodo tyrimas, didžioji respondentų dalis (68 proc.) nepateisina Rusijos veiksmų Kryme, o 49 proc. respondentų teigia po Ukrainos įvykių pradėję jaustis mažiau saugūs Lietuvoje (žr. 4.2 pav.).

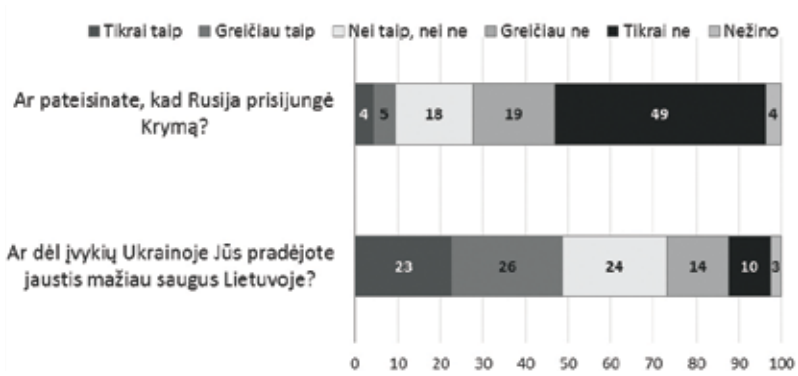

4.2 pav. Gyventojų nuomonė apie Krymo aneksiją ir saugumo jausmo suvokimą po įvykių Ukrainoje (Klausimai: „Dabar prašau prisiminti įvykius, kai kilo konfliktas tarp Ukrainos ir Rusijos. Norime sužinoti Jūsų nuomonę, ar pateisinate, kad Rusija prisijungė Krymą?“ „Ar dėl įvykių Ukrainoje Jūs pradėjote jaustis mažiau saugus Lietuvoje?“)

Tyrimo duomenys taip pat rodo, kad grėsmė iš Rusijos nėra vien karinė, kad ji yra suvokiama kaip daugialypė – siejama ne tik su karine, bet ir ekonomine bei energetine grėsme, taip pat kultūriniu ar socialiniu saugumu dėl rusiškos žiniasklaidos įtakos ir kt. Gyventojai didžiausia laiko karinę Rusijos grėsmę (pirmoje vietoje ją nurodė 39 proc. respondentų, o antroje – 9 proc.). Labai svarbiomis laikomos ekonominės grėsmės, susijusios su energetine priklausomybe ir prekybos apribojimais, taip pat kaip svarbi laikoma galima Rusijos

įtaka Lietuvos vidaus politikai. Kultūrinė, socialinė ir aplinkosauginė grėsmės laikomos mažiau svarbiomis.

4.1 lentelė. Priežastys, dėl kurių manoma, kad Rusija gali kelti grėsmę Lietuvai

	Svarbiausia priežastis	**Antroje vietoje**
Grėsmė, kad Rusija gali užpulti Lietuvą ir kils karas	39	9
Energijos išteklių (naftos, dujų) priklausomybė nuo Rusijos	18	20
Draudimas įvežti lietuviškas prekes į Rusiją ir kiti prekybos apribojimai	15	16
Grėsmė, kad Rusija gali daryti įtaką Lietuvos vidaus politikai	11	20
Grėsmė, kad Rusija gali siekti daryti įtaką Lietuvos tautinėms mažumoms	6	13
Žala gamtai iš Kaliningrado srities (atominė elektrinė, upių tarša)	8	9
Grėsmė, kad dėl Rusijos propagandos silpnės Lietuvos gyventojų parama Vakarų demokratinėms vertybėms	4	9

Tyrimas rodo, kad Lietuvos visuomenėje yra įvairių nuomonių apie Rusijos vykdomą politiką, tačiau rusų tautybės gyventojų nuomonė labiausiai išsiskiria. Rusijos įvykdytos Krymo aneksijos nepateisina 74 proc. apklausoje dalyvavusių lietuvių, 61 proc. lenkų ir tik 18 proc. Lietuvos rusų. Labiausiai paplitęs yra etninių rusų požiūris, kad Rusijos grėsmė yra per daug sureikšminama ir taip skatinamas priešiškumas Rusijai. Rusų tautybės žmonių nuomone, gyventojai yra gąsdinami Rusijos agresija, o lėšos krašto apsaugai yra netikslingos ir turėtų būti skiriamos socialinėms reikmėms:

> „Daryti priešą iš Rusijos visiškai, sakykim, nu, nematau pagrindo, nes jeigu Rusija norėtų, jinai jau seniai mus būtų sudraskiusi. Jau jeigu norėtų, jinai jau būtų 100 kartų, 200 kartų mus visus sudraskiusi. Bet jinai šito nedaro ir jinai šito nepadarys. <...> Apie saugumą reikia kalbėti protingai, labai ramiai, nesukeliant kažkokios tai įtampos žmonėms, nes kai tik prasideda kalbėjimai, tai, iš tikrųjų, žmonės klausia: su kuo mes čia ruošiamės iš tikrųjų kariauti? <...> tų paprastų žmonių irgi galima nuomonės paklausti, kaip jie jaučiasi po tokių reportažų, po tokios kažkokios politikos. Jie jaučiasi nesaugiai, nes pati valdžia juos, nu, ne tai, kad įbaugina, bet tiesiog sukelia kažkokias tokias bangas nereikalingas. <...> labai liūdina, kad, sakykim, pas mus vyriausybėj yra toks požiūris, kad reikia stiprinti, na, sakykim, karinę bazę – nežinia su kuo mes čia ruošiamės kariauti, tai vat labai išlaidos netikslingai naudojamos būtent tai visai amunicijai, kai pas mus badauja pensininkai, neįgalieji žmonės ir, iš tikrųjų, minimumas yra tragiškiausias visoje Europoj, kažkur skaičiau – žmonės pas mus gyvena tragiškai blogai <...>. Tai mes, turėdami tokią socialinę politiką, mes, na, mūsų vyriausybė visiškai nesirūpina mumis dirbančiais ir čia gyvenančiaisiais“ (41 m. mokytoja).

> „Aš manau, čia tokios va nesąmonės, <...> [Rusija] čia ar puola, ar nepuola, na, aš manau, tikrai čia nebus kažkokio ten... aš tikrai jaučiuosi saugi“ (25 m. manikiūrininkė).

Panašios nuomonės buvo ir kita informantė, kuri nepritaria dėl biudžeto lėšų skyrimo nacionalinio saugumo bei gynybos reikmėms ir teigia, kad su kaimynais reikia gyventi draugiškai ir jų neprovokuoti:

> „Mes patys, man atrodo, labai jau... aišku, ginam savo teises, viskas gerai, bet gal ir kurstom tą neapykantą, nežinau, gal tas... nesistengiam nuraminti, susitaikyti, bet vis čia stiprinam, didinam visokias apsaugas. Kitais būdais galima tą saugumą užtikrinti, ir žodiniu, galbūt, susitarimais visokiais ir visa kita. Ne tik karinėm visokiom priemonėm. Ne investicijom į tankus ir kokią kitą karinę techniką“ (37 m. mokslininkė).

Vis tik klaidinga būtų manyti, kad tokios nuostatos būdingos tik Lietuvos tautinėms mažumoms ir kad tik jos išsako skeptišką požiūrį į Rusijos galimai keliamas grėsmes. Kai kuriems lietuviams informantams taip pat būdingas skeptiškas požiūris į lėšų gynybai didinimą ir apskritai į tai, ar išvis Rusijos invazija yra galima:

> „<...> Nu, bet jeigu kokia Rusija norėtų <...> čia viens, du ir Lietuvos nebėra. Mano požiūris toks. Ir čia tas kariuomenės ruošimas tai irgi va beprasmis dalykas. <...> Rusija yra Rusija ir visi žino, kad jeigu tu pakliudysi jiem, tai jie ateis pas tave. Jie pabaigs, susitvarkys ten, jie ateis pas kitus. <...> Jie kai eis, jie nesustos, nu, jie tokie“ (21 m. krovikas).

> „Turbūt kitaip, vienaip būčiau kalbėjęs prieš dvejus metus ir kitaip šiandien. Nebūčiau toks kategoriškas šiandien, kaip galėčiau būti buvęs prieš du metus, kai karas Ukrainoj prasidėjo ir tie geopolitiniai interesai ir žaidimai, jie vis tiek tęsiasi ir vyksta ir Lietuva šiame žaidime yra maža“ (42 m. filologas, vertėjas).

> „Įėjo rusas, užėmė, kiek žuvo žmonių nekaltų ir viskas, jis nesitraukia ir rusas nesitrauks. Užėmė Krymą, jis nesitrauks, o ką kas gali padaryt? Jis supranta – ir Amerika, ir mūsų Vakarų valstybės, jeigu tik pradės reikalauti ir panaudot kokį ginklą – vyks, pradžia bus pasaulinio trečio karo. Ir negalim nieko. Tas pats būtų ir su Lietuva. Nejaugi provokuosi visą pasaulinį karą trečiąjį? Ne. Ot rusas užėmė ir ką tu padarysi?“ (78 m. pensininkė, buvusi savivaldybės tarnautoja).

Pastebėtina, kad Rusijos tema galima rasti ir emocingų vertinimų, ir gana pragmatiškų, kur svarstoma apie Rusiją kaip apie racionalų veikėją. Viena vertinimų grupė – tie, kurie Rusiją vertina kaip asmenį, tautos savybes perkeliant šaliai arba šalį suasmeninant ir priskiriant jai neigiamus žmogaus charakterio bruožus. Šiuose vertinimuose Rusija apibūdinama kaip neprognozuojama, kerštinga, agresyvi, nesuvokiama, neadekvati, „kvailų“ ambicijų turinti šalis:

> „Kadangi rusas pastoviai meluoja, tai tikimybė visada yra, kad rusai čia gali [užpulti]“ (57 m. savivaldybės tarnautoja).

> „Kol kas, kaip rodo praktika, visa, tai jie man... rusai apskritai, nu, žmonės Rusijos, jie visi tokie aršūs, kaip dauguma ten, kaip pasižiūri ten kokius vaizdo įrašus internete, tai tie rusai... taisyklės niekam negalioja, visi daro ką nori, nu, yra išlikę tam tikrų bruožų pas juos. Ten net politikoj tas matosi, vietiniai, nu: ai, jis man čia taip, tai tada mes jam taip. Nu... tas toks gatvės stilius taip sakant. <...> jie gi kaip visada, jiems gi trūksta tos tokios, kaip sakant, valdžios. Jie visą laiką siekia kuo

daugiau – kuo daugiau aprėpti ir visas pasaulis turi galų gale tapti Rusija. Tai, man čia grynai... čia, šioj vietoj, Rusija yra nukritus“ (21 m. krovikas).

„Tu gali prognozuoti kitos šalies veiksmus, kai tu gali numatyti. Tačiau Rusija nėra tokia šalis, kaip mes matome, neprognozuojama, tiesiog“ (34 m. teisininkė).

„Rusija, aišku, tai ten elgiasi neadekvačiai ir demonstruoja savo jėgas, kažkokią politiką ten, kur turėtų... Išvis, Rusijos motyvas, nu motyvas – aiškus, bet nu vat kodėl vat tokia didelė šalis, kuriai, atrodo, nieko netrūksta, staiga va dar kažkokių savo kvailų ambicijų turi. Tai va šitas yra nesuvokiamas dalykas“ (32 m. žurnalistė).

Kita vertus, daugelyje interviu atsiskleidžia ir Rusijos pragmatizavimas ar racionalizavimas, kai žmonės svarsto apie Rusijos grėsmę, jos neatmeta, tačiau bando rasti racionalių motyvų, kodėl ji neturėtų vykdyti ekspansijos į Lietuvą. Šiuose pasvarstymuose Rusija išryškėja kaip racionalus veikėjas, kuriai neapsimoka pulti Lietuvos ir kitų Baltijos šalių, nes nėra tikslo, nes tai būtų per didelis kąsnis, nes tai reikštų puolimą prieš visus Vakarus. Taigi dalis informantų mano, kad Rusijai neverta vykdyti tolesnės ekspansijos, nes tam nėra pakankamų interesų:

„Nu ką čia Lietuvoj, nei naftos jokių šitų, nieko nėra, nu, ta prasme, čia daugiau nėr ko eit. Vienintelis va – Baltijos jūra. Bet ir tai, priėjimą turi, reiškia mes esam neįdomūs <...> Ne, kažkaip aš sakau, man taip atrodo, kad Rusijai nėra ko į Lietuvą eit, nu, čia nėra ko bandyt grobt. Nes ką – teritoriją prasiplės? Pora šimtų kilometrų. Nu, kažkaip irgi... dar plius, kad iki mūsų ateitų, tai Rusija turi apeit dar kitas šalis, tai jinai gi neis taip, nelips per kitas. Jinai eis pirma pro tas. Nu, tada jau jeigu pradės pult tas, tada jau galima ir mąstyt“ (21 m. krovikas).

„Aplamai mūsų tai neliečia ir nieko čia negresia... Jie ten patys sau, mes čia patys sau. Absurdas yra, mes ten niekam nereikalingi šitoje Rusijoje“ (33 m. tolimųjų reisų vairuotojas).

„Nu, nesinori tikėti. Ką čia jiems pult. Užtenka jie jau prisipuolė – Krymą, Ukrainą. Dabar Turkiją tegul... jie ten aiškinasi. Mes, man rodos, kad liksim neutralūs“ (60 m. bedarbis).

Kitas situacijos racionalizavimo būdas – jau minėta nuomonė, kad jei būtų norėjusi, Rusija būtų užpuolusi jau anksčiau, o tai, kas vyksta, yra veikiau grasinimai:

„Kas liečia mus, tai aš manau taip: iš tikrųjų, daryti priešą iš Rusijos visiškai, sakykim, nu, nematau pagrindo, nes jeigu Rusija norėtų, jinai jau seniai mus būtų sudraskiusi. Jau jeigu norėtų, jinai jau būtų 100 kartų, 200 kartų mus visus sudraskiusi. Bet jinai šito nedaro ir jinai šito nepadarys“ (41 m. mokytoja).

„Nu, nežinau, kiek realu. Bet manau, gal ir vis dėlto nepuls. Tik gal grasina. Nes nu atsakas vis tiek bus. Nemanyčiau, kad jiems tai naudinga. Vis tiek ir jų krašto žmonės gyvena. Nu, aš manau, kad ne. Taip manyčiau, kad neturėtų būti. Vis tiek, galbūt, politikuoja, viską, bet gal neims tų kraštutinumų, tai čia nei jiems gerai, nei mums gerai. Ir dar kitom šalim blogai. Aš taip manau“ (62 m. paštininkė).

Situacija racionalizuojama nuomone, kad Rusijos puolimas reikštų NATO ar net visų Vakarų puolimą, o „mąstantis žmogus“ to neturėtų daryti:

„Nors man nesitiki. Nesinori tikėti, nes, bet kuriuo atveju, jeigu Rusijai staiga kiltų noras, na, kaip čia pasakyti, pulti, nepulti Pabaltijo, tai čia iš karto, gi čia puolimas NATO. Viso bloko. Nu, ar gali mąstantis žmogus tą daryti?“ (65 m. mokytoja).

Dažnai iš interviu taip pat matyti, kad saugumas yra projektuojamas į tarptautinius partnerius. Nors apskritai yra įvairių nuomonių, ar NATO norės ginti ir pajėgs apginti Lietuvą ir Baltijos šalis, matyti, kad daliai žmonių priklausymas NATO yra argumentas, mažinantis Rusijos keliamą grėsmę:

„Negali užsipult Lietuvos, kadangi Lietuva yra NATO šalis. NATO narė, taip“ (37 m. smulkus verslininkas).

„Visų pirma, kad mes esame NATO“ (26 m. chemikas laborantas).

„Tai reiškia, kad jeigu puola mus, puola NATO. Ir, bet kuriuo atveju, tai turėtų būti stabdis“ (65 m. mokytoja).

Kai kurie informantai taip pat pastebi, kad Rusija neturėtų vykdyti karinio puolimo, nes daro įtaką kitais būdais:

„Labai maža [tikimybė, kad Rusija užpultų Lietuvą] ir, ir... ir manau, kad pritariu, šiandien ir pritarčiau tiems... tai pozicijai, kuri sako, kad kažkokios invazijos ar agresijos pavojus yra, na, nerealus net, neaktualus, yra kiti būdai, kiti dalykai, kur yra interesų sferos ir, aišku, ten per didįjį verslą ir kaip tas veikia, kaip tas vyksta, kaip tas bandoma susieti-surišti, tai čia viena pusė, dar kita pusė tada Lietuvos balsas kokioj nors Europos politikoj, kuris yra irgi nedidelis, ne toks reikšmingas tai ar ten koks nors...“ (42 m. filologas, vertėjas).

„Kaip ten anksčiau – uždaro rusai vamzdį ir vsio, sėdim visi be šildymo, tai taip nėra, tos grėsmės išsisprendė, o kokios dar gali būti grėsmės, tai aš nežinau. Nu, kažkokios propagandinės čia, bet jos irgi visą laiką turbūt yra. Laikraščiai ten kažkurie ir panašiai“ (36 m. inžinierius).

Svarbu, kad pagrindžiant Rusijos grėsmę, pasitelkiamos istorinės analogijos ir kitų šalių pavyzdžiai (šį diskurso bruožą matysime ir žiniasklaidos analizėje):

„Visi dabar labiausiai bijo Rusijos. Kad jinai... nes jie mūsų kaimynai, labai rimti kaimynai ir, vėlgi, lygini, kad ta pati Ukraina ir Krymas – taip atsitiko, žinom, kas buvo <...> visur kėlė koją nu Rusija“ (57 m. savivaldybės tarnautoja).

„Jų veiksmai paskutinius kelis metus tikrai verčia suabejoti jų politiškumu ir pažadu, kad per agresiją niekada neokupuos šalių dar kartelį, tai išties ne terorizmo, manau, Lietuvai reikėtų bijoti, o Rusijos“ (21 m. studentė).

„Na, jeigu mes trumpai apžvelgsime dabartinius įvykius su Rusija, sakyčiau, na, bet kuri pasaulio valstybė nėr saugi. Nuo tokios agresijos“ (37 m. smulkus verslininkas).

Buvo nuomonių, kad dėl grėsmės atsakingi amerikiečiai, kurie „erzina“ Rusiją karinėmis bazėmis ir apskritai kelia neramumus visame pasaulyje; jie taip pat eskaluoja grėsmę:

„Tie visi neramumai tai prasidėjo, aš manau, nuo Amerikos. Nu jie gi daro tas visas revoliucijas. Daro, tiesiog kelia tuos neramumus. <...> tose šalyse, kur tuose

rytuose, kur dabar tas viskas vyksta, kaip juos įvardyt, tai irgi ten tas sukelta ten gi Amerikos <...> nu tai jeigu čia šitie pristatys bazių ir erzins visaip“ (63 m. pensininkė, buvusi teisininkė).

„Amerikonas atėjo ir pradėjo šnekėti, nu. Realiai, tai čia viskas, visa matematika yra kitokia“ (38 m. tekintojas).

Ne viename interviu išreikšta nuomonė, jog Lietuva turėtų laikytis nuosaikesnės pozicijos kalbant apie Rusiją – „su kaimynais reikia gyventi taikiai“. Taigi galima manyti, kad Rusijos grėsmė iš dalies laikoma ir reakcija į Lietuvos laikyseną:

„Aš suprantu, aš labai puikiai vertinu ir Rusijos situaciją, kada jinai tiktai žvalgosi ir žvangina ginklais. Bet aš labai jaučiu, kodėl provokuoja Lietuvos vyriausybė tą ir Rusiją“ (78 m. pensininkė, buvusi savivaldybės tarnautoja).

„Jo, jo, jo. Aš taip galvoju. Visiškai tokios nuomonės, nes mes tikrai vargu ar... nu, aišku, mes turim visokių sąjungininkų ten ir taip toliau, kurie, galbūt, mum pagelbėtų ir vat dėl to gal ir mažiau bijom ten ir neinam tartis. Nu gal aišku, nėra ten taip, kad nieko nedarytų, bet... bet kažkaip, man atrodo, reikia rasti ir gražų būdą su kaimynu sugyventi. Juk ir mes kai gyvenam kaime, tai yra aplinkui visokių žmonių, visokio plauko ir stengiesi su kiekvienu jų gražiai nu sugyvent, neužsidaryt ten, bet ir pasidomi, ir nueini, ir susitikęs ir pakalbi. Čia panašiai galbūt. Galėtų būt. Ir važiuoti, pasikviesti, ir...“ (37 m. mokslininkė).

„Aš taip galvoju, su kaimynais reikia stengtis gyventi taikiai, ar tu jį mėgsti, ar tu jo nemėgsti, bet jis yra vis tiek tavo kaimynas, o kadangi valstybė yra mažesnė, arba, sakykime, kaimynas yra silpnesnis, vis tiek silpnesnis jaučia, kad jis yra ne vienas. Mano nuomonė būtų, kad vis tiek [reikia] išlaikyti tokią gerą kaimynystę, ne ypač puikią, bet gerą. Juk mažame miestelyje dabar, kai gyveni, žmogus bendrauji, sakykime, vis tiek kiekvienas glaudžiasi prie stipresnio, ne tai, kad kažko tikėtis iš jo, bet jie stipresni, jų daug, jie jauni yra... taip ir valstybė, bet šiaip aišku, mažas bijai visko, kaip toj dainoj „mažas esi ir suprast sunku“ (74 m. pensininkė, buvusi darželio auklėtoja).

Atsakymai apie Rusijos grėsmę taip pat remiasi svarstymais apie Rusijos žmones kaip nesusijusius su Rusijos daroma politika, nes iš paprastų žmonių grėsmė nėra jaučiama, tik politikai „truputį nesutaria“. Iš šio interviu taip pat matyti, kaip teigiamas sovietmečio vertinimas siejasi su labiau teigiamu Rusijos vertinimu:

„<...> esu buvusi Rusijoj vieną, ne, porą kartų: Maskvoj labai seniai, prieš 20 metų, ir neseniai Jekaterinburge, tai nuvažiavus ten jautiesi taip... prisimeni, aišku, tą sovietmetį ir, o sovietmečiu buvo mano vaikystė, tai... tai kažkaip man su maloniais prisiminimais asocijuojasi. Ir tos eilės parduotuvėse nebuvo nemalonios – visai įdomu buvo kaip vaikam. Tai man jokių kažkokių tai nemalonių dalykų su jais... nėra taip, kad... nu, žodžiu, visiškai man jie... aš juos laikau draugais, tiktai, kad čia kažkaip politikai truputį nesutaria. Realiai žmonės... nu, tikrai... mus laiko savais nuvažiavus ten ir jeigu pas mus atvažiuotų, tai aš mielai ir priimčiau į namus, ir... na, žodžiu“ (37 m. mokslininkė).

Kai kurie svarstymai, atmetantys Rusijos grėsmę, remiasi deklaruojamu vertybiniu Rusijos išskirtinumu:

„Kas čia geriau – sunku pasakyt, bet, pavyzdžiui, vat Lietuvos išlikimui kas liečia, lietuvybei, Lietuvos išlikimui tai man kažkaip atrodo, kad geriau prie Rusijos. Nes ta Europa tiek supuvusi, nenoriu nei... jos vertybės visiškai yra kitos, mes su rusais, yra daug bendrų taškų. Negu kad... nu, dabar nebent jau vat grūda per jėgą tas kitas vertybes, nežinau. Bent aš jau... nu, mum, kaip tautai, tikrai nieko gero neduos, jeigu mes būsim prie Europos, mes greičiau išnyksim kaip tauta, negu prie Rusijos. Prie Rusijos dar būtumėm ilgiau. Vertybės tos pačios, žmonės tie patys“ (63 m. pensininkė, buvusi teisininkė).

Informantei atrodo nesvarbu, „kas ateis“, nes tai nepalies jos gyvenimo; iš šio pasisakymo matyti, kad apie valstybingumą nėra galvojama, o tik svarstoma apie išlikimą ir bazinius poreikius:

„<...> nu koks ten skirtumas paprastam žmogui? Koks skirtumas? Ką jie man padarys? Tai aš dar vieną sykį ta tema kalbėjau su draugėm čia dar pačioj pradžioj, kai ta Rusija pradėjo gąsdinti, nu koks skirtumas paprastam žmogui, nu kas ateis: ar rusai, ar ten kokie lenkai, kas nori, nu taigi aš taip pat gyvensiu kaip ir gyvenau, nu, kitą kalbą išmoksiu. Taigi nereikia grįžti į kažkokius pirmykščius tuos laikus ar kokią ten vergovę, kaip būna vergovinė ta santvarka, kai ateina priešai, visas moteris paima į vergovę, visus iššudo, ten kaimus ir miestus iššudo, visus ten su kalavijais sukapoja ten visus. Čia gi nieko tokio gi nebus, nu. Tu sėdėsi savo namely, atvažiuos... nu, aišku, jei bombarduos, tai bus negerai tada. Bet jeigu tu nesipriešinsi, nesipriešins mūsų valdžia ir niekas nesipriešins, nes matai, atvažiuos ir nuvažiuos sau, kaip gyvenom, kaip dirbom, taip ir dirbsim“ (63 m. pensininkė, buvusi teisininkė).

Analizuojant Rusijos grėsmę, taip pat svarbu suprasti, kokie socialiniai ir demografiniai, su vertybėmis susiję ar kiti veiksniai lemia jos vertinimą. Tokia analizė leidžia numatyti, kokios visuomenės grupės būtų potencialiai palankesnės į gynybą nukreiptiems sprendimams, o kokios grupės, priešingai, būtų jiems nepalankios ir galimai pažeidžiamesnės Rusijos informacinės įtakos.

Analizuojant Rusijos vertinimą lemiančius veiksnius, remtasi klausimu apie jos keliamą grėsmę: „Pastaruoju metu gana dažnai svarstomas klausimas, ar Rusija yra grėsmė Lietuvos saugumui. Kokia yra Jūsų nuomonė, ar Rusija kelia grėsmę Lietuvai?“ Atsakydami respondentai rinkosi balą nuo 1 iki 5. Analizuojant veiksnius atsakymai buvo perskaičiuoti į tris reikšmes (5 ir 4 balai – Rusija yra grėsmė, 3 balai – Rusija yra vidutiniška grėsmė, 2 ir 1 balas – Rusija nėra grėsmė).

Siekiant nustatyti skirtingų veiksnių įtaką, buvo atlikta regresinė analizė, kuri leidžia analizuoti vienų veiksnių įtaką kontroliuojant kitų veiksnių poveikį, t. y. atsižvelgiant į tai, kad skirtingi veiksniai gali būti tarpusavyje susiję (pvz., tautybė yra susijusi su sovietmečio vertinimu, nes rusai ir kiek mažiau lenkai sovietmetį vertina palankiau negu lietuviai). Regresinės analizės rezultatai parodė, kad svarbiausi socialiniai ir demografiniai veiksniai, lemiantys požiūrį į Rusiją, yra tautybė ir sovietmečio vertinimas, nedidelę įtaką turi respondentų amžius ir lytis. Jie turi statistiškai reikšmingą įtaką, kontroliuojant kitus socialinius ir demografinius veiksnius: finansinę padėtį ir išsilavinimą.

Regresijos rezultatai pateikti 4.2 lentelėje. Joje geriausia žiūrėti į galimybių santykio (Exp (B)) reikšmę, kuri rodo, kiek kartų didėja tikimybė, kad asmuo Rusiją vertins kaip Lietuvai grėsmės nekeliančią šalį, lyginant su referentine kategorija (ref.); jei šis koeficientas didesnis nei 1, ši tikimybė padidėja, jei mažesnis nei 1, sumažėja. Statistiškai reikšmingos galimybių santykio reikšmės paryškintos ir žvaigždutėmis nurodomas jų reikšmingumo lygmuo. Kaip rodo pseudo R koeficiento reikšmė, analizės modelio aiškinamoji geba nėra labai didelė, bet ir ne visiškai maža. Modelio teisingų spėjimų procentas yra 54,9 proc.

4.2 lentelė. Grėsmės iš Rusijos suvokimo multinominės regresijos analizė („kelia grėsmę“ pasirinkta kaip referentinė kategorija)

	Rusija nekelia grėsmės Lietuvai		**Rusija kelia vidutinišką grėsmę Lietuvai**	
Veiksniai	**Exp(B)**	**Wald**	**Exp(B)**	**Wald**
Atidėjimas koordinačių ašyje		57,510		13,842
Tautybė (ref. lietuvis)				
Rusas	**18,799*** **	38,058	1,644	0,700
Lenkas	**3,417*** **	14,024	0,708	0,684
Sovietmečio vertinimas (ref. negatyvus)				
Pozityvus	**5,092*** **	40,734	**1,968** **	8,942
Neutralus	**3,389** **	23,728	**1,630* **	5,376
Amžius (ref. 66 ir daugiau)				
18–25	**2,228* **	4,432	1,107	0,090
26–35	**2,783** **	8,018	1,550	2,028
16–45	**3,408*** **	13,725	2,112	6,744
46–55	**2,074* **	5,047	1,387	1,324
56–65	**2,652** **	9,454	0,840	0,315
Išsilavinimas (ref. aukštasis)				
Pradinis, pagrindinis, vidurinis	1,416	1,313	1,140	0,238
Profesinis	1,764	3,258	1,494	2,145
Aukštesnysis, neuniv. aukštasis	0,895	0,138	1,266	0,950
Finansinė padėtis (ref. aukščiausia kategorija)				
Žemiausia kategorija	1,123	0,161	**0,983** **	0,252
Vidurinė kategorija	1,047	0,035	0,827	0,856
Lytis (ref. vyrai)				
Moterys	**0,597** **	7,105	0,837	1,101
Validus N	858			
Modelio Chi-Square	193,745			
Nagelkerke’s R square	0,229			
Teisingų prognozių proc.	54,9			
Reikšmingumo lygis	*p<=0,05,**p<=0,01, ***p<=0,001			

Regresinės analizės modelyje referentine kategorija, t. y. kategorija, su kuria yra lyginamos kitos kategorijos, pasirinkta nuomonė, kad Rusija kelia grėsmę Lietuvai. Tai yra dominuojanti nuomonė: 44 proc. žmonių mano, jog Rusija kelia grėsmę Lietuvai (5 arba 4 balai), 28 proc. pasirinko vidurinį balą (3 balai), 26 proc. mano, kad Rusija nekelia grėsmės Lietuvai (2 arba 1 balas). Taigi didžiausius skirtumus tarp socialinių, demografinių ir kitų veiksnių nulemtų kategorijų galima matyti klausiant, kas yra tie, kurie Rusiją laiko grėsmės Lietuvai nekeliančia šalimi?

Stipriausią įtaką teigiamam Rusijos vertinimui turi tautybė – jei asmuo yra rusų tautybės, tikimybė, kad jis neįžvelgs Rusijos grėsmės padidėja net 19 kartų, lyginant su lietuviais. Lenkai taip pat yra labiau linkę laikyti Rusiją grėsmės nekeliančia šalimi negu lietuviai, tačiau skirtumas yra ne toks didelis – 3 kartai. Konkrečiais duomenimis, Rusiją grėsme laiko 49 proc. lietuvių, 30 proc. lenkų ir tik 10 proc. rusų.

Kiti socialiniai ir demografiniai veiksniai, kurie turi įtakos, – amžius ir tautybė. Jaunesnių amžiaus grupių respondentai yra dažniau (du tris kartus) linkę Rusiją vertinti kaip nekeliančią grėsmės Lietuvai negu vyresnių. Kitaip sakant, atsižvelgiant į visus kitus veiksnius, Rusiją grėsme labiausiai linkę laikyti vyriausios amžiaus grupės respondentai. Grėsmę iš Rusijos šiek tiek dažniau įžvelgia moterys negu vyrai. Finansinė padėtis ir išsilavinimas, kontroliuojant kitus veiksnius, įtakos Rusijos vertinimui neturi.

Kitas didelę įtaką turintis veiksnys yra sovietmečio vertinimas. Čia jo sąsaja su Rusijos vertinimu analizuota pasitelkus atsakymus į bendrą klausimą apie sovietmečio vertinimą („Ar sutinkate su teiginiu, kad sovietiniais laikais buvo geriau gyventi nei dabar Lietuvoje?“), į kurį atsakinėjo visų amžiaus grupių respondentai. Jei žmogus palankiai vertina sovietmetį, 5 kartus labiau tikėtina, kad jis Rusiją laikys grėsmės Lietuvai nekeliančia šalimi, lyginant su tais, kurie sovietmetį vertina neigiamai. Tarp neigiamai vertinančių sovietmetį 58 proc. Rusiją laiko keliančia grėsmę ir tik 14 proc. nekeliančia grėsmės, o tarp sovietmetį vertinančių teigiamai Rusiją keliančia grėsmę laiko 31 proc., o nekeliančia grėsmės – 41 proc.

Rusijos „draugiškumo“ vertinimą lemia tie patys veiksniai kaip ir Rusijos grėsmės vertinimą – tautybė, požiūris į sovietmetį, amžius. Šiuo atveju įtakos neturi lytis, tačiau svarbu išsilavinimas, (profesinį išsilavinimą turintys respondentai dažniau Rusiją linkę laikyti draugiška negu ne aukštesnį nei vidurinį arba aukštąjį išsilavinimą turintys asmenys). Tikėtina, kad skirtumus lemia skirtingas į šiuos vertinimus įdedamas turinys – kaip atskleidė kokybinių duomenų analizė, grėsmės iš Rusijos vertinimą gali lemti ne tik jos draugiškumo vertinimas, bet ir svarstymai apie tai, kiek tikėtinas užpuolimas.

Koreliacinė analizė rodo, kad Rusijos draugiškumo ir grėsmės vertinimas taip pat susijęs su naujienų per žiniasklaidos kanalus lietuvių ir rusų kalbomis naudojimu. Tačiau negalime teigti, kad būtent žiniasklaida turi įtakos Rusijos vertinimui, nes žiniasklaidos pasirinkimus bent jau iš dalies lemia žmonių iš anksčiau turimos nuostatos. Todėl šis veiksnys nebuvo įtrauktas į regresinės analizės modelį, o atskirai nagrinėjamas kitame poskyryje.

4.3. Žiniasklaidos įtaka Rusijos grėsmės suvokimui

Pagal sugrėsminimo teoriją, grėsmė yra socialiai konstruojama: sugrėsminimo veikėjai siekia įtikinti auditoriją sutikti su jų „sugrėsminančiais“ teiginiais (plg. Stritzel 2007: 362–363, Balzacq 2011), t. y. įtikinti ją, kad kažkas (pvz., Rusija) kelia grėsmę vertinamam objektui (pvz., Lietuvai). Šiame tyrime sugrėsminimo auditorija yra laikoma visuomenė,

nes tiriamas jos požiūris į savo ir valstybės saugumo klausimus ir keliamas klausimas, kiek prie grėsmės iš Rusijos suvokimo galėjo prisidėti žiniasklaida. Žiniasklaida turėtų būti vienas iš pagrindinių grėsmės konstravimo šaltinių (kanalų), nes tokie klausimai kaip Rusijos užsienio politika yra netiesioginio pažinimo objektas, apie juos informacijos visų pirma gauname iš žiniasklaidos. Taigi, ar yra ryšys tarp žiniasklaidos priemonių naudojimo ir grėsmės iš Rusijos suvokimo?

Studijoje pristatomas tyrimas buvo atliekamas 2016 m. vasarį, praėjus dvejiems metams po Krymo aneksijos, kai susidomėjimas įvykiais Ukrainoje turėjo būti didžiulis. Paklausti, ar domisi naujienomis apie įvykius Ukrainoje, 66 proc. respondentų nurodė besidomintys („labai besidomintys“ arba „besidomintys“) šiomis naujienomis, labai panaši dalis – 61 proc. nurodė besidomintys naujienomis apie Rusijos vidaus ir užsienio politiką. Naujienomis apie teroristinius išpuolius Europoje nurodė besidomintys 74 proc. respondentų, naujienomis apie pabėgėlių situaciją Europoje, Lietuvos sprendimus dėl pabėgėlių – taip pat 74 proc. respondentų. Taigi, kadangi apklausa buvo atlikta praėjus porai mėnesių po teroristinių išpuolių Paryžiuje ir pabėgėlius įtraukiusių įvykių Vokietijoje, naujienos apie šiuos įvykius buvo nustelbusios naujienų apie Ukrainos įvykius ir Rusiją aktualumą, tačiau galima teigti, kad jomis domėjosi vis dar palyginti didelė gyventojų dalis.

Kokybiniai interviu taip pat parodė, kad Ukrainos tema anksčiau domino labiau, tačiau bėgant laikui susidomėjimas yra sumažėjęs:

> „Nu kad kažkaip, kadangi man pačiam taip truputėlį atrodo, kad nieko naujo, gal viskas sustoję yra, tai aš ir žiniasklaidoj nelabai ieškau, nelabai pastebiu iš tikrųjų tos tematikos. Matau, kad kažką parašo apie NATO, dar kažką, bet jau net nebeskaitau. Nes dabar vėl kažkoks tam tikras nusistovėjimas, tam tikras štilis akivaizdus“ (42 m. filologas, vertėjas).

> „Nublanksta kažkiek, taip. Pradžioj tai nepaprastai reaguoja žmogus ir galvoja, kad labai blogai yra ir visokių variantų su kaimynais persitaria, kas tiktų. Paskui nublanksta... pripranta, turbūt, prie gero ir prie blogo žmogus gali priprast“ (74 m. pensininkė, buvusi darželio auklėtoja).

Svarbiausi šaltiniai apie Ukrainą ir Rusiją buvo Lietuvos žiniasklaidos kanalai, taip pat kaip svarbūs nurodyti pokalbiai su draugais, giminaičiais ir kt., gyvenančiais Lietuvoje (žr. 4.3 lentelę). Rusijos žiniasklaidos kanalai tarp visų respondentų šioms naujienoms gauti naudojami nedaug (kaip matysime vėliau, čia labai svarbu tautybė). Atkreiptinas dėmesys į gana reikšmingą socialinių tinklų svetainių, taip pat tiesioginės asmeninės patirties dalį.

4.3 lentelė. Svarbiausi šaltiniai, iš kurių sužinomos naujienos apie Ukrainos įvykius ir Rusiją (proc.)

	Pirmas pagal svarbą	**Antras pagal svarbą**
Lietuvos žiniasklaidos kanalai (televizija, radijas, laikraščiai, interneto portalai)	69	14
Pokalbiai su draugais, giminaičiais, bendradarbiais, pažįstamais, gyvenančiais Lietuvoje	10	32

4.3 lentelės tęsinys

	Pirmas pagal svarbą	Antras pagal svarbą
Pokalbiai su draugais, giminaičiais, pažįstamais, gyvenančiais užsienyje	3,9	9,4
Socialinių tinklų svetainės internete („Facebook“, „Youtube“ ir kt.)	3,6	9,5
Tiesioginė asmeninė patirtis	3,4	9,5
Rusijos žiniasklaidos kanalai (televizija, radijas, laikraščiai, interneto portalai)	4,5	8,0
Vakarų Europos žiniasklaidos kanalai (televizija, radijas, laikraščiai, interneto portalai)	2,5	6,7
Lenkijos žiniasklaidos kanalai (televizija, radijas, laikraščiai, interneto portalai)	2,7	0,8
Nežino, neatsakė	1,1	10

Ankstesniame skyriuje matėme, kad Rusijos grėsmės suvokimą stipriai lemia asmens tautybė. Todėl šio tyrimo svarbiausi klausimai, analizuojant duomenis apie žiniasklaidą, yra šie: kokias žiniasklaidos priemones daugiausia naudoja skirtingų tautybių žmonės ir kaip žiniasklaidos priemonių skirtingomis kalbomis naudojimas yra susijęs su Rusijos grėsmės suvokimu.

4.3.1. Žiniasklaidos priemonių skirtingomis kalbomis naudojimas

Tautinių mažumų informacinis atskirtumas, t. y. jų didesnis kliovimasis nelietuviška žiniasklaida ir mažesnis įsitraukimas į lietuvišką viešąją erdvę jau seniai yra aktuali tema (plg. Ramonaitė, Maliukevičius, Degutis 2007), kuriai nerandama tinkamo sprendimo. Šios studijos duomenys patvirtina, kad kol kas situacija iš esmės nesikeičia.

Pirma, rusų ir iš dalies lenkų tautybės asmenys apskritai dažniau gauna naujienas iš žiniasklaidos rusų kalba. Iš duomenų išryškėjo tendencija, kad televizijos naujienų ir interneto naujienų portalų (kurie apskritai yra dažniau naudojami kanalai) lietuvių kalba naudojimas tarp skirtingų tautybių grupių statistiškai reikšmingai nesiskiria, o radijo ir laikraščių naujienas lietuvių kalba rusų tautybės asmenys klauso ir skaito rečiau negu lietuviai. Vertinant gaunamas naujienas rusų kalba, skirtumai matyti visų žiniasklaidos priemonių atveju – rusai gerokai dažniau gauna naujienas iš rusiškų kanalų negu lietuviai. Lenkų duomenys rodo tarpines tendencijas tarp lietuvių ir rusų. Skirtumai vaizdžiai iliustruojami 4.3 pav., kuriame parodytas priemonių naudojimas per skirtingus kanalus bent kelis kartus per savaitę.

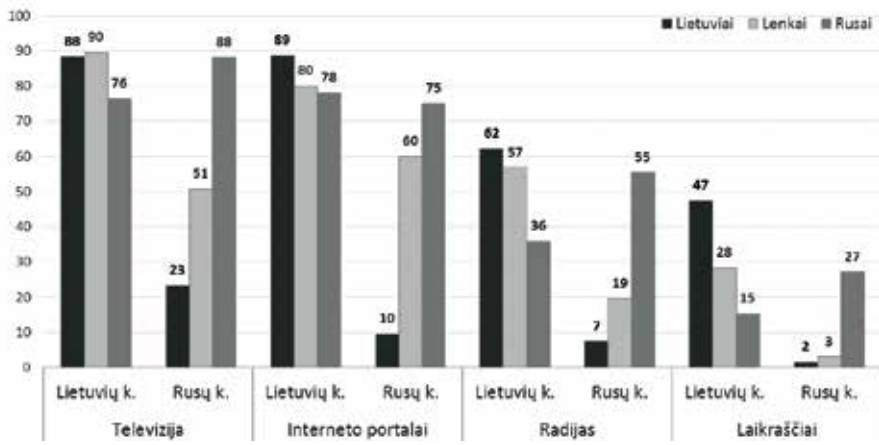

4.3 pav. Naujienų per žiniasklaidą lietuvių ir rusų kalbomis gavimas tarp skirtingų tautybių respondentų bent kelis kartus per savaitę (Klausimas: „Norėdami sužinoti, kas vyksta jų šalyje, žmonės naudojasi įvairiais informacijos šaltiniais. Dabar norėsiu paklausti, ar dažnai tuo tikslu žiūrite televiziją / klausote radiją / skaitote interneto naujienų puslapius / skaitote laikraščius ta kalba, norėdami sužinoti naujienas, komentarus apie Lietuvos arba užsienio įvykius?“)

Taigi galima daryti išvadą, kad lietuvių ir rusų tautybės gyventojus sieja televizija ir interneto žiniasklaida, per kuriuos abiejų tautybių gyventojai gauna naujienas lietuvių kalba. Tačiau rusai taip pat labai naudoja ir žiniasklaidos priemones rusų kalba. Ir 2007 m. buvo nustatyta, kad rusai ir lenkai daugiau kliovėsi naujienomis per rusiškus televizijos kanalus, nors taip pat dažnai žiūrėjo naujienas per lietuviškas televizijas; internetas kaip naujienų šaltinis tuo metu apskritai dar nebuvo taip paplitęs (Ramonaitė, Maliukevičius, Degutis 2007).

Lietuviai kiek dažniau žiūri rusiškas naujienas per televiziją, tačiau apskritai rusiškos žiniasklaidos priemonių naudojimas nėra itin dažnas. Šią tendenciją patvirtina ir duomenys apie svarbiausius naujienų šaltinius apie Ukrainą ir Rusiją. Tik 2 proc. lietuvių nurodė, kad jiems svarbiausias šaltinis apie Ukrainą ir Rusiją yra rusiška žiniasklaida; kaip antrą svarbiausią šį šaltinį nurodė gana nedaug – 8 proc. lietuvių. Rusijos žiniasklaida svarbiausias naujienų apie Ukrainą ir Rusiją šaltinis buvo net 44 proc. rusų. Tačiau skaičiuojant abu pasirinkimus (svarbiausias šaltinis ir antroje vietoje pagal svarbumą esantis šaltinis), 29 proc. rusų nurodė Lietuvos žiniasklaidą, 28 proc. – Rusijos žiniasklaidą. Vadinasi, rusų tautybės gyventojai naudoja ir Lietuvos žiniasklaidos priemones, bet tai nėra jiems svarbiausias ir, tikėtina, didžiausią įtaką turintis šaltinis.

Rusiški TV kanalai, per kuriuos dažniausiai žiūrimos naujienos, tarp visų respondentų buvo „Pirmasis Baltijos Kanalas“ (PBK) (bent kartą per savaitę žiūri 27 proc.), „NTV Mir Lietuva“ (23 proc.), „REN Lietuva“ (19 proc.), „RTVi“ (7 proc.); kitus du į klausimą įtrauktus kanalus „Doždj“, „Belarus TV“ žiūrėjo mažiau nei 3 proc. respondentų. Dažniausiai skaitomi portalai rusų kalba buvo rusiškoji *delfi.lt* versija (11,6 proc. visų respondentų), *gazeta.ru* (kiek per 4 proc.), *mail.ru* (apie 4 proc.), *lenta.ru* (apie 3 proc.), *yandex.ru* (2 proc.). Kitus portalus (*sobesednik.ru*, *rambler.ru*, *aif.ru*, *slon.ru* ir kt.) nurodė skaitantys mažiau nei 2 proc. respondentų.

Taip pat pastebimi ryškūs skirtumai vertinant pasitikėjimą skirtingų šalių žiniasklaida (žr. 4.4 pav.). Daugiau rusų ir lenkų nepasitiki Lietuvos žiniasklaida negu lietuvių. Lietuviai nurodė didelį nepasitikėjimą Rusijos žiniasklaida, kuria pasitiki beveik pusė apklaustų rusų (ir daugiau lenkų negu lietuvių). Rusai smarkiai nepasitiki JAV žiniasklaida. Apskritai, interpretuojant 4.4 pav. pateiktus skaičius, reikia turėti galvoje, kad apie Lenkijos, senųjų Europos Sąjungos šalių narių, JAV žiniasklaidą daug visiškai neturinčiųjų nuomonės (30–50 proc.), o visais atvejais didelė respondentų dalis rinkosi vidurinį variantą – „Nei pasitikiu, nei nepasitikiu“.

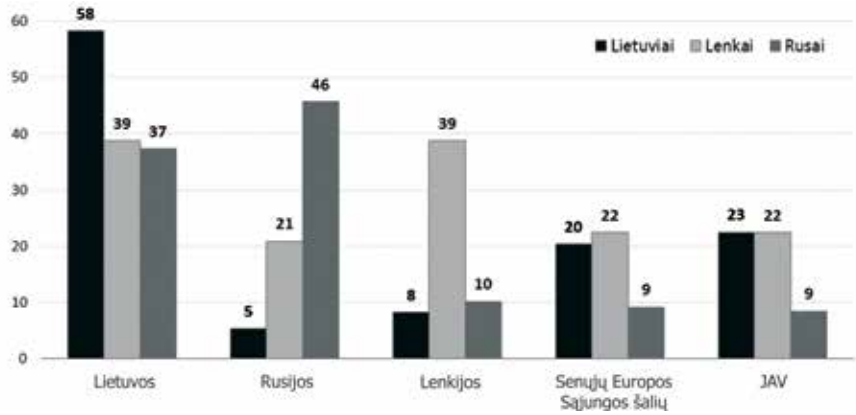

4.4 pav. Pasitikėjimas skirtingų šalių žiniasklaida (labai pasitiki arba pasitiki)[24] (Klausimas: „Dabar norėtume Jūsų paklausti, ar apskritai pasitikite įvairių šalių žiniasklaida. Toliau išvardinsiu kelias šalis. Prašome pasakyti apie kiekvieną, ar visiškai pasitikite, pasitikite, nei pasitikite, nei ne, nepasitikite, visiškai nepasitikite jos žiniasklaida“)

Apibendrinant galima akcentuoti, kad analizė atskleidė vis dar egzistuojantį rusų ir iš dalies lenkų tautybės asmenų informacinį atskirtumą, t. y. tai, kad jie daugiausia naudojasi kitais informacijos šaltiniais negu dauguma lietuvių. Nors tautinių mažumų ir lietuvių informacinės erdvės iš dalies panašios, lenkų ir ypač rusų tautybės asmenys labiau kliaujasi rusiška žiniasklaida. Tai svarbu, nes, kaip matysime toliau, rusiškos žiniasklaidos pasirinkimai susiję su Rusijos grėsmės suvokimu.

4.3.2. Žiniasklaidos kanalų skirtingomis kalbomis naudojimas ir Rusijos grėsmės suvokimas

Analizuojant ryšį tarp Rusijos grėsmės suvokimo ir skirtingų žiniasklaidos kanalų naudojimo, nuostatos dėl Rusijos buvo vertinamos pagal anksčiau aptartą klausimą apie Rusijos keliamą grėsmę[25].

[24] Pasitikėjimo visų tirtų šalių žiniasklaida ir tautybės ryšys yra statistiškai reikšmingas; Cramer’s V, $p<0,01$.

[25] „Pastaruoju metu gana dažnai svarstomas klausimas, ar Rusija yra grėsmė Lietuvos saugumui. Kokia yra Jūsų nuomonė, ar Rusija kelia grėsmę Lietuvai?“ Atsakydami respondentai rinkosi balą nuo 1 iki 5. Skaičiuojant koreliacijas, atsakymai buvo perskaičiuoti į tris reikšmes (5 ir 4 balai – Rusija yra grėsmė, 3 balai – Rusija yra vidutiniška grėsmė, 2 ir 1 balas – Rusija nėra grėsmė).

Koreliacinė analizė atskleidžia, kad visų žiniasklaidos kanalų naudojimas naujienoms gauti susijęs su nuostatomis dėl Rusijos, tačiau nevienodai stipriai. Stipriausiai koreliuoja kanalų rusų kalba naudojimas – naudojantys naujienas rusų kalba Rusiją vertina palankiau, t. y. mažiau Rusiją vertina kaip grėsmę (čia ir toliau nurodomos sąsajos yra statistiškai reikšmingos). Pavyzdžiui, tarp kasdien ar beveik kasdien žiūrinčiųjų naujienas per televiziją rusų kalba 20 proc. laiko Rusiją grėsme (vidutiniškai tarp visų respondentų šis skaičius siekia 44 proc.), 56 proc. jos nelaiko grėsme (vidurkis – 26 proc.). Taigi naujienų per rusiškus kanalus žiūrėjimas daro 25–30 procentinių punktų skirtumą, vertinant Rusijos grėsmę. Svarbu, kad šis ryšys išlieka net ir kontroliuojant tautybės veiksnį, kuris, kaip matėme, stipriai lemia nuostatas dėl Rusijos. Taigi, pavyzdžiui, dažniau rusiškus kanalus žiūrintys lietuviai palankiau vertina Rusiją. Laikraščių, radijo, naujienų portalų rusų kalba naudojimas taip pat yra susijęs su Rusijos vertinimu, tik silpniau.

Naujienų per žiniasklaidos priemones lietuvių kalba naudojimas taip pat yra susijęs su Rusijos grėsmės suvokimu – dažniau naujienas per lietuviškus žinių kanalus gaunantys žmonės linkę Rusiją vertinti kaip grėsmę. Tačiau kontroliuojant tautybės veiksnį, lietuviškų žiniasklaidos kanalų naudojimas su Rusijos grėsmės vertinimu statistiškai reikšmingai nėra susijęs – tarp kasdien ar beveik kasdien žiūrinčiųjų televiziją lietuvių kalba Rusijos grėsmės vertinimų pasiskirstymas atitinka bendrąjį jos vertinimų pasiskirstymą tarp lietuvių. Matyt, tai lemia anksčiau aptartas faktas, kad lietuviškas žiniasklaidos priemones naudoja didžioji visuomenės dalis, įskaitant visų tautybių atstovus, o tautybės veiksnys ir kitos nuostatos yra svarbesnis aiškinant požiūrį į Rusiją. Duomenys taip pat nerodo, kad būtų statistiškai reikšmingas ryšys tarp žiniasklaidos priemonių lenkų bei žiniasklaidos priemonių anglų ir kitomis vakarų kalbomis naudojimo ir nuostatų dėl Rusijos, tačiau tai gali būti susiję su itin mažu respondentų, kurie nurodė naudojantys žiniasklaidos priemones šiomis kalbomis, skaičiumi.

Nustatytus skirtumus patvirtina ir kiti duomenys – pavyzdžiui, matyti aiškus statistiškai reikšmingas skirtumas tarp tų, kurie kaip pagrindinį naujienų apie Ukrainos įvykius ir Rusiją šaltinį nurodė Lietuvos žiniasklaidos kanalus ir Rusijos žiniasklaidos kanalus. Tarp tų, kuriems pagrindinis šaltinis buvo Lietuvos žiniasklaidos kanalai, grėsmės pasiskirstymas iš esmės atitinka visų gyventojų vidurkį (t. y. 44 proc. mano, kad Rusija yra grėsmė); tarp tų, kuriems svarbiausi buvo Rusijos kanalai, pasiskirstymas yra visiškai kitoks (žr. 4.4 lentelę).

4.4 lentelė. Rusijos keliamos grėsmės Lietuvai suvokimo ryšys su svarbiausiais šaltiniais apie Ukrainos įvykius ir Rusiją (proc.)

	Nėra grėsmės	**Vidutinė grėsmė**	**Didelė grėsmė**
Lietuvos žiniasklaidos kanalai	21	31	48
Rusijos žiniasklaidos kanalai	57	15	27

Labiau teigiamas Rusijos vertinimas taip pat stipriai susijęs su pasitikėjimu Rusijos žiniasklaida. Pasitikėjimas Lietuvos žiniasklaida taip pat, lyginant su vidurkiu, kiek sustiprina nuomonę, jog Rusija yra grėsmė, tačiau skirtumas nėra didelis (žr. 4.5 lentelę). Rusijos vertinimas ir pasitikėjimas kitų šalių žiniasklaida statistiškai reikšmingai nėra susijęs.

4.5 lentelė. Rusijos keliamos grėsmės Lietuvai suvokimo ryšys su pasitikėjimu Lietuvos ir Rusijos žiniasklaida (proc.)

	Nėra grėsmės	Vidutinė grėsmė	Didelė grėsmė
Pasitiki Lietuvos žiniasklaida	21	21	57
Pasitiki Rusijos žiniasklaida	53	29	19

Analizuojant žiniasklaidos priemonių skirtingomis kalbomis naudojimą, reikia atsižvelgti ir į skirtingo naujienų interpretavimo galimybę. Tai reiškia, kad ne visi naudojimo duomenys būtinai rodo galimą įtaką nuomonėms, nes kai kurie žiniasklaidos šaltiniai gali būti naudojami norint palyginti informaciją, atmetant naujienose siūlomą interpretavimą. 51 proc. respondentų nurodė, kad stengiasi naudoti skirtingus naujienų šaltinius, jog galėtų palyginti informaciją (visiškai sutiko arba sutiko su teiginiu „Aš stengiuosi naudoti skirtingus naujienų šaltinius, kad galėčiau palyginti informaciją“).

Kiti tyrimo duomenys taip pat rodo nesutikimą su žiniasklaidos pateikiamomis nuostatomis. Respondentai, kurie galvoja, kad Rusija nėra grėsmė, mano, kad Lietuvos žiniasklaidoje keliama panika dėl Rusijos (69 proc. visiškai sutinka arba sutinka su atitinkamu teiginiu, o tarp įžvelgiančių Rusijos grėsmę tokių yra 33 proc.). Rusijos grėsme nelaikantys respondentai taip pat nesutinka, kad Lietuvos žiniasklaida objektyviai nušviečia padėtį Ukrainoje ir Rusijoje (27 proc. visiškai sutinka arba sutinka su atitinkamu teiginiu, o tarp Rusiją laikančių grėsme tokių yra 60 proc.). Vadinasi, Rusijos grėsme Lietuvai nelaikantys respondentai (jie taip pat dažniau kliaujasi Rusijos žiniasklaida) gerokai kritiškiau vertina Lietuvos žiniasklaidą.

Kritiškas požiūris į skirtingus šaltinius išaiškėjo ir iš kokybinių interviu. Juose ne kartą pastebėta, kad skirtingi žiniasklaidos šaltiniai pateikia kitokį vaizdą, kurį dar papildo informacija iš draugų ir pažįstamų:

> „O jau aplinkui, jau tas antis leidžia ir aplinkiniai irgi, aš manau, iš vienos pusės, vienoj šaly viena žiniasklaida vienaip sako, kitoj – kitaip. Todėl pažiūrim skirtingų šalių tas žinias, taip susidarai bendrą vaizdą, o po to bendrauji su tais, kurie gyvena pačioj Ukrainoj, visai kitaip, tai...“ (25 m. manikiūrininkė).

> „Aš stengiuosi žiūrėti, nu, visokius kanalus, ir lietuviškus, ir rusiškus. Bet, aišku, rusiškus žiūriu tai tiktai per tokią labai didelę įtarimo prizmę, nes yra tiesiog įdomu pažiūrėt, ką jie šneka. Ir taip aiškiai matosi, kad nu vat nesutampa, nesutampa, nesutampa“ (41 m. mokytoja).

Kitiems respondentams skirtingų šaltinių lyginimas net skatina intelektualinį smalsumą, kai atpažįstama iš sovietinių laikų prisimenama propaganda:

> „Prieš du metus labai daug buvo, ir labai daug domėjausi, ir sekiau įvykius, ir televiziją tą opozicijos irgi žiūrėdavau, ir internetinę spaudą skaitydavau, vėlgi, opozicijos. Tai tam tikra prasme taip, buvo toksai susidomėjimas grįžęs, matyti kas vyksta, stebėti, domėtis, paskui gali kitiems papasakoti arba atpažinti tikrai sovietizmo kažkokį grįžimą <...> prisimeni iš savo mokyklos laikų, kaip eina kažkokios propagandinės klišės ar kažkokie tai dalykai ir po kelių dešimtmečių laisvo žodžio laisvės staiga tu vėl įsijungi ir tu atpažįsti, kad tie patys metodai naudojami“ (42 m. filologas, vertėjas).

Nors ankstesnėje citatoje buvo kalbama apie iš Rusijos pusės skleidžiamą propagandą, kitaip nusiteikusiems informantams kliūva ir žiniasklaidoje pastebimos neigiamos nuostatos dėl Rusijos, kurios laikomos žiniasklaidos neobjektyvumu:

> „Ta informacija kartais ne visą laiką būna nu, čia yra mano, tiktai mano nuomonė, aš manau, kad ta informacija kartais nebūna objektyvi. Jaučiasi, ypač kai yra kalbama apie Rusiją. Na, yra, mano manymu, yra per daug pagražinama informacija, būtent kuri iššaukia tokią neapykantą Rusijai. Tai aš manau, to daryti tikrai nereikėtų“ (34 m. teisininkė).

Taigi žiniasklaidos priemonių skirtingomis kalbomis naudojimas yra susijęs su Rusijos grėsmės vertinimu – dažniau naujienas gaunantys iš rusiškos žiniasklaidos nėra linkę Rusijos laikyti grėsme Lietuvai, o Lietuvos žiniasklaidos priemonių naudojimas turi nedidelę įtaką. Tačiau šių sąsajų negalima vertinti kaip tiesioginio įtakos įrodymo ar paneigimo. Žinoma, per žiniasklaidą gaunamos naujienos – informacija apie įvykius ir jų interpretacijos – daro įtaką nuomonėms, tuo labiau kad Rusija yra vadinamasis netiesioginio pažinimo klausimas (McCombs 2004: 62), apie kurį dažniau sužinoma iš žiniasklaidos šaltinių, o ne iš tiesioginės patirties. Tačiau taip pat reikia atsižvelgti į atvirkštinį procesą – vadinamąjį atrankinį informacijos naudojimą (*selective exposure*), reiškiantį, kad informaciją žmonės renkasi pagal turimas išankstines nuostatas (Stroud 2008) ir dažniau vengia tos informacijos, kuri jų nuostatoms prieštarauja, arba ją interpretuoja taip, kad ji atitiktų jų turimas nuostatas (*selective perception*, žr. Oliver ir Krakowiak, 2009: 523–524).

Tai patvirtina ir čia apžvelgti duomenys, rodantys, kad žmonės pastebi skirtingas interpretacijas ir gali kritiškai vertinti žiniasklaidoje pateikiamą vaizdą. Šiuo atveju patikimiausia būtų kalbėti apie sustiprinimo efektą (McQuail 2010: 463) – tikėtina, kad žiniasklaidos pasirinkimą bent jau iš dalies lemia turimos nuostatos, o iš žiniasklaidos gaunama informacija jas dar sustiprina.

Apibendrinant galima pabrėžti, kad Rusija laikoma nedraugiškiausia Lietuvai kaimynine šalimi – net 53 proc. gyventojų ją laiko nedraugiška Lietuvai. Antroje vietoje pagal šį vertinimą esančią Baltarusiją nedraugiška laiko „tik“ 23 proc. gyventojų. Tiek kiekybiniuose vertinimuose, tiek kokybiniuose interviu matyti Rusijos ir JAV vertinimų poliariškumas – neigiamai Rusiją vertinantys žmonės linkę teigiamai vertinti JAV ir atvirkščiai. Panaši dalis – beveik pusė Lietuvos gyventojų (44 proc.) – Rusiją vertina kaip grėsmę Lietuvai.

Rusijos grėsmės vertinimas labiausiai susijęs su tautybe ir sovietmečio vertinimu. Lietuviai Rusiją dažniausiai įvardija kaip grėsmę, o didžioji rusų tautybės žmonių dalis ir didesnė lenkų dalis jos grėsme nelaiko. Sovietmetį palankiai vertinantys asmenys linkę Rusijos nevertinti kaip grėsmės. Rusijos grėsme nelaikantys žmonės mano, kad jos grėsmė yra dirbtinai sureikšminama siekiant pateisinti, jų manymu, nereikalingas išlaidas šalies gynybai; kad Rusija, jei būtų norėjusi, invaziją jau būtų įvykdžiusi; kad Rusijos grėsmė yra reakcija į amerikiečių veiksmus ir Lietuvos laikyseną. Rusijos grėsmę įžvelgiančių žmonių vertinimuose atsiskleidžia tiek emocingi vertinimai, priskiriantys jai neprognozuojamo, agresyvaus, kerštingo ir pan. žmogaus savybes, tiek pragmatiški vertinimai, svarstant, ar jai „apsimoka“ pulti Lietuvą, kurios užpuolimas reikštų puolimą prieš NATO ir visus Vakarus.

Nuostatos dėl Rusijos yra susijusios su naujienų gavimu per žiniasklaidos priemones lietuvių ir rusų kalbomis. Vertinant visus gyventojus, rusiška žiniasklaida užima palyginti nedidelę auditorijos dalį, tačiau rusai rusišką žiniasklaidą naudoja labai plačiai. Svarbu, kad rusai taip pat žiūri ar skaito naujienas ir per lietuvišką žiniasklaidą (ypač televiziją ir internetą), tačiau šie kanalai paprastai jiems yra antrasis, mažiau svarbus informacijos šaltinis. Naujienų per rusiškus kanalus gavimas, taip pat pasitikėjimas Rusijos žiniasklaida yra susijęs su labiau teigiamu Rusijos vertinimu. Lietuviškos žiniasklaidos priemonių naudojimas su nuostatomis yra susijęs silpnai, bet tai aiškintina tuo, kad lietuviškas žiniasklaidos priemones naudoja didžioji visuomenės dalis ir tai nedaro didelio skirtumo. Kadangi žiniasklaidos pasirinkimą, be kitų veiksnių, lemia žmonių išankstinės nuostatos, žiniasklaidos įtaką reikėtų interpretuoti kaip jos galią ne tiek formuoti, kiek sustiprinti turimą nuomonę.

5. RUSIJOS PATEIKIMAS LIETUVOS ŽINIASKLAIDOJE: DELFI.LT ATVEJIS

Ankstesniame skyriuje kalbama apie tai, kad Rusijos suvokimas visuomenėje yra susijęs su rusiškos ir iš dalies lietuviškos žiniasklaidos priemonių naudojimu. Šiame skyriuje siekiama išanalizuoti patį Rusijos konstravimo žiniasklaidoje procesą – jei ji pateikiama kaip grėsmė, kokiomis priemonėmis tai daroma ir kokie veikėjai dalyvauja šiame procese. Skyriuje remiamasi teorinėje studijos dalyje minėtu sociologiniu sugrėsminimo modeliu (Balzacq 2011a), kuriame analizuojamas ne tik sugrėsminimo kalbos aktas, t. y. sugrėsminantys teiginiai apie kalbamą objektą, bet taip pat tiriama, kokiame kontekste pateikiami sugrėsminimo teiginiai ir kokie veikėjai pateikia šiuos teiginius. Skyriaus pabaigoje pateikiama papildomų įžvalgų apie Rusijos pateikimo žiniasklaidoje ir auditorijos nuostatų jos atžvilgiu sąsajas.

5.1. Analizės metodai ir medžiaga

Tiek sugrėsminimas, tiek rėminimas gali būti tiriami įvairiais metodais, pavyzdžiui, atliekant diskurso analizę ar turinio analizę. Balzacqas (2011b) tarp sugrėsminimo metodų taip pat įtraukia etnografinį tyrimą ir proceso stebėjimą, tačiau jie taikomi atliekant atvejo tyrimus ir išeina už sugrėsminimo žiniasklaidoje tyrimo tikslų ribų. Diskurso analizė dažniau siejama su filosofiniu požiūriu į sugrėsminimą, o kritinė diskurso analizė taikoma ir socialiniam požiūriui į sugrėsminimo tyrimą. Jos privalumas yra gebėjimas pateikti „tirštą“ socialinių grėsmės konstravimo praktikų aprašymą (Balzacq 2001b), tačiau ji smarkiai remiasi tyrėjo interpretacija. Turinio analizės trūkumas yra prielaida, kad prasmė įrašyta tekste (Balzacq 2001b). Tačiau turinio analizė leidžia pateikti platesnį vaizdą, daryti apibendrinimus, geriau (plačiau) atspindėti konteksto ir veikėjų lygmenis.

Čia pristatomame tyrime naudojama automatizuota turinio analizė (*computer assisted content analysis*), arba tai, kas lingvistikoje būtų vadinama tekstyno analize (*corpus analysis*). Tekstyno analizė turi panašumų su turinio analize, tačiau yra objektyvesnė, nes nepriklauso nuo iš anksto tyrėjo turimų idėjų ir prielaidų (Gabrielatos, Baker 2008: 10). Literatūroje labiau paplitę sugrėsminimo tyrimai, kai pasitelkiama kokybinė diskurso analizė (Balzacq 2001b), tačiau yra ir kiekybine turinio analize, taip pat automatizuota, paremtų tyrimų (pvz., Schäfer, Scheffran, Penniket 2015).

Tyrime nuspręsta analizuoti vienus metus nuo vadinamojo Krymo referendumo, kai portale *delfi.lt* smarkiai padidėjo naujienų apie Rusiją kiekis. Tiksliau tariant, tiriamas laikotarpis nuo 2014 m. kovo 1 d. iki 2015 m. vasario 28 d. Tyrimui pasirinktas naujienų portalas *delfi.lt* kaip daugiausia lankytojų turintis portalas Lietuvoje (*delfi.lt* medžiaga papildyta portalo *lrytas.lt* ir LRT laidų apžvalga, žr. toliau tekste). Tiriamojo laikotarpio pradžioje, t. y. 2014 m. kovo mėn., jį aplankė 1 182 523, o 2015 m. kovo mėn. – 1 257 781 unikalus vartotojas[26]. Tad *delfi.lt* yra svarbus naujienų šaltinis Lietuvoje.

[26] Internetinių tyrimų agentūros „Gemius Baltic“ duomenimis, prieiga per internetą: http://www.audience.lt/pages/display/visitors.

Publikacijos tyrimui atrinktos pagal du raktinius žodžius, leidžiančius identifikuoti su Rusija ir jos politika susijusias naujienas: Rusij* ir Putin*[27]. Siekiant, kad į imtį patektų tik politikos ir ekonomikos naujienos, neįtraukiant sporto, gyvenimo būdo ir pan. naujienų, atrinktos publikacijos, paskelbtos kategorijose „Delfi“ ir „Verslas“. „Delfi“ kategorijos naujienose dar atskirtos „Lietuvos“ ir „Pasaulio“ rubrikų naujienos. Analizuojant pranešimų srauto pokyčius, skaičiuojamos visos Rusiją ar Putiną mininčios publikacijos iš šių rubrikų. Tačiau gilesnė tekstyno analizė paremta tik naujienomis iš Lietuvos naujienų rubrikos (įskaitant „Nuomonių“ skiltį), nes šios naujienos geriau atspindi įvykių interpretavimą, t. y. rodo, kaip yra suvokiama Rusija. Atrinkus šios rubrikos naujienas iš minėto 2014 m. kovo – 2015 m. vasario laikotarpio, gautas tekstynas, apimantis 1136 naujienas, arba 1,7 mln. žodžių[28].

Pristatoma tekstyno analizė remiasi idėja, kad grėsmės rėmą (klausimo ar objekto pateikimą kaip grėsmę) galima identifikuoti per dažną tam tikrų prasminių žodžių ir žodžių junginių vartojimą. Pasak Entmano, rėmų esmė yra atranka (*selection*) ir išryškinimas (*salience*): „įrėminant“ pateikiamą informaciją, atrenkami ir išryškinami tam tikri realybės aspektai. Informacija tekste išryškinama pateikiant ją tam tikroje vietoje arba ją kartojant, arba susiejant ją su toje kultūroje žinomais simboliais (1993: 52–53). Taigi rėmai tekstuose pasireiškia prasminiais žodžiais, frazėmis, kontekstinėmis nuorodomis, nuorodomis į tam tikrus šaltinius, stereotipiniais įvaizdžiais ir pan. (Entman 1993: 52; McQuail 2010: 380).

Rusijos rėminimui identifikuoti šiame tyrime bus naudojami du tekstyno analizės įrankiai – prasminiai žodžiai ir kolokacijos. Pirmasis analizės žingsnis buvo sudaryti naujienose apie Rusiją vartojamų prasminių žodžių sąrašą. Tekstynų analizėje prasminiai žodžiai nėra paprasčiausiai dažniausi tekste vartojami žodžiai. Prasmingumas (*keyness*) reiškia statistiškai dažnesnį arba retesnį žodžių viename tekstyne dažnumą lyginant su jų dažnumu kitame (palyginamajame, *reference*) tekstyne (Gabrielatos, Baker 2008: 10). Šiai analizei palyginamasis tekstynas buvo sudarytas iš naujienų, publikuotų tuo pačiu laikotarpiu toje pačioje Lietuvos naujienų rubrikoje, kuriose nėra minima Rusija arba Putinas, t. y. visų kitų tos rubrikos naujienų.

Kitas žingsnis – sudaryti žodžio „Rusija“ kolokatų sąrašą. Kolokacija reiškia dažną dviejų ar daugiau žodžių vartojimą kartu, vieno šalia kito, rišliame tekste (Stubbs 2002: 25, 29). Žodžio kolokacijos atskleidžia dažniausias ir ryškiausias su tuo žodžiu siejamas idėjas ir suteikia jam papildomą prasmę; jei du žodžiai dažnai eina kartu, mes „galime būti linkę galvoti apie su juo siejamą sąvoką, nors ji tuo metu ir neminima“ (Gabrielatos, Baker 2010: 11). Kolokacijas taip pat bus galima pasitelkti kaip įrodymą, kad kai kurie prasminiai žodžiai ne tik dažnai vartojami naujienose, bet ir siejami su Rusija.

Sudarius sąrašus, prasminiai žodžiai ir kolokacijos buvo nagrinėjami detaliau, pasitelkus konkordansą (žodžius kontekste); taip pat buvo nagrinėjami dažnesni prasminių žodžių kolokatai. Šis procesas, panašus į kokybinę analizę, leido interpretuoti prasminius žodžius bei kolokacijas ir suklasifikuoti juos į daugiau ar mažiau vientisas semantines grupes, pagal kurias jau galima nustatyti Rusijos rėminimą ir sugrėsminimą.

[27] Reikia atkreipti dėmesį, kad publikacijų, kuriose minimas Putinas, bet neminima Rusija, yra itin mažai, nes jis dažniausiai apibūdinamas kaip Rusijos arba Rusijos Federacijos prezidentas.

[28] Už automatizuotomis priemonėmis sugeneruotus viso laikotarpio duomenis dėkojame Tomui Krilavičiui ir Artūrui Kveseliui. Vėliau, pildant duomenis ir sudarant lyginamąjį tekstyną (žr. toliau), tekstai buvo parsisiunčiami naudojantis interneto platforma *SketchEngine*.

Tekstynas analizuotas pasitelkus programinės įrangos paketą *WordSmith Tools* (7.0 versiją). Atliekant analizę, naudotas neprasminių žodžių sąrašas (*stopwords*, labai dažni funkciniai žodžiai, pvz., dalelytės, jungtukai ir t. t.) ir rankiniu būdu sudarytas lemų (žodžių pagrindinių formų) sąrašas, įtraukiantis dažniausius tekstyne vartojamus žodžius.

5.2. Pranešimų srauto dinamika

Ukrainos krizės pradžia laikoma 2013 m. lapkričio mėn., kai Ukrainos prezidentas V. Janukovyčius nutraukė Europos Sąjungos ir Ukrainos asociacijos sutarties pasirašymą. 5.1 pav. pateikti duomenys rodo, kad dar iki krizės pradžios portale *delfi.lt* buvo nuolatinis didelis naujienų apie Rusiją srautas – mažiausiai 250 naujienų per mėnesį, arba vidutiniškai po 11 naujienų kiekvieną darbo dieną (priminsime, kad skaičiuojamos tik naujienos iš politikos ir verslo rubrikų). Taigi Rusija ir iki Ukrainos krizės buvo žiniasklaidos dienotvarkėje.

Galima teigti, kad Lietuvoje Rusija ir anksčiau buvo laikoma grėsme nacionaliniam saugumui, nebūtinai tiesiogiai nurodant į jos grėsmę nacionalinio saugumo strategijose ar kituose dokumentuose (plg. Vitkus 2006, Miniotaitė 2007, 2011; Šešelgytė 2010; Jurkynas 2014, Kojala, Keršanskas 2015). Taigi negalima teigti, kad tik 2014 m. Rusija pradėta laikyti grėsme Lietuvos saugumui. Tačiau akivaizdu, kad po Krymo aneksijos Rusijos diskursas žiniasklaidoje tapo daug aktyvesnis. Čia svarbu tai, kad šį naujienų srautą sudaro ne tik pranešimai apie įvykius Ukrainoje, bet ir tiesioginis grėsmės diskursas – grėsmės teiginiai bei pranešimai apie reakcijas į grėsmę (žr. toliau). Tikėtina, kad jų padaugėjo proporcingai padidėjusiam bendram naujienų srautui.

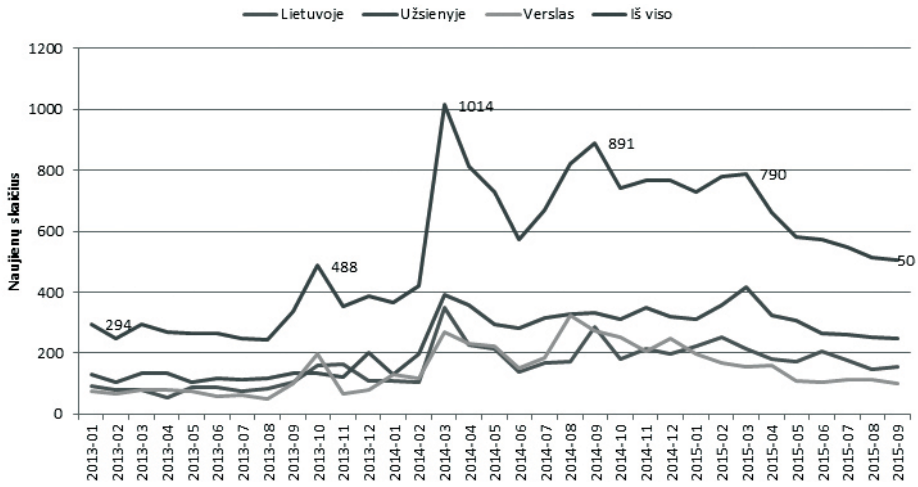

5.1 pav. Naujienų apie Rusiją srautas portale *delfi.lt* 2013–2015 m.

Straipsnių kiekio pokyčius galima susieti su konkrečiais įvykiais:

- 2013 m. spalis: lietuviškų produktų importo į Rusiją draudimas;
- 2014 m. kovas: Krymo aneksija ir vadinamasis Krymo referendumas; sankcijos Rusijai ir jos pašalinimas iš G8;

- 2014 m. rugpjūtis: LITGAS ir „Statoil“ sutartis dėl dujų tiekimo Klaipėdos suskystintų dujų terminalui; naujos sankcijos Rusijai ir atsakomosios sankcijos;
- 2014 m. rugsėjis: NATO viršūnių susitikimas Velse, kur aptariama Rusijos grėsmė ir saugumo garantijos;
- 2015 m. kovas: Boriso Nemcovo nužudymas; Rusijos pajėgų Kryme padidinimas ir naujos Europos Sąjungos sankcijos;
- Nuo 2015 m. rugsėjo: Rusijos įsitraukimas į karo veiksmus Sirijoje.

Svarbu tai, kad su Rusija susijusios naujienos portale pateikiamos ne tik kaip užsienio naujienos. Šiuo laikotarpiu vidutinė Lietuvos naujienų rubrikoje paskelbtų naujienų dalis siekė apie 30 proc. nuo viso čia atrinktų naujienų skaičiaus (maždaug panašią dalį sudarė Verslo rubrikos naujienos, o apie 40 proc. – Užsienio naujienos). Vadinasi, su Rusija susiję įvykiai laikomi turinčiais tiesioginę įtaką Lietuvai, traktuojami kaip Lietuvos politikos klausimas. 2014 m. kovą naujienos Lietuvos naujienų rubrikoje sudarė sąlyginai didesnę dalį – 34,5 proc. visų naujienų, nes buvo aktyviai aptariama Ukrainos įvykių reikšmė Lietuvos nacionaliniam saugumui. Tolesnė analizė apima tik Lietuvos naujienų rubrikoje publikuotas naujienas.

5.3. Grėsmės tekstas ir kontekstas

Detaliau išanalizavus naujienose apie Rusiją prasminių žodžių ir Rusijos kolokatų sąrašus, sudaryta 10 semantiškai susijusių žodžių grupių (žr. 5.1 lentelę). Lentelė sudaryta iš 100 dažniausių prasminių žodžių ir visų kolokatų, kurie atitiko statistinio reikšmingumo kriterijus[29]; praleisti tik keli prasminiai žodžiai ar kolokatai su gana bendra ar nespecifine reikšme.

5.1 lentelė. Su Rusija susijusių naujienų prasminiai žodžiai ir Rusijos kolokatai[30]

Kategorija	Prasminiai žodžiai (dažnumas)	Rusijos kolokatai (bendrasis dažnumas)
Rusija	Rusija (19 104), Putinas (4 254), rusai (2 220), Maskva (1 678), Kremlius (1 330), režimas (672), Federacija (348), separatistai (541), Kaliningradas (198)	prezidentas (505), Federacija (328), valdžia (137), ambasada (119), piliečiai (190), ambasadorius (80), elitas (75), atstovas (63), Dūma (60), separatistai (85), tarnyba (116), Baltarusija (91), žiniasklaida (78), Kaliningradas (23)

[29] Prasminių žodžių sąrašas buvo išdėstytas tikėtinumo logaritmo (*log likelihood*) kriterijaus mažėjimo tvarka. Kolokacijų statistiniam reikšmingumui įvertinti naudotas abipusės informacijos (*mutual information*) kriterijus.

[30] Kolokatų sąraše pateikiami tik „nuolatiniai kolokatai“ (*consistent collocates*, plg. Gabrielatos, Baker 11), kurie pavartoti mažiausiai 6 iš 12 į analizę įtrauktų mėnesių. Sąrašas apima tik kolokatus su vieno ar dviejų žodžių atstumu, t. y. tipiškiausiu atstumu tarp kolokacijos žodžių. Vieno žodžio atstumo kolokato pavyzdys yra „Rusijos ambasadorius“, dviejų – „Rusija ir Baltarusija“. Bendrasis dažnumas reiškia kolokacijos dažnumą (kiek kartų tekstyne abu žodžiai buvo vartojami vienas šalia kito).

5.1 lentelės tęsinys

Kategorija	Prasminiai žodžiai (dažnumas)	Rusijos kolokatai (bendrasis dažnumas)
Ukraina	Ukraina (10 024), Krymas (2 167), ukrainiečiai (558), Doneckas (351), Maidanas (379), įvykiai (973), konfliktas (969), Kijevas (448), Janukovyčius (227)	Ukraina (838), Krymas (260), konfliktas (55)
Iniciatyva, aktyvumas	veiksmai (1 942), agresija (1 261), jėga (650), okupacija (501)	turi (124), iš pusės (81), elgesys (61), remiami (52), įvykdyta (40), bando (38), elgiasi (32), naudoja (30), pati (29), daro (18), demonstruoja (16), aktyviai (12), ambicijos (9)
Grėsmės subjektai	Baltijos (2 705), Rytų (2 159), Latvija (934), Estija (908)	
Pasaulio politikos veikėjai	Europa (6 676), NATO (4 926), JAV (3 764), Vakarai (3 541), ES (2 830), Lenkija (1 987), Vokietija (980), Obama (522), Kinija (360), Minskas (262), viršūnių (277), amerikiečiai (438), sąjungininkai (250), Prancūzija (477), Islamas (218), Briuselis (200), Merkel (200)	Vakarai (13)
Saugumo teiginiai / argumentai	saugumas (2 675), grėsmė (1 323), scenarijus (261), akivaizdoje (209)	grėsmė (137), akivaizdoje (grėsmės, agresijos) (51)
Saugumo dimensijos	*Politinė* politika (2 969), užsienio (2 580), politinis (2 056), valdžios (1 864), tarptautinis (1 340), priemonė (1 343), pozicija (1 158), susitarimas (813), galia (747), politologas (676), analitikas (257), derybos (215) *Karinė* karas (4 344), pajėgos (2 047), karinis (2 934), armija (1 938), teritorija (1 030), siena (858), erdvė (797), taika (430), naikintuvas (416), ginklai (561), laivas (746), ginkluotė (348), lėktuvas (224) *Ekonominė* dujos (1 194), nafta (298), Gazprom (287), ekonominis (212) *Visuomeninė* propaganda (978), rusakalbis (202)	*Politinė* politika (252), santykiai (112) *Karinė* karinis (445), kariai (303), pajėgos (231), siena (141), teritorija (72), ginkluotosios (38), specialiosios (33), armija (16) *Ekonominė* ekonomika (116), nafta (36) *Visuomeninė* propaganda (174), (televizijos) kanalai (81), informacija (58)
Istorinis kontekstas	sovietai, sovietinis (1 130), SSRS (261), šaltasis (226), Sausio 13 (200), pasaulinis (496), Gruzija (374), istorikas (211)	imperija (121), Gruzija (44)

5.1 lentelės tęsinys

Kategorija	Prasminiai žodžiai (dažnumas)	Rusijos kolokatai (bendrasis dažnumas)
Atsakas	gynyba (2 036), sankcija (1 849), gintis (675), reaguoti (227), reakcija (198), sustabdyti (198)	atžvilgiu (249), sankcijos (100)
Kiti / mišrūs	šalis (7 859), regionas (2 305), pasaulis (2 202), tauta (1 651), partnerystė (194)	

Kai kurie prasminiai žodžiai ir kolokacijos yra aprašomieji ir nėra susiję su vertinimu, pavyzdžiui, kolokacijos, įvardijančios valstybės institucijas arba nurodančios į įvykius, tačiau dauguma prasminių žodžių ir kolokacijų atspindi neigiamą Rusijos vertinimą.

Pagrindinis tyrimo temos veikėjas – pati Rusija – įvardijama ne tik kaip *Rusija* arba *Rusijos Federacija*, bet ir metonimiškai vartojamais terminais *Maskva* ar *Kremlius*. Dažnai vartojamas žodis, kuriuo nurodomas ne tik konkretus asmuo, bet apibendrinama visa šalis, yra jos prezidentas Putinas, naujienose įasmeninantis visą savo atstovaujamą šalį, pavyzdžiui, „Putino agresija Ukrainoje“ ar „Putino Rusija“. Įdomu pastebėti, kad nors paprastai naujienose tautos pavadinimas vartojamas kalbant apie visą šalį (pvz., *vokiečiai* vietoje *Vokietijos*), *rusai* dažnai yra atsiejami ar net priešpriešinami Rusijai, pavyzdžiui, „neabejojama, jog rusai kentės dėl šaliai taikomų sankcijų“. Aptariant konkretesnius Rusijos veikėjus, be tokiame kontekste tikėtinų valstybės institucijų ir *tautos* ar *žiniasklaidos*, kuri nurodoma kaip informacijos šaltinis, vartojamas ir neigiamą reikšmę turintis *separatistai*, nurodantis prorusiškus ar „Rusijos remiamus“ Ukrainos separatistus. Dažnas kolokatas yra *Rusijos elitas* (t. y. ne visa tauta ar piliečiai), naujienose minimas kaip ta Rusijos dalis, kurią palietė kai kurios sankcijos Rusijai. Prasminiai žodžiai ir kolokacijos rodo Kaliningrado srities svarbą Rusijos ir Lietuvos santykiams. Dar viena kolokacija yra Rusija ir Baltarusija, kuri šiose naujienose figūruoja kaip Rusijos bendrininkė, pavyzdžiui, „Lietuva Rusijos ir Baltarusijos žvalgybos tarnybas ypač domina dėl to <...>“; „Praėjusį rudenį prie Lietuvos sienų vykusios Rusijos ir Baltarusijos karo pratybos „Zapad“ <...>“.

Naujienų apie Rusiją diskurso centre yra Ukrainos įvykiai – Ukraina paminėta daugiau nei 10 tūkstančių kartų. Taip pat dažnai minimas Krymas, Doneckas, Maidanas, ukrainiečiai. Patys Ukrainos įvykiai įvardijami neutraliais žodžiais *įvykiai* ar *situacija* („situacija Ukrainoje“, „dabartinė situacija“, tačiau ir „saugumo situacija“) arba labiau neigiamas konotacijas turinčiu žodžiu *konfliktas*. Svarbu priminti, kad ši analizė apima tik Lietuvos rubrikos naujienas ir neįtraukia užsienio naujienų. Tai reiškia, kad situacija Ukrainoje pasitelkiama kaip kontekstas ir argumentas, siekiant pagrįsti iš Rusijos pusės kylančią grėsmę kitoms šalims. Tai daroma netiesiogiai arba ir tiesioginėmis sąsajomis, pavyzdžiui: „šių dienų įvykiai Ukrainoje parodo, kad mūsų iškovota nepriklausomybė nėra visiškai saugi“; „Rusijos agresija Ukrainoje parodė, kad Lietuvos sprendimas stoti į NATO buvo gyvybiškai svarbus ir teisingas sprendimas“.

Šiame kontekste Rusija konstruojama kaip aktyvus veikėjas: dažnai vartojami žodžiai yra *veiksmai* ir *agresija* (o šių dažniausios kolokacijos yra *Rusijos veiksmai* ir *Rusijos agresija*), okupacija (Krymo, sovietinė okupacija), taip pat jėga (pvz., „Vienintelis dalykas, kurį

V. Putinas supranta, yra jėga“). Analizė atskleidžia daug Rusijos kolokacijų su aktyviais veiksmažodžiais (*bando*, *daro*), vertinamaisiais žodžiais (*elgesys*, *elgiasi*) ir kitais aktyvumą rodančiais žodžiais (*aktyviai*, *ambicijos*, *iš... pusės*, *remiami*, pvz., „Rusijos remiami separatistai“). Tokiais įvardijimais Rusijai netiesiogiai priskiriama atsakomybė už konfliktus ir kitus įvykius, keliančius nerimą.

Priešingoje Rusijai pusėje randame ne tik Lietuvą (kuri nėra pateikiama tarp prasminių žodžių, nes žodžio dažnumas statistiškai reikšmingai nesiskiria nuo dažnumo palyginamajame tekstyne). Be Lietuvos, kaip Rusijos grėsmės subjektas pateikiamos visos *Baltijos* šalys ir regionas bei *Rytų* Europa.

Šiame kontekste taip pat labai ryškiai dalyvauja daug kitų veikėjų, kuriuos galima įvardinti pasaulio politikos veikėjais. Tai rodo, kad Lietuvos (Baltijos šalių) saugumas traktuojamas ne kaip vietinė saugumo problema, bet kaip Europos ir net pasaulio politikos klausimas. Šios organizacijos ir šalys laikomos saugumo garantais ir (galimais) sąjungininkais: *NATO*, *ES*, apskritai *Vakarai*, tokios atskiros šalys kaip *JAV*, *Vokietija*, *Lenkija*, *Prancūzija* ir jų lyderiai (*Obama*, *Merkel*). Ir kolokacijose su Rusija Vakarai dažniausiai pasitaiko kaip Rusijos priešprieša, pavyzdžiui, „santykiai tarp Vakarų ir Rusijos“, „kompromisas tarp Vakarų ir Rusijos“ arba kitose situacijose, nurodančiose jų santykius su Rusija. Tai, kad šiame kontekste minimi *Kinija* ir *Islamas*, rodo, kad visas Rusijos klausimas kartais traktuojamas pačiame bendriausiame pasaulio politikos kontekste, aptariant jos gravitacijos centrą ir pasaulines grėsmes.

Naujienose dažnai tiesiogiai kalbama apie saugumą ir grėsmę. Prasminiai žodžiai ir kolokacijos atskleidžia, kad Rusija traktuojama kaip nacionalinio *saugumo* klausimas ir *grėsmė* Lietuvai ar visam regionui. Žodis *scenarijus* vartojamas aptariant galimus scenarijus Ukrainoje, bet dar dažniau naujienose kalbama apie „Krymo scenarijų“, kurį Rusija galėtų pritaikyti kitose šalyse, „gynybos scenarijus“, Lietuvos pasirengimą „blogiausiam scenarijui“ ir pan. Kolokacijos nedviprasmiškai rodo, kad grėsmė kyla iš Rusijos: vartojama frazė *Rusijos grėsmė* arba grėsmė minima netiesiogiai, nurodant į grėsmės situaciją, pavyzdžiui, „Rusijos grėsmės *akivaizdoje*“, „karo grėsmės *akivaizdoje*“, „agresijos *akivaizdoje*“, „Ukrainos krizės *akivaizdoje*“ ir pan. Dažnai tokie paminėjimai pasirodo visai kitame kontekste, aptariant kitus klausimus, t. y. prieš tai ar po to išsamiau neaiškinant, kad čia turimi galvoje Ukrainos įvykiai. Tokie trumpi grėsmės paminėjimai naujienose svarbūs, nes atskleidžia, kad grėsmė priimama kaip savaime suprantama, atpažįstama ir be papildomų paaiškinimų.

Prasminių žodžių ir kolokacijų analizė atskleidžia saugumo dimensijas, kurios taip pat akcentuojamos ir Lietuvos saugumo politikoje (plg. Kojala, Keršanskas 2015: 178). Pirma, situacija traktuojama kaip politinis klausimas, minint *politiką*, *valdžios* veiksmus, *užsienio* politiką ir t. t. Politiniai terminai taip pat apibendrina įvairias veikimo dimensijas, pavyzdžiui, galia įvardija *minkštąją*, *karinę*, *NATO*, *pasaulinę*, *ekonominę* galią ir t. t. Ypač koncentruotas kolokatas yra *Rusijos politika*, kuris apibendrina visus jos veiksmus ir kartais vartojamas kaip jos įtakos kitoms šalims sinonimas, pavyzdžiui, „Maksimalūs jo [Putino] tikslai – Ukrainos sugrąžinimas į Rusijos politikos orbitą“. Kitas dažnas junginys yra *agresyvi Rusijos politika*. Antra, situacija dažnai apibrėžiama *kariniais* terminais, kalbant apie *kariuomenę* ir įvairias *pajėgų* rūšis, taip pat geopolitinius *sienos* ir *teritorijos* terminus. Naujienose pastebimos ir kitos saugumo dimensijos: *ekonominis* arba energetinis saugumas, daugiausia siejamas su *dujomis* ir *nafta* (nors analizuojamas tekstynas neapima

„Verslo“ skilties), bei visuomenės saugumas[31], susijęs su Rusijos *propaganda* per rusiškas televizijas ir kitus *kanalus* bei *rusakalbių* mažumų pažeidžiamumą.

Rusijos grėsmės diskursas taip pat remiasi istoriniu kontekstu: tarp prasminių žodžių yra *sovietinis* ar *Sovietų*, *SSRS*, *Sausio 13-oji*, *pasaulinis* (dažniausiai vartojamas junginyje „pasaulinis karas“), taip pat *istorikas*. Kai kuriuose iš naujienų straipsnių tiesiog aptariami Lietuvos istorijos įvykiai, kuriuose Rusija neišvengiamai minima kaip vienas iš šalies istorijos etapų. Tačiau taip pat yra diskusijų apie istorijos interpretavimą arba dabartinių įvykių interpretavimą Rusijos istorijos kontekste. *Sovietinis* naujienose beveik visada turi neigiamą konotaciją: sovietinė okupacija, sovietinė imperija, sovietinė armija, sovietinė propaganda, sovietinė nostalgija ir pan. Analizė rodo, kad daroma analogija tarp dabartinės situacijos ir istorijos – *Šaltojo karo* ir tokių įvykių kaip *Sausio 13-oji*. Taip pat minimi naujesni įvykiai, pavyzdžiui, *Gruzijos* atvejis (2008 m. konfliktas tarp Rusijos ir Gruzijos). Kolokatų sąraše yra *Rusijos imperija*, kuri vartojama kaip istorinis terminas, tačiau juo įvardijamos ir dabartinės Rusijos ambicijos, pavyzdžiui, „įprastinėmis karinėmis priemonėmis [...] toliau plėsti Rusijos imperiją, kaip parodė Rusijos–Gruzijos karas, yra tiesiog per brangu“; „Rusijos imperijos sėkmingai ir tikriausiai ilgam užimtas Krymas“. *Imperija* pasitaiko ir kitose Rusijai taikomose kolokacijose, pavyzdžiui, *buvusi imperija*, *griūvanti imperija* (apie dabartį), *blogio imperija*, *atkurti imperiją* ir kt. Taigi istorinis kontekstas naudojamas kaip analogija dabarties įvykiams ir grėsmės argumentas.

Viena iš naujienų temų, susijusių su Rusija, yra atsakas į Rusijos grėsmę. Čia dažniausiai minima *sankcijos* Rusijai, karinė *gynyba*, būtinybė *reaguoti* į Rusijos veiksmus ir *sustabdyti* ją. Prasminius žodžius papildo kolokacijos: *sankcijos* ir kitas atsakas Rusijos *atžvilgiu*.

Analizuojant kitus prasminius žodžius, buvo sunku nustatyti jų dominuojančią prasmę ir vartojimo kontekstą, todėl jie galėtų būti priskiriami įvairioms kategorijoms. Pavyzdžiui, *šalis* dažnai vartojama kartu su konkrečių valstybių pavadinimais ir nurodant šalies kategoriją, kaip Europos Sąjungos šalis, NATO šalis ir pan., *regionas* taikomas kalbant apie Baltijos regioną, Ukrainos regionus, kitus teritorinius vienetus ir t. t.

5.4. Diskurso veikėjai

Analizuojant sugrėsminimą pagal kontekstinį modelį, taip pat svarbi sugrėsminimo teiginius pateikiančių veikėjų „pozicinė galia“. Kitaip sakant, kokia yra ir kuo remiasi sugrėsminančių veikėjų galia visuomenėje, ar jų autoritetas gali suteikti svarumo sugrėsminimo diskursui. Siekiant nustatyti, kokiais veikėjais remiasi Rusijos sugrėsminimo diskursas, buvo išanalizuoti atrinktuose tekstuose dažniausiai (ne mažiau kaip 100 kartų) paminėti asmenys. Jų sąrašas pateikiamas 5.2 lentelėje, suskirstytas pagal pozicinius vaidmenis. Čia buvo skaičiuojamos tik pavardės, nes cituojant asmenį paprastai pirmą kartą nurodoma ir jo pavardė, o toliau tekste gali būti pasitelkiamas ir pareigų įvardijimas.

[31] Čia vartojamas Buzano (2009: 111–112) dimensijos pavadinimas; lietuviškame diskurse dažniau kalbama apie informacinį saugumą.

5.2 lentelė. Naujienose dažniausiai minimi asmenys (paminėjimų skaičius)

Lietuva	**Užsienis**
Valstybių vadovai	
Grybauskaitė (1 633)	Putinas (4 264), Obama (581), Porošenka (341), Janukovyčius (304), Merkel (200), Lukašenka (150)
Kiti politikai, formalias pozicijas užimantys asmenys	
Linkevičius (598), Butkevičius (509), Tomaševskis (393), (Vytautas) Landsbergis (305), Olekas (289), Kubilius (284), Balčytis (281), Auštrevičius (252), Graužinienė (239), Paulauskas (222), Ušackas (198), Zuokas (195), Adamkus (180), Kirkilas (135), Vaitiekūnas (124), Adomėnas (108), Juknevičienė (105)	Mogherini (128), Sikorskis (114), Rasmussenas (109), Bidenas (100)
Visuomenės veikėjai	
	Chodorkovskis (160)
Ekspertai, analitikai, apžvalgininkai	
Laurinavičius (355), Kasčiūnas (316), Janeliūnas (225), Maliukevičius (219), Mažeikis (159), Matonis (147), Kojala (146), Girnius (126), Bogdanas (103)	Lucasas (163)
Istorinės asmenybės	
	Hitleris (265), Stalinas (256)

Kaip matyti 5.2 lentelėje, iš Lietuvos veikėjų dažniausiai yra minima Lietuvos Respublikos Prezidentė Dalia Grybauskaitė. Ji turi didžiausią formalią galią (aukščiausias pareigas, taip pat ir šalies užsienio politikoje). Kartu tai rodo, kad ji laikėsi bene griežčiausios pozicijos dėl Rusijos – tai matyti ir atidžiau peržvelgus jos paminėjimus ir citatas. Dalis paminėjimų nurodo į jos veiksmus (susitikimus ir pan.), tačiau gerokai dažniau ji tiesiogiai arba netiesiogiai cituojama: „sako“, „pareiškimas“, „teigia“, „pasak“, „pabrėžė“, „apeliavo“, „rėžė“. Kita vertus, D. Grybauskaitės pavardė, nors yra tarp dažniausių tekstyno žodžių, nėra tarp prasminių žodžių, t. y. ji nėra statistiškai reikšmingai dažniau minima negu kitose Lietuvos naujienose. Tai rodo, kad ji aktyviai dalyvauja visose Lietuvos politikos srityse, ne tik kalbant apie Lietuvos užsienio politiką ir grėsmes Lietuvai.

Dažniausiai minimi užsienio šalių veikėjai – V. Putinas, kuris, kaip minėta, personifikuoja savo atstovaujamą šalį; su Rusija siejamos Baltarusijos vadovas A. Lukašenka; Ukrainos esami ir buvę vadovai P. Porošenka ir V. Janukovyčius; transatlantinės bendruomenės, į kurią projektuojama Lietuvos gynyba, šalių lyderiai B. Obama ir A. Merkel.

Tarp politikų ir formalias pozicijas užimančių asmenų yra už Lietuvos užsienio politiką ir krašto apsaugą atsakingi (arba anksčiau tokias pozicijas užėmę) asmenys (užsienio reikalų ministras L. Linkevičius, krašto apsaugos ministras J. Olekas, Nacionalinio saugumo ir gynybos komiteto pirmininkas A. Paulauskas, buvusi krašto apsaugos ministrė R. Juknevičienė,

Europos Sąjungos įgaliotinė F. Mogherini ir kt.), tuo metu kitas formalias pozicijas užėmę asmenys (premjeras A. Butkevičius, Seimo pirmininkė L. Graužinienė, Lietuvos ambasadorius Ukrainoje P. Vaitiekūnas, Seimo vicepirmininkas P. Auštrevičius), partijų lyderiai (opozicijos pirmininkas A. Kubilius, Lietuvos lenkų rinkimų akcijos pirmininkas V. Tomaševskis), taip pat kiti dažnai šia tema arba apskritai viešojoje erdvėje pasisakantys politikai (pvz., su šia tema neabejotinai tapatinamas V. Landsbergis, taip pat M. Adomėnas, tuometinis Vilniaus meras A. Zuokas).

Tarp dažnai minimų asmenų yra nemažai politologų, kitų ekspertų ir apžvalgininkų, tarp kurių ir dažnai apie Rusiją pasisakantis *The Economist* apžvalgininkas E. Lucasas. Tai atitinka ir prasminių žodžių analizės rezultatus, tarp kurių buvo *politologas* ir *analitikas*. Tai reiškia, kad ši tema yra aktyviai interpretuojama, bandoma suprasti ir diskutuoti apie įvykių reikšmę, o ne tik pranešama apie įvykius.

Tarp veikėjų yra Kremliaus kritikas M. Chodorkovskis ir dvi istorinės asmenybės, atsiradusios dėl anksčiau aptarto istorinio temos konteksto.

Apibendrinant naujienose pasisakančių ir minimų veikėjų sąrašą matyti, kad daugumą diskurse dalyvaujančių veikėjų galima apibrėžti kaip turinčius galią (neperiferinius), tik kai kurių galia yra pozicinė, kylanti iš formalių užimamų pareigų, o kai kurių galia yra labiau neformali, paremta ekspertize – ypač tokia yra ekspertų galia. Svarbu pastebėti, kad tarp dažniausiai minimų veikėjų nepakliuvo kariuomenės atstovų (jie naujienose minimi, tačiau palyginti mažiau), nors pagal temos pobūdį jų čia būtų galima tikėtis daugiau.

5.5. Rusijos pateikimas kitose žiniasklaidos priemonėse

Norint nustatyti, ar portalo *delfi.lt* analizės išvadas galima taikyti plačiau, ne tik vienam portalui, papildomai buvo atliktas apžvalginis portalo *lrytas.lt* antraščių ir Lietuvos televizijos laidų anonsų tyrimas. Tyrimui atrinktos *lrytas.lt* straipsnių, kuriuose minima Rusija arba Putinas, antraštės nuo 2016 m. iki 2017 m. pradžios. Šiuo metu *lrytas.lt* archyve paieškos galimybės yra ribotos, t. y. paieška galima tik pagal raktinį žodį, paieškos rezultatas yra vientisas naujienų, kuriose minimas tas žodis, sąrašas, ir senesniems rezultatams trūksta išsamumo (pagal naujienų kiekį atrodo, kad pateikiamos ne visos naujienos). Todėl buvo nuspręsta praplėsti tyrimo laikotarpį, kad į imtį pakliūtų daugiau medžiagos. Pagal tokią atranką gauta imtis iš 8 434 antraščių, arba 64 tūkst. žodžių.

Iš sudaryto antraščių tekstyno gautas toks *lrytas.lt* antraščių 100 dažniausių žodžių sąrašas. Žodžiai, kurie atitinka *delfi.lt* medžiagoje nustatytus prasminius žodžius arba dažniausiai minimus veikėjus, yra išskirti:

Rusija, **Lietuva**, **Putinas**, **JAV**, **Ukraina**, Sirija, **NATO**, Trumpas, būti, **Maskva**, **prezidentas**, naujas, **Europa**, galėti, **Kremlius**, **rusai**, **karas**, **Baltijos**, **kariai**, **karinis**, **Lenkija**, Turkija, **sankcija**, **ES**, **Krymas**, vadovas, **grėsmė**, pasaulis, turėti, kelti, rinkimai, valstybė, **Baltarusija**, lyderis, **lėktuvas**, metu, visas, Seimas, žuvo, **nafta**, Vilnius, oro, Savčenko, ministras, **Vokietija**, **separatistai**, lietuviai, **Obama**, **Rytų**, žmonės, Alepas, **Grybauskaitė**, **gynyba**, Astravo, norėti, ragina, ataka, premjeras, **Linkevičius**, naikintuvas, **saugumas**, **ekonomika**, **santykiai**, **ekspertas**, kalbėti, veiksmai, **Estija**, **laivas**, tapti, kaltinti, AE, politikas, pratybos, **propaganda**, **ambasadorius**, **derybos**, skelbti, katastrofa, **Gazprom**, **politika**, žada, **Landsbergis**, teismas, **valdžia**, VSD, Nemcovas, šalis, laikas, **Porošenka**, atskleidė, **islamas**, **Latvija**, paskelbė, rinkimai, **sausio**, vykti, siūlyti.

Kaip matyti, *lrytas.lt* antraščių temos ir jose atskleidžiamas Rusijos vaizdas labai panašus į tą, kurį parodo *delfi.lt* analizė: ir čia tarp dažniausių temų matome Ukrainos įvykius, kalbėjimą apie saugumą ir grėsmę, Baltijos regioną ir Baltijos šalis, karinius ir ekonominius terminus, tarptautinius partnerius, gynybą. Matome ir kai kuriuos tuos pačius veikėjus: D. Grybauskaitę, L. Linkevičių, V. Landsbergį, B. Obamą. Naujos temos, atsiradusios dėl praplėsto analizės laikotarpio, nurodo vėlesnius nei Krymas įvykius – Siriją (ir Alepą), Turkiją, Trumpą kaip naująjį JAV prezidentą. Kiti žodžiai sąraše yra arba susiję su antraščių kaip žanro specifika, arba gana nespecifiniai.

Apžvelgiant LRT laidas, kuriose minima Rusija, buvo atrinktos 2014 m. kovo – 2015 m. vasario laidos, kurių anonsuose (santraukose) minima Rusija. Įskaitant žinių laidas, per tą laikotarpį užfiksuota 680 laidų, kurių anonsuose paminėta Rusija. Taigi galima teigti, kad tai buvo svarbi tema ir LRT. Žinių anonsų apžvalga atskleidžia, kad buvo reguliariai pranešama apie Ukrainos įvykius ir svarstoma apie jų reikšmę Lietuvai. Atidesnei analizei peržiūrėti apžvalginių, analitinių laidų – „Aktualijos“ ir „Rytai-Vakarai“ aprašymai.

Laidų anonsų analizė išryškina, kad LRT diskutuojant apie Rusiją taip pat naudojamas grėsmės nacionaliniam saugumui rėmas. Be to, dažnai tai daroma net emocingiau negu portaluose, matyt, atsižvelgiant į televizijos pobūdį, būtinybę sudominti ir pritraukti žiūrovus. Šiose diskusijose, kaip ir *delfi.lt* ir *lrytas.lt*, daug dėmesio skiriama Ukrainos įvykiams: „Ar Ukraina sugebės pasipriešinti Rusijai? Ar tikrai V. Putinas siekia atplėšti rytines Ukrainos dalis?“ Ukrainos situacija remiamasi pagrindžiant Rusijos grėsmę Lietuvai: „Ar Lietuva bus kitas V. Putino grobis? Politikos apžvalgininkai teigia, kad po Ukrainos ateis ir Lietuvos eilė“; „Ar Rusijos agresija Ukrainoje kelia pavojų ir Lietuvai?“ Kaip ir portaluose, Rusija tapatinama su jos prezidentu V. Putinu ir jo asmeninėmis ambicijomis: „Kokie tikrieji Vladimiro Putino planai? Visas [visi] spėlioja, ar Rusija elgiasi labai kvailai, ar labai protingai“.

Suvokiama grėsmė ne tik Lietuvai, bet ir visam regionui („Kaip bus užtikrinamas mūsų regiono saugumas?“), Rusijos klausimas suprantamas kaip jos konfrontacija su visais Vakarais („Ar yra pagrindas teigti, kad Rusija [...] ima ieškoti kelių santykiams su Vakarais normalizuoti?“) ir perkeliamas į globalios politikos lygmenį („Ar dėl įvykių Ukrainoje paaštrėjus globalinei konfrontacijai Rusija susiduria su realia naujo geopolitinio pralaimėjimo perspektyva?“).

Be sankcijų („Ar sustabdys Rusiją naujos sankcijos?“), ryški karinė atsako į grėsmę dimensija: „Rusijai ėmusis intervencijos į Ukrainai priklausantį Krymą ir suaktyvinus karinį pasirengimą Baltijos bei Šiaurės regione, Lietuvos karinės pajėgos yra atitinkamos parengties.“ Gynyba projektuojama į bendradarbiavimą su transatlantinėmis partnerėmis: „Lietuva koordinuoja savo veiksmus su NATO ir Europos Sąjungos šalimis narėmis“; „Lietuvos prezidentė Dalia Grybauskaitė perspėjo Rusiją, kad ši kariauja su Europa“. Svarstoma apie santykius su kitomis galimomis sąjungininkėmis: „Lenkija ir Lietuva nesutaria, laimi Rusija?“

Be karinės, ryškėja ir kitos *delfi.lt* diskurse atskleistos saugumo dimensijos: socialinė (informacinė) („Ar Lietuvoje reiktų drausti Rusijos televizijas?“; „Buvo konstatuota, kad Lietuvos informacinę erdvę rusų kalba siekia kontroliuoti Rusija, o aktyvus šnipinėjimas vykdomas per diplomatinį statusą turinčius asmenis“), ekonominė ir energetinė („Kaip grėsminga ir pavojinga Rusija, besikeičianti geopolitinė padėtis keičia Lietuvos verslą?“, „Šis šildymo sezonas greičiausiai bus išskirtinis ir dėl to, kad šią žiemą jau veiks Klaipėdos SGD terminalas, galintis dujas vartotojams tiekti nebūtinai iš Rusijos“).

Taigi galima teigti, kad portale *delfi.lt* atskleisti Rusijos pateikimo bruožai – grėsmės ir saugumo terminų vartojimas, nuorodos į Ukrainos situaciją, grėsmės priskyrimas visam regionui, tarptautinių partnerių svarba ir kt. – matyti ir kitose Lietuvos žiniasklaidos priemonėse.

Apibendrinant Rusijos pateikimo žiniasklaidoje tyrimą galima teigti, kad portale *delfi.lt* dar iki Ukrainos krizės buvo didelis naujienų apie Rusiją srautas (taigi galima manyti, kad Rusija ir anksčiau buvo žiniasklaidos dienotvarkėje), tačiau krizės metu jis dar padidėjo. Rusija portale yra rėminama kaip agresorė ir kaip grėsmė Lietuvos nacionaliniam saugumui. Tačiau Rusijos grėsmė yra suvokiama kaip grėsmė visam regionui ir laikoma platesnės transatlantinės bendruomenės klausimu, o galimybė apsiginti yra siejama su tarptautinių partnerių parama. Analizė taip pat atskleidžia smulkesnius rėmus, atitinkančius saugumo dimensijas: bendrąjį politinį, karinį, ekonominį ir visuomeninį saugumą.

Rusijos diskurse labai svarbų vaidmenį atlieka kontekstas: pagal tekstyno analizę, jame daug reikšmės teikiama Ukrainos įvykiams, į kuriuos apeliuojama kalbant apie grėsmę Lietuvai; taip pat pasitelkiamas ir istorinis aspektas (Sovietų okupacija, Gruzijos atvejis). Tai rodo tiesioginio grėsmės diskurso „įterptumą“ į egzistuojantį Rusijos grėsmės kūrimui „palankų“ socialinį ir kultūrinį kontekstą. Diskursas remiasi pozicinę ir neformalią galią turinčiais veikėjais, ypač Lietuvos Respublikos Prezidente, kitais formalią poziciją užimančiais asmenimis bei neformalią galią turinčiais ekspertais.

Kaip buvo minėta ankstesniame skyriuje, didelė Lietuvos gyventojų dalis mano, kad Rusija kelia grėsmę Lietuvai. Koreliacija tarp žiniasklaidos priemonių lietuvių kalba naudojimo ir nuomonės, kad Rusija yra grėsmė, nėra stipri, tačiau tai galima aiškinti ir tuo, kad lietuviškos žiniasklaidos priemones naudoja itin didelė visuomenės dalis ir naujienų per ją gavimas nedaro itin reikšmingų skirtumų. Tokiu atveju galime kalbėti bent apie sustiprinimo, palaikymo efektą. Be to, turimi tyrimo duomenys leidžia teigti, kad žiniasklaida turėjo įtakos žmonių mąstymo apie Rusiją rėmams. Tyrime buvo pateiktas atviras klausimas, kuriuo žmonės buvo prašomi įvardinti, kokia pirma asociacija kyla išgirdus žodį „Rusija“. Atsakydami dauguma žmonių minėjo žodžius ar idėjas, kurias atskleidė tekstyno analizė: Putinas (9 proc.), kariniai konfliktai (6 proc.), agresija / agresorius (6 proc.), Sovietų Sąjunga (5 proc.), karo grėsmė (4 proc.), taip pat okupacija, grėsmė / grėsminga, dujos, nafta. Tarp dažniausių atsakymų buvo tik keli neutralūs žodžiai: kaimynė (10 proc.), didelė (6 proc.), valstybė (2 proc.). Taigi žiniasklaida galėjo prisidėti prie pastebimo palyginti palankaus (sukėlusio diskusijų, bet ne pasipriešinimą) šauktinių sugrąžinimo ir finansavimo gynybai padidinimo priėmimo visuomenėje (plg. Kojala ir Keršanskas 2015), kas rodytų, kad buvo pasiektas sugrėsminimui priskiriamas tikslas visuomenės akyse pateisinti išskirtines politikos priemones.

6. ATSAKAS Į SUVOKIAMĄ KARO GRĖSMĘ: GALIMI VEIKIMO BŪDAI

Tyrimo metu buvo nagrinėjami elgesio ekstremaliomis sąlygomis įsivaizdavimai. Dauguma jų buvo sumąstyti spontaniškai, kadangi nedaugelis žmonių buvo iš anksto svarstę, ką reikėtų daryti vienoje ar kitoje ekstremalioje situacijoje. Žmonės įsivaizduoja, kaip jie elgtųsi įvykus gamtinėms nelaimėms, teroristiniams išpuoliams ar karinės invazijos atveju. Visgi šie įsivaizdavimai gali labai skirtis nuo realybės, kadangi sunku tikėtis, jog žmonės elgsis būtent taip, kaip sako esant taikai ir ramybei. Todėl surinkti duomenys rodo daugiau bendrus nusiteikimus nei tikslų pasirinkimų pasiskirstymą.

Šiame skyriuje, šalia spontaniškai išsakytų individualių įsivaizdavimų, kaip būtų elgiamasi karinės invazijos atveju, taip pat nagrinėjami ir valstybės pasirengimo gintis vertinimai, narystės tarptautinėse organizacijose sąlygoti nacionalinio saugumo ypatumai, atsakomybės už saugumą samprata, individualių ketinimų ginti Tėvynę bruožai ir nuomonę sąlygojantys veiksniai.

6.1. Lietuvos pasirengimo gintis vertinimas

Tyrime respondentų buvo prašoma įvertinti Lietuvos visuomenės, krašto apsaugos sistemos, Lietuvos valstybės (kartu su NATO pagalba) pasirengimą atremti priešo agresiją. Tyrimo rezultatai rodo didelius gyventojų lūkesčius dėl pagalbos iš NATO ir gana pesimistinį požiūrį į mūsų pačių galimybes gintis savarankiškai. Vos 17 proc. respondentų buvo įsitikinę, kad Lietuvos gyventojai yra pasirengę atremti priešo agresiją, priešingai manančių buvo net 55 proc. (žr. 6.1 pav.). Gana skeptiškai buvo vertinamas ir Lietuvos kariuomenės pajėgumas: net 41 proc. respondentų abejojo, kad ji pasirengusi atremti priešo agresiją. Lietuvos valstybės kartu su NATO pasirengimas buvo vertinamas daug palankiau: dėl jos pasirengimo neabejojo beveik pusė (48 proc.), priešingai manė 19 proc. respondentų.

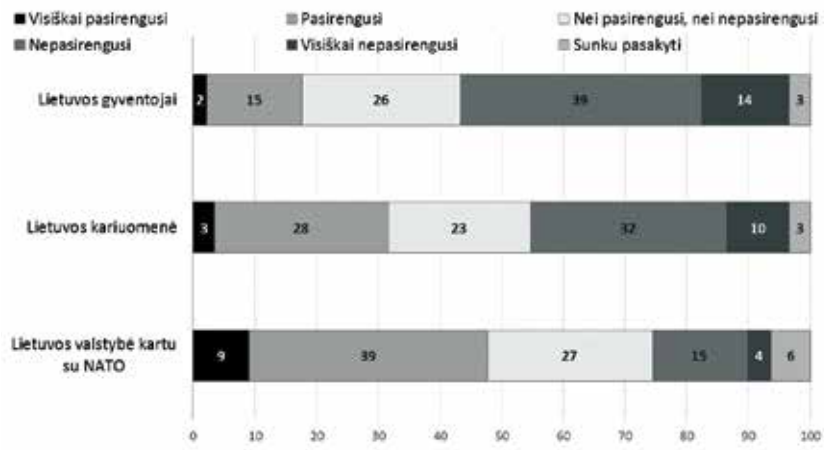

6.1 pav. Lietuvos pasirengimo atremti priešo atakas vertinimas (Klausimas: „Kaip manote, ar Lietuva pati yra pakankamai pasirengusi atremti priešo agresiją? Prašome atskirai įvertinti Lietuvos visuomenės (t. y. žmonių), krašto apsaugos sistemos, Lietuvos valstybės kartu su NATO pagalba pasirengimą atremti priešo agresiją“)

Savos kariuomenės buvimas daliai žmonių suteikia užtikrinto saugumo pojūtį:

„Nu tai saugiai jaučiamės, turim kariuomenę Lietuvoj, jeigu bendrai apie Lietuvos saugumą, tai, manau, kad užtikrintai“ (50 m. bedarbis).

Kita vertus, yra abejojančių, ar Lietuva galėtų apsiginti karinės agresijos atveju:

„<...> žinant, kas vyksta dabar ten aplinkui visur, tai mes kaip ir nesam labai saugūs. Bet, iš tikrųjų, mes ir nelabai apsiginti galėtume. Čia dabar padarė kariuomenę tipo va ruošia, bet nu ką, ruošia kariuomenę prieš Rusiją? Tokio masto valstybę. Nu čia... Rusija sėdi ir juokiasi iš mūsų. <...> Nu, bet jeigu kokia Rusija norėtų <...> čia viens, du, ir Lietuvos nebėra. Mano požiūris toks. Ir čia tas kariuomenės ruošimas tai irgi va beprasmis dalykas“ (21 m. krovikas).

Ilgą laiką viešojoje erdvėje dominavo mintis, kad buvimas NATO nare garantuoja šalies saugumą karinės agresijos atveju, ir įsitikinimas, kad didžiausia ir kariniu požiūriu pajėgiausia NATO narė JAV padarytų viską, kad Lietuvai nekiltų pavojus prarasti nepriklausomybę. Šiuos lūkesčius geriausiai iliustravo 2002 m. lapkričio mėn. Lietuvoje apsilankiusio JAV prezidento G. W. Busho žodžiai: „Tie, kurie pasirinktų Lietuvą savo priešu, taptų ir Jungtinių Amerikos Valstijų priešu.“[32] Apie didelius lūkesčius dėl NATO rodo ir nepakankamas krašto apsaugos finansavimas, kuris per visą narystės NATO laikotarpį nepriartėjo prie 2 proc. BVP. Asignavimai krašto apsaugai pradėjo mažėti nuo 2010 m., 2013 m. tesiekė vos 0,78 proc. BVP ir vėl pradėjo didėti tik nuo 2014 m. Pasikeitusi saugumo situacija regione privertė peržiūrėti valstybės prioritetus. 2016 m. krašto apsaugai buvo skirta 1,48 proc., o 2017 m. jau net 1,78 proc. BVP ir tai yra pati didžiausia per pastarąjį dešimtmetį skirta suma gynybos reikmėms[33]. Tai yra akivaizdus nacionalinio saugumo stiprinimo priemonių taikymo pavyzdys.

Tyrimo duomenys rodo, kad žmonės viliasi, jog Lietuvos narystė NATO ir Europos Sąjungoje yra papildomas saugumo garantas ir priemonė atgrasinti Rusijai:

„Kaliningrado sritis prifarširuota šalia. <...> Sako, spirale eina istorine, <...> pažiūrėkit, kiek amžių vis vienoda ta amžiaus pradžia. Ką žinai, kas čia gali atsitikti. Gal ir gali. Nors man nesitiki. Nesinori tikėti, nes, bet kuriuo atveju, jeigu Rusijai staiga kiltų noras, na, kaip čia pasakyti, pulti, nepulti, Pabaltijo, tai čia iš karto, gi čia puolimas NATO. Viso bloko. Nu, ar gali mąstantis žmogus tą daryti?“ (65 m. mokytoja).

„[esame] NATO ir ES, tai, tai reikia manyti, kad turėtume jaustis saugiai. <...> turint neprognozuojamus kaimynus, gali būti, kad kaip valstybei – nepalankūs, net ir grėsmingi [laikai]“ (77 m. pensininkas, buvęs mokytojas).

„Nemanau, kad Rusija pultų tą Lietuvą ir norėtų tų karinių veiksmų su Europos Sąjunga, su didžiosiom tom šalim“ (53 m. auklė).

„Bet kad jie [rusai] ims ten Pabaltijį ar panašiai, aš nu... šiaip tai drįsčiau suabejoti, nes tai yra sprangus kąsnis, ir, ta prasme, šiai minutei aš manau, kad mes pakankamai dar galime būt ramūs“ (38 m. ūkininkas, turintis savo verslą).

[32] Naujienų portalas *delfi.lt*: „G. W. Bushas: Lietuvos priešas taps JAV priešu“. Prieiga per internetą: http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/gwbushas-lietuvos-priesas-taps-jav-priesu-atnaujinta.d?id=1603993.

[33] Asignavimai krašto apsaugai. Krašto apsaugos ministerijos interneto portalas. Prieiga per internetą: https://www.kam.lt/lt/veikla_576/biudzetas_538.html.

Respondentų buvo prašoma įsivaizduoti situaciją, kad Rusija ar kita priešiška valstybė užpuola Lietuvą, ir atsakyti, ar jie tiki, kad tokiu atveju NATO gins Lietuvą. Tyrimo duomenys dar kartą patvirtino, kad didelė dalis Lietuvos gyventojų (67 proc.) įsitikinę, jog tokiu atveju NATO padėtų apsiginti nuo užsienio agresoriaus, o priešingai manančių buvo 18 proc. (žr. 6.2 pav.). Pagalbos iš Lenkijos – artimiausios kaimynės ir vienos pajėgiausių NATO narių – sulaukti tikisi mažiau – vos 44 proc., o trečdalis abejojo, ar tokiu atveju Lenkija padėtų apginti mūsų šalį. Tikėtina, kad įtakos tokiems nuogąstavimams galėjo turėti istorinė atmintis dėl Vilniaus krašto okupacijos tarpukaryje bei dabartiniai nepakankamai šilti Lietuvos ir Lenkijos santykiai.

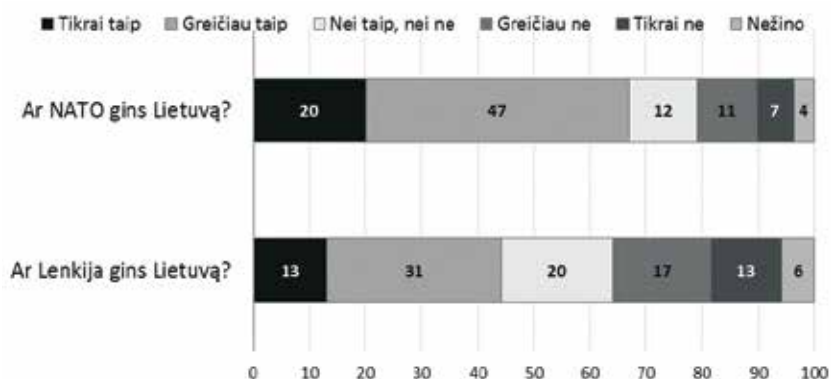

6.2 pav. Gyventojų nuomonė apie tai, ar NATO ir Lenkija gintų Lietuvą, jei ją užpultų priešiška valstybė (Klausimai: „Nepriklausomai nuo to, ar laikote Rusiją grėsme Lietuvai, prašome įsivaizduoti situaciją, kad Rusija ar kita priešiška valstybė užpuola Lietuvą. Ar tikite, kad tokiu atveju NATO gins Lietuvą? O ar tikite, kad tokiu atveju Lietuvą gins Lenkija?“)

Kai kurie gyventojai nors ir tiki, kad narystė NATO ir Europos Sąjungoje padidina Lietuvos saugumą, tačiau kartu abejoja, ar užpuolimo atveju Lietuva tikrai sulauktų pagalbos iš jų. Tokį požiūrį iliustruoja citata iš kokybinio interviu:

> „Jeigu mes būtumėm ne Europos Sąjungoj, ane? Tai ta mūsų padėtis būtų tokia, <...> kad mus, su mumis susidoros taip, kaip su Ukraina ar panašiai. <…> kadangi mes Europos Sąjungoj, tai, vėlgi, klausimas, ar tie, kurie dabar sako – gins mus, kurie padės mums, klausimas, ar jie tai darys“ (38 m. ūkininkas, turintis savo verslą).

Panašios gyventojų nuostatos dėl NATO vyravo ir prieš kelerius metus. Naujienų portalo *delfi.lt* užsakymu 2014 m. kovo mėn. „Spinter tyrimų“ atlikta apklausa[34] parodė, kad gyventojai tikėjo NATO karine pagalba tuo atveju, jei kiltų reali grėsmė Lietuvos suverenitetui. Į klausimą, ar tiki, kad grėsmės atveju Lietuvą gins NATO, teigiamai atsakė 44 proc., dar 35 proc. manė, kad NATO gintų Lietuvą, bet ne iš karto. Nesitikinčių paramos iš NATO buvo 14 proc., o 7 proc. neturėjo nuomonės šiuo klausimu.

[34] Samoškaitė E. „V. Putinas lietuviams atskleidė Napoleono principą“. Prieiga per internetą: http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/v-putinas-lietuviams-atskleide-napoleono-principa.d?id=64466072.

Šioje studijoje pristatomame tyrime taip pat buvo tiriama, kaip gyventojai suvokia, kas turėtų būti labiausiai atsakingas už jų pačių ir Lietuvos valstybės saugumą[35]. Pirmuoju atveju, susijusiu su viešuoju saugumu, kuris gyventojų labiau siejamas su apsisaugojimu nuo nusikaltimų, galima stebėti ilgalaikes tendencijas. Šis klausimas buvo tiriamas Vidaus reikalų ministerijos užsakymu atliekamose apklausose[36]. Pavyzdžiui, pagal 2007 m. apklausos duomenis, labiausiai atsakingi už tai, kad gyventojai jaustųsi saugūs, turėtų būti policija (88 proc.) ir patys gyventojai (63 proc.), 2010 m. šis santykis šiek kiek pakito (atitinkamai 63 ir 47 proc.). Šioje studijoje pristatomo tyrimo duomenys rodo, kad dabar atsakomybę už savo saugumą gyventojai paskirsto vienodai: apie pusę gyventojų mano, kad ir policija, ir patys žmonės turi rūpintis, kad gyventojai jaustųsi saugūs (žr. 6.1 lentelę). Apie tai, kad gyventojai linkę prisiimti vis daugiau asmeninės atsakomybės, rodo ir išaugęs noras patiems rūpintis savo, savo artimųjų ir savo turto apsauga. Svarbu ir tai, kad per pastarąjį dešimtmetį smarkiai išaugo pasitikėjimas policija, stabilizavosi ar net mažėjo užregistruotų nusikaltimų skaičius ir toks pats latentinių nusikaltimų lygis. Visa tai leidžia daryti prielaidą, kad gyventojai sąmoningai linkę prisiimti atsakomybę asmeniškai, vietoje to, kad tikėtųsi, jog „viskuo pasirūpins valstybė“.

6.1 lentelė. Gyventojų nuomonė apie tai, kas turėtų būti labiausiai atsakingas už žmogaus ir valstybės saugumą

Kas yra labiausiai atsakingas už tai, kad:	**Jūs jaustumėtės saugiai?**	**už Lietuvos valstybės saugumą?**
Jūs asmeniškai	55	7
Policija	51	23
Lietuvos Respublikos Vyriausybė	32	37
Lietuvos kariuomenė	22	42
NATO	19	36
Lietuvos Respublikos Seimas	19	27
Europos Sąjunga	19	29
Valstybės saugumo departamentas	13	36
Valstybės sienos apsaugos tarnyba	13	27
Savivaldybės	13	2
Vietos bendruomenės	12	3

Pagrindinę atsakomybę už nacionalinį saugumą didžiausia gyventojų dalis deleguoja Lietuvos kariuomenei (42 proc.), šiek tiek mažiau – Lietuvos Respublikos Vyriausybei (37 proc.), Valstybės saugumo departamentui (36 proc.) ir NATO (36 proc.).

[35] Respondentams buvo pateikti du klausimai: „Kaip Jūs manote, kas labiausiai atsakingas už tai, kad Jūs jaustumėtės saugiai? Kaip Jūs manote, kas labiausiai atsakingas už Lietuvos valstybės saugumą?“ Abiem atvejais buvo galima rinktis iki 3 atsakymų.

[36] Vileikienė E. Visuomenės saugumo jausmo ir teisėsaugos institucijų veiklos vertinimas. Vidaus reikalų ministerijos interneto portalas. Prieiga per internetą: http://vrm.lrv.lt/uploads/vrm/documents/files/LT_versija/Viesasis_saugumas/Tyrimai/Gyventojuapklausa2010.pdf.

Skirtingai nei prieš kelerius metus, sumažėjo perdėti gyventojų lūkesčiai dėl NATO ir išaugo įsitikinimas, kad savo šalies gynyba nuo išorės grėsmių pirmiausia turime rūpintis patys. Tikėtina, kad šiam gyventojų vertinimui turėjo įtakos aukščiausių šalies vadovų susirūpinimas šalies apsauga nuo išorinių grėsmių ir po to priimti svarbūs politiniai sprendimai – šauktinių kariuomenės sugrąžinimas, augantis krašto apsaugos finansavimas ir didesnis dėmesys moksliniams tyrimams, susijusiems su šalies gynyba. Vis tik sprendimas sugrąžinti šauktinių kariuomenę visuomenėje nebuvo sutiktas vienareikšmiškai. Tyrimas rodo, kad jam pritarė daugiau nei pusė (51 proc.) respondentų, nepritarė – trečdalis (33 proc.), likusieji šį sprendimą vertino neutraliai.

6.2. Ketinimai ginti Tėvynę

Tyrimo metu buvo analizuojama Lietuvos gyventojų nuomonė apie tai, kaip jie elgtųsi karinės invazijos atveju. Šis atsako į grėsmę nacionaliniam saugumui klausimas buvo tyrinėtas ir anksčiau. Užsienyje atliekamų tyrimų duomenys rodo stiprią sąsają tarp didžiavimosi savo šalimi ir pasiryžimo ginti Tėvynę karo atveju (Diez-Nicolas 2010). Lietuvoje atliekami tyrimai rodo panašias tendencijas. Pilietinės visuomenės instituto Pilietinės galios indekso tyrimas[37], atliktas 2014 m. lapkričio mėnesį, parodė, kad patriotiškumo jausmas yra susijęs su ketinimais ginti savo šalį karinės agresijos atveju. Šis klausimas taip pat buvo tyrinėtas ir 2014 m. atliktuose dviejuose tyrimuose: portalo *delfi.lt* užsakymu „Spinter tyrimų“ atliktoje apklausoje[38] ir projekto „Mokslo pieva“ tyrime[39].

Viešoji nuomonė apie požiūrį į šalies gynybą nuosekliai tiriama Europos vertybių tyrimuose nuo 1990 m., todėl galima stebėti ilgalaikes Lietuvos gyventojų nuostatas. Pačioje Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo pradžioje ketinančių ginti savo šalį dalis buvo pati didžiausia per visą nepriklausomybės laikotarpį (61 proc.), o neketinančių ginti – vos 12 proc. (žr. 6.3 pav.). Vėlesnių tyrimų rezultatai parodė sumažėjusį gyventojų ryžtą: 1999 m. jis sumenko iki 46 proc., o 2005 m. ketinančių ginti savo šalį buvo tik 32 proc., o neketinančių ginti dalis išaugo net iki 41 proc. 2014 m. tyrimo rezultatai vėl priartėjo prie 1990 m. tendencijų – 2014 m. daugiau nei pusė (57 proc.) gyventojų gintų savo Tėvynę karo atveju[40].

Tikėtina, kad gyventojų pasiryžimo ginti pokyčiai susiję su realios karinio konflikto grėsmės suvokimu. Kita vertus, 2005 m. Lietuva jau buvo Europos Sąjungos bei NATO narė ir, kaip rodo 2005 m. Eurobarometro duomenys[41], Lietuvos gyventojų lūkesčiai dėl NATO buvo vieni didžiausi tarp Europos Sąjungos šalių narių.

---

[37] Pilietinės visuomenės institutas. „Lietuvos visuomenės pilietinės galios indekso tyrimas 2014 m.“. Prieiga per internetą: http://www.civitas.lt/lt/?pid=74&id=78 [žiūrėta 2016 05 25].

[38] Gyventojų nuomonės tyrimas dėl Lietuvos nepriklausomybei kylančios grėsmės. Prieiga per internetą: http://sprinter.lt/site/lt/vidinis_noslide/menutop/9/home/publish/Njg5Ozk7OzA= [žiūrėta 2016 05 25].

[39] „Lietuvos gyventojų nuomonė apie Lietuvos gynybą ir saugumą“. Projekto „Mokslo pieva“ ataskaita. Prieiga per internetą: http://mokslopieva.lt/wp-content/uploads/2015/02/Lietuvos%20gyventoju%20nuomone%20apie%20Lietuvos%20gynyba%20ir%20sauguma.pdf [žiūrėta 2016 05 25].

[40] Gyventojų nuomonės tyrimas dėl Lietuvos nepriklausomybei kylančios grėsmės. Prieiga per internetą: http://sprinter.lt/site/lt/vidinis_noslide/menutop/9/home/publish/Njg5Ozk7OzA= [žiūrėta 2016 05 25].

[41] Standart Eurobarometer 64 October-November 2005. Prieiga per internetą: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb64/eb64_en.pdf [žiūrėta 2015 05 15]. Klausimas: „Kaip jūs manote, ar sprendimai, susiję su Europos gynybos politika, turi būti priimti nacionalinių vyriausybių, NATO ar ES?“

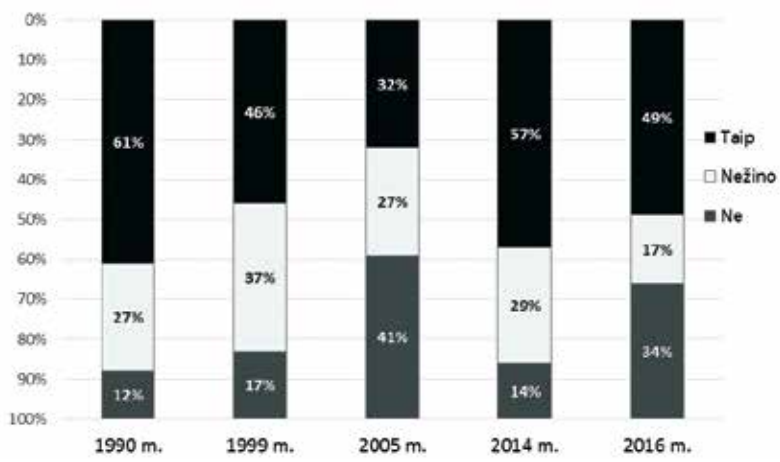

6.3 pav. Lietuvos gyventojų ketinimai ginti šalį karo atveju (Klausimas: „Be abejo, mes visi tikimės, kad karo daugiau nebus, bet jei jis kiltų, ar Jūs gintumėte savo šalį?“)

Šaltinis: Europos vertybių tyrimas 1990, 1999, 2005 m., Pilietinės galios indeksas 2014 m., studijoje pristatomo tyrimo duomenys 2016 m.

Šioje studijoje pristatomo tyrimo rezultatai, lyginant su 2014 m. tyrimais, parodė vėl sumažėjusį gyventojų pasiryžimą ginti savo šalį. Ketinančių ginti savo Tėvynę buvo beveik pusė (49 proc.), neketinančių – trečdalis (34 proc.), dar 17 proc. nebuvo tikri dėl savo pasirinkimo. Interpretuojant šiuos duomenis reikia įvertinti tai, kad ne visi gyventojai dėl savo amžiaus, sveikatos būklės, fizinių galimybių ir kitų aplinkybių galėtų realiai prisidėti prie pasipriešinimo karinei agresijai. Tyrimo duomenys rodo, kad tarp ketinančių ginti savo šalį dominuoja jauni ar vidutinio amžiaus vyrai, turintys patirties, susijusios su karyba (ankstesnė tarnyba Lietuvos kariuomenėje, priklausymas Krašto apsaugos savanorių pajėgoms, Lietuvos šaulių sąjungai, skautų organizacijoms ir pan.).

Vis tik lyties ir amžiaus veiksniai nepaaiškina per pusantrų metų smukusio bendro gyventojų pasiryžimo ginti savo šalį tendencijų. Ar tai sietina su sumenkusiu dėmesiu Rusijos ir Ukrainos konfliktui bei viešojoje erdvėje labiau akcentuojamomis terorizmo ir pabėgėlių problemomis? Tuo metu, kai vyko gyventojų apklausa, buvo neseniai įvykę teroristiniai išpuoliai Paryžiuje (2015 m. lapkričio mėn.), per kuriuos 129 žmonės žuvo ir daugiau nei 300 buvo sužeista. Plačiai Lietuvos žiniasklaidoje nušviesti su netinkamu jaunų pabėgėlių elgesiu siejami incidentai Vokietijoje ir Švedijoje. Tikėtina, kad gyventojų sumažėjusį pasiryžimą ginti savo šalį karinės agresijos atveju galėjo paveikti šauktinių kariuomenės sugrąžinimas 2015 m.

Tyrime taip pat buvo siekiama išsiaiškinti, ar Lietuvos gyventojai didžiuojasi būdami Lietuvos Respublikos piliečiais, ar laiko save Lietuvos patriotais ir kokią tai turi įtaką jų pasiryžimui ginti Tėvynę karo atveju. Lietuvos Respublikos pilietybe didžiuojasi 54 proc. respondentų, neapsisprendusių buvo 35 proc., o nesididžiuojančių – 10 proc. (žr. 6.4 pav.). Šalies patriotais save įvardijo gerokai daugiau (63 proc.) gyventojų, neapsisprendusių buvo 15 proc., priešingai manančių buvo irgi daugiau – 20 proc.

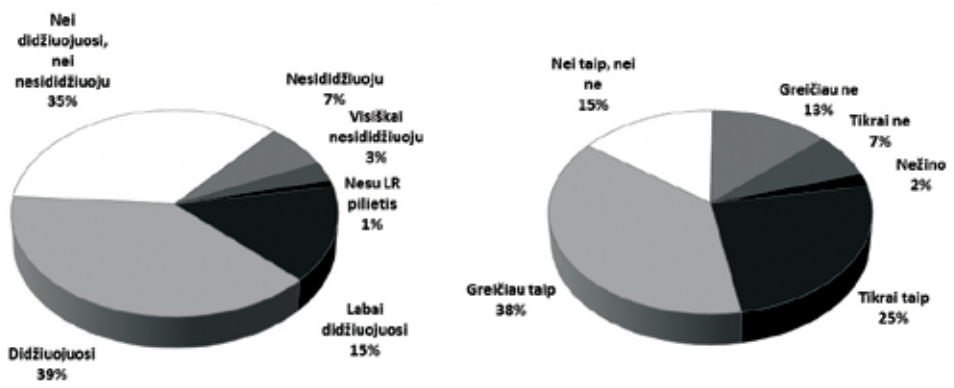

6.4 pav. Didžiavimasis pilietybe ir patriotiškumas (Klausimai: „Ar Jūs didžiuojatės, ar nesididžiuojate būdamas Lietuvos piliečiu?“ „Ar Jūs esate, ar nesate Lietuvos patriotas?“)

Tyrimo duomenys rodo, kad karinių grėsmių suvokimas susijęs su patriotiškumo jausmu bei siekiu ginti savo šalį karinės agresijos atveju. 6 iš 10 gyventojų, kurie yra patriotiškai nusiteikę ir didžiuojasi Lietuvos Respublikos pilietybe, yra linkę ginti Tėvynę kilus karui. Šias tendencijas patvirtina ir 2014 m. atliktas pilietinės galios indekso tyrimas. Šis tyrimas parodė, kad patriotinis nusiteikimas susijęs su pilietine galia – ketinančiųjų ginti savo šalį pilietinės galios indeksas[42] yra aukštesnis nei tų, kurie neketintų ginti ar neapsisprendusiųjų.

Išanalizavus žmonių didžiavimąsi pilietybe[43] ir ketinimą ginti savo šalį[44], galima išskirti keturias grupes (žr. 6.5 pav.). Pirmąją, į kurią patenka 39 proc. respondentų, galima pavadinti *patriotais*. Tai yra patys aktyviausi ir pilietiškai sąmoningi žmonės, kurie didžiuojasi būdami Lietuvos Respublikos piliečiai ir kilus karui eitų ginti savo Tėvynės. Į šią grupę dažniau patenka jaunesni vyrai. Antrąją grupę, kurią sudaro 20 proc. respondentų, galima pavadinti *nusivylusiais patriotais*, kurie, nors ir yra nusivylę (nesididžiuoja pilietybe), yra pasiruošę prisidėti prie šalies gynybos. Trečiąją grupę (17 proc. respondentų) galima pavadinti *pasyviaisiais*. Tai yra žmonės, kurie didžiuojasi būdami Lietuvos Respublikos piliečiai, tačiau dėl tam tikrų priežasčių (pvz., amžiaus, lyties, sveikatos būklės, šeiminės padėties) neitų ginti šalies karo atveju. Į ketvirtąją grupę, kurią galima pavadinti *abejingais ar atsiskyrusiais*, patenka 24 proc. respondentų. Tai yra žmonės, kurie nesididžiuoja Lietuvos Respublikos pilietybe ir neketintų ginti savo šalies karo atveju. Dažniausiai tai yra žmonės, kurie prastai vertina savo finansinę situaciją, yra mažiau patenkinti savo dabartine padėtimi. Į šią grupę taip pat dažniau patenka tautinių mažumų, ypač rusų tautybės atstovai.

[42] Pilietinės galios indeksą sudaro keturios dimensijos: pirmoji matuoja faktinį piliečių aktyvumą, antroji – potencialų, t. y. kiek žmonių imtųsi veiksmų, kilus tam tikroms politinėms, ekonominėms ar vietinės reikšmės problemoms. Trečioji tiriama dimensija yra subjektyvus savo pilietinės galios, įtakos supratimas, ketvirtoji parodo pilietinės veiklos rizikos vertinimą.

[43] Atsakymai buvo perskaičiuoti į dvi reikšmes (labai besididžiuojantys ir besididžiuojantys į vieną, o nesididžiuojantys, labai nesididžiuojantys bei neapsisprendę – į kitą).

[44] Atsakymai buvo perskaičiuoti į dvi reikšmes (ketinantys ginti į vieną, o neketinantys ir neapsisprendę – į kitą).

6.5 pav. Sąsaja tarp didžiavimosi Lietuvos Respublikos pilietybe ir ketinimo ginti savo šalį (Klausimai: „Ar Jūs didžiuojatės, ar nesididžiuojate būdamas Lietuvos piliečiu?“ „Be abejo, mes visi tikimės, kad karo daugiau nebus, bet jei jis kiltų, ar Jūs gintumėte savo šalį?“)

Tyrimas parodė, kad yra statistiškai reikšmingų skirtumų tarp įvairių tautybių atstovų nuostatų šiais klausimais. Lietuvos Respublikos pilietybe didžiavosi 56 proc. lietuvių, 47 proc. lenkų ir 37 proc. Lietuvos rusų. Savo šalį karo atveju gintų 52 proc. lietuvių, 39 proc. lenkų ir 27 proc. rusų. Vis tik klaidinga būtų manyti, kad tarp pilietiškai neaktyvių gyventojų dominuoja rusų tautybės atstovai. Didžiąją dalį *nusivylusiųjų* (t. y. nesididžiuojančių pilietybe ir nelaikančių savęs patriotais) sudaro lietuviai.

Karinių grėsmių suvokimas susijęs su patriotiškumo jausmu bei siekiu ginti savo šalį karinės agresijos atveju. Gyventojai, kurie yra patriotiškai nusiteikę ir didžiuojasi Lietuvos Respublikos pilietybe, daug labiau linkę ginti Tėvynę kilus karui.

6.3. Galimi veikimo būdai karo atveju

Analizuojant karo grėsmės suvokimą, taip pat svarbu suprasti, ką žmonės įsivaizduoja darysią karinės invazijos atveju. Galimi veikimo būdai, kaip atsakas į grėsmę, yra labai mažai tyrinėta sritis tiek Lietuvoje, tiek užsienyje. 2014 m. naujienų portalo *delfi.lt* užsakymu Lietuvoje buvo atlikta apklausa, kurioje pateiktas klausimas apie tai, kokius veikimo būdus respondentai pasirinktų realios karinės grėsmės atveju. Pusė apklausos dalyvių (51 proc.) teigė pasiliksią šalyje ir visų pirma ieškosią būdų apsisaugoti ir apsaugoti šeimą, kas penktas (19 proc.) rinktųsi ginkluotą pasipriešinimą, o 18 proc. – emigruotų. 1 iš 10 nežinojo, kaip elgtųsi. Vyresni nei 45 m. respondentai visų pirma galvotų apie savo ir savo šeimos saugumą; ginkluotą pasipriešinimą rinktųsi daugiausia 25–35 metų amžiaus vyrai ir didmiesčių gyventojai. Tarp jauniausių respondentų ir moterų dažniau būtų tokių, kurie norėtų emigruoti[45].

[45] Naujienų portalo *delfi.lt* užsakymu „Spinter tyrimai“ atliktos reprezentatyvios Lietuvos gyventojų apklausos duomenys. Šaltinis: Samoškaitė, E. „Rusijos agresija prieš Ukrainą Lietuvos piliečiams atskleidė nemalonią tikrovę: priešas – už vartų“. Prieiga per internetą: http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/rusijos-gresme-priverte-suprasti-nemalonia-tiesa.d?id=66883848.

Panašus klausimas[46] buvo ir mūsų tyrime. Jis skambėjo taip: „Ką darytumėte užpuolus Rusijai arba kilus labai realiai užpuolimo grėsmei?“ Tyrimo duomenys atkartoja 2014 m. apklausoje fiksuotas tendencijas. Kaip ir ankstesniame tyrime, didžiausia Lietuvos gyventojų dalis, kilus realiai užpuolimo grėsmei, rinktųsi likti Lietuvoje ir ieškotų būdų apsisaugoti ir apsaugoti šeimą. Tokių respondentų buvo 42 proc. Dar 14 proc. teigė liksią Lietuvoje ir nieko nedarysią. Emigruoti norėtų 17 proc. respondentų, ginklu ar kitomis priemonėmis prisidėtų prie šalies gynybos (pvz., dirbtų ligoninėje, prisidėtų prie informacijos sklaidos ir pan.) 19 proc. respondentų (žr. 6.6 pav.).

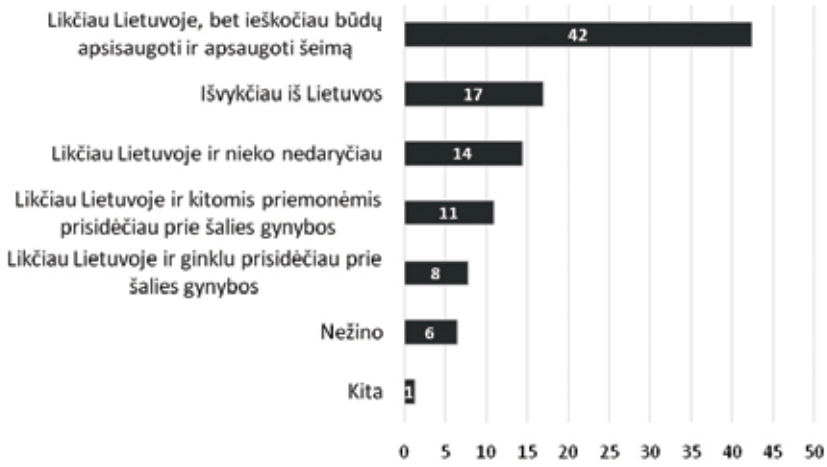

6.6 pav. Veikimo būdai Rusijos karinės agresijos atveju (proc.) (Klausimas: „Ką darytumėte užpuolus Rusijai ar kilus labai realiai užpuolimo grėsmei?“)

Interpretuojant šiuos duomenis svarbu turėti omenyje, kad šie atsakymai atskleidžia tik galimą veikimo būdų pasirinkimą, kadangi realiems veiksmams gali daryti įtaką įvairiai susiklosčiusios aplinkybės. Tiesioginė šio klausimo atsakymų interpretacija suponuotų, kad respondentai yra racionalūs veikėjai, darantys sprendimus besiremdami aplinkybių analize ir rinkdamiesi optimalų veikimo būdą, o įvykus ekstremaliam įvykiui nedvejodami elgiasi taip, kaip buvo nusprendę. Visgi kokybinių interviu duomenys rodo, kad dauguma žmonių nėra svarstę, ką reikėtų daryti kilus karui, ir labai dažnai atsakymą sugalvoja spontaniškai. Tikėtina, kad labai svarbus veiksnys, lemiantis elgesį ekstremalioje situacijoje, būtų individo psichologinė būsena ir susiklosčiusios aplinkybės, o iš anksto taikos ir ramybės sąlygomis deklaruojami pažadai gali neturėti nieko bendro su realiu elgesiu.

Kokybinių interviu metu išryškėjo tendencija, kad daliai informantų yra sunku įsivaizduoti galimus savo veiksmus, kadangi pati situacija nėra suvokiama kaip reali:

„Nepagalvojau dar apie šitą. Ką daryčiau... nežinau“ (45 m. medelyno darbuotojas).

[46] Vietoje atsakymo „Kovočiau“ buvo pateikti du atsakymo variantai: „Likčiau Lietuvoje ir ginklu prisidėčiau prie šalies gynybos“, „Likčiau Lietuvoje ir kitomis priemonėmis prisidėčiau prie šalies gynybos“ ir įdėtas naujas atsakymas „Likčiau Lietuvoje ir nieko nedaryčiau“.

„Sunku atsakyti, kol tos grėsmės nėra, tai... Stebėčiau, o po to galvočiau“ (33 m. tolimųjų reisų vairuotojas).

„Nu kaip čia pasakius. Net nežinau, ką čia pasakyt, ar aš turiu ginti, ar aš neturiu ginti. Ar aš turiu saugotis. Net nežinau, neturiu nuomonės. Aš nežinau, kaip ją ginti“ (53 m. auklė).

Daliai informantų karinės invazijos grėsmė neatrodo tokia reali, kad jie sąmoningai iš anksto apgalvotų ir planuotų savo veiksmus karo atveju. Kaip teigia viena respondentė:

„Nes negali būti, kad užpuls, rusai yra draugai“ (37 m. mokslininkė).

Tą pačią tendenciją rodo ir kiekybinio tyrimo duomenys – žmonės vertina grėsmių svarbą siedami jas su jų tikėtinumu. Rusijos grėsmė nėra laikoma itin realia, todėl žmonės nelinkę detaliai ir iš anksto svarstyti galimų veikimo būdų.

Visgi, paklausti apie galimus veikimo būdus, žmonės dažniau buvo linkę galvoti apie tai, kaip būtų galima apsisaugoti, ir vienas dažniau minimų variantų buvo pasitraukimas į atokesnes ramesnes vietas, iš miestų į kaimus, kur, manoma, bus saugiau, nes nevyks karo veiksmai, ten bus maisto, vandens ir malkų atsargų:

„Nes ką bandys pirmiausia užimti – didžiuosius miestus. <...> iš ten daugiausiai visi bėgs“ (38 m., ūkininkas, turintis savo verslą).

„Bėgti iš miesto. <...> Tikslas bus išgyventi tiesiog. <...> Konservų daug. Ir dujų balionų su malkom. Kad kuo ilgiau išgyventi“ (37 m. smulkus verslininkas).

„Geriausia bėgt į kaimą kur nors. Bunkerį išsikasti. <...> Draugas, naujus metus sutikom, nuosavam name gyvena, sodą turi, tai aš manau, ten kažko prisikaupęs, kažkokių atsargų maisto turi. Nu o čia... ką tu čia prisikaupsi“ (60 m. bedarbis).

„Jeigu tai įvyktų taip, kaip Ukrainoje, tai, aš manau, kad dauguma iš Lietuvos, o ypač iš to miesto, kur vyksta tas, galbūt, karo ta zona, aš manau, bėgtų, be abejo, visi bėgtų. Tai aš – ne išimtis. Turiu mažamečių vaikų, tai visų pirma galvočiau apie jų saugumą, tai taip, bėgčiau“ (34 m. teisininkė).

Pasitraukimas toliau nuo karo veiksmų yra ir emigracija. Informantai tokioje galimoje situacijoje įžvelgia istorinių paralelių:

„Aš įsivaizduoju, tai vat atsikartojimas, tarkim, keturiasdešimtųjų arba keturiasdešimt ketvirtųjų, kai pasitraukė vokiečiai, ateina sovietai ir tu žinai, kas ateina. Tai tada didelė dalis žmonių traukėsi į Vakarus“ (42 m. filologas, vertėjas).

Emigracija kaip gelbėjimosi būdas svarstomas dažnai, nors kartais ir labai skeptiškai. Informantai mano, kad gali tam nebebūti sąlygų arba tai nėra gera išeitis dėl amžiaus ar kitų aplinkybių:

„Pasistengčiau maisto pasirūpinti ir laukčiau, kaip būtų toliau, kaip būtų, nes nu kur bėgti? Nėr kur bėgt. <...> Kaip bus, taip bus. Nes visi vis tiek neemigruos. Nu jau nebe toks amžius, kad ten kažkur tai bėgčiau. Nebėgčiau“ (53 m. auklė).

„Manau, kai jau prasidėtų karas, iš šalies pabėgt net neišeitų, tai, kadangi aš nesu nei apmokytas, nei ten karinių kažkokių tai veiksmų, nieko, tai, nu, nežinau, nu, kažkaip tipo slėptis reikėtų. <...> Jo, pirma mintis būtų, taip sakant, varyt iš čia kuo toliau.

Bet, nu, aš manau, kad iš čia pabėgt būtų praktiškai neįmanoma, nes, bent jau mano atžvilgiu, pirmieji kariniai veiksmai tai būtų šalį izoliuoti nuo aplinkos, taip sakant. Kad liktų viskas viename uždaram rate ir tada jau susidorotų viduj“ (21 m. krovikas).

„Iš principo, saugumo požiūriu, jeigu būtų blic puolimas, principe vienintelis variantas, turbūt, likti vietoje“ (38 m. ūkininkas, turintis savo verslą).

Taip pat informantus gąsdina pabėgėlių dalia:

„Išvažiuoti į kitą valstybę galima būtų bandyt, jeigu tas įmanoma būtų. <...> galvoju apie pasitraukimą, bet ar bus ta galimybė. <...> bet tai taip į kitą valstybę, kad važiuot kažkur, bėgt, irgi pabėgėliais būt – ne ne“ (63 m. pensininkė, buvusi teisininkė).

Kitas svarbus svarstymų apie emigraciją ypatumas yra emigracijos kryptis – į kokią šalį bėgti. Kai kurie rusų tautybės informantai, ne taip kaip lietuviai, kurie svarsto tik pasitraukimo į Vakarus galimybę, sako, kad galvoja apie pasitraukimą ir į Latviją, Rusiją ar Baltarusiją:

„Na, jeigu čia tikrai jau kristų kokios bombos ir išvis, tai tada, be abejo, važiuočiau pas šeimą, pas gimines, kas gyvena šiek tiek toliau <...> nuo Lietuvos. Turiu giminių Rygoj, pavyzdžiui, tai greičiausiai... <...> Jei jau ir ten pultų, na jau tada reikėtų tikrai galvoti... Toliau tai yra ir Vokietija, ir Anglija, tada jau žiūrėtume, kas patogiau“ (25 m. manikiūrininkė).

„Mes bėgsim kur? Mes bėgsim visi į Ukrainą, į Rusiją. Juk taip? Nes jie yra arčiausiai. Oi, ta prasme, į Baltarusiją, į Rusiją. Yra arčiausiai“ (41 m. mokytoja).

Informantai, svarstantys, kaip jie galėtų prisidėti prie šalies gynybos, mini tiek priešinimąsi ginklu, tiek kitus būdus. Įvertinę savo galimybes, dalis informantų (dažniau moterys) sako, kad galėtų dirbti ligoninėse, rūpintis žmonėmis, platinti informaciją:

„Jeigu reikėtų, žinoma, slėpčiau žmones, jeigu reikėtų – padėčiau jiems teikiant paramą, kad ir kokią turėčiau, bet tikrai stengčiausi padėti, kad kuo greičiau išsivaduotume ir taptume laisvi“ (21 m. studentė).

„Kaip žurnalistė, jeigu reikėtų kažkur dirbti tą žurnalistinį darbą iš karo vietos ir informuoti Europą, pasaulį, tai tą pirmiausiai galbūt, nes tai mano tokia profesija. Kita sritis, nežinau, galbūt eičiau padėt žmonėm...“ (32 m. žurnalistė).

„Tai kaip pasakyti, eičiau į kažkokią tai medicininę įstaigą, teikti savo, savo kariams, ar ne vien savo kariams teikti <...> pagalbą. Sužeistuosius remontuoti“ (53 m. auklė).

„Nes jeigu tu nežinai net kaip šaudyt, tai, manau, nu, būtum patrankų mėsa, o gal geriau padėt, nežinau, aprūpint padėt, nu, kažkaip...“ (26 m. chemikas laborantas).

„Jeigu turėčiau galimybių ir jausčiau, kad tai turės poveikį, nu tai aišku – priešinčiausi. Jeigu tai būtų realu. <...> Aš esu <...> atsargos medicinos sesuo“ (65 m. mokytoja).

Taip pat jau minėtas svarbus veiksnys yra tas, kad žmonės visų pirma norės pasirūpinti savo šeima, o tada galvos, kaip galima prisidėti prie šalies gynybos:

„Tai, iš principo, vienas iš tų variantų būtų taip, kad šeimą, esant reikalui, išsiųst, o pats greičiausiai bet kokiu atveju stočiau į tą kategoriją kur... kaip į... kaip partizaniniam karui“ (38 m. ūkininkas, turintis savo verslą).

Kokybinių interviu duomenys taip pat leidžia kalbėti apie kelis papildomus veiksnius, kurie galėtų būti svarbūs iškilus karo grėsmei. Tai – įkvepiančio lyderio buvimas ir konformistinis elgesys. Kaip teigia vienas informantas:

> „Aš tiesiog bandyčiau gyventi ir visa kita, nelįsti, likti neutralus, bet, sakau, kaip būtų, jeigu būtų taip tikrai ir kas nors, ta prasme, tenai ten motyvuotų arba kažkaip, visa kita, arba matyčiau galimybes kažkaip ir tikrai ten būtų, tai vat nežinau, kaip pasielgčiau. Gal... neatmesčiau galimybės. <...> Šiaip, iš principo galvoju, pradžiai tikrai nepulčiau iš karto ten kažkur – duokit čia man šautuvus, visa kita. Pažiūrėčiau, ar yra verta dėl to daryti kažką, ar tai yra žmonių, kiek žmonių tai daro, kaip šneka žmonės, ta prasme“ (36 m. inžinierius).

Nagrinėjant galimus veikimo būdus karo atveju, svarbus klausimas, kokie žmonės kokius veikimo būdus rinktųsi. Atsakymas leistų numatyti, kokios visuomenės grupės būtų labiau linkusios ginklu ar kitomis priemonėmis prisidėti prie šalies gynybos. Į šį klausimą gali padėti atsakyti socialinių, demografinių ir kitų veiksnių sąsajos su skirtingų veikimo būdų karo atveju pasirinkimais analizė. Tuo tikslu buvo atlikta regresinė analizė. Kaip minėta anksčiau (4.2 skyriuje), šis analizės metodas leidžia analizuoti vienų veiksnių įtaką, kontroliuojant kitų veiksnių poveikį, t. y. atsižvelgiant į tai, kad skirtingi veiksniai gali būti tarpusavyje susiję[47].

Atliekant regresinę analizę, naudoti atsakymai į klausimą „Ką darytumėte užpuolus Rusijai ar kilus labai realiai užpuolimo grėsmei?“, sugrupuoti į keturias kategorijas:

1. Neaktyvūs (atitinkantis atsakymą „Likčiau Lietuvoje ir nieko nedaryčiau“);
2. Aktyvūs, pirmiausia pasirūpinsiantys šeima (atitinkantis atsakymą „Likčiau Lietuvoje, bet ieškočiau būdų apsisaugoti ir apsaugoti savo šeimą“);
3. Aktyvūs, prisidėsiantys prie šalies gynybos (atitinkantis du sujungtus atsakymus „Likčiau Lietuvoje ir ginklu prisidėčiau prie šalies gynybos“ bei „Likčiau Lietuvoje ir kitomis priemonėmis prisidėčiau prie šalies gynybos“);
4. Aktyvūs, emigruosiantys (atitinkantis atsakymą „Išvykčiau iš Lietuvos“).

Kategorija „Neaktyvūs“ buvo pasirinkta referentine kategorija, t. y. su ja lyginamos kitos trys kategorijos. Taigi analizės rezultatai rodo, kuo aktyvius veikimo būdus besirenkantys žmonės skiriasi nuo „neaktyviųjų“.

Regresinės analizės rezultatai parodė, kad skirtingų veikimo būdų pasirinkimas karo grėsmės atveju statistiškai reikšmingai priklauso nuo keleto veiksnių: socialinių ir demografinių (lytis, tautybė, išsilavinimas) bei požiūrio į sovietinį režimą ir autoritarinį lyderį, taip pat bendro pasitenkinimo gyvenimu. Nors, analizuojant pavieniui, yra koreliacija tarp pasirenkamų veikimo būdų ir amžiaus bei finansinės padėties[48], pagal regresinės analizės rezultatus šie veiksniai savaime įtakos nedaro, t. y. jų įtaka, kontroliuojant kitų veiksnių įtaką, tampa statistiškai nereikšminga. Todėl šie veiksniai analizės rezultatuose nėra pateikiami.

[47] Pasirinkta multinominė logistinė regresinė analizė, kadangi ji padeda nustatyti nominalaus priklausomo kintamojo tikimybę per intervalinius, ranginius ir nominalius nepriklausomus kintamuosius. Kadangi strategijų pasirinkimas yra nominalus kintamasis, įprastinė daugiamatė analizė ar binarinė logistinė regresija negali būti taikomos.

[48] Vyresni respondentai dažniau rinktųsi pasyvumą; labiau pasiturintys respondentai dažniau rinktųsi prisidėti prie gynybos.

Analizuojant pavieniui, su veikimo būdų pasirinkimu yra susijęs ir patriotizmo veiksnys. Tačiau čia buvo stebimas singuliarumo, t. y. pernelyg didelės koreliacijos tarp priklausomo ir nepriklausomo kintamojo reiškinys, leidžiantis teigti, kad didžiausias angažuotumas (aktyvumas prisidedant prie šalies gynybos) yra vienas iš patriotiškumo rodiklių. Šį aspektą rodė ir kokybinių interviu duomenys, atskleidžiantys, kad patriotizmas žmonių mąstyme labai susijęs su pasitraukimo iš šalies ir gynybos aspektais: patriotiškumo trūkumas siejamas su pasitraukimo, emigracijos pasirinkimu, o patriotiškos nuostatos, atvirkščiai – su aktyviu prisidėjimu prie šalies gynybos.

6.2 lentelėje pateikti regresinės analizės rezultatai. Joje informatyviausia yra galimybių santykio (Exp (B)) reikšmė, kuri rodo, kiek kartų didėja tikimybė, kad asmuo rinksis vieną iš nurodytų kategorijų, lyginant su tais, kurie liktų Lietuvoje ir nieko nedarytų (referentinė kategorija, žymima ref.). Jei šis koeficientas didesnis nei 1, ši tikimybė padidėja, jei mažesnis nei 1, sumažėja. Statistiškai reikšmingos reikšmės paryškintos ir žvaigždutėmis nurodomas jų reikšmingumo lygmuo. Kaip rodo pseudo R koeficiento reikšmė, analizės modelio aiškinamoji geba nėra labai didelė, bet ir ne visiškai maža. Modelio teisingų spėjimų procentas yra 48,6 proc.

6.2 lentelė. Veikimo būdų karo atveju pasirinkimo regresinė analizė („Neaktyvūs“ pasirinkta kaip referentinė kategorija)

	Aktyvūs, pirmiausia pasirūpinsiantys šeima		**Aktyvūs, prisidėsiantys prie šalies gynybos**		**Emigruosiantys**	
Veiksniai	**Exp(B)**	**Wald**	**Exp(B)**	**Wald**	**Exp(B)**	**Wald**
Atidėjimas koordinačių ašyje		.002		6.747		1.272
Tautybė (ref. rusai)						
Lietuviai	**3.615****	8.205	**16.576****	6.877	1.274	.278
Lenkai	**3.245***	4.386	5.553	1.969	.621	.504
Išsilavinimas (ref. aukštasis išsilavinimas)						
Mažesnis nei vidurinis	**.368***	5.268	**.214****	8.828	**.294***	6.005
Vidurinis	.611	1.738	**.243****	9.957	.469	3.386
Profesinis	1.148	3.112	.499	3.673	**.320****	9.393
Lytis (ref. moterys)						
Vyrai	.157	.240	**2.094****	7.225	1.218	.518
Sovietmečio vertinimas (ref. neigiamas)						
Teigiamas	**.471***	6.496	**.281*****	13.323	**.507***	4.092
Neutralus	.667	1.774	**.376****	7.710	**.490***	4.050

6.2 lentelės tęsinys

	Aktyvūs, pirmiausia pasirūpinsiantys šeima		Aktyvūs, prisidėsiantys prie šalies gynybos		Emigruosiantys	
Veiksniai	**Exp(B)**	**Wald**	**Exp(B)**	**Wald**	**Exp(B)**	**Wald**
Demokratijos vertinimas (ref. neigiamas)						
Teigiamas	**2.268****	7.496	**2.812****	7.181	1.346	.771
Pasitenkinimas gyvenimu	1.016	0.060	**1.212***	6.352	1.010	.019
Validus N			729			
Modelio Chi-Square			123.940***			
Nagelkerke's R square			0.170			
Teisingų prognozių proc.			48,6			
Reikšmingumo lygis			*p<0,05,**p<0,01, ***p<0,001			

Regresinė analizė geriausiai paaiškina aktyvių, prisidėsiančių prie šalies gynybos, grupės skirtumus nuo pasyviųjų. Tikėtina, kad žmonės pasirinks prisidėti prie šalies gynybos, o ne likti pasyvūs, jei jie yra labiau patenkinti savo dabartiniu gyvenimu, teigiamai vertina demokratiją, yra lietuviai, o ne tautinių mažumų atstovai, ir yra vyrai. Ir atvirkščiai, šio veikimo būdo karo atveju pasirinkimo tikimybė sumažėja esant teigiamam ar neutraliam sovietmečio vertinimui ir turint mažesnį nei aukštąjį išsilavinimą. Tikimybę, kad žmonės visų pirma pasirūpins savo ir savo šeimos saugumu, o ne liks pasyvūs stebėtojai, padidina teigiamas demokratijos vertinimas ir priklausymas lietuvių arba lenkų tautinėms grupėms. Šią tikimybę sumažina teigiamas sovietmečio vertinimas ir mažesnis nei vidurinis išsilavinimas. Tikimybę, kad žmonės rinksis emigraciją kaip veikimo būdą karo atveju sumažina teigiamas ar neutralus sovietmečio vertinimas ir turimas mažesnis nei aukštasis išsilavinimas.

Taigi ryškiausias socialinis ir demografinis veiksnys, darantis įtaką sprendimams apie veikimo būdus, yra tautybė. Nors didžiausia visų tautybių žmonių dalis liktų Lietuvoje ir stengtųsi apsaugoti savo šeimą, lietuviai dažniau rinktųsi likti Lietuvoje ir ginklu ar kitomis priemonėmis prisidėti prie šalies gynybos: taip planuotų elgtis 22 proc. lietuvių, 10 proc. lenkų ir vos keli rusų tautybės atstovai. Ir atvirkščiai, 13 proc. lietuvių, 23 proc. lenkų ir 31 proc. rusų linkę būti pasyvūs, t. y. nieko nedaryti. Be to, daugiau rusų nei lietuvių ir lenkų pasirinktų išvykti iš Lietuvos.

Kitas socialinis ir demografinis veiksnys yra išsilavinimas. Labiausiai išsiskiria respondentai su aukštuoju išsilavinimu, kurie labiau linkę prisidėti prie šalies gynybos – 30 proc., palyginti su 14 proc. žemesnio nei vidurinio išsilavinimo respondentų. Aukštąjį išsilavinimą turintys žmonės rečiausiai nurodė, kad liktų Lietuvoje ir nieko nedarytų (7 proc.), palyginti su respondentais, turinčiais žemesnį išsilavinimą (visose žemesnio išsilavinimo grupėse nieko nedarymą rinktųsi 17–18 proc. respondentų).

Dar vienas socialinis ir demografinis veiksnys yra lytis – vyrai dažniau nei moterys yra linkę prisidėti prie šalies gynybos (25 proc. vyrų, 16 proc. moterų). Tai galima paaiškinti didesnėmis jų galimybėmis prisidėti prie šalies gynybos, ypač ginklu, o moterims greičiausiai yra sunkiau įžvelgti savo galimybes dalyvauti ginant šalį.

Galimų veiksmų pasirinkimui karo atveju įtaką daro ir vertybinės nuostatos. Pirma ryški sąsaja su požiūriu į sovietmetį. Teigiamai vertinantys sovietmetį (sutinkantys su teiginiu, kad sovietmečiu buvo geriau gyventi) dažniau rinktųsi likti Lietuvoje ir nieko nedaryti: 24 proc. palyginti su 8 proc. iš tų, kurie sovietmetį vertina neigiamai. Sovietmetį vertinantys neigiamai yra labiau linkę ginklu ar kitomis priemonėmis prisidėti prie šalies gynimo: 30 proc. palyginti su 12 proc. tų, kurie sovietmetį vertina teigiamai. Kitas veiksnys yra demokratijos vertinimas. Palankiai vertinantys demokratiją (nepritariantys teiginiui „būtų gerai atsisakyti Seimo ir rinkimų, o turėti stiprų lyderį, kuris gali greitai viską spręsti“) dažniau rinktųsi aktyviai ginklu ar kitomis priemonėmis prisidėti prie šalies gynimo (24 proc.) nei manantys, kad geriau yra turėti stiprų lyderį (16 proc.).

Dar vienas veiksnys, susijęs su galimų veiksmų karo atveju pasirinkimu, yra gyvenimo kokybės vertinimas: bendras pasitenkinimas savo gyvenimu, sveikata, saugumu, savo pasiekimais gyvenime, asmeniniais santykiais, buities sąlygomis, gyvenamąja aplinka ir darbu[49]. Didžiausi gyvenimo kokybės vertinimo skirtumai yra tarp žmonių, pasirinkusių aktyviausią veikimo būdą („likčiau Lietuvoje ir ginklu prisidėčiau prie šalies gynybos“) ir tų, kurie pasirinktų pasyviausią („likčiau Lietuvoje ir nieko nedaryčiau“) (žr. 6.3 lentelę).

6.3 lentelė. Pasitenkinimas savo gyvenimu ir saugumo jausmo suvokimas pagal galimus veikimo būdus karo atveju (vidurkių palyginimas[50])

	Pasitenkinimas gyvenimu	**Savo buities sąlygomis**	**Savo sveikata**	**Savo asmeniniu saugumu**	**Tuo, ką pasiekė savo gyvenime**	**Savo asmeniniais santykiais**	**Savo darbu**	**Savo gyvenamąja aplinka**
Liktų Lietuvoje, bet ieškotų būdų apsisaugoti ir apsaugoti šeimą	6,49	7,21	7,03	7,06	6,93	7,30	6,86	7,31
Išvyktų iš Lietuvos	6,48	7,19	7,37	7,18	6,77	7,41	6,57	7,33
Liktų Lietuvoje ir nieko nedarytų	6,00	7,11	6,69	6,97	6,90	7,26	6,57	7,22
Liktų Lietuvoje ir kitomis priemonėmis prisidėtų prie šalies gynybos	6,93	7,23	7,05	7,37	7,10	7,48	6,98	7,41
Liktų Lietuvoje ir ginklu prisidėtų prie šalies gynybos	7,14	7,38	7,46	7,42	7,11	7,54	7,03	7,55

[49] Respondentams buvo pateiktas klausimas „Ar Jūs patenkintas savo gyvenimu?“, matuojamas 10 balų skalėje, kur 1 reiškia „Visiškai nepatenkintas“, o 10 reiškia „Visiškai patenkintas“. Atitinkamai buvo vertinamas pasitenkinimas konkrečiomis sritimis: savo buities sąlygomis, gyvenamąja aplinka, sveikata, asmeniniais santykiais, darbu, asmeniniu saugumu ir tuo, ką pasiekė gyvenime.

[50] Pilkai pažymėti reikšmingi skirtumai – tamsiai pilka pažymėtos didžiausios, o šviesiai pilka – mažiausios reikšmės.

Tyrimo duomenų analizė parodė, kad labiausiai patenkinti savo gyvenimu dažniau linkę ginklu (jų pasitenkinimas – 7,14 balo) ar kitomis priemonėmis (jų pasitenkinimas – 6,93 balo) prisidėti prie šalies gynybos. Mažiausiai savo gyvenimu patenkinti (jų pasitenkinimas – 6 balai) dažniau linkę rinktis pasyvią poziciją, t. y. likti Lietuvoje, bet nieko nedaryti. Pasyviąją poziciją dažniau rinktųsi prasčiau savo sveikatą (tikėtina, dėl vyresnio amžiaus), darbą ir asmeninius santykius vertinę žmonės. Savo sveikata, bet mažiau savo darbu ir asmeniniais santykiais patenkinti žmonės (dažniau jaunimas) karo atveju ketintų išvykti iš Lietuvos. Tikėtina, kad šie žmonės turėtų mažiau ką palikti išvykdami iš šalies, todėl ir būtų linkę rinktis tokią strategiją.

Apibendrinant galima išskirti keturis pagrindinius veikimo būdus pasirinkusiųjų tipus. *Šalies gynėjų* tipas apimtų daugiau lietuvius, turinčius aukštąjį išsilavinimą, neigiamai vertinančius sovietmetį ir remiančius demokratines vertybes, labiau patenkintus savo gyvenimu, daugiau vyrus nei moteris. *Pirmiausia pasirūpinančių savimi ir šeima* tipas apimtų daugiau lietuvius ir lenkus, remiančius demokratines vertybes, neigiamai vertinančius sovietmetį, mažiau patenkintus savo dabartiniu gyvenimu. *Pasyviųjų* tipas apimtų rusus ir iš dalies lenkus, manančius, kad sovietmečiu buvo geriau gyventi. *Pasitraukiančių į užsienį* tipas apimtų žemesnio išsilavinimo, teigiamai vertinančius sovietmetį gyventojus.

Šie apibendrinimai atskleidžia, kad ginti šalį labiausiai linkusios mažiausiai pažeidžiamos, labiausiai gyvenimu patenkintos visuomenės grupės, o pažeidžiamesnės renkasi pasyvumą ar pasirūpinimą savimi ir savo šeima. Taigi tiek kiekybiniai, tiek kokybiniai duomenys pabrėžia socialinės gerovės svarbą, nes pažeidžiamesni gyventojai būtų mažiau linkę rinktis prisidėti prie šalies gynybos tiek ginklu, tiek kitomis priemonėmis. Jie nėra patenkinti gyvenimu dabartinėje Lietuvoje, mažiau vertina demokratiją ir teigiamai vertina buvusį sovietinį režimą. Tai neskatina jų mobilizuotis ginti šalį ir dažnai lemia pasyvaus, nesipriešinančio karinei agresijai veikimo būdų pasirinkimą.

6.4. Visuomenės informavimas ekstremalių situacijų atveju

Analizuojant subjektyvų saugumą, dar vienas klausimas yra gyventojų informavimas apie tai, kaip reikėtų elgtis ekstremaliose situacijose ar karo atveju. Informavimui buvo skirta pora klausimų apklausoje ir kokybiniuose interviu. Kadangi šis klausimas tyrime nebuvo pagrindinis, čia pateikiamos tik kelios iš duomenų išryškėjusios įžvalgos, kurios gali būti naudingos svarstant apie gyventojų informavimą.

Kaip minėta anksčiau, iš kokybinių interviu matyti, kad daugelis žmonių greičiausiai nėra svarstę, ką reikėtų daryti karo atveju. Ir apklausoje net 62 proc. apklausos dalyvių nurodė nežinantys (tikrai nežino arba nežino), ką reikėtų daryti norint apsaugoti save ir savo šeimą kilus karo grėsmei Lietuvoje. Iš kokybinių interviu aiškėja, kad sisteminga informacija žmonių nepasiekia, pavyzdžiui:

> „Ne [nepakanka informacijos]. Nu kaip, ten buvo tos kažkokios kalbos prieš du metus, kai su Ukraina karas prasidėjo, tai apie tai buvo kalbų daug, ir tekstų buvo, bet nieko aš iš to neatsimenu. Kas ten buvo kalbėta. O kad kas pusę metų įjungia sirenas ir... tai tokia miesto puošmena tiktai. Šaltojo karo prisiminimas“ (42 m. filologas, vertėjas).

Tie informantai, kurie teigė esantys bent kažkiek informuoti, informaciją buvo gavę darbovietėse iš už civilinę saugą atsakingų asmenų (arba patys yra tokie asmenys), pavyzdžiui:

> „Mane pačią pasiekia tikrai daug informacijos šiuo klausimu. Tiek darbe įvairūs mokymai, nelaimės atveju kas nutiktų, tai labai panašūs vyksta ir štai čia, tiesiog, kad turėti, tą saugumą susikurti tuo metu toje vietoje“ (21 m. studentė).

Keli informantai paminėjo leidinius apie tai, kaip elgtis karo ar nelaimių atveju, tačiau juos vertino ne itin palankiai. Iš interviu aiškėja, kad nėra patraukli pati spausdinta forma, pavyzdžiui:

> „Lankstinukai, aš nusiteikusi prieš juos, jų niekas neskaito, iš karto išmeta, pas mus net stovi dėžė, mes lankstinukus iš karto metame į tą dėžę – makulatūrą renkame. O, pvz., televizijos ten vat reklamos visokios kartais labai sėkmingos būna“ (65 m. mokytoja).

Žinoma, spausdinti (ir internete randami) leidiniai yra pirmasis visuomenės informavimo žingsnis, nors ir ne optimalus, nes paprastai pasiekia tik susidomėjusią, motyvuotą auditorijos dalį. Kita respondentė nurodo, kad gavo tokį leidinį, bet jo neperskaitė, nes tai nėra būtina, nors ir yra supratimas, kad reikėtų jį perskaityti:

> „Neužtenka [informacijos], kaip reikėtų elgtis. Nors mūsų darbe vadovas yra persiuntęs bukletą knygos, kaip elgtis karo atveju. [...] Aš ją... neperskaičiau, tiesą sakant. Aš ją išsisaugojau planšetėje kaip įdomiems skaitiniams, bet taip va juoko forma – įdomiems skaitiniams, bet nebūtiniems. Tai reikėtų perskaityt“ (32 m. žurnalistė).

Tokie leidiniai buvo nepalankiai įvertinti ir dėl turinio. Pavyzdžiui, vienam informantui užkliuvo iliustracijos: „nevarčiau, nemačiau, tik ką per televizorių ten parodė, du lapukus ar ką, bet pamaniau iškart, kad tie piešiniai šiuolaikiniai visai neįtaigūs ir juokingi“[51]. Kitas saugumo klausimais labiau besidomintis informantas (buvęs inžinierius, dirbęs vienoje iš ministerijų) nurodė jų esminę problemą – per sudėtingą informacijos pateikimą: „jie čia tipo leido ten tas knygas kažkokias, dar kažką, ką daryt... Nu niekas neskaito instrukcijos, kuri užima daugiau negu du lapus.“ Vietoje to jis siūlytų pateikti informaciją paprasčiau ir per televiziją:

> „Yra labai paprastas dalykas: t. y. mes turim televiziją, sakykim, paskui spaudą. Nu, ar internetą, sakykim, va šitos va viešinimo priemonės. Ir elementarus dalykas: 10 sekundžių per teliką, nedidelis planelis per visą ekraną: krenta bomba – žmonės eina ten, daro tą. Viskas. Elementarus paveiksliukas, paprastas. Kaip penkios kapeikos. Paskui, žiūrėk, po kiek tai laiko kitas variantas, ten dar kitas variantas nu, paimkim ten kokį dešimt variantų, ir viskas. Ir visi žinos, ką daryt“ (38 m. ūkininkas, turintis savo verslą).

Kokybiniuose interviu kaip informavimo priemonė porą kartų buvo paminėtas ir telefonas, pavyzdžiui:

[51] Greičiausiai respondentas turi galvoje Krašto apsaugos ministerijos parengtą leidinį „Ką turime žinoti apie pasirengimą ekstremaliosioms situacijoms ir karo metui: rimti patarimai linksmai“, 2015.

„Telefone yra ryšys. Paskelbta, kad, vienu žodžiu, jeigu vyktų tokie dalykai, pirmoj eilėj turi su savim turėti telefoną ir žiūrėti kas, kur būsi nukreiptas, tokiu atveju. O šiaip, sakau, aš nežinau, tokiu atveju, nei kur tos bombaubėžyčios, nei kur kokios slėptuvės...“ (53 m. auklė).

Tyrime taip pat buvo teiraujamasi, kokiomis temomis gyventojai norėtų gauti informacijos karo ar realios karinės grėsmės atveju (žr. 6.4 lentelę). Iš duomenų matyti, kad gyventojams visų pirma rūpi jų individualaus saugumo, taip pat namų apsaugojimo klausimai, o mažiau aktualūs atrodo su jų pilietinėmis pareigomis susijusi informacija.

6.4 lentelė. Pageidaujama informacija apie tai, ką reikėtų daryti karo ar realios karinės grėsmės atveju (Klausimas: „Kokiomis temomis apie tai, ką reikėtų daryti karo ar realios karinės grėsmės atveju, Jums reikėtų gauti daugiau informacijos?“[52])

Informavimo tema	**Proc.**
Kaip gyventojai bus evakuojami iš karo veiksmų zonos	46
Kokiomis priemonėmis bus informuojami gyventojai	40
Kaip elgtis, jei aš, nebūdamas kariu, atsidūriau karo veiksmų zonoje	40
Kaip spręsti pagrindines problemas, susijusias su namais (elektros, vandens tiekimas ir pan.)	30
Kaip bus organizuojama gyventojų mobilizacija į karines pajėgas ir pagalbos būrius	19
Kaip galiu prisidėti prie gynybos, nebūdamas kariu	18
Kaip ir kuriomis viešosiomis paslaugomis bus galima naudotis (pvz., visuomeniniu transportu)	11
Kokios bus mano pareigos prisidėti prie nacionalinės gynybos	11
Kokios bus mano pareigos prisidėti prie nacionalinės gynybos mano darbovietėje	6
Nei viena iš išvardintų temų	9
Nežino	3

Beveik pusė (46 proc.) tyrimo dalyvių pageidautų informacijos apie tai, kaip gyventojai būtų evakuojami iš karo veiksmų zonos, 40 proc. – apie tai, kokiomis priemonėmis jie būtų informuojami, tiek pat pageidautų informacijos apie tai, kaip elgtis, jei atsidurtų karo veiksmų zonoje. Tyrimo duomenys rodo, kad, palyginti su kitomis grupėmis, tokios informacijos labiausiai reikėtų žmonėms, kurie karo atveju pasirinktų du veikimo būdus: tie, kurie liktų Lietuvoje ir ieškotų būdų apsisaugoti ir apsaugoti savo šeimą, bei tie, kurie rinktųsi pasyvią poziciją. Visa tai rodo, kad dauguma žmonių realiai nežinotų kaip elgtis kilus karui ir lauktų nurodymų iš valstybės institucijų. Todėl tikėtina, kad sutrikus svarbios informacijos perdavimui viešaisiais kanalais (pvz., dingus elektrai, nutrūkus televizijos, radijo transliacijai, sutrikus telekomunikacijų paslaugų tiekimui) visuomenėje gali kilti panika.

[52] Respondentai galėjo nurodyti tris jiems aktualiausias temas, lentelėje procentai nurodomi apskaičiavus visus atsakymus.

Kitos, šiek tiek rečiau paminėtos temos susijusios su gyventojų namų apsaugojimo ir viešosios infrastuktūros naudojimo klausimais. Beveik trečdalis (30 proc.) pageidautų gauti informacijos apie tai, kaip spręsti pagrindines problemas, susijusias su namais (elektros, vandens tiekimas ir pan.), dešimtadaliui rūpėtų žinoti, kaip ir kuriomis viešosiomis paslaugomis būtų galima naudotis (pvz., visuomeniniu transportu).

Trečiąją temų grupę sudaro su aktyvia pilietine pozicija susijusi pageidaujama informacija. 19 proc. respondentų nurodė, kad juos domintų informacija, kaip būtų organizuojama gyventojų mobilizacija į karines pajėgas ir pagalbos būrius, 18 proc. – kaip jie asmeniškai, nebūdami kariais, galėtų prisidėti prie šalies gynybos, 11 proc. – kokios būtų jų pareigos prisidedant prie nacionalinės gynybos, 6 proc. – kokios būtų jų pareigos prisidedant prie nacionalinės gynybos jų darbovietėje. Šios informacijos, palyginti su kitomis grupėmis, labiausiai reikėtų žmonėms, kurie karo atveju pasirinktų pilietiškai aktyviausius veikimo būdus, t. y. tie, kurie ginklu ar kitomis priemonėmis prisidėtų prie šalies gynybos (pvz., dirbtų ligoninėje, prisidėtų prie informacijos sklaidos ir pan.).

Tyrimas atskleidė, kad informavimo spragų užpildymui visuomenės nuomonė būtų palanki. Itin didelė dalis apklausos dalyvių (82 proc.) pritartų gynybos mokymams mokyklose ir darbovietėse (73 proc.). Tie, kurie mano, kad Rusija yra grėsmė, tokiems mokymams pritarė truputį dažniau negu nelaikantys Rusijos grėsme (pritartų mokymams mokyklose 85 proc. *vs.* 73 proc., darbovietėse 77 proc. *vs.* 68 proc.). Svarbu, kad užduodamame klausime mokymų objektu buvo nurodytas ne tik karinio užpuolimo, bet ir terorizmo ir pan. atvejai – tai galėjo paskatinti mokymams pritarti ir tuos, kurie Rusijos nelaiko grėsme, nes net ir šioje grupėje pritarimas yra didelis, o skirtumai tarp tų grupių nedideli. Taigi, norint įvesti tokius mokymus, būtų svarbu nepateikti jų kaip susijusių su viena konkrečia grėsme ir išvengti kitaip manančiųjų priešiškumo. Kokybiniuose interviu irgi buvo paminėta, kad žmonėms būtų aktualu sužinoti apie įvairaus pobūdžio pavojingas situacijas:

> „Aš manau, reikia [informacijos] ir tai nebūtinai šios grėsmės akivaizdoje. Bet iš viso, pagaliau – dujos sprogo namie. Ir ką daryti?“ (65 m. mokytoja).

Kokybiniai interviu išryškino kitus aspektus, į kuriuos reikėtų atsižvelgti vykdant gyventojų informavimą. Ne vienas informantas akcentavo, kad informacija neturėtų didinti baimės ar panikos (ar net teigė, kad jos iš viso nereikia, nes kaip tik sukels paniką), todėl turėtų būti pateikiama „ramiai“ ir dalykiškai, pavyzdžiui:

> „Va, bet informacija turėtų būti pateikta lengvai, nesukeliant šoko, sakykim, tie patys ten kaimo žmogeliai ar nelabai, sakykim, išprusę, tai jie dar supras, kad va – beveik grėsmė ir panika pakils, tai šito visiškai nereikia. Ta informacija turėtų būti pateikta labai ramiai“ (41 m. mokytoja).
>
> „Banelis[53] šneka, žurnalistai parodo, situacija tokia, esant gatvėje, esant pastate, masinėj susirinkimo vietoj kaip elgtis. Viskas. Dvi trys instrukcijos. Ir viskas, daugiau nieko nereikia. Ir visiems viskas būtų aišku ir jokios baimės neiššauktų. Per kitas žinias vėl parodė, dar po gal trijų dienų pakartojo interviu. Aišku, nieko naujo

[53] Turbūt turimas galvoje Vladimiras Banelis, Nacionalinio pareigūnų profesinių sąjungų susivienijimo pirmininkas.

nepasakys, bet su tuo pačiu ir viskas. Ir visa va tau ir... visas švietimas be jokios masinės panikos“ (38 m. ūkininkas, turintis savo verslą).

Informavimas turėtų išvengti ne tik nereikalingo baimės sukėlimo, bet ir formalumo, kai atliekamas dėl jo paties, kaip pakomentavo sovietinių laikų karinį mokymą prisimenantis respondentas:

„Aš nežinau, aš nežinau, kaip tai yra... kaip sunku tai yra pasverti, nes tai, viena vertus, gali kurti... viena vertus, tą gi prisimenu iš savo mokyklos laikų, kai būdavo nuolatiniai tie... tos nuolatinės pratybos virsdavo pasityčiojimais [...] ir kažkokiu absurdu. Nu, tokia... absurdu. Tai tada tas pats, kad tai gali turėti, padaryti priešingą efektą, sureliatyvinimu visko ir tokio atlikimo, kaip kažkokio visiškai beprasmio formalumo ir, kitas dalykas, arba kita pusė tai galėtų būti, kad keltų, didintų baimes. Nesveikas baimes“ (42 m. filologas, vertėjas).

Aptariant žmonių pasisakymus apie visuomenės informavimą reikia turėti omenyje, kad per interviu ar apklausas žmonės paprastai yra linkę kritikuoti ir savo nemotyvuotumą grįsti išorinėmis priežastimis, pavyzdžiui, informacijos trūkumu. Tačiau šios įžvalgos vis tiek gali būti naudingos plečiant ir tobulinant visuomenės informavimą.

Apibendrinant akcentuotina, kad tyrimo rezultatai rodo didelius gyventojų lūkesčius dėl pagalbos iš NATO ir gana pesimistinį požiūrį dėl Lietuvos galimybių gintis savarankiškai: vos 17 proc. respondentų yra įsitikinę, kad Lietuvos gyventojai yra pasirengę atremti priešo agresiją, Lietuvos kariuomenės pajėgumu apginti šalį tiki 21 proc., o Lietuvos valstybės kartu su NATO pasirengimu apginti šalį neabejoja 48 proc. respondentų. Žmonės viliasi, kad Lietuvos narystė NATO ir Europos Sąjungoje yra papildomas saugumo garantas ir priemonė atgrasinti Rusijai – 67 proc. gyventojų yra įsitikinę, jog karinio užpuolimo atveju NATO padėtų apsiginti nuo užsienio agresoriaus. Lyginant su ankstesnių metų duomenimis, gyventojai yra linkę prisiimti daugiau atsakomybės už savo saugumą (apie pusę gyventojų mano, kad ir policija, ir patys gyventojai turi rūpintis, jog žmonės jaustųsi saugūs), tačiau pagrindinę atsakomybę už nacionalinį saugumą didžiausia gyventojų dalis deleguoja Lietuvos kariuomenei, Lietuvos Respublikos Vyriausybei, Valstybės saugumo departamentui ir NATO.

Ilgalaikių tyrimų duomenų palyginimas rodo, kad pasiryžimas ginti Tėvynę priklauso nuo šalies situacijos išorinių grėsmių atžvilgiu: didžiausias pasiryžimas buvo stebimas Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo pradžioje, o labiausiai sumažėjęs buvo 2005 m. po įstojimo į NATO, tačiau 2014 m. po Ukrainos įvykių vėl buvo smarkiai išaugęs. Vis tik 2016 m. tyrimas parodė vėl sumažėjusį gyventojų pasiryžimą ginti savo šalį. Ketinančiųjų ginti savo Tėvynę buvo beveik pusė (49 proc.), neketinančiųjų – trečdalis (34 proc.), dar 17 proc. nebuvo tikri dėl savo pasirinkimo. Tarp ketinančių ginti savo šalį dominuoja jauni ar vidutinio amžiaus vyrai, ši nuostata taip pat yra susijusi su patriotiškumo jausmu ir didžiavimusi Lietuvos pilietybe.

Apibendrinus konkretesnius veikimo būdus reaguojant į galimą karinę agresiją matyti, kad didžiausia Lietuvos gyventojų dalis kilus realiai užpuolimo grėsmei rinktųsi likti Lietuvoje ir ieškotų būdų apsisaugoti ir apsaugoti šeimą (42 proc.), 19 proc. ginklu ar kitomis priemonėmis prisidėtų prie šalies gynybos, emigruoti rinktųsi 17 proc. respondentų, dar 14

proc. liktų Lietuvoje ir nieko nedarytų. Skirtingų veikimo būdų pasirinkimas karo grėsmės atveju labiausiai priklauso nuo tautybės, taip pat lyties, išsilavinimo, požiūrio į sovietinį režimą, į autoritarinį lyderį, taip pat nuo bendro pasitenkinimo gyvenimu. Turbūt svarbiausia – šalies gynėjų – grupė apimtų daugiau lietuvius, turinčius aukštąjį išsilavinimą, neigiamai vertinančius sovietmetį ir remiančius demokratines vertybes, labiau patenkintus savo gyvenimu. Apskritai duomenų apibendrinimas atskleidžia, kad ginti šalį labiausiai linkusios mažiausiai pažeidžiamos, labiausiai gyvenimu patenkintos visuomenės grupės, o pažeidžiamesnės renkasi pasyvumą ar pasirūpinimą savimi ir savo šeima.

Analizuojant saugumo jausmą ir galimus veikimo būdus yra svarbus žinojimas, kaip reaguoti ekstremaliose situacijose ar karo atveju, tačiau daugiau negu pusė Lietuvos gyventojų prisipažįsta nežinantys, ką reikėtų daryti tokiose situacijose. Duomenys rodo, kad trūksta informacijos net apie tai, kokiomis priemonėmis būtų informuojami gyventojai. Iš interviu ryškėja, kad esamos informavimo priemonės nepateikia sistemingos informacijos ir nėra vertinamos palankiai. Duomenys atskleidžia visuomenės informavimui palankias nuostatas, nes absoliuti dauguma gyventojų pritartų mokymams apie ekstremalias situacijas mokyklose ar darbovietėse. Tačiau, siekiant padidinti dalyvių motyvaciją ir neskatinti panikos, jų objektas turėtų būti ne viena (Rusijos) grėsmė, bet ir kitos kritinės situacijos.

BAIGIAMOSIOS PASTABOS

Šioje studijoje, remiantis plačia žmogaus saugumo samprata ir individą laikant centriniu saugumo objektu, buvo nagrinėjamas subjektyvaus saugumo reiškinys: analizuojamas grėsmių individo saugumui subjektyvus suvokimas, suvokiamų grėsmių saugumui svarbos hierarchija, išskiriami grėsmių suvokimą lemiantys veiksniai, įvertinama komunikavimo visuomenei per žiniasklaidą įtaka saugumo jausmo formavimuisi. Taip pat tiriama, kokių veiksmų potencialiai galėtų imtis Lietuvos gyventojai iškilus tiesioginei grėsmei jų saugumui.

Atlikto tyrimo duomenys rodo, kad saugumo jausmo formavimuisi didelės įtakos turi žmonių asmeninė patirtis, bet kartu labai svarbi yra ir netiesioginė patirtis – medijų suformuotas saugumo jausmas. Saugumo jausmą lemia vertinamos aplinkos artumas – žmonės saugiausiai jaučiasi savo kasdienėje pažįstamoje aplinkoje, o kuo labiau vertinama aplinka yra nutolusi nuo kasdienės artimos aplinkos, tuo labiau remiamasi masinių informavimo priemonių sukurtu grėsmių paveikslu ir yra didesnis įvardijamas nesaugumo jausmas.

Tyrimo duomenys patvirtina, kad saugumą žmonės suvokia plačiai. Tai ir tarptautinės problemos, pavyzdžiui, nepalanki Lietuvai geopolitinė situacija, ir globalios problemos, pavyzdžiui, pabėgėlių krizė, tarptautinis terorizmas, ir lokalios problemos, kasdieniai rūpesčiai: saugumas gyvenamoje aplinkoje, pragyvenimo lygis, ekonominė situacija, sveikatos problemos ir socialinė apsauga. Visgi kasdienio gyvenimo problemos žmonėms atrodo svarbesnės, todėl jie visų pirma galvoja apie savo artimiausią aplinką, savo bei artimųjų reikalus ir tik po to apie tolimesnius, jų tiesiogiai neliečiančius dalykus. Skiriasi Lietuvai ir Europos Sąjungai svarbių saugumo problemų samprata. Svarbiausiomis Lietuvos saugumo problemomis žmonės laiko vidines socialines ir ekonomines problemas: emigraciją, nedarbą, nusikaltimus, prastą ekonominę situaciją, skurdą, diskriminaciją, alkoholizmą ir energetinio saugumo užtikrinimą. Prie svarbiausių Europos Sąjungos problemų priskiria tas, kurios susijusios su tarptautiniu saugumu: išorės sienų apsauga, galimas kurios nors iš Europos Sąjungos šalių karinis užpuolimas, terorizmas, pabėgėliai iš Azijos ir Afrikos bei galimas euro zonos subyrėjimas.

Vertindami įvairias grėsmes žmonės linkę atsižvelgti į tai, kiek viena ar kita grėsmė jiems atrodo tikėtina. Kuo didesnė suvokiama tikimybė, kad problema pasireikš, tuo žmonėms ji atrodo svarbesnė. Žmonėms bedarbystės, prastos ekonominės situacijos, nusikalstamumo problemos Lietuvoje atrodo daug realesnės ir kartu kiek svarbesnės nei kitos, su jų kasdieniu gyvenimu mažiau susijusios problemos (tokios kaip kibernetinės atakos, politinis nestabilumas, energetinis saugumas ar tarptautinis terorizmas), kurios suvokiamos kaip labai svarbios, bet nelabai tikėtinos Lietuvoje.

Tyrimo duomenys taip pat rodo, kad žmonės linkę sureikšminti daugelio problemų svarbą: didžioji Lietuvos gyventojų dalis jaučiasi saugūs savo šalyje, bet kartu ir nerimauja dėl įvairių su saugumu susijusių dalykų (63 proc. teigia esą saugūs, o 74–90 proc. įvairias saugumo problemas laiko svarbiomis ir keliančiomis grėsmę).

Vertindami grėsmę iš Rusijos, beveik pusė Lietuvos gyventojų (44 proc.) teigia, kad ši kaimyninė šalis kelia Lietuvai grėsmę, o 52 proc. laiko ją nedraugiška šalimi. Rusijos grėsmės vertinimas yra labai susijęs su tautybe – lietuviai Rusiją dažniausiai įvardija kaip grėsmę, o didžioji dalis rusų tautybės žmonių jos grėsme nelaiko. Kiti socialiniai ir demografiniai veiksniai – užimtumas ir finansinė padėtis – daro labai nedidelę įtaką.

Rusijos grėsmės vertinimą taip pat palyginti stipriai lemia požiūris į sovietmetį (ir kiek mažiau patriotinės nuostatos): sovietmetį palankiai vertinantys asmenys linkę Rusijos nevertinti kaip grėsmės. Mažesnis Rusijos grėsmės vertinimas taip pat susijęs su rusiškų žiniasklaidos kanalų naudojimu. Tyrimas taip pat rodo, kad kas antras Lietuvos gyventojas yra nusiteikęs ginti Tėvynę, jei to prireiktų, o ryžtas priešintis yra susijęs su patriotiškumu ir didžiavimusi savo pilietybe.

Tyrimas taip pat atskleidė ir kai kurias problemines ekstremalių situacijų valdymo sritis. Dauguma gyventojų (62 proc.) nurodė nežinantys, ką reikėtų daryti norint apsaugoti save ir savo šeimą kilus karo grėsmei, ir pritartų gynybos mokymams mokyklose bei darbovietėse. Viešoji nuomonė apie tokius mokymus yra palanki, todėl būtų tikslinga organizuoti sistemingus elgesio ekstremaliose situacijose mokymus.

Apibendrinus tyrimo duomenis galima teigti, kad Lietuvos visuomenėje egzistuoja tokie patys, kaip ir ankstesniuose tyrimuose fiksuoti subjektyvaus saugumo formavimosi modeliai – stebima sąsaja su gyvenimo kokybės vertinimu, socialiniais ir demografiniais individų požymiais, socialinėmis vertybėmis bei žiniasklaidos priemonių naudojimu.

Svarbus šio tyrimo indėlis į subjektyvaus saugumo tyrimų vystymąsi yra žmogaus saugumo sampratos taikymas, plataus spektro grėsmių suvokimo tyrimas, Rusijos sugrėsminimo žiniasklaidoje analizė ir suvokiamo atsako į galimas grėsmes nagrinėjimas. Siekiant sistemingai fiksuoti subjektyvaus saugumo dinamiką, būtų tikslinga kas kelerius metus vykdyti pasikartojančius, pagal tą pačią metodologiją atliekamus tyrimus.

LITERATŪRA

Asher, A. 1995. *Security Threatened: Surveying Israeli Opinion on Peace and War.* Tel Aviv: Jaffee Center for Strategic Studies, Tel Aviv University; Cambridge: Cambridge University Press.

Asher, A. 2003. *Israeli Public Opinion on National Security 1999.* Tel Aviv: Jaffee Center for Strategic Studies. Prieiga per internetą: http://www.inss.org.il/uploadimages/Import/(FILE)1190276735.pdf [žiūrėta 2016 06 20].

Babachinaitė, G. 2006. „Saugumo jausmo ir nusikaltimų baimės raida Lietuvoje“, *Jurisprudencija* 1 (79), p. 25–30.

Bajc, V. 2011. „Introduction. Security meta-framing: A cultural logic of an ordering practice“, in V. Bajc, W. Lint. (eds) *Security in Everyday Life*. London, NewYork: Routledge, p. 1–28.

Bajc, V. 2013. „Sociological reflections on security through surveillance“, *Sociological Forum* 28 (3), p. 615–623.

Baločkaitė, R., Rinkevičius, L. 2005. „The impact of nuclear risks on shaping the Soviet modernity and governance: the case of nuclear power plants in Chernobyl and Ignalina“, *Social Sciences / Socialiniai mokslai* 3(49), p. 7–18.

Baločkaitė, R., Rinkevičius, L. 2009. „Branduolinės energetikos diskursai Lietuvos žiniasklaidoje ir viešojoje nuomonėje: nuostatų takoskyros ir „kalbančiųjų klasės“ formavimasis rizikos visuomenėje“, *Filosofija. Sociologija* 20(4), p. 259–270.

Balzacq, T. 2011a. „A theory of securitization: origins, core assumptions, and variants“, in T. Balzacq (ed.) *Securitization Theory: How Security Problems Emerge and Dissolve.* London and New York: Routledge, p. 1–30.

Balzacq, T. 2011b. „Enquiries into methods: a new network for securitization analysis“, in T. Balzacq (ed.) *Securitization Theory: How Security Problems Emerge and Dissolve.* London and New York: Routledge, p. 31–53.

Balžekienė, A. 2009. „Rizikos suvokimas: sociologinė konceptualizacija ir visuomenės nuomonės tyrimo metodologinės prielaidos“, *Filosofija. Sociologija* 20(4), p. 217–226.

Balžekienė, A., Butkevičienė, E., Rinkevičius, L., Gaidys, V. 2009. „Ekologinių ir technologinių rizikų suvokimas: Lietuvos visuomenės požiūriai ir nuostatos“, *Filosofija. Sociologija* 20(4), p. 237–249.

Bauman, Z. 2006. *Liquid Fear.* Cambridge: Polity Press.

Beck, U. 2006. „Living in the world risk society“, *Economy and Society* 35 (3), p. 329–345.

Bigo, D., Tsoukala, A. 2008. „Understanding (in)security“, in D. Bigo, A. Tsoukala (eds) *Terror, Insecurity and Liberty. Illiberal practices of liberal regimes after 9/11.* London, NewYork, Routledge, p. 1–9.

Bourbeau, P. 2011. *The Securitization of Migration: A Study of Movement and Order.* London and New York: Routledge.

Brauch, H. G. 2011. „Concepts of security: threats, challenges, vulnerabilities and risks“, in H. G. Brauch *et al.* (eds.) *Coping with Global Environmental Change, Disasters and Security* (Hexagon Series on Human and Environmental Security and Peace, Vol. 5), p. 61–106.

Buzan, B. 2009. *People, States & Fear. An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era.* Essex: ECPR Press.

Davis, D. W., Silver, B. D. 2004. „Civil liberties vs. security: Public opinion in the context of the terrorist attacks on America“, *American Journal of Political Science* 48 (1), p. 28–46.

Diez-Nicolas, J. 2015. *The Perception of Security in an International Comparative Perspective*. Elcano Royal institute Working paper 16/2015. Prieiga per internetą: http://www.realinstitutoelcano.org/wps/portal/rielcano_en/contenido?WCM_GLOBAL_CONTEXT=/elcano/elcano_in/zonas_in/wp16-2015-dieznicolas-perception-security-international-comparative-perspective [žiūrėta 2017 01 10].

Dobryninas, A., Drakšienė, A., Gaidys, V., Vileikienė, E., Žilinskienė, L. 2012. *Pasitikėjimo Lietuvos teisėsauga profiliai*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.

Dobryninas, A., Gaidys, V. 2004. *Ar saugi Lietuvos visuomenė? Lietuvos gyventojų viktimizacijos patirtis ir požiūris į baudžiamąją justiciją bei visuomenės saugumą*. Vilnius: JTVP.

Entman, R. M. 1993. „Framing: towards a clarification of a fractured paradigm“, *Journal of Communication* 43, p. 51–58.

Eurobarometer. 2015. Special Eurobarometer 432: *Europeans' Attitudes Towards Security*. Prieiga per internetą: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_432_en.pdf [žiūrėta 2016 09 10].

Gabrielatos, C., Baker P. 2008. „Fleeing, sneaking, flooding: A corpus analysis of discursive constructions of refugees and asylum seekers in the UK press 1996–2005“, *Journal of English Linguistics* 36(5), p. 5–38.

Gečienė, I. 2015. „Lietuvos gyventojų subjektyvus saugumo suvokimas išorinių grėsmių kontekste“, *Kultūra ir visuomenė: Socialinių tyrimų žurnalas* 6 (1), p. 55–69.

Giddens, A. 1990. *The Consequences of Modernity*. Polity Press.

Glassner, B. 1999. *The Culture of Fear*. New York: Basic Books.

Global Peace Index 2016. Institute for Economics and Peace. Prieiga per internetą: http://visionofhumanity.org/app/uploads/2017/02/GPI-2016-Report_2.pdf [žiūrėta 2017 05 20].

Hamill, J. 1998. „From realism to complext interdependence? South Africa, Southern Africa, and the question of security“, *International Relations*, 14(3), p. 1–30. Cit. iš Hudson, N. F., Kreidenweis, A., Carpenter, C. 2013. „Human security“, in L. J. Shepherd. (ed.) *Critical Approaches to Security*. London and New York: Routledge, p. 25.

Herman, S. 2011. *Taking Liberties. The War on Terror and the Erosion of American Democracy*. Oxford, UK: Oxford University Press.

Herron, K. G., Jenkins-Smith. H. C. 2014. „Public perspectives on nuclear security“, *Risk, Hazards & Crisis in Public Policy* 5 (2), p. 109–133.

Huddy, L., Feldman, S., Weber, C. 2007. „The political consequences of perceived threat and felt insecurity“, *Annals of the American Academy of Political and Social Science* 614, p. 131–153.

Hudson, N. F., Kreidenweis, A., Carpenter, C. 2013. „Human security“, in L. J. Shepherd. (ed.) *Critical Approaches to Security.* London and New York: Routledge, p. 24–36.

Human Development Report. 1994. Published for the United Nations Development Programme (UNDP). New York and Oxford: Oxford University Press. Prieiga per internetą: http://hdr.undp.org/sites/default/files/reports/255/hdr_1994_en_complete_nostats.pdf [žiūrėta 2016 05 25].

Huysmans, J. 2002. „Defining social constructivism in security studies: The normative dilemma of writing security“, *Alternatives* 27 (Special Issue), p. 41–62.

Inglehart, R. F., Norris, P. 2012. „The four horsemen of the apocalypse: Understanding human security“, *Scandinavian Political Studies* 35 (1), p. 71–96.

Janeliūnas, T., Tumkevič, A. 2013. „Securitization of the energy sectors in Estonia, Lithuania, Poland and Ukraine: Motives and extraordinary measures“, *Lithuanian Foreign Policy Review* 30, p. 65–90.

Janušauskienė, D., Novagrockienė, J. 2003. „Lietuvos gyventojų požiūrio į saugumą analizė“, *Lietuvos metinė strateginė apžvalga 2002*, 1, p. 277–298.

Janušauskienė, D., Vileikienė, E., Nevinskaitė, L., Gečienė, I. 2017. „Subjektyvus grėsmių suvokimas: Ar Lietuvos gyventojai jaučiasi saugūs?“, *Filosofija. Sociologija* 28 (2), p. 99–108.

Jenkins-Smith, H. C. 2006. *Critical Masses and Critical Choices: Evolving Public Opinion on Nuclear Weapons, Terrorism, and Security.* Pittsburgh: University of Pittsburgh Press.

Jurkynas, M. 2014. „Security concerns of the Baltic States in the twenty-tirst century“, in C. Archer *et al*. (eds.) *Small States and International Security: Europe and Beyond*. London: Routledge, p. 113–129.

Kimhi, S., Chamai, M. 2006a. „Are women at higher risk than men; Determinants of students' perceptions of conventional and unconventional war threats“, *Women& Health* 43(3), p. 1–19.

Kimhi, S., Chamai, M. 2006b. „Exposure to threat of war and terror, political attitudes, stress, and life satisfaction among teenagers in Israel“, *Journal of Adolescence* 29, p. 165–176.

Kojala, L., Keršanskas V. 2015. „The impact of the conflict in Ukraine on Lithuanian security development“, *Lithuanian Annual Strategic Review* 13, p. 171–189.

Kort-Butler, L. A., Hartshorn K. J. S. 2011. „Watching the detectives: Crime programming, fear of crime, and attitudes about the criminal justice system“, *The Sociological Quarterly* 52, p. 36–55.

Lahav, G., Courtemanche, M. 2012. „The ideological effects of framing threat on immigration and civil liberties“, *Political Behavior* 34 (3), p. 1–29.

Leonavičius, V., Genys, D. 2011. „Energetinio saugumo sociologija ir rizikos visuomenė“, *Filosofija. Sociologija* 22 (4), p. 394–404.

Martin, P. L. 2003. *Promise Unfulfilled: Unions, Immigration, and the Farm Workers*. Ithaca: ILR Press.

Matonytė, I., Morkevičius, V., Lašas, A., Jankauskaitė, V. 2017. „Grėsmių visuomenės gerovei suvokimas: socialinio optimizmo, socialinio ir institucinio pasitikėjimo bei pasitikėjimo savimi įtaka“, *Politologija* 1 (85), p. 3–55.

McQuail, Denis. 2010. *McQuail's Mass Communication Theory*. London: Sage Publications.

Miniotaitė, G. 2007. „Lietuvos saugumo ir gynybos politika: raida ir perspektyvos“, *Lietuvos metinė strateginė apžvalga 2006*, p. 161–174.

Miniotaitė, G. 2011. „Baltijos valstybių užsienio ir saugumo politikos europeizacijos tendencijos“, *Lietuvos metinė strateginė apžvalga 2010/11*, p. 127–142.

Oliver, M. B., Krakowiak, K. M. Individual differences in media effects, in J. Bryant and M. B. Oliver (eds) *Media Effects*. NewYork, London, Routledge, p. 517–531.

Paris, R. 2001. „Paradigm Shift or Hot Air?“, *International Security* 26 (2), p. 87–102.

Ramonaitė, A., Maliukevičius, N., Degutis, M. 2007. *Tarp Rytų ir Vakarų: Lietuvos visuomenės geokultūrinės nuostatos*. Vilnius: Versus Aureus.

Rinkevičius, L. 2002. „Rizikos bei dvigubos rizikos visuomenės teorija ir jos taikymas sociologinei Lietuvos visuomenės raidos diagnostikai“, *Sociologija. Mintis ir veiksmas* 2(9), p. 108–115.

Saar Poll OÜ. 2014. *Public Opinion and National Defence*. Ordered by: Ministry of Defence of Estonia. Prieiga per internetą: http://www.kaitseministeerium.ee/sites/default/files/elfinder/article_files/public_opinion_and_national_defence_2014_march.pdf

Sáenz, R. 2013. „Reflections on the sociology of security and surveillnce in the study of immigration“, *Sociological Forum* 28 (3), p. 624–626.

Schäfer, M. S., Scheffran, J., Penniket, L. 2016. Securitization of media reporting on climate change? A cross–national analysis in nine countries, *Security Dialogue* 47(1), 76–96.

Scheufele, D. A. 1999. „Framing as a theory of media effects“, *Journal of Communication* 49, p. 103–122.

Schneier, B. 2003. *Beyond Fear: Thinking Sensibly About Security in an Uncertain World*. New York: Springer-Verlag.

Šešelgytė, M. 2010. „Security culture of Lithuania“, *Lithuanian foreign policy review* 24, p. 23–40.

Stampnitzky, L. 2013. „Toward a sociology of „security“, *Sociological Forum* 28(3), p. 631–633.

Stampnitzky, L., Greggor, M. 2015. „Sociology: Security and insecurities“, in P. Bourbeau (ed) *Security: Dialogue Across Disciplines*. Cambridge: Cambridge University Press, p. 90–110.

Stevens, D., Vaughan-Williams, N. 2016. *Everyday Security Threats: Perceptions, Experiences and Consequences*. Manchester University Press.

Stritzel, H. 2007. „Towards a theory of securitization: Copenhagen and beyond“, *European Journal of International Relations* 13 (3), p. 357–383.

Stroud, N. J. 2008. „Media use and political predispositions: Revisiting the concept of selective exposure“, *Political Behavior* 30, p. 341–366.

Stubbs, M. 2002. *Words and Phrases: Corpus Studies of Lexical Semantics*. Oxford: Blackwell Publishing.

Tadjbakhsh, S., Chenoy, A. M. 2007. *Human Security: Concepts and Implications.* London and New York: Rouledge.

Tankard, J. W., Jr. 2008. „The empirical approach to the study of media framing“, in S. D. Reese, O. H. Gandy, A. E. Grant (eds) *Framing Public Life: Perspectives on Media and our Understanding of the Social World*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, p. 95–105.

Thomas, W. I., Thomas, D. S. 1928. *The Child in America: Behavior Problems and Programs.* New York: Alfred A. Knopf.

Vileikienė, E. 2010. „Viešojo saugumo problemos Lietuvos ir Europos Sąjungos kontekste“, iš *Socialiniai pokyčiai eurointegracijos procese 2*. Vilnius: Lietuvos socialinių tyrimų centras, p. 123–134.

Vileikienė, E. 2016a. *Ataskaita apie viešojo saugumo būklę Lietuvoje 2005–2015 m.* Prieiga per internetą: http://vrm.lrv.lt//uploads/vrm/documents/files/LT_versija/Viesasis_saugumas/Viesojo_saugumo_ataskaita_2005-2015.pdf [žiūrėta 2016 10 15].

Vileikienė, E. 2016b. *Lietuvos gyventojų nuomonė apie teisėsaugą ir viešojo saugumo būklės vertinimas*. Prieiga per internetą: http://vrm.lrv.lt/uploads/vrm/documents/files/LT_versija/Viesasis_saugumas/Tyrimai/Gyventoju_apklausa_2015_pristatymas.pdf [žiūrėta 2016 09 02].

Vileikienė, E., Janušauskienė, D. 2016. „Subjective security in a volatile geopolitical situation“, *Journal on Baltic Security* 2 (2), p. 109–143.

Vitkus, G. 2006. *Diplomatinė aporija: tarptautinė Lietuvos ir Rusijos santykių normalizacijos perspektyva*. Vilnius, Vilniaus universiteto leidykla.

Wæver, O. 1995. „Securitization and desecuritization“, in R. D. Lipschutz (ed.) *On Security.* New York: Columbia University Press, p. 46–86.

Watson, S. D. 2011. „‘Framing’ the copenhagen school: Integrating the literature on threat construction“, *Millennium: Journal of International Studies,* 40(2), p. 279–301.

PRIEDAS

LIETUVOS GYVENTOJŲ SUBJEKTYVAUS SAUGUMO TYRIMAS

Lietuvos gyventojų reprezentatyvi apklausa pagal tyrimo autorių parengtą metodologiją buvo atlikta 2016 m. vasario 17–28 d. Tyrimo lauko darbus vykdė UAB „Spinter tyrimai“.

Individualių interviu būdu buvo apklausti 1009 vyresni nei 18 metų gyventojai. Tyrime buvo taikytas daugiapakopės stratifikuotos tikimybinės atrankos metodas, užtikrinantis duomenų reprezentatyvumą. Respondentų pasiskirstymas atitinka visų šalies gyventojų pasiskirstymą pagal amžių, lytį, išsilavinimą, tautybę, socialinę padėtį, gyvenamąją vietą ir kitus požymius.

Tyrimas vyko visoje šalies teritorijoje, iš viso 75 atrankiniuose taškuose, išdėstytuose taip, kad reprezentuotų visus šalies regionus.

Tyrimo duomenų rinkimas buvo atliekamas standartizuoto tiesioginio interviu būdu, taikant CAPI (*Computer Assisted Personal Interview*) interviu techniką. Standartizuotus interviu atliko profesionalūs klausėjai respondentų namuose. Atsakymai buvo fiksuojami elektroniniame klausimyne.

Atsižvelgiant į tyrimo reikalavimus, atliktas duomenų svėrimas. Duomenys sverti pagal lytį ir amžių. Duomenų svoriai pagal amžiaus grupes paskaičiuoti atskirose vyrų ir moterų grupėse. Pasverti duomenys atitinka realų populiacijos pasiskirstymą pagal lytį bei amžių.

Naudojant apklausos rezultatus, būtina atsižvelgti į statistinę paklaidą, kuri atsiranda dėl to, kad yra daroma respondentų atranka, o ne apklausiami visi šalies gyventojai. Statistinių paklaidų, esant skirtingiems atsakymų į klausimus pasiskirstymams, dydžiai nurodyti lentelėje.

Atsakymų pasiskirstymas **Respondentų skaičius**	**50**	**45/55**	**40/60**	**35/65**	**30/70**	**25/75**	**20/80**	**15/85**	**10/90**	**5/95**
100	9,8	9,8	9,6	9,3	9	8,5	7,8	7	5,9	4,3
150	8	8	7,8	7,6	7,3	6,9	6,4	5,7	4,8	3,5
200	6,9	6,9	6,8	6,6	6,4	6	5,5	4,9	4,2	3
300	5,7	5,6	5,5	5,4	5,2	4,9	4,5	4	3,4	2,5
400	4,9	4,9	4,8	4,7	4,5	4,2	3,9	3,5	2,9	2,1
500	4,4	4,4	4,3	4,2	4	3,8	3,5	3,1	2,6	1,9
600	4	4	3,9	3,8	3,7	3,5	3,2	2,9	2,4	1,7
700	3,7	3,7	3,6	3,5	3,4	3,2	3	2,6	2,2	1,6
800	3,5	3,4	3,4	3,3	3,2	3	2,8	2,5	2,1	1,5
900	3,3	3,2	3,2	3,1	3	2,8	2,6	2,3	2	1,4
1000	3,1	3,1	3	3	2,8	2,7	2,5	2,2	1,9	1,4

1 lentelė. Respondentų socialinės ir demografinės charakteristikos

Socialinės-demografinės charakteristikos		Respondentų skaičius	Proc.
Lytis	Moteris	547	54,2
	Vyras	462	45,8
Amžius	18–25 m.	139	13,8
	26–35 m.	161	16,0
	36–45 m.	170	16,8
	46–55 m.	194	19,2
	56–65 m.	161	15,9
	66 m. ir daugiau	184	18,3
Išsilavinimas	Pradinis	3	0,3
	Pagrindinis (nebaigtas vidurinis)	96	9,5
	Vidurinis	243	24,1
	Profesinis (profesinė mokykla, vidurinis su profesine kvalifikacija	202	20,0
	Aukštesnysis (technikumas, aukštesniosios mokyklos)	190	18,8
	Neuniversitetinis aukštasis (kolegija)	76	7,5
	Universitetinis aukštasis – bakalauro laipsnis	108	10,7
	Universitetinis aukštasis – magistro laipsnis ar jam prilygstanti prof. kvalifikacija	86	8,5
	Universitetinis aukštasis – mokslų daktaras	1	0,1
	Nenurodė	5	0,5
Tautybė	Lietuvis	837	83,0
	Lenkas	70	6,9
	Rusas	59	5,9
	Kita	40	3,9
	Nenurodė	3	0,3
Finansinė padėtis	Mums neužtenka pinigų net maistui	37	3,6
	Mums užtenka pinigų maistui, bet labai sunku nusipirkti drabužių	206	20,4
	Mums užtenka pinigų maistui bei drabužiams ir mes galime šiek tiek sutaupyti, bet to neužtektų stambesniam pirkiniui (pvz., televizoriui arba šaldytuvui)	472	46,8
	Mums yra prieinami kai kurie brangūs daiktai, tokie kaip televizorius, šaldytuvas ir kiti, bet labai brangių pirkinių mes negalime sau leisti (pirkti butą, vasarnamį ar pan.)	247	24,5
	Mes galime sau leisti pirkti viską, ko norime	32	3,2
	Nenurodė	15	1,5
Gyvenamoji vieta	Vilnius	168	16,6
	Kaunas	116	11,5
	Klaipėda	60	5,9
	Šiauliai	51	5,0
	Panevėžys	52	5,2
	10,001–50,000 gyventojų	178	17,6
	2,001–10,000 gyventojų	81	8
	Iki 2 tūkst. gyventojų	304	30,2

PATRIOTIZMAS

2 lentelė

Ar Jūs didžiuojatės, ar nesididžiuojate būdamas Lietuvos piliečiu?		
Labai didžiuojuosi	Skaičius	150
	%	14,9 %
Didžiuojuosi	Skaičius	389
	%	38,6 %
Nei didžiuojuosi, nei nesididžiuoju	Skaičius	355
	%	35,2 %
Nesididžiuoju	Skaičius	71
	%	7,0 %
Visiškai nesididžiuoju	Skaičius	33
	%	3,3 %
Nežino	Skaičius	11
	%	1,1 %
Iš viso:	Skaičius	1009
	%	100,0 %

3 lentelė

Ar Jūs esate, ar nesate Lietuvos patriotas?		
Tikrai taip	Skaičius	194
	%	19,2 %
Greičiau taip	Skaičius	405
	%	40,1 %
Nei taip, nei ne	Skaičius	248
	%	24,6 %
Greičiau ne	Skaičius	121
	%	12,0 %
Tikrai ne	Skaičius	30
	%	3,0 %
Nežino	Skaičius	11
	%	1,1 %
Iš viso:	Skaičius	1009
	%	100,0 %

4 lentelė

Jūsų nuomone, jei Lietuvą užpultų priešiškai nusiteikusi valstybė, ar Lietuva turėtų ginkluotai priešintis bet kuriuo atveju, nepriklausomai nuo to, kas puola?		
Tikrai taip	Skaičius	250
	%	24,8 %
Greičiau taip	Skaičius	370
	%	36,7 %
Nei taip, nei ne	Skaičius	154
	%	15,2 %
Greičiau ne	Skaičius	128
	%	12,7 %
Tikrai ne	Skaičius	69
	%	6,8 %
Nežino	Skaičius	38
	%	3,8 %
Iš viso:	Skaičius	1009
	%	100,0 %

5 lentelė

Be abejo, mes visi tikimės, kad karo daugiau nebus, bet jei jis kiltų, ar Jūs eitumėte ginti Lietuvą?		
Tikrai ginčiau	Skaičius	159
	%	15,8 %
Greičiausiai ginčiau	Skaičius	331
	%	32,8 %
Greičiausiai neginčiau	Skaičius	194
	%	19,2 %
Tikrai neginčiau	Skaičius	155
	%	15,4 %
Nežino	Skaičius	170
	%	16,8 %
Iš viso:	Skaičius	1009
	%	100,0 %

BENDRAS SAUGUMO SUVOKIMAS

6.1 lentelė

Pasaulyje susiduriama su daug įvairių problemų. Toliau išvardinsiu kai kurias iš jų ir paprašysiu pasakyti savo nuomonę, ar jos yra svarbios Lietuvai. Prašau pasakyti apie kiekvieną, ar ji yra labai svarbi, svarbi, nei taip, nei ne, nesvarbi, visiškai nesvarbi Lietuvai. / Kariniai konfliktai už ES sienų		
Labai svarbu	Skaičius	214
	%	21,2 %
Svarbu	Skaičius	478
	%	47,4 %
Nei taip, nei ne	Skaičius	168
	%	16,7 %
Nesvarbu	Skaičius	102
	%	10,1 %
Visiškai nesvarbu	Skaičius	27
	%	2,7 %
Nežino	Skaičius	20
	%	2,0 %
Iš viso:	Skaičius	1009
	%	100,0 %

6.2 lentelė

Pasaulyje susiduriama su daug įvairių problemų. Toliau išvardinsiu kai kurias iš jų ir paprašysiu pasakyti savo nuomonę, ar jos yra svarbios Lietuvai. Prašau pasakyti apie kiekvieną, ar ji yra labai svarbi, svarbi, nei taip, nei ne, nesvarbi, visiškai nesvarbi Lietuvai. / Galimas kurios nors iš ES šalių karinis užpuolimas		
Labai svarbu	Skaičius	375
	%	37,1 %
Svarbu	Skaičius	440
	%	43,6 %
Nei taip, nei ne	Skaičius	118
	%	11,7 %
Nesvarbu	Skaičius	41
	%	4,1 %
Visiškai nesvarbu	Skaičius	15
	%	1,5 %
Nežino	Skaičius	20
	%	2,0 %
Iš viso:	Skaičius	1009
	%	100,0 %

6.3 lentelė

Pasaulyje susiduriama su daug įvairių problemų. Toliau išvardinsiu kai kurias iš jų ir paprašysiu pasakyti savo nuomonę, ar jos yra svarbios Lietuvai. Prašau pasakyti apie kiekvieną, ar ji yra labai svarbi, svarbi, nei taip, nei ne, nesvarbi, visiškai nesvarbi Lietuvai. / Hibridinis karas (kai viena šalis nepaskelbusi karo siunčia savo karius į kitą valstybę, panaudoja kibernetines atakas ir pan.)		
Labai svarbu	Skaičius	318
	%	31,5 %
Svarbu	Skaičius	425
	%	42,1 %
Nei taip, nei ne	Skaičius	149
	%	14,8 %
Nesvarbu	Skaičius	63
	%	6,2 %
Visiškai nesvarbu	Skaičius	32
	%	3,2 %
Nežino	Skaičius	22
	%	2,2 %
Iš viso:	Skaičius	1009
	%	100,0 %

6.4 lentelė

Pasaulyje susiduriama su daug įvairių problemų. Toliau išvardinsiu kai kurias iš jų ir paprašysiu pasakyti savo nuomonę, ar jos yra svarbios Lietuvai. Prašau pasakyti apie kiekvieną, ar ji yra labai svarbi, svarbi, nei taip, nei ne, nesvarbi, visiškai nesvarbi Lietuvai. / Politinis nestabilumas, pvz., radikalių partijų atsiradimas, politiniai perversmai		
Labai svarbu	Skaičius	295
	%	29,2 %
Svarbu	Skaičius	450
	%	44,6 %
Nei taip, nei ne	Skaičius	154
	%	15,3 %
Nesvarbu	Skaičius	64
	%	6,3 %
Visiškai nesvarbu	Skaičius	29
	%	2,9 %
Nežino	Skaičius	17
	%	1,7 %
Iš viso:	Skaičius	1009
	%	100,0 %

6.5 lentelė

Pasaulyje susiduriama su daug įvairių problemų. Toliau išvardinsiu kai kurias iš jų ir paprašysiu pasakyti savo nuomonę, ar jos yra svarbios Lietuvai. Prašau pasakyti apie kiekvieną, ar ji yra labai svarbi, svarbi, nei taip, nei ne, nesvarbi, visiškai nesvarbi Lietuvai. / Terorizmas		
Labai svarbu	Skaičius	415
	%	41,1 %
Svarbu	Skaičius	392
	%	38,9 %
Nei taip, nei ne	Skaičius	107
	%	10,6 %
Nesvarbu	Skaičius	72
	%	7,1 %
Visiškai nesvarbu	Skaičius	14
	%	1,4 %
Nežino	Skaičius	9
	%	0,9 %
Iš viso:	Skaičius	1009
	%	100,0 %

6.6 lentelė

Pasaulyje susiduriama su daug įvairių problemų. Toliau išvardinsiu kai kurias iš jų ir paprašysiu pasakyti savo nuomonę, ar jos yra svarbios Lietuvai. Prašau pasakyti apie kiekvieną, ar ji yra labai svarbi, svarbi, nei taip, nei ne, nesvarbi, visiškai nesvarbi Lietuvai. / Didelio masto kibernetinės atakos prieš valstybės institucijų, verslo ar žiniasklaidos interneto svetaines ir sistemas		
Labai svarbu	Skaičius	315
	%	31,2 %
Svarbu	Skaičius	447
	%	44,3 %
Nei taip, nei ne	Skaičius	156
	%	15,4 %
Nesvarbu	Skaičius	53
	%	5,3 %
Visiškai nesvarbu	Skaičius	22
	%	2,2 %
Nežino	Skaičius	16
	%	1,6 %
Iš viso:	Skaičius	1009
	%	100,0 %

6.7 lentelė

Pasaulyje susiduriama su daug įvairių problemų. Toliau išvardinsiu kai kurias iš jų ir paprašysiu pasakyti savo nuomonę, ar jos yra svarbios Lietuvai. Prašau pasakyti apie kiekvieną, ar ji yra labai svarbi, svarbi, nei taip, nei ne, nesvarbi, visiškai nesvarbi Lietuvai. / Išorės sienų apsauga		
Labai svarbu	Skaičius	387
	%	38,4 %
Svarbu	Skaičius	465
	%	46,0 %
Nei taip, nei ne	Skaičius	107
	%	10,6 %
Nesvarbu	Skaičius	34
	%	3,4 %
Visiškai nesvarbu	Skaičius	7
	%	0,7 %
Nežino	Skaičius	9
	%	0,9 %
Iš viso:	Skaičius	1009
	%	100,0 %

6.8 lentelė

Pasaulyje susiduriama su daug įvairių problemų. Toliau išvardinsiu kai kurias iš jų ir paprašysiu pasakyti savo nuomonę, ar jos yra svarbios Lietuvai. Prašau pasakyti apie kiekvieną, ar ji yra labai svarbi, svarbi, nei taip, nei ne, nesvarbi, visiškai nesvarbi Lietuvai. / Prasta ekonominė situacija		
Labai svarbu	Skaičius	425
	%	42,1 %
Svarbu	Skaičius	458
	%	45,4 %
Nei taip, nei ne	Skaičius	91
	%	9,0 %
Nesvarbu	Skaičius	24
	%	2,4 %
Visiškai nesvarbu	Skaičius	3
	%	0,3 %
Nežino	Skaičius	8
	%	0,8 %
Iš viso:	Skaičius	1009
	%	100,0 %

6.9 lentelė

Pasaulyje susiduriama su daug įvairių problemų. Toliau išvardinsiu kai kurias iš jų ir paprašysiu pasakyti savo nuomonę, ar jos yra svarbios Lietuvai. Prašau pasakyti apie kiekvieną, ar ji yra labai svarbi, svarbi, nei taip, nei ne, nesvarbi, visiškai nesvarbi Lietuvai. / Galimas euro zonos subyrėjimas		
Labai svarbu	Skaičius	397
	%	39,3 %
Svarbu	Skaičius	404
	%	40,0 %
Nei taip, nei ne	Skaičius	126
	%	12,5 %
Nesvarbu	Skaičius	45
	%	4,5 %
Visiškai nesvarbu	Skaičius	25
	%	2,5 %
Nežino	Skaičius	12
	%	1,2 %
Iš viso:	Skaičius	1009
	%	100,0 %

6.10 lentelė

Pasaulyje susiduriama su daug įvairių problemų. Toliau išvardinsiu kai kurias iš jų ir paprašysiu pasakyti savo nuomonę, ar jos yra svarbios Lietuvai. Prašau pasakyti apie kiekvieną, ar ji yra labai svarbi, svarbi, nei taip, nei ne, nesvarbi, visiškai nesvarbi Lietuvai. / Nedarbas		
Labai svarbu	Skaičius	522
	%	51,7 %
Svarbu	Skaičius	380
	%	37,7 %
Nei taip, nei ne	Skaičius	66
	%	6,5 %
Nesvarbu	Skaičius	31
	%	3,1 %
Visiškai nesvarbu	Skaičius	3
	%	0,3 %
Nežino	Skaičius	7
	%	0,7 %
Iš viso:	Skaičius	1009
	%	100,0 %

6.11 lentelė

Pasaulyje susiduriama su daug įvairių problemų. Toliau išvardinsiu kai kurias iš jų ir paprašysiu pasakyti savo nuomonę, ar jos yra svarbios Lietuvai. Prašau pasakyti apie kiekvieną, ar ji yra labai svarbi, svarbi, nei taip, nei ne, nesvarbi, visiškai nesvarbi Lietuvai. / Energetinio saugumo užtikrinimas		
Labai svarbu	Skaičius	501
	%	49,7 %
Svarbu	Skaičius	371
	%	36,8 %
Nei taip, nei ne	Skaičius	74
	%	7,3 %
Nesvarbu	Skaičius	48
	%	4,8 %
Visiškai nesvarbu	Skaičius	6
	%	0,6 %
Nežino	Skaičius	9
	%	0,9 %
Iš viso:	Skaičius	1009
	%	100,0 %

6.12 lentelė

Pasaulyje susiduriama su daug įvairių problemų. Toliau išvardinsiu kai kurias iš jų ir paprašysiu pasakyti savo nuomonę, ar jos yra svarbios Lietuvai. Prašau pasakyti apie kiekvieną, ar ji yra labai svarbi, svarbi, nei taip, nei ne, nesvarbi, visiškai nesvarbi Lietuvai. / Emigracija		
Labai svarbu	Skaičius	529
	%	52,4 %
Svarbu	Skaičius	379
	%	37,6 %
Nei taip, nei ne	Skaičius	67
	%	6,6 %
Nesvarbu	Skaičius	18
	%	1,8 %
Visiškai nesvarbu	Skaičius	7
	%	0,7 %
Nežino	Skaičius	9
	%	09 %
Iš viso:	Skaičius	1009
	%	100,0 %

6.13 lentelė

Pasaulyje susiduriama su daug įvairių problemų. Toliau išvardinsiu kai kurias iš jų ir paprašysiu pasakyti savo nuomonę, ar jos yra svarbios Lietuvai. Prašau pasakyti apie kiekvieną, ar ji yra labai svarbi, svarbi, nei taip, nei ne, nesvarbi, visiškai nesvarbi Lietuvai. / Nusikalstamumas		
Labai svarbu	Skaičius	478
	%	47,4 %
Svarbu	Skaičius	415
	%	41,1 %
Nei taip, nei ne	Skaičius	78
	%	7,7 %
Nesvarbu	Skaičius	19
	%	1,9 %
Visiškai nesvarbu	Skaičius	9
	%	0,9 %
Nežino	Skaičius	10
	%	1,0 %
Iš viso:	Skaičius	1009
	%	100,0 %

6.14 lentelė

Pasaulyje susiduriama su daug įvairių problemų. Toliau išvardinsiu kai kurias iš jų ir paprašysiu pasakyti savo nuomonę, ar jos yra svarbios Lietuvai. Prašau pasakyti apie kiekvieną, ar ji yra labai svarbi, svarbi, nei taip, nei ne, nesvarbi, visiškai nesvarbi Lietuvai. / Pabėgėliai iš Azijos ir Afrikos		
Labai svarbu	Skaičius	391
	%	38,8 %
Svarbu	Skaičius	354
	%	35,1 %
Nei taip, nei ne	Skaičius	159
	%	15,7 %
Nesvarbu	Skaičius	68
	%	6,7 %
Visiškai nesvarbu	Skaičius	30
	%	3,0 %
Nežino	Skaičius	7
	%	0,7 %
Iš viso:	Skaičius	1009
	%	100,0 %

6.15 lentelė

Pasaulyje susiduriama su daug įvairių problemų. Toliau išvardinsiu kai kurias iš jų ir paprašysiu pasakyti savo nuomonę, ar jos yra svarbios Lietuvai. Prašau pasakyti apie kiekvieną, ar ji yra labai svarbi, svarbi, nei taip, nei ne, nesvarbi, visiškai nesvarbi Lietuvai. / Skurdas ir diskriminacija		
Labai svarbu	Skaičius	441
	%	43,7 %
Svarbu	Skaičius	413
	%	40,9 %
Nei taip, nei ne	Skaičius	110
	%	10,9 %
Nesvarbu	Skaičius	26
	%	2,6 %
Visiškai nesvarbu	Skaičius	9
	%	0,9 %
Nežino	Skaičius	10
	%	1,0 %
Iš viso:	Skaičius	1009
	%	100,0 %

6.16 lentelė

Pasaulyje susiduriama su daug įvairių problemų. Toliau išvardinsiu kai kurias iš jų ir paprašysiu pasakyti savo nuomonę, ar jos yra svarbios Lietuvai. Prašau pasakyti apie kiekvieną, ar ji yra labai svarbi, svarbi, nei taip, nei ne, nesvarbi, visiškai nesvarbi Lietuvai. / Sveikatos problemos, pvz., epidemijos, užkrečiamos ligos		
Labai svarbu	Skaičius	425
	%	42,1 %
Svarbu	Skaičius	368
	%	36,5 %
Nei taip, nei ne	Skaičius	128
	%	12,7 %
Nesvarbu	Skaičius	61
	%	6,0 %
Visiškai nesvarbu	Skaičius	16
	%	1,6 %
Nežino	Skaičius	11
	%	1,1 %
Iš viso:	Skaičius	1009
	%	100,0 %

6.17 lentelė

Pasaulyje susiduriama su daug įvairių problemų. Toliau išvardinsiu kai kurias iš jų ir paprašysiu pasakyti savo nuomonę, ar jos yra svarbios Lietuvai. Prašau pasakyti apie kiekvieną, ar ji yra labai svarbi, svarbi, nei taip, nei ne, nesvarbi, visiškai nesvarbi Lietuvai. / Visuomenės sąmoningumo ir patriotiškumo trūkumas		
Labai svarbu	Skaičius	344
	%	34,1 %
Svarbu	Skaičius	419
	%	41,5 %
Nei taip, nei ne	Skaičius	142
	%	14,1 %
Nesvarbu	Skaičius	61
	%	6,0 %
Visiškai nesvarbu	Skaičius	26
	%	2,6 %
Nežino	Skaičius	17
	%	1,7 %
Iš viso:	Skaičius	1009
	%	100,0 %

6.18 lentelė

Pasaulyje susiduriama su daug įvairių problemų. Toliau išvardinsiu kai kurias iš jų ir paprašysiu pasakyti savo nuomonę, ar jos yra svarbios Lietuvai. Prašau pasakyti apie kiekvieną, ar ji yra labai svarbi, svarbi, nei taip, nei ne, nesvarbi, visiškai nesvarbi Lietuvai. / Klimato kaita ir užterštumas		
Labai svarbu	Skaičius	309
	%	30,6 %
Svarbu	Skaičius	411
	%	40,7 %
Nei taip, nei ne	Skaičius	183
	%	18,1 %
Nesvarbu	Skaičius	73
	%	7,2 %
Visiškai nesvarbu	Skaičius	22
	%	2,2 %
Nežino	Skaičius	11
	%	1,1 %
Iš viso:	Skaičius	1009
	%	100,0 %

6.19 lentelė

Pasaulyje susiduriama su daug įvairių problemų. Toliau išvardinsiu kai kurias iš jų ir paprašysiu pasakyti savo nuomonę, ar jos yra svarbios Lietuvai. Prašau pasakyti apie kiekvieną, ar ji yra labai svarbi, svarbi, nei taip, nei ne, nesvarbi, visiškai nesvarbi Lietuvai. / Stichinės nelaimės, pvz., potvyniai, sausros, žemės drebėjimai		
Labai svarbu	Skaičius	304
	%	30,1 %
Svarbu	Skaičius	354
	%	35,1 %
Nei taip, nei ne	Skaičius	186
	%	18,4 %
Nesvarbu	Skaičius	125
	%	12,4 %
Visiškai nesvarbu	Skaičius	31
	%	3,1 %
Nežino	Skaičius	9
	%	0,9 %
Iš viso:	Skaičius	1009
	%	100,0 %

6.20 lentelė

Pasaulyje susiduriama su daug įvairių problemų. Toliau išvardinsiu kai kurias iš jų ir paprašysiu pasakyti savo nuomonę, ar jos yra svarbios Lietuvai. Prašau pasakyti apie kiekvieną, ar ji yra labai svarbi, svarbi, nei taip, nei ne, nesvarbi, visiškai nesvarbi Lietuvai. / Alkoholizmas		
Labai svarbu	Skaičius	452
	%	44,8 %
Svarbu	Skaičius	395
	%	39,1 %
Nei taip, nei ne	Skaičius	114
	%	11,3 %
Nesvarbu	Skaičius	27
	%	2,7 %
Visiškai nesvarbu	Skaičius	9
	%	0,9 %
Nežino	Skaičius	12
	%	1,2 %
Iš viso:	Skaičius	1009
	%	100,0 %

6.21 lentelė

Pasaulyje susiduriama su daug įvairių problemų. Toliau išvardinsiu kai kurias iš jų ir paprašysiu pasakyti savo nuomonę, ar jos yra svarbios Lietuvai. Prašau pasakyti apie kiekvieną, ar ji yra labai svarbi, svarbi, nei taip, nei ne, nesvarbi, visiškai nesvarbi Lietuvai. / Žmogaus sukeltos nelaimės, pvz., atominės elektrinės avarijos, naftos išsiliejimas		
Labai svarbu	Skaičius	381
	%	37,8 %
Svarbu	Skaičius	386
	%	38,2 %
Nei taip, nei ne	Skaičius	156
	%	15,5 %
Nesvarbu	Skaičius	58
	%	5,7 %
Visiškai nesvarbu	Skaičius	13
	%	1,3 %
Nežino	Skaičius	15
	%	1,5 %
Iš viso:	Skaičius	1009
	%	100,0 %

7.1 lentelė

Kaip manote, ar šios problemos yra svarbios Europos Sąjungai? Prašau pasakyti apie kiekvieną, ar ji yra labai svarbi, svarbi, nei taip, nei ne, nesvarbi, visiškai nesvarbi Europos Sąjungai. / Kariniai konfliktai už ES sienų		
Labai svarbu	Skaičius	438
	%	43,4 %
Svarbu	Skaičius	440
	%	43,6 %
Nei taip, nei ne	Skaičius	87
	%	8,6 %
Nesvarbu	Skaičius	20
	%	2,0 %
Visiškai nesvarbu	Skaičius	3
	%	0,3 %
Nežino	Skaičius	21
	%	2,1 %
Iš viso:	Skaičius	1009
	%	100,0 %

7.2 lentelė

Kaip manote, ar šios problemos yra svarbios Europos Sąjungai? Prašau pasakyti apie kiekvieną, ar ji yra labai svarbi, svarbi, nei taip, nei ne, nesvarbi, visiškai nesvarbi Europos Sąjungai. / Galimas kurios nors iš ES šalių karinis užpuolimas		
Labai svarbu	Skaičius	542
	%	53,7 %
Svarbu	Skaičius	374
	%	37,1 %
Nei taip, nei ne	Skaičius	54
	%	5,4 %
Nesvarbu	Skaičius	17
	%	1,7 %
Visiškai nesvarbu	Skaičius	3
	%	0,3 %
Nežino	Skaičius	19
	%	1,9 %
Iš viso:	Skaičius	1009
	%	100,0 %

7.3 lentelė

Kaip manote, ar šios problemos yra svarbios Europos Sąjungai? Prašau pasakyti apie kiekvieną, ar ji yra labai svarbi, svarbi, nei taip, nei ne, nesvarbi, visiškai nesvarbi Europos Sąjungai. / Hibridinis karas (kai viena šalis nepaskelbusi karo siunčia savo karius į kitą valstybę, panaudoja kibernetines atakas)		
Labai svarbu	Skaičius	451
	%	44,7 %
Svarbu	Skaičius	409
	%	40,5 %
Nei taip, nei ne	Skaičius	95
	%	9,4 %
Nesvarbu	Skaičius	23
	%	2,3 %
Visiškai nesvarbu	Skaičius	7
	%	0,7 %
Nežino	Skaičius	24
	%	2,4 %
Iš viso:	Skaičius	1009
	%	100,0 %

7.4 lentelė

Kaip manote, ar šios problemos yra svarbios Europos Sąjungai? Prašau pasakyti apie kiekvieną, ar ji yra labai svarbi, svarbi, nei taip, nei ne, nesvarbi, visiškai nesvarbi Europos Sąjungai. / Politinis nestabilumas, pvz., radikalių partijų atsiradimas, politiniai perversmai		
Labai svarbu	Skaičius	450
	%	44,6 %
Svarbu	Skaičius	402
	%	39,8 %
Nei taip, nei ne	Skaičius	94
	%	9,3 %
Nesvarbu	Skaičius	26
	%	2,6 %
Visiškai nesvarbu	Skaičius	8
	%	0,8 %
Nežino	Skaičius	29
	%	2,9 %
Iš viso:	Skaičius	1009
	%	100,0 %

7.5 lentelė

Kaip manote, ar šios problemos yra svarbios Europos Sąjungai? Prašau pasakyti apie kiekvieną, ar ji yra labai svarbi, svarbi, nei taip, nei ne, nesvarbi, visiškai nesvarbi Europos Sąjungai. / Terorizmas		
Labai svarbu	Skaičius	610
	%	60,4 %
Svarbu	Skaičius	334
	%	33,1 %
Nei taip, nei ne	Skaičius	39
	%	3,9 %
Nesvarbu	Skaičius	16
	%	1,6 %
Visiškai nesvarbu	Skaičius	4
	%	0,4 %
Nežino	Skaičius	6
	%	0,6 %
Iš viso:	Skaičius	1009
	%	100,0 %

7.6 lentelė

Kaip manote, ar šios problemos yra svarbios Europos Sąjungai? Prašau pasakyti apie kiekvieną, ar ji yra labai svarbi, svarbi, nei taip, nei ne, nesvarbi, visiškai nesvarbi Europos Sąjungai. / Didelio masto kibernetinės (internetinės) atakos prieš valstybės institucijų, verslo ar žiniasklaidos interneto svetaines ir sistemas		
Labai svarbu	Skaičius	470
	%	46,6 %
Svarbu	Skaičius	400
	%	39,6 %
Nei taip, nei ne	Skaičius	90
	%	8,9 %
Nesvarbu	Skaičius	14
	%	1,4 %
Visiškai nesvarbu	Skaičius	7
	%	0,7 %
Nežino	Skaičius	28
	%	2,8 %
Iš viso:	Skaičius	1009
	%	100,0 %

7.7 lentelė

Kaip manote, ar šios problemos yra svarbios Europos Sąjungai? Prašau pasakyti apie kiekvieną, ar ji yra labai svarbi, svarbi, nei taip, nei ne, nesvarbi, visiškai nesvarbi Europos Sąjungai. / Išorės sienų apsauga		
Labai svarbu	Skaičius	585
	%	58,0 %
Svarbu	Skaičius	326
	%	32,3 %
Nei taip, nei ne	Skaičius	63
	%	6,2 %
Nesvarbu	Skaičius	22
	%	2,2 %
Visiškai nesvarbu	Skaičius	1
	%	0,1 %
Nežino	Skaičius	12
	%	1,2 %
Iš viso:	Skaičius	1009
	%	100,0 %

7.8 lentelė

Kaip manote, ar šios problemos yra svarbios Europos Sąjungai? Prašau pasakyti apie kiekvieną, ar ji yra labai svarbi, svarbi, nei taip, nei ne, nesvarbi, visiškai nesvarbi Europos Sąjungai. / Prasta ekonominė situacija		
Labai svarbu	Skaičius	408
	%	40,4 %
Svarbu	Skaičius	472
	%	46,8 %
Nei taip, nei ne	Skaičius	73
	%	7,2 %
Nesvarbu	Skaičius	38
	%	3,8 %
Visiškai nesvarbu	Skaičius	5
	%	0,5 %
Nežino	Skaičius	12
	%	1,2 %
Iš viso:	Skaičius	1009
	%	100,0 %

7.9 lentelė

Kaip manote, ar šios problemos yra svarbios Europos Sąjungai? Prašau pasakyti apie kiekvieną, ar ji yra labai svarbi, svarbi, nei taip, nei ne, nesvarbi, visiškai nesvarbi Europos Sąjungai. / Galimas euro zonos subyrėjimas		
Labai svarbu	Skaičius	571
	%	56,5 %
Svarbu	Skaičius	339
	%	33,6 %
Nei taip, nei ne	Skaičius	58
	%	5,8 %
Nesvarbu	Skaičius	12
	%	1,2 %
Visiškai nesvarbu	Skaičius	9
	%	0,9 %
Nežino	Skaičius	20
	%	2,0 %
Iš viso:	Skaičius	1009
	%	100,0 %

7.10 lentelė

Kaip manote, ar šios problemos yra svarbios Europos Sąjungai? Prašau pasakyti apie kiekvieną, ar ji yra labai svarbi, svarbi, nei taip, nei ne, nesvarbi, visiškai nesvarbi Europos Sąjungai. / Nedarbas		
Labai svarbu	Skaičius	468
	%	46,4 %
Svarbu	Skaičius	398
	%	39,4 %
Nei taip, nei ne	Skaičius	91
	%	9,0 %
Nesvarbu	Skaičius	28
	%	2,8 %
Visiškai nesvarbu	Skaičius	4
	%	0,4 %
Nežino	Skaičius	20
	%	2,0 %
Iš viso:	Skaičius	1009
	%	100,0 %

7.11 lentelė

Kaip manote, ar šios problemos yra svarbios Europos Sąjungai? Prašau pasakyti apie kiekvieną, ar ji yra labai svarbi, svarbi, nei taip, nei ne, nesvarbi, visiškai nesvarbi Europos Sąjungai. / Energetinio saugumo užtikrinimas		
Labai svarbu	Skaičius	449
	%	44,5 %
Svarbu	Skaičius	438
	%	43,4 %
Nei taip, nei ne	Skaičius	71
	%	7,0 %
Nesvarbu	Skaičius	26
	%	2,6 %
Visiškai nesvarbu	Skaičius	7
	%	0,7 %
Nežino	Skaičius	18
	%	1,8 %
Iš viso:	Skaičius	1009
	%	100,0 %

7.12 lentelė

Kaip manote, ar šios problemos yra svarbios Europos Sąjungai? Prašau pasakyti apie kiekvieną, ar ji yra labai svarbi, svarbi, nei taip, nei ne, nesvarbi, visiškai nesvarbi Europos Sąjungai. / Emigracija		
Labai svarbu	Skaičius	407
	%	40,3 %
Svarbu	Skaičius	381
	%	37,7 %
Nei taip, nei ne	Skaičius	156
	%	15,5 %
Nesvarbu	Skaičius	38
	%	3,8 %
Visiškai nesvarbu	Skaičius	13
	%	1,3 %
Nežino	Skaičius	14
	%	1,4 %
Iš viso:	Skaičius	1009
	%	100,0 %

7.13 lentelė

Kaip manote, ar šios problemos yra svarbios Europos Sąjungai? Prašau pasakyti apie kiekvieną, ar ji yra labai svarbi, svarbi, nei taip, nei ne, nesvarbi, visiškai nesvarbi Europos Sąjungai. / Nusikalstamumas		
Labai svarbu	Skaičius	487
	%	48,3 %
Svarbu	Skaičius	399
	%	39,5 %
Nei taip, nei ne	Skaičius	77
	%	7,6 %
Nesvarbu	Skaičius	26
	%	2,6 %
Visiškai nesvarbu	Skaičius	6
	%	0,6 %
Nežino	Skaičius	14
	%	1,4 %
Iš viso:	Skaičius	1009
	%	100,0 %

7.14 lentelė

Kaip manote, ar šios problemos yra svarbios Europos Sąjungai? Prašau pasakyti apie kiekvieną, ar ji yra labai svarbi, svarbi, nei taip, nei ne, nesvarbi, visiškai nesvarbi Europos Sąjungai. / Pabėgėliai iš Azijos ir Afrikos		
Labai svarbu	Skaičius	618
	%	61,3 %
Svarbu	Skaičius	310
	%	30,7 %
Nei taip, nei ne	Skaičius	52
	%	5,1 %
Nesvarbu	Skaičius	16
	%	1,6 %
Visiškai nesvarbu	Skaičius	7
	%	0,7 %
Nežino	Skaičius	6
	%	0,6 %
Iš viso:	Skaičius	1009
	%	100,0 %

7.15 lentelė

Kaip manote, ar šios problemos yra svarbios Europos Sąjungai? Prašau pasakyti apie kiekvieną, ar ji yra labai svarbi, svarbi, nei taip, nei ne, nesvarbi, visiškai nesvarbi Europos Sąjungai. / Skurdas ir diskriminacija		
Labai svarbu	Skaičius	437
	%	43,3 %
Svarbu	Skaičius	366
	%	36,3 %
Nei taip, nei ne	Skaičius	125
	%	12,4 %
Nesvarbu	Skaičius	51
	%	5,0 %
Visiškai nesvarbu	Skaičius	13
	%	1,3 %
Nežino	Skaičius	17
	%	1,7 %
Iš viso:	Skaičius	1009
	%	100,0 %

7.16 lentelė

Kaip manote, ar šios problemos yra svarbios Europos Sąjungai? Prašau pasakyti apie kiekvieną, ar ji yra labai svarbi, svarbi, nei taip, nei ne, nesvarbi, visiškai nesvarbi Europos Sąjungai. / Sveikatos problemos, pvz., epidemijos, užkrečiamos ligos		
Labai svarbu	Skaičius	418
	%	41,4 %
Svarbu	Skaičius	419
	%	41,5 %
Nei taip, nei ne	Skaičius	109
	%	10,8 %
Nesvarbu	Skaičius	37
	%	3,7 %
Visiškai nesvarbu	Skaičius	10
	%	1,0 %
Nežino	Skaičius	16
	%	1,6 %
Iš viso:	Skaičius	1009
	%	100,0 %

7.17 lentelė

Kaip manote, ar šios problemos yra svarbios Europos Sąjungai? Prašau pasakyti apie kiekvieną, ar ji yra labai svarbi, svarbi, nei taip, nei ne, nesvarbi, visiškai nesvarbi Europos Sąjungai. / Visuomenės sąmoningumo ir patriotiškumo trūkumas		
Labai svarbu	Skaičius	362
	%	35,9 %
Svarbu	Skaičius	407
	%	40,3 %
Nei taip, nei ne	Skaičius	152
	%	15,1 %
Nesvarbu	Skaičius	51
	%	5,0 %
Visiškai nesvarbu	Skaičius	10
	%	1,0 %
Nežino	Skaičius	27
	%	2,7 %
Iš viso:	Skaičius	1009
	%	100,0 %

7.18 lentelė

Kaip manote, ar šios problemos yra svarbios Europos Sąjungai? Prašau pasakyti apie kiekvieną, ar ji yra labai svarbi, svarbi, nei taip, nei ne, nesvarbi, visiškai nesvarbi Europos Sąjungai. / Klimato kaita ir užterštumas		
Labai svarbu	Skaičius	377
	%	37,4 %
Svarbu	Skaičius	463
	%	45,9 %
Nei taip, nei ne	Skaičius	110
	%	10,9 %
Nesvarbu	Skaičius	33
	%	3,3 %
Visiškai nesvarbu	Skaičius	6
	%	0,6 %
Nežino	Skaičius	20
	%	2,0 %
Iš viso:	Skaičius	1009
	%	100,0 %

7.19 lentelė

Kaip manote, ar šios problemos yra svarbios Europos Sąjungai? Prašau pasakyti apie kiekvieną, ar ji yra labai svarbi, svarbi, nei taip, nei ne, nesvarbi, visiškai nesvarbi Europos Sąjungai. / Stichinės nelaimės, pvz., potvyniai, sausros, žemės drebėjimai		
Labai svarbu	Skaičius	378
	%	37,4 %
Svarbu	Skaičius	444
	%	44,0 %
Nei taip, nei ne	Skaičius	116
	%	11,5 %
Nesvarbu	Skaičius	39
	%	3,9 %
Visiškai nesvarbu	Skaičius	14
	%	1,4 %
Nežino	Skaičius	18
	%	1,8 %
Iš viso:	Skaičius	1009
	%	100,0 %

7.20 lentelė

Kaip manote, ar šios problemos yra svarbios Europos Sąjungai? Prašau pasakyti apie kiekvieną, ar ji yra labai svarbi, svarbi, nei taip, nei ne, nesvarbi, visiškai nesvarbi Europos Sąjungai. / Alkoholizmas		
Labai svarbu	Skaičius	344
	%	34,1 %
Svarbu	Skaičius	402
	%	39,8 %
Nei taip, nei ne	Skaičius	159
	%	15,8 %
Nesvarbu	Skaičius	57
	%	5,6 %
Visiškai nesvarbu	Skaičius	20
	%	2,0 %
Nežino	Skaičius	27
	%	2,7 %
Iš viso:	Skaičius	1009
	%	100,0 %

7.21 lentelė

Kaip manote, ar šios problemos yra svarbios Europos Sąjungai? Prašau pasakyti apie kiekvieną, ar ji yra labai svarbi, svarbi, nei taip, nei ne, nesvarbi, visiškai nesvarbi Europos Sąjungai. / Žmogaus sukeltos nelaimės, pvz., atominės elektrinės avarijos, naftos išsiliejimas		
Labai svarbu	Skaičius	428
	%	42,5 %
Svarbu	Skaičius	410
	%	40,6 %
Nei taip, nei ne	Skaičius	117
	%	11,5 %
Nesvarbu	Skaičius	23
	%	2,3 %
Visiškai nesvarbu	Skaičius	14
	%	1,4 %
Nežino	Skaičius	17
	%	1,7 %
Iš viso:	Skaičius	1009
	%	100,0 %

8.1 lentelė

O dabar norėtume paklausti konkrečiau, kiek jaučiatės saugus savo artimiausioje aplinkoje, savo gyvenamojoje vietoje, Lietuvoje, Europos Sąjungoje, pasaulyje? / Savo artimiausioje aplinkoje (šeima, artimųjų ratas)		
Visiškai saugus	Skaičius	469
	%	46,5 %
Greičiau saugus	Skaičius	449
	%	44,5 %
Nei saugus, nei nesaugus	Skaičius	68
	%	6,7 %
Greičiau nesaugus	Skaičius	22
	%	2,2 %
Visiškai nesaugus	Skaičius	1
	%	0,1 %
Iš viso:	Skaičius	1009
	%	100,0 %

8.2 lentelė

O dabar norėtume paklausti konkrečiau, kiek jaučiatės saugus savo artimiausioje aplinkoje, savo gyvenamojoje vietoje, Lietuvoje, Europos Sąjungoje, pasaulyje? / Savo gyvenamojoje vietoje (mieste, miestelyje, kaime)		
Visiškai saugus	Skaičius	227
	%	22,5 %
Greičiau saugus	Skaičius	595
	%	59,0 %
Nei saugus, nei nesaugus	Skaičius	135
	%	13,4 %
Greičiau nesaugus	Skaičius	44
	%	4,4 %
Visiškai nesaugus	Skaičius	4
	%	0,4 %
Nežino	Skaičius	4
	%	0,4 %
Iš viso:	Skaičius	1009
	%	100,0 %

8.3 lentelė

O dabar norėtume paklausti konkrečiau, kiek jaučiatės saugus savo artimiausioje aplinkoje, savo gyvenamojoje vietoje, Lietuvoje, Europos Sąjungoje, pasaulyje? / Lietuvoje		
Visiškai saugus	Skaičius	138
	%	13,6 %
Greičiau saugus	Skaičius	496
	%	49,2 %
Nei saugus, nei nesaugus	Skaičius	263
	%	26,1 %
Greičiau nesaugus	Skaičius	83
	%	8,2 %
Visiškai nesaugus	Skaičius	18
	%	1,8 %
Nežino	Skaičius	11
	%	1,1 %
Iš viso:	Skaičius	1009
	%	100,0 %

8.4 lentelė

O dabar norėtume paklausti konkrečiau, kiek jaučiatės saugus savo artimiausioje aplinkoje, savo gyvenamojoje vietoje, Lietuvoje, Europos Sąjungoje, pasaulyje? / Europos Sąjungoje		
Visiškai saugus	Skaičius	62
	%	6,1 %
Greičiau saugus	Skaičius	393
	%	38,9 %
Nei saugus, nei nesaugus	Skaičius	344
	%	34,1 %
Greičiau nesaugus	Skaičius	127
	%	12,6 %
Visiškai nesaugus	Skaičius	47
	%	4,7 %
Nežino	Skaičius	36
	%	3,6 %
Iš viso:	Skaičius	1009
	%	100,0 %

8.5 lentelė

O dabar norėtume paklausti konkrečiau, kiek jaučiatės saugus savo artimiausioje aplinkoje, savo gyvenamojoje vietoje, Lietuvoje, Europos Sąjungoje, pasaulyje? / Pasaulyje		
Visiškai saugus	Skaičius	41
	%	4,1 %
Greičiau saugus	Skaičius	282
	%	27,9 %
Nei saugus, nei nesaugus	Skaičius	356
	%	35,3 %
Greičiau nesaugus	Skaičius	182
	%	18,0 %
Visiškai nesaugus	Skaičius	105
	%	10,4 %
Nežino	Skaičius	43
	%	4,3 %
Iš viso:	Skaičius	1009
	%	100,0 %

9 lentelė

Kaip Jūs manote, kas yra labiausiai atsakingas už tai, kad Jūs jaustumėtės saugiai? (galimi trys atsakymo variantai)		
Jūs asmeniškai	Skaičius	550
	%	54,5 %
Savivaldybės	Skaičius	131
	%	13,0 %
Vietos bendruomenės	Skaičius	117
	%	11,6 %
Lietuvos Respublikos Seimas	Skaičius	191
	%	18,9 %
Lietuvos Respublikos Vyriausybė	Skaičius	324
	%	32,1 %
Lietuvos kariuomenė	Skaičius	218
	%	21,6 %
Policija	Skaičius	516
	%	51,1 %
Valstybės sienos apsaugos tarnyba	Skaičius	136
	%	13,4 %
Valstybės saugumo departamentas	Skaičius	129
	%	12,8 %
Europos Sąjunga	Skaičius	290
	%	28,7 %

9 lentelės tęsinys

Kaip Jūs manote, kas yra labiausiai atsakingas už tai, kad Jūs jaustumėtės saugiai? (galimi trys atsakymo variantai)		
NATO	Skaičius	362
	%	35,8 %
Nežino	Skaičius	1
	%	0,1 %

10 lentelė

O kas yra labiausiai atsakingas už Lietuvos valstybės saugumą? (galimi trys atsakymo variantai)		
Jūs asmeniškai	Skaičius	70
	%	6,9 %
Savivaldybės	Skaičius	18
	%	1,8 %
Vietos bendruomenės	Skaičius	32
	%	3,2 %
Lietuvos Respublikos Seimas	Skaičius	274
	%	27,1 %
Lietuvos Respublikos Vyriausybė	Skaičius	372
	%	36,9 %
Lietuvos kariuomenė	Skaičius	431
	%	42,7 %
Policija	Skaičius	227
	%	22,5 %
Valstybės sienos apsaugos tarnyba	Skaičius	275
	%	27,3 %
Valstybės saugumo departamentas	Skaičius	363
	%	36,0 %
Europos Sąjunga	Skaičius	290
	%	28,7 %
NATO	Skaičius	362
	%	35,8 %
Nežino	Skaičius	1
	%	0,1 %

11 lentelė

Dabar išvardinsiu keletą dalykų, kurie kai kuriems žmonėms gali kelti nerimą. Prašome įvertinti skalėje nuo 1 iki 5, kur 1 reiškia „nejaučiu jokio nerimo“, o 5 reiškia „jaučiu stiprų nerimą“. Ar jaučiate nerimą dėl to, kad... (vidurkis penkių balų skalėje)

	Pablogės sveikata	Susirgus negausite tinkamo gydymo	Neturėsite pakankamai pinigų pragyventi	Patirsite smurtą iš savo artimųjų	Būsite užpultas gatvėje	Nepajėgsite suteikti vaikams gero išsilavinimo	Nukentėsite nuo vagystės	Pakliūsite į eismo įvykį	Būsite sekamas (klausomasi jūsų pokalbių telefonu ar skaitomos e-paštto žinutės ir pan.)
Iš viso:	3,34	3,29	3,49	1,77	2,83	2,81	2,81	2,77	2,51

12 lentelė

Toliau išvardinsiu dar keletą dalykų, kurie kai kuriems žmonėms gali kelti nerimą. Prašome įvertinti skalėje nuo 1 iki 5, kur 1 reiškia „nekelia jokio nerimo“, o 5 reiškia „kelia stiprų nerimą“. Ar Jums kelia nerimą... (vidurkis penkių balų skalėje)

	Didėjantis susvetimėjimas tarp žmonių	Tradicinių vertybių nykimas	Didelis alkoholio vartojimas	Plintantis narkotikų vartojimas	Terorizmo plitimas	Karo grėsmė	Pabėgėlių antplūdis	Emigracija iš Lietuvos	Gamtinės nelaimės	Klimato kaita
Iš viso:	3,18	3,25	3,76	3,90	3,81	3,62	3,73	3,54	3,26	3,25

13 lentelė

O dabar noriu paklausti apie tai, kaip Jūs vertinate riziką ar tikimybę, kad įvyks kai kurie iš anksčiau minėtų dalykų. Prašome įvertinti skalėje nuo 1 iki 5, kur 1 reiškia „jokios rizikos“, o 5 reiškia „labai didelė rizika“ (vidurkis penkių balų skalėje)

	Išaugs nusikalstamumas Lietuvoje	Lietuvai pradės trūkti energetinių išteklių (naftos, dujų) ar jie taps labai brangūs	Rusija užpuls Lietuvą ir kils karas	Įvyks nauja finansų krizė	Įvyks didelio masto kibernetinės atakos prieš valstybės institucijų, verslo ar žiniasklaidos interneto svetaines	Išaugs nedarbas Lietuvoje	Lietuvoje įvyks gamtos ar žmonių sukeltos katastrofos	Lietuvoje sustiprės politinis nestabilumas, pvz., į valdžią ateis radikaliosios partijos, įvyks politinis perversmas ir pan.)	Lietuvą užplūs pabėgėliai	Lietuvoje įvyks teroristiniai išpuoliai
Iš viso:	3,44	3,14	3,15	3,66	3,26	3,64	3,00	3,14	3,30	3,22

POŽIŪRIS Į RUSIJĄ IR LIETUVOS GYNYBĄ

14 lentelė

Toliau išvardinsiu kelias užsienio šalis. Prašome įvertinti kiekvieną iš jų skalėje nuo 1 iki 5, kur 1 reiškia „labai nedraugiška“, o 5 reiškia „labai draugiška“ (vidurkis penkių balų skalėje)							
	JAV	**Lenkija**	**Baltarusija**	**Rusija**	**Latvija**	**Estija**	**Švedija**
Iš viso:	3,72	3,48	3,08	2,29	4,19	4,07	3,94

15 lentelė

Dabar prašau prisiminti įvykius, kai kilo konfliktas tarp Ukrainos ir Rusijos. Norime sužinoti Jūsų nuomonę, ar pateisinate, kad Rusija prisijungė Krymą?		
Tikrai taip	Skaičius	45
	%	4,5 %
Greičiau taip	Skaičius	51
	%	5,1 %
Nei taip, nei ne	Skaičius	183
	%	18,1 %
Greičiau ne	Skaičius	194
	%	19,2 %
Tikrai ne	Skaičius	498
	%	49,4 %
Nežino	Skaičius	38
	%	3,8 %
Iš viso:	Skaičius	1009
	%	100,0 %

16 lentelė

Ar dėl įvykių Ukrainoje Jūs pradėjote jaustis mažiau saugus Lietuvoje?		
Tikrai taip	Skaičius	230
	%	22,8 %
Greičiau taip	Skaičius	262
	%	25,9 %
Nei taip, nei ne	Skaičius	247
	%	24,5 %
Greičiau ne	Skaičius	145
	%	14,4 %
Tikrai ne	Skaičius	101
	%	10,0 %
Nežino	Skaičius	24
	%	2,4 %
Iš viso:	Skaičius	1009
	%	100,0 %

17 lentelė

Pastaruoju metu gana dažnai svarstomas klausimas, ar Rusija yra grėsmė Lietuvos saugumui. Kokia yra Jūsų nuomonė, ar Rusija kelia grėsmę Lietuvai?		
1 Jokios grėsmės	Skaičius	120
	%	11,9 %
2	Skaičius	137
	%	13,6 %
3	Skaičius	287
	%	28,4 %
4	Skaičius	239
	%	23,7 %
5 Labai didelė grėsmė	Skaičius	205
	%	20,3 %
Nežino	Skaičius	21
	%	2,1 %
Iš viso:	Skaičius	1009
	%	100,0 %

18 lentelė

Nepriklausomai nuo to, ar laikote Rusiją grėsme Lietuvai, prašome įsivaizduoti situaciją, kad Rusija ar kita priešiška valstybė užpuola Lietuvą. Ar tikite, kad tokiu atveju NATO gins Lietuvą?		
Tikrai taip	Skaičius	203
	%	20,1 %
Greičiau taip	Skaičius	473
	%	46,9 %
Nei taip, nei ne	Skaičius	123
	%	12,2 %
Greičiau ne	Skaičius	107
	%	10,6 %
Tikrai ne	Skaičius	67
	%	6,6 %
Nežino	Skaičius	36
	%	3,6 %
Iš viso:	Skaičius	1009
	%	100,0 %

19.1 lentelė

Kaip manote, ar Lietuva pati yra pakankamai pasirengusi atremti priešo agresiją? / Lietuvos visuomenė (jos gyventojai)		
Visiškai pasirengusi	Skaičius	23
	%	2,3 %
Pasirengusi	Skaičius	155
	%	15,4 %
Nei pasirengusi, nei nepasirengusi	Skaičius	259
	%	25,6 %
Nepasirengusi	Skaičius	393
	%	38,9 %
Visiškai nepasirengusi	Skaičius	145
	%	14,4 %
Sunku pasakyti	Skaičius	34
	%	3,4 %
Iš viso:	Skaičius	1009
	%	100,0 %

19.2 lentelė

Kaip manote, ar Lietuva pati yra pakankamai pasirengusi atremti priešo agresiją? / Lietuvos kariuomenė		
Visiškai pasirengusi	Skaičius	35
	%	3,5 %
Pasirengusi	Skaičius	284
	%	28,1 %
Nei pasirengusi, nei nepasirengusi	Skaičius	233
	%	23,1 %
Nepasirengusi	Skaičius	320
	%	31,7 %
Visiškai nepasirengusi	Skaičius	104
	%	10,3 %
Sunku pasakyti	Skaičius	33
	%	3,3 %
Iš viso:	Skaičius	1009
	%	100,0 %

20 lentelė

Kaip vertinate šauktinių kariuomenės sugrąžinimą?		
Labai teigiamai	Skaičius	155
	%	15,4 %
Teigiamai	Skaičius	358
	%	35,5 %
Nei teigiamai, nei neigiamai	Skaičius	153
	%	15,2 %
Neigiamai	Skaičius	197
	%	19,5 %
Labai neigiamai	Skaičius	130
	%	12,9 %
Nežino	Skaičius	16
	%	1,6 %
Iš viso:	Skaičius	1009
	%	100,0 %

21 lentelė

Vėl paprašysiu Jūsų įsivaizduoti situaciją, kad Lietuvą užpuola Rusija arba kyla labai reali užpuolimo grėsmė. Ką tokiu atveju darytumėte?		
Likčiau Lietuvoje ir nieko nedaryčiau	Skaičius	144
	%	14,3 %
Likčiau Lietuvoje, bet ieškočiau būdų apsisaugoti ir apsaugoti šeimą	Skaičius	439
	%	43,5 %
Likčiau Lietuvoje ir ginklu prisidėčiau prie šalies gynybos	Skaičius	77
	%	7,6 %
Likčiau Lietuvoje ir kitomis priemonėmis prisidėčiau prie šalies gynybos (pvz., dirbčiau ligoninėje, prisidėčiau prie informacijos sklaidos)	Skaičius	107
	%	10,6 %
Išvykčiau iš Lietuvos	Skaičius	171
	%	16,9 %
Prisijungčiau prie puolančiosios kariuomenės ar kitaip jai padėčiau	Skaičius	8
	%	0,8 %
Kita	Skaičius	4
	%	0,4 %
Nežino	Skaičius	59
	%	5,8 %
Iš viso:	Skaičius	1009
	%	100,0 %

22 lentelė

Ar Jūs asmeniškai žinote, ką reikėtų daryti norint apsaugoti save ir savo šeimą kilus karo grėsmei Lietuvoje?		
Gerai žinau	Skaičius	60
	%	5,9 %
Greičiau žinau	Skaičius	290
	%	28,7 %
Greičiau nežinau	Skaičius	394
	%	39,0 %
Tikrai nežinau	Skaičius	233
	%	23,1 %
Nežino	Skaičius	32
	%	3,2 %
Iš viso:	Skaičius	1009
	%	100,0 %

23 lentelė

Kokiomis temomis apie tai, ką reikėtų daryti karo ar realios karinės grėsmės atveju, Jums reikėtų gauti daugiau informacijos?		
Kokiomis priemonėmis bus informuojami gyventojai	Skaičius	406
	%	40,2 %
Kaip elgtis, jei aš, nebūdamas kariu, atsidūriau karo veiksmų zonoje	Skaičius	399
	%	39,5 %
Kaip gyventojai bus evakuojami iš karo veiksmų zonos	Skaičius	463
	%	45,9 %
Kaip spręsti pagrindines problemas, susijusias su namais (elektros tiekimas ir pan.)	Skaičius	299
	%	29,7 %
Kaip bus organizuojama gyventojų mobilizacija į karines pajėgas ir pagalbos būrius	Skaičius	193
	%	19,1 %
Kaip galiu prisidėti prie gynybos, nebūdamas kariu	Skaičius	186
	%	18,4 %
Kokios bus mano pareigos prisidėti prie nacionalinės gynybos	Skaičius	107
	%	10,6 %
Kuriomis viešosiomis paslaugomis bus galima naudotis (pvz., visuomeniniu transportu) ir kaip	Skaičius	115
	%	11,4 %
Kokios bus mano pareigos prisidėti prie nacionalinės gynybos mano darbovietėje	Skaičius	57
	%	5,6 %
Nei viena iš išvardintų temų	Skaičius	87
	%	8,6 %
Nežino	Skaičius	34
	%	3,4 %

24.1 lentelė

Ar pritariate, kad vidurinio lavinimo mokyklose ir darbovietėse būtų vykdomi gynybos mokymai, kuriuose būtų aptariama, ką daryti karinio užpuolimo, terorizmo atveju ir panašūs klausimai? / Mokyklose		
Taip	Skaičius	828
	%	82,1 %
Ne	Skaičius	130
	%	12,9 %
Nežino	Skaičius	51
	%	5,0 %
Iš viso:	Skaičius	1009
	%	100,0 %

24.2 lentelė

Ar pritariate, kad vidurinio lavinimo mokyklose ir darbovietėse būtų vykdomi gynybos mokymai, kuriuose būtų aptariama, ką daryti karinio užpuolimo, terorizmo atveju ir panašūs klausimai? / Darbovietėse		
Taip	Skaičius	736
	%	72,9 %
Ne	Skaičius	203
	%	20,1 %
Nežino	Skaičius	70
	%	6,9 %
Iš viso:	Skaičius	1009
	%	100,0 %

ŽINIASKLAIDA

25.1 lentelė

Dabar norėtumėme Jūsų paklausti, ar apskritai pasitikite įvairių šalių žiniasklaida. Toliau išvardinsiu kelias šalis. Prašome pasakyti apie kiekvieną, ar visiškai pasitikite, pasitikite, nei pasitikite, nei ne, nepasitikite, visiškai nepasitikite jos žiniasklaida. / Lietuvos		
Visiškai pasitikiu	Skaičius	128
	%	12,7 %
Pasitikiu	Skaičius	440
	%	43,6 %
Nei pasitikiu, nei nepasitikiu	Skaičius	294
	%	29,1 %
Nepasitikiu	Skaičius	94
	%	9,3 %
Visiškai nepasitikiu	Skaičius	28
	%	2,8 %
Nežino	Skaičius	25
	%	2,5 %
Iš viso:	Skaičius	1009
	%	100,0 %

25.2 lentelė

Dabar norėtumėme Jūsų paklausti, ar apskritai pasitikite įvairių šalių žiniasklaida. Toliau išvardinsiu kelias šalis. Prašome pasakyti apie kiekvieną, ar visiškai pasitikite, pasitikite, nei pasitikite, nei ne, nepasitikite, visiškai nepasitikite jos žiniasklaida. / Rusijos		
Visiškai pasitikiu	Skaičius	18
	%	1,8 %
Pasitikiu	Skaičius	79
	%	7,8 %
Nei pasitikiu, nei nepasitikiu	Skaičius	264
	%	26,2 %
Nepasitikiu	Skaičius	266
	%	26,4 %
Visiškai nepasitikiu	Skaičius	272
	%	26,9 %
Nežino	Skaičius	110
	%	10,9 %
Iš viso:	Skaičius	1009
	%	100,0 %

25.3 lentelė

Dabar norėtumėme Jūsų paklausti, ar apskritai pasitikite įvairių šalių žiniasklaida. Toliau išvardinsiu kelias šalis. Prašome pasakyti apie kiekvieną, ar visiškai pasitikite, pasitikite, nei pasitikite, nei ne, nepasitikite, visiškai nepasitikite jos žiniasklaida. / Lenkijos		
Visiškai pasitikiu	Skaičius	22
	%	2,2 %
Pasitikiu	Skaičius	89
	%	8,8 %
Nei pasitikiu, nei nepasitikiu	Skaičius	302
	%	29,9 %
Nepasitikiu	Skaičius	131
	%	13,1 %
Visiškai nepasitikiu	Skaičius	120
	%	11,9 %
Nežino	Skaičius	345
	%	34,2 %
Iš viso:	Skaičius	1009
	%	100,0 %

25.4 lentelė

Dabar norėtumėme Jūsų paklausti, ar apskritai pasitikite įvairių šalių žiniasklaida. Toliau išvardinsiu kelias šalis. Prašome pasakyti apie kiekvieną, ar visiškai pasitikite, pasitikite, nei pasitikite, nei ne, nepasitikite, visiškai nepasitikite jos žiniasklaida. / Senosios Europos Sąjungos šalys (neskaitant naujųjų 2004 m. priimtų valstybių narių)		
Visiškai pasitikiu	Skaičius	21
	%	2,1 %
Pasitikiu	Skaičius	184
	%	18,2 %
Nei pasitikiu, nei nepasitikiu	Skaičius	308
	%	30,5 %
Nepasitikiu	Skaičius	104
	%	10,3 %
Visiškai nepasitikiu	Skaičius	89
	%	8,8 %
Nežino	Skaičius	303
	%	30,0 %
Iš viso:	Skaičius	1009
	%	100,0 %

25.5 lentelė

Dabar norėtumėme Jūsų paklausti, ar apskritai pasitikite įvairių šalių žiniasklaida. Toliau išvardinsiu kelias šalis. Prašome pasakyti apie kiekvieną, ar visiškai pasitikite, pasitikite, nei pasitikite, nei ne, nepasitikite, visiškai nepasitikite jos žiniasklaida. / JAV		
Visiškai pasitikiu	Skaičius	38
	%	3,8 %
Pasitikiu	Skaičius	181
	%	17,9 %
Nei pasitikiu, nei nepasitikiu	Skaičius	326
	%	32,3 %
Nepasitikiu	Skaičius	101
	%	10,0 %
Visiškai nepasitikiu	Skaičius	102
	%	10,1 %
Nežino	Skaičius	261
	%	25,8 %
Iš viso:	Skaičius	1009
	%	100,0 %

26.1 lentelė

Toliau išvardinsiu kelias temas, apie kurias klausėme anksčiau per šią apklausą. Prašome pasakyti, ar labai domitės, domitės, beveik nesidomite, visiškai nesidomite kiekviena iš jų? / Naujienos apie įvykius Ukrainoje		
Labai domiuosi	Skaičius	82
	%	8,1 %
Domiuosi	Skaičius	591
	%	58,6 %
Beveik nesidomiu	Skaičius	277
	%	27,5 %
Visiškai nesidomiu	Skaičius	45
	%	4,5 %
Nežino	Skaičius	14
	%	1,4 %
Iš viso:	Skaičius	1009
	%	100,0 %

26.2 lentelė

Toliau išvardinsiu kelias temas, apie kurias klausėme anksčiau per šią apklausą. Prašome pasakyti, ar labai domitės, domitės, beveik nesidomite, visiškai nesidomite kiekviena iš jų? / Naujienos apie Rusijos užsienio ir vidaus politiką		
Labai domiuosi	Skaičius	64
	%	6,3 %
Domiuosi	Skaičius	556
	%	55,1 %
Beveik nesidomiu	Skaičius	313
	%	31,0 %
Visiškai nesidomiu	Skaičius	59
	%	5,8 %
Nežino	Skaičius	17
	%	1,7 %
Iš viso:	Skaičius	1009
	%	100,0 %

26.3 lentelė

Toliau išvardinsiu kelias temas, apie kurias klausėme anksčiau per šią apklausą. Prašome pasakyti, ar labai domitės, domitės, beveik nesidomite, visiškai nesidomite kiekviena iš jų? / Naujienos apie teroristinius išpuolius Europos šalyse		
Labai domiuosi	Skaičius	110
	%	10,9 %
Domiuosi	Skaičius	623
	%	61,7 %
Beveik nesidomiu	Skaičius	224
	%	22,2 %
Visiškai nesidomiu	Skaičius	37
	%	3,7 %
Nežino	Skaičius	15
	%	1,5 %
Iš viso:	Skaičius	1009
	%	100,0 %

26.4 lentelė

Toliau išvardinsiu kelias temas, apie kurias klausėme anksčiau per šią apklausą. Prašome pasakyti, ar labai domitės, domitės, beveik nesidomite, visiškai nesidomite kiekviena iš jų? / Naujienos apie pabėgėlių situaciją Europoje, Lietuvos sprendimus dėl pabėgėlių		
Labai domiuosi	Skaičius	118
	%	11,7 %
Domiuosi	Skaičius	625
	%	61,9 %
Beveik nesidomiu	Skaičius	213
	%	21,1 %
Visiškai nesidomiu	Skaičius	37
	%	3,7 %
Nežino	Skaičius	16
	%	1,6 %
Iš viso:	Skaičius	1009
	%	100,0 %

27.1 lentelė

Anksčiau šioje apklausoje Jūsų klausėme apie Ukrainos įvykius ir Rusiją. Apie šiuos klausimus galima sužinoti iš įvairių šaltinių. Prašome pasakyti, kuris iš toliau išvardintų šaltinių Jums yra svarbiausias, sužinant apie Ukrainos įvykius ir Rusiją. / Pirmas pagal svarbą		
Lietuvos žiniasklaidos kanalai (televizija, radijas, laikraščiai, interneto portalai)	Skaičius	698
	%	69,1 %
Rusijos žiniasklaidos kanalai (televizija, radijas, laikraščiai, interneto portalai)	Skaičius	47
	%	4,7 %
Lenkijos žiniasklaidos kanalai (televizija, radijas, laikraščiai, interneto portalai)	Skaičius	26
	%	2,6 %
Vakarų Europos žiniasklaidos kanalai (televizija, radijas, laikraščiai, interneto portalai)	Skaičius	26
	%	2,6 %
Socialinių tinklų svetainės internete („Facebook“, „Youtube“ ir kt.)	Skaičius	34
	%	3,4 %
Pokalbiai su draugais, giminaičiais, bendradarbiais, pažįstamais, gyvenančiais Lietuvoje	Skaičius	98
	%	9,7 %
Pokalbiai su draugais, giminaičiais, pažįstamais, gyvenančiais užsienyje	Skaičius	36
	%	3,6 %
Tiesioginė asmeninė patirtis	Skaičius	32
	%	3,2 %
Nežino	Skaičius	12
	%	1,2 %
Iš viso:	Skaičius	1009
	%	100,0 %

27.2 lentelė

Anksčiau šioje apklausoje Jūsų klausėme apie Ukrainos įvykius ir Rusiją. Apie šiuos klausimus galima sužinoti iš įvairių šaltinių. Prašome pasakyti, kuris iš toliau išvardintų šaltinių Jums yra svarbiausias, sužinant apie Ukrainos įvykius ir Rusiją. / Antras pagal svarbą		
Lietuvos žiniasklaidos kanalai (televizija, radijas, laikraščiai, interneto portalai)	Skaičius	141
	%	13,9 %
Rusijos žiniasklaidos kanalai (televizija, radijas, laikraščiai, interneto portalai)	Skaičius	79
	%	7,9 %
Lenkijos žiniasklaidos kanalai (televizija, radijas, laikraščiai, interneto portalai)	Skaičius	8
	%	0,8 %
Vakarų Europos žiniasklaidos kanalai(televizija, radijas, laikraščiai, interneto portalai)	Skaičius	67
	%	6,7 %
Socialinių tinklų svetainės internete („Facebook“, „Youtube“ ir kt.)	Skaičius	96
	%	9,5 %
Pokalbiai su draugais, giminaičiais, bendradarbiais, pažįstamais, gyvenančiais Lietuvoje	Skaičius	323
	%	32,0 %
Pokalbiai su draugais, giminaičiais, pažįstamais, gyvenančiais užsienyje	Skaičius	97
	%	9,6 %
Tiesioginė asmeninė patirtis	Skaičius	99
	%	9,8 %
N/N	Skaičius	99
	%	9,8 %
Iš viso:	Skaičius	1009
	%	100,0 %

28.1 lentelė

Toliau prašome galvoti tik apie Lietuvos žiniasklaidą lietuvių kalba. Apie Ukrainos įvykius ir Rusiją žiniasklaidoje pasisako įvairūs žmonės. Prašome pasakyti, kurių iš toliau išvardintų žmonių nuomone Jūs labiausiai pasitikite naujienose, komentaruose apie Ukrainos įvykius ir Rusiją? / Pirmas pagal pasitikėjimą		
Lietuvos Respublikos prezidentė	Skaičius	162
	%	19,4 %
Kiti Lietuvos politikai	Skaičius	35
	%	4,2 %
Lietuvos kariuomenės atstovai	Skaičius	48
	%	5,7 %
Tarptautinių organizacijų (ES, NATO ir kt.) atstovai	Skaičius	194
	%	23,2 %
Lietuvos ekspertai	Skaičius	148
	%	17,7 %
Žurnalistai	Skaičius	130
	%	15,6 %
Paprasti žmonės	Skaičius	76
	%	9,1 %
Nė vienu iš išvardintų	Skaičius	43
	%	5,1 %
Iš viso:	Skaičius	836
	%	100,0 %

28.2 lentelė

Toliau prašome galvoti tik apie Lietuvos žiniasklaidą lietuvių kalba. Apie Ukrainos įvykius ir Rusiją žiniasklaidoje pasisako įvairūs žmonės. Prašome pasakyti, kurių iš toliau išvardintų žmonių nuomone Jūs labiausiai pasitikite naujienose, komentaruose apie Ukrainos įvykius ir Rusiją? / Antras pagal pasitikėjimą		
Lietuvos Respublikos prezidentė	Skaičius	78
	%	9,3 %
Kiti Lietuvos politikai	Skaičius	50
	%	5,9 %
Lietuvos kariuomenės atstovai	Skaičius	89
	%	10,6 %
Tarptautinių organizacijų (ES, NATO ir kt.) atstovai	Skaičius	133
	%	15,9 %
Lietuvos ekspertai	Skaičius	139
	%	16,6 %
Žurnalistai	Skaičius	145
	%	17,2 %
Paprasti žmonės	Skaičius	74
	%	8,9 %

28.2 lentelės tęsinys

Toliau prašome galvoti tik apie Lietuvos žiniasklaidą lietuvių kalba. Apie Ukrainos įvykius ir Rusiją žiniasklaidoje pasisako įvairūs žmonės. Prašome pasakyti, kurių iš toliau išvardintų žmonių nuomone Jūs labiausiai pasitikite naujienose, komentaruose apie Ukrainos įvykius ir Rusiją? / Antras pagal pasitikėjimą		
Nė vienu iš išvardintų	Skaičius	53
	%	6,4 %
Nežino	Skaičius	77
	%	9,2 %
Iš viso:	Skaičius	837
	%	100,0 %

29.1 lentelė

Toliau išvardinsiu keletą teiginių apie Lietuvos žiniasklaidos vaidmenį nušviečiant Ukrainos įvykius bei Lietuvos ir Rusijos santykius. Prašome pasakyti, ar visiškai sutinkate, sutinkate, nei taip, nei ne, nesutinkate, visiškai nesutinkate su kiekvienu iš jų. / Lietuvos žiniasklaida objektyviai nušviečia padėtį Ukrainoje ir Rusijoje		
Visiškai sutinku	Skaičius	91
	%	9,0 %
Sutinku	Skaičius	374
	%	37,1 %
Nei taip, nei ne	Skaičius	346
	%	34,3 %
Nesutinku	Skaičius	122
	%	12,1 %
Visiškai nesutinku	Skaičius	36
	%	3,6 %
Sunku pasakyti	Skaičius	40
	%	4,0 %
Iš viso:	Skaičius	1009
	%	100,0 %

29.2 lentelė

Toliau išvardinsiu keletą teiginių apie Lietuvos žiniasklaidos vaidmenį nušviečiant Ukrainos įvykius bei Lietuvos ir Rusijos santykius. Prašome pasakyti, ar visiškai sutinkate, sutinkate, nei taip, nei ne, nesutinkate, visiškai nesutinkate su kiekvienu iš jų. / Lietuvos žiniasklaidoje skiriama per mažai dėmesio Ukrainos įvykiams ir Rusijai		
Visiškai sutinku	Skaičius	30
	%	3,0 %
Sutinku	Skaičius	143
	%	14,2 %
Nei taip, nei ne	Skaičius	414
	%	41,0 %
Nesutinku	Skaičius	322
	%	31,9 %
Visiškai nesutinku	Skaičius	63
	%	6,2 %
Sunku pasakyti	Skaičius	37
	%	3,7 %
Iš viso:	Skaičius	1009
	%	100,0 %

29.3 lentelė

Toliau išvardinsiu keletą teiginių apie Lietuvos žiniasklaidos vaidmenį nušviečiant Ukrainos įvykius bei Lietuvos ir Rusijos santykius. Prašome pasakyti, ar visiškai sutinkate, sutinkate, nei taip, nei ne, nesutinkate, visiškai nesutinkate su kiekvienu iš jų. / Išklausius ar perskaičius naujienas žiniasklaidoje, man kyla didesnis nerimas dėl Lietuvos saugumo		
Visiškai sutinku	Skaičius	88
	%	8,7 %
Sutinku	Skaičius	301
	%	29,8 %
Nei taip, nei ne	Skaičius	401
	%	39,7 %
Nesutinku	Skaičius	155
	%	15,4 %
Visiškai nesutinku	Skaičius	23
	%	2,3 %
Sunku pasakyti	Skaičius	41
	%	4,1 %
Iš viso:	Skaičius	1009
	%	100,0 %

29.4 lentelė

Toliau išvardinsiu keletą teiginių apie Lietuvos žiniasklaidos vaidmenį nušviečiant Ukrainos įvykius bei Lietuvos ir Rusijos santykius. Prašome pasakyti, ar visiškai sutinkate, sutinkate, nei taip, nei ne, nesutinkate, visiškai nesutinkate su kiekvienu iš jų. / Žiniasklaidoje keliama panika dėl Rusijos		
Visiškai sutinku	Skaičius	134
	%	13,3 %
Sutinku	Skaičius	324
	%	32,1 %
Nei taip, nei ne	Skaičius	352
	%	34,9 %
Nesutinku	Skaičius	143
	%	14,2 %
Visiškai nesutinku	Skaičius	25
	%	2,5 %
Sunku pasakyti	Skaičius	31
	%	3,1 %
Iš viso:	Skaičius	1009
	%	100,0 %

29.5 lentelė

Toliau išvardinsiu keletą teiginių apie Lietuvos žiniasklaidos vaidmenį nušviečiant Ukrainos įvykius bei Lietuvos ir Rusijos santykius. Prašome pasakyti, ar visiškai sutinkate, sutinkate, nei taip, nei ne, nesutinkate, visiškai nesutinkate su kiekvienu iš jų. / Išklausius ar perskaičius naujienas žiniasklaidoje, aš esu labiau įsitikinęs, kad Lietuva sugebėtų apsiginti kilus karinei grėsmei		
Visiškai sutinku	Skaičius	27
	%	2,7 %
Sutinku	Skaičius	177
	%	17,5 %
Nei taip, nei ne	Skaičius	420
	%	41,6 %
Nesutinku	Skaičius	234
	%	23,2 %
Visiškai nesutinku	Skaičius	91
	%	9,0 %
Sunku pasakyti	Skaičius	60
	%	6,0 %
Iš viso:	Skaičius	1009
	%	100,0 %

29.6 lentelė

Toliau išvardinsiu keletą teiginių apie Lietuvos žiniasklaidos vaidmenį nušviečiant Ukrainos įvykius bei Lietuvos ir Rusijos santykius. Prašome pasakyti, ar visiškai sutinkate, sutinkate, nei taip, nei ne, nesutinkate, visiškai nesutinkate su kiekvienu iš jų. / Aš stengiuosi naudoti skirtingus naujienų šaltinius, kad galėčiau palyginti informaciją		
Visiškai sutinku	Skaičius	151
	%	15,0 %
Sutinku	Skaičius	364
	%	36,1 %
Nei taip, nei ne	Skaičius	348
	%	34,5 %
Nesutinku	Skaičius	71
	%	7,0 %
Visiškai nesutinku	Skaičius	11
	%	1,1 %
Sunku pasakyti	Skaičius	64
	%	6,3 %
Iš viso:	Skaičius	1009
	%	100,0 %

DEMOKRATIJOS IR SOVIETINĖS PRAEITIES VERTINIMAS

30 lentelė

Ar jūs sutinkate su šiuo teiginiu – „būtų gerai atsisakyti Seimo ir rinkimų, o turėti stiprų lyderį, kuris gali greitai viską spręsti“?		
Visiškai sutinku	Skaičius	62
	%	6,1 %
Greičiau sutinku	Skaičius	161
	%	16,0 %
Nei taip, nei ne	Skaičius	198
	%	19,6 %
Greičiau nesutinku	Skaičius	209
	%	20,7 %
Visiškai nesutinku	Skaičius	334
	%	33,1 %
Nežino	Skaičius	45
	%	4,5 %
Iš viso:	Skaičius	1009
	%	100,0 %

31 lentelė

Viešumoje dažnai diskutuojama apie sovietinę Lietuvos praeitį. Ar sutinkate su teiginiu, kad sovietiniais laikais buvo geriau gyventi nei dabar Lietuvoje?		
Visiškai sutinku	Skaičius	110
	%	10,9 %
Greičiau sutinku	Skaičius	168
	%	16,7 %
Nei taip, nei ne	Skaičius	257
	%	25,5 %
Greičiau nesutinku	Skaičius	183
	%	18,1 %
Visiškai nesutinku	Skaičius	199
	%	19,7 %
Nežino	Skaičius	92
	%	9,1 %
Iš viso:	Skaičius	1009
	%	100,0 %